1538 - 1539

IHS

Archivo de Loyola

Sección 3.ª Serie 2.ª N.º 72

Est. 13.

3.

Universidad de Deusto Biblioteca

I. H. S. Xenophon[illegible] Cyri paediae libri 8. [illegible] 1538-1539.

(A[illegible] de Loyola).

ivo de Loyola
ente 18 ....
teo ....

Universidad de Deusto Biblioteca
AD/9

I. H. S.

Xenophontis Ciri paediae libri quatuor priores. Ytem Xenophontis Cyri paediae libri quataor posteriores. Parisiis ex officina Christiani wecheli sub scuto Basiliensi.

Años 1538-1539.

(Archivo de Loyola).

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥ΄ΡΟΥ ΠΑΙΔΕ΄ΙΑΣ, ΒΙΒΛΙ΄Α ΤΕ΄ΤΤΑΡΑ. Ε΄. Ϛ΄. Ζ΄. Η΄.

XENOPHONTIS

CYRI PAEDIAE LIBRI quatuor poſteriores.

PARISIIS
Ex officina [redacted], ſub ſcuto
Baſilienſi. M. D. XXXIX.

Universidad de Deusto Biblioteca

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΕΜΠΤΟΝ.

Καλέσας δὲ ὁ Κῦρος Ἀράσπην Μῆδον, ὃς ἦν αὐτῷ ἐκ παιδὸς ἑταῖρος, ᾧ καὶ τὴν στολὴν ἐκδὺς ἔδωκε τὴν Μηδικήν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγους εἰς Πέρσας ἀπῄει, τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ τήν τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηνήν. ἦν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ τοῦ Ἀβραδάτου τοῦ Σουσίου βασιλέως. ὅτε δὲ ἡλίσκετο τὸ τῶν Ἀσσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὤν. ἀλλὰ πρὸς τὸν Βακτριανῶν βασιλέα πρεσβεύων ᾤχετο. ἔπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσύριος περὶ συμμαχίας. ξένος γὰρ ὢν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτριανῶν βασιλεῖ. ταύτην οὖν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυλάττειν τὸν Ἀράσπην, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. κελευόμενος δὲ ὁ Ἀράσπης, ἐπήρετο. ἑώρακας δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, τὴν γυναῖκα ἥν με κελεύεις φυλάττειν; μὰ Δί', ἔφη, ὁ Κῦρος οὐκ ἔγωγε. ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἡνίκα ἐξῃρούμην σοι αὐτήν, καὶ δῆτα ὅτε μὲν εἰσήλθομεν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς τὸ πρῶτον, οὐ διέγνωμεν αὐτήν. χαμαί τε γὰρ ἐκάθητο, καὶ αἱ θεράπαιναι πᾶσαι περὶ αὐτήν. καὶ τοίνυν ὁμοίαν ταῖς δούλαις εἶχε τὴν ἐσθῆτα. ἐπεὶ δὲ γνῶναι βουλόμενοι, ποία εἴη ἡ δέσποινα, πάσας περιεβλέψαμεν, ταχὺ πάνυ καὶ πασῶν ἐφαίνετο διαφέρουσα τῶν ἄλλων, καίπερ καθημένη, κεκαλυμμένη τε, καὶ εἰς γῆν ὁρῶσα. ὡς δὲ ἀναστῆναι αὐτὴν ἐκελεύσαμεν, συνανέστησαν μὲν αὐτῇ πᾶσαι αἱ ἀμφ' αὐτήν. διήνεγκε δὲ ἐνταῦθα ἤδη, πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ τῇ ῥώμῃ, καὶ τῇ ἀρετῇ, καὶ τῇ εὐσχημοσύνῃ, καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἑστηκυῖα. δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα καταστάζοντα, τὰ μὲν κατὰ τῶν πέπλων, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας. ὡς δ' ἡμῶν ὁ γεραίτατος εἶπε, θάῤῥει ὦ γύναι. καλὸν μὲν γὰρ καὶ ἀγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι. νῦν μέν τοι ἐξαιροῦ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἐξαιρούμεν ἀνδρί σε, ἔφη, εὖ ἴσθι ὅτι οὔτε τὸ εἶδος ἐκείνου χείρονι, οὔ-
τε τὴν γνώμην, οὔτε τὴν δύναμιν. ἀλλ', ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν,
εἴ τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ ὁ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμάζεσθαι, οὗ
σὺ ἔσῃ τὸ ἀπὸ τοῦδε. ὡς οὖν τοῦτο ἤκουσεν ἡ γυνὴ, περικατερρήξα-
τό γε τὸν ἄνωθεν πέπλον, καὶ ἀνωδύρατο, συνανεβόησαν δὲ αὐ-
τῇ, καὶ αἱ δμωαί. ἐν τούτῳ δ' ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος
τοῦ προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέρη καὶ αἱ χεῖρες, καὶ εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦ-
ρε, ὥς ἐμοί τε ἔδοξε, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς ἰδοῦσι, μήπω φῦ-
ναι, μηδὲ γενέσθαι γυναῖκα ἀπὸ θνητῶν τοιαύτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ. ἀλ-
λὰ πάντως, ἔφη, καὶ σὺ θέασαι αὐτήν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη· ναὶ μὰ
Δία, πολύ γε ἧττον εἰ τοιαύτη ἐστὶν, οἵαν σὺ λέγεις. τί δαί; ἔφη, ὁ νε-
ανίσκος. ὅτι, ἔφη, εἰ νῦν σοῦ ἀκούσας ὅτι καλή ἐστιν, πεισθήσο-
μαι ἐλθεῖν θεασόμενος, οὐ πάνυ μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα μὴ
πολὺ θᾶττον ἐκείνη με αὖθις ἀναπείσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεα-
σόμενον, ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας ὧν με δεῖ πράττειν, κα-
θοίμην ἐκείνην θεώμενος. καὶ ὁ νεανίσκος ἀνακαγχάσας εἶπεν· οἴει
γὰρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου, ἀναγκάζειν τὸν μὴ βου-
λόμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; εἰ μέντοι τοῦτο, ἔφη, οὕτως ἐ-
πεφύκει, πάντας ἂν ἠνάγκαζεν ὁμοίως. ὁρᾷς ἔφη τὸ πῦρ, ὡς πάν-
τας ὁμοίως καίει. πέφυκε γὰρ τοιοῦτον. τῶν δὲ καλῶν, τῶν μὲν
ἐρῶσι, τῶν δ' οὔ, καὶ ἄλλος γε ἄλλου. ἐθελούσιον γὰρ ἔφη, ἐστὶ,
καὶ ἐρᾷ ἕκαστος ὧν ἂν βούληται. αὐτίκα δὲ οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀ-
δελφῆς, ἄλλος δὲ ταύτης. οὐδὲ πατὴρ θυγατρός, ἄλλος δὲ ταύ-
της. καὶ γὰρ φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς ἔρωτα κωλύειν. εἰ δέ γ', ἔ-
φη, νόμος τεθείη, μὴ ἐσθίοντας μὴ πεινῆν, καὶ μὴ πίνοντας μὴ δι-
ψῆν, μηδὲ ῥιγοῦν τοῦ χειμῶνος, μηδὲ θάλπεσθαι τοῦ θέρους,
οὐδεὶς ἂν νόμος δυνηθείη διαπράξασθαι ἀνθρώπους ταῦτα πεί-
θεσθαι. πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι. τὸ δ' ἐρᾶν ἐθε-
λούσιόν ἐστιν. ἕκαστος γοῦν, τῶν καθ' αὑτὸν ἐρᾷ, ὥσπερ ἱματίων
καὶ ὑποδημάτων. πῶς οὖν, ἔφη, ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελούσιόν ἐστι τὸ ἐ-
ρασθῆναι, οὐ καὶ παύσασθαι ἔστιν ὅταν τις βούληται; ἀλλ' ἐγὼ, ἔ-
φη, ἑώρακα καὶ κλαίοντας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα. καὶ δουλεύον-

τας γε τοῖς ἐρωμένοις, καὶ μάλα κακὸν νομίζοντας πρίν γε ἐ-
ρᾶν, τὸ δουλεύειν. καὶ διδόντας γε πολλὰ ὧν οὐ βέλτιον ἦν αὐτοῖς
στέρεσθαι. καὶ εὐχομένους, ὥσπερ καὶ τινος ἄλλης νόσου ἀπαλλα-
γῆναι, καὶ οὐ δυναμένους μέντοι ἀπαλλάττεσθαι. ἀλλὰ δεδεμένους
ἰσχυροτέρᾳ τινὶ ἀνάγκῃ, ἢ εἰ σιδήρῳ ἐδέδεντο. παρέχουσι γοῦν ἑαυ-
τοὺς τοῖς ἐρωμένοις, πολλὰ καὶ εἰκῆ ὑπηρετοῦντας. καὶ μέντοι
οὐκ ἀποδιδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ
καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους, μή που ἀποδρῶσι. καὶ ὁ νεανίσ-
κος εἶπε πρὸς ταῦτα· ποιοῦσι γὰρ, ἔφη, ταῦτα. εἰσὶ μέντοι οἱ τοι-
οῦτοι, ἔφη, μοχθηροί. διόπερ οἶμαι καὶ εὔχονται μὲν ἀεὶ ὡς ἄθλι-
οι ὄντες ἀποθανεῖν. μυρίων δ' οὐσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ
βίου, οὐκ ἀπαλλάττονται. οἱ αὐτοὶ δέ γε οὗτοι, καὶ κλέπτειν ἐπιχει-
ροῦσι, καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων. ἀλλ' ἐπειδάν τι ἁρπά-
σωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι σὺ πρῶτος, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον ὂν
τὸ κλέπτειν αἰτιᾷ τὸν κλέπτοντα καὶ ἁρπάζοντα, καὶ οὐ συγγινώ-
σκεις ἀλλὰ κολάζεις. οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ οὐκ ἀνα-
γκάζουσιν ἐρᾶν ἑαυτῶν, οὐδὲ ἐφίεσθαι ἀνθρώπους ὧν μὴ δεῖ. ἀλ-
λὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπινα, πασῶν οἶμαι τῶν ἐπιθυμιῶν, ἀκρατῆ
ἐστι, κἄπειτα ἔρωτα αἰτιῶνται. οἱ δὲ καλοὶ κἀγαθοὶ, ἐπιθυμοῦν-
τες καὶ χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν, καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅ-
μως ἁπάντων τούτων, ῥᾳδίως δύνανται ἀπέχεσθαι, ὥστε μὴ ἅ-
πτεσθαι αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. ἐγὼ γοῦν, ἔφη, ταύτην ἑωρακὼς
καὶ πάνυ μοι καλῆς δοξάσης, ὅμως παρὰ σοί εἰμι, καὶ ἱπ-
πεύω καὶ τἄλλα τὰ ἐμοὶ προσήκοντα ἀποτελῶ. ναὶ μὰ Δί', ἔφη,
ὁ Κῦρος· ἴσως γὰρ θᾶττον ἀπῆλθες ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ὁ ἔρως πέ-
φυκε συσκευάζεσθαι ἄνθρωπον. καὶ πυρὸς γάρ τοι ἔστι θιγόντα
μὴ εὐθὺς καίεσθαι. καὶ τὰ ξύλα, οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει. ὅμως
δ' ἔγωγε οὔτε πυρὸς ἑκὼν εἶναι ἅπτομαι, οὔτε τοὺς καλοὺς εἰσορῶ.
οὐδέ γε σοὶ συμβουλεύω, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, ἐν τοῖς καλοῖς τὴν
ὄψιν ἐνδιατρίβειν. ὡς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἁπτομένους καίει. οἱ δὲ κα-
λοὶ, καὶ τοὺς ἄπωθεν θεωμένους ὑφάπτουσιν, ὥστε αἴθεσθαι τῷ
ἔρωτι. θάρρει ὦ Κῦρε· οὐδ' ἐὰν μηδέποτε παύσωμαι θεώμε-

Universidad de Deusto Biblioteca

ος, οὐ μὴ κρατηθῶ, ὥστε ποιεῖν τι ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις. φύλαττε οὖν, ὥσπερ σε κελεύω, καὶ ἐπιμελοῦ αὐτῆς. ἴσως γὰρ ἂν καὶ πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ τι γένοιτο αὕτη ἡ γυνή. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύθησαν. ὁ δὲ νεανίσκος, ἅμα μὲν ὁρῶν ὑπερκαλλῆ τὴν γυναῖκα, ἅμα δὲ αἰσθόμενος τὴν καλοκἀγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπεύων αὐτήν, καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθόμενος οὐκ ἀχάριστον οὖσαν, ἀλλ' ἀντεπιμελουμένην διὰ τῶν αὑτῆς οἰκετῶν, ὡς καὶ εἰσιόντι εἴη αὐτῷ τὰ δέοντα, καὶ εἴποτε ἀσθενήσειεν, ὡς μηδενὸς ἂν δέοιτο, ἐκ πάντων τούτων ἡλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπασχε. καὶ ταῦτα μὲν δή, οὕτως ἐπράττετο. Βουλόμενος δὲ ὁ Κῦρος, ἐθελοντὰς μένειν μεθ' ἑαυτοῦ, τούς τε Μήδους καὶ τοὺς συμμάχους, συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἐπικαιρίους. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τάδε.

Δημηγορία Κύρου.

Ἄνδρες Μῆδοι, καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς, ὅτι οὔτε χρημάτων δεόμενοι σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε, οὔτε Κυαξάρῃ νομίζοντες τοῦτο ὑπηρετεῖν· ἀλλ' ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι, καὶ ἐμὲ τιμῶντες, καὶ νυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἐμοὶ ἠθελήσατε. καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω. εἴγε μὴ ἀδικῶ. ἀποδιδόναι δέ, οὔπω ἀξίαν δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. καὶ τοῦτο μέν, οὐκ αἰσχύνομαι λέγων. τὸ δὲ ἐὰν μένητε παρ' ἐμοὶ ἀποδώσω, εὖ ἴστε, ὅτι τοῦτο αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν. νομίζοιμι γὰρ ἐμαυτὸν ἐοικέναι λέγοντι ταῦτα τοῦ ἕνεκα τοῦ ὑμᾶς ἐθέλειν μᾶλλον παρ' ἐμοὶ καταμένειν. ἀντὶ δὲ τούτου, τάδε λέγω. ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, κἂν ἤδη ἀπίητε Κυαξάρῃ πειθόμενοι, ὅμως ἐὰν τι ἀγαθὸν πράξω, πειράσομαι οὕτω ποιεῖν, ὥστε καὶ ὑμᾶς ἐμὲ ἐπαινεῖν. οὐ γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι· ἀλλὰ καὶ Ὑρκανίοις, οἷς τοὺς ὅρκους καὶ τὰς δεξιὰς ἔδωκα, ἐμπεδώσω, καὶ οὔποτε τούτους προδιδοὺς ἁλώσομαι. καὶ τῷ νῦν ταῦτα διδόντι ἡμῖν Γωβρύᾳ, καὶ τείχη, καὶ χώραν, καὶ δύναμιν, πειράσομαι ποιεῖν, μή ποτε μεταμεληθῆναι τῆς πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ. καὶ τὸ μέγιστον δή, οὕτω περιφανῶς τῶν θεῶν διδόντων ἀγαθά, καὶ φοβοίμην ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυνοίμην, ἀπολιπὼν ταῦτα, εἰκῆ ἀπελθεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν, ἔφη, οὕτω ποιήσω. ὑμεῖς δὲ ὅπως καὶ γιγνώσκετε,

σκητε,

οὕτω καὶ ποιεῖτε, καὶ ἐμοὶ εἴπατε, ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῇ. ὁ μὲν οὕτως εἶπε. πρῶτος δὲ ὁ φήσας ποτὲ συγγενὴς τοῦ Κύρου εἶναι, πρὸς ταῦτα ἔλεξεν. ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, βασιλεὺς μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πεφυκέναι οὐδὲν ἧττον, ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνει φυόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμών. ἐκείνῳ τε γὰρ αἱ μέλιτται ἑκοῦσαι πείθονται. ὅπου δ' ἂν μένῃ, καὶ οὐδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται. ἐὰν δέ ποι ἐξίῃ, οὐδεμία αὐτοῦ ἀπολείπεται. οὕτω δεινός τις αὐταῖς ἔρως τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται. καὶ πρὸς σὲ δέ μοι δοκοῦσι παραπλησίως πως οἱ ἄνθρωποι οὕτω διακεῖσθαι. καὶ γὰρ εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπῄεις, τίς Μήδων ἢ νέος ἢ γέρων σοῦ ἀπελείφθη τὸ μὴ σοὶ ἀκολουθεῖν, ἕως ὅτε Ἀστυάγης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν. ἐπεὶ δὲ ἐκ Περσῶν βοηθὸς ἡμῖν ὡρμήθης, σχεδὸν αὖ ὁρῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους. ὅτε δ' αὖ τῆσδε τῆς στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆδοι ἑκόντες ἠκολουθήσαμεν. νῦν δ' αὖ οὕτως ἔχομεν, ὡς σὺν σοὶ μὲν καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες, θαρροῦμεν. ἄνευ δὲ σοῦ, καὶ οἴκαδε ἀπιέναι φοβούμεθα. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν, αὐτοὶ ἐροῦσιν. ἐγὼ δέ, ὦ Κῦρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ, καὶ μενοῦμεν παρὰ σοί, καὶ ὁρῶντες σὲ ἀνεξόμεθα, καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σοῦ εὐεργετούμενοι. ἐπὶ τούτῳ ὁ Τιγράνης ἔλεξεν ὧδε. σύ, ἔφη, ὦ Κῦρε, μή ποτε θαυμάσῃς, ἂν ἐγὼ σιωπῶ. ἡ γάρ μοι ψυχή, ἔφη, οὐχ ὡς βουλεύσουσα παρεσκεύασται, ἀλλ' ὡς ποιήσουσα, ὅτι ἂν παραγγέλλῃς. ὁ δὲ Ὑρκάνιος εἶπεν. ἀλλ' ἐγὼ μέν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονος ἂν φαίην τὴν βούλησιν εἶναι, τὸ μὴ ἐᾶσαι ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι. ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώμῃ, τίς ἂν ἢ φευγόντων πολεμίων ἀποτρέποιτο, ἢ ὅπλα παραδιδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι, ἢ ἑαυτοὺς παραδιδόντων, καὶ τὰ ἑαυτῶν, οὐκ ἂν δέχοιτο; ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου, ὃς ἐμοὶ δοκεῖ, ὡς ὄμνυμι ὑμῖν πάντας τοὺς θεούς, εὖ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἥδεσθαι, ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι, τοιαῦτα ἔλεγον. σύ, ὦ Κῦρε, ἐξήγαγες ἡμᾶς, καὶ οἴκαδε ὅταν ἀπιέναι καιρός σοι δοκῇ εἶναι, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἄπαγε. ὁ δὲ Κῦρος ταῦ-

τα

Universidad de Deusto
Biblioteca

τα ἀκούσας, ἐπεδέξατο. ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαί σε, δός μοι τοὺς ἐμὲ τιμῶντας, νικῆσαι εὖ ποιοῦντα. ἐκ τούτου ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους φύλακας μεταστῆσαντας, ἀμφ' αὐτοὺς ἤδη ἔχειν. τοὺς δὲ Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σκηνάς. τοῖς μὲν ἱππεῦσι, τὰς τούτοις πρεπούσας. τοῖς δὲ πεζοῖς, τὰς τοῖς ἀρκούσας. καὶ οὕτω καταστήσασθαι, ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς ἅπαντες, τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις, καὶ τοὺς ἵππους τεθεραπευμένους παρέχωσι. Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἔργον, ἢ τὰ πρὸς πόλεμον ἐκπονεῖν. ταύτην μὲν οὕτω τὴν ἡμέραν διήγαγον. πρωῒ δ' ἀναστάντες, ἐπορεύοντο πρὸς τὸν Γωβρύαν. Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππῳ καὶ οἱ Περσῶν ἱππεῖς γεγενημένοι ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους. οἱ δὲ τὰ τούτων γέῤῥα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες, ἐπὶ τούτοις εἵποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν. καὶ ἡ ἄλλη δὲ στρατιὰ, ἐπορεύετο τεταγμένη. ἕκαστον δ' ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπουσιν, εἰπεῖν. ὅτι ὅς τις ἂν αὐτῶν, ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων φαίνηται ὄπισθεν, ἢ τοῦ μετώπου πρόσθεν, ἢ κατὰ πλάγια ἔξω τῶν ἐν τάξει ὄντων ἁλίσκηται, κολασθήσεται. δευτεραῖοι δὲ ἀμφὶ δείλην γίγνονται πρὸς τῷ Γωβρύου χωρίῳ, καὶ ὁρῶσιν ὑπερισχυρόν τε τὸ ἔρυμα, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα, ὡς ἂν κράτιστα ἀπομάχοιντο. καὶ βοῦς δὲ πολλοὺς, καὶ πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἐρυμνὰ προσηγμένα ἑώρων. πέμψας δὲ ὁ Γωβρύας, ἐκέλευσε τὸν Κῦρον περιελάσαντα ἰδεῖν, εἰ ἡ πρόσοδος εὐπετεστάτη. εἴσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν, τῶν πιστῶν τινὰς, οἵ τινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες, ἀπαγγελοῦσιν. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν, εἴ πῃ εἴη αἱρέσιμον τὸ τεῖχος, ἢ ψευδὴς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, περιήλαυνε, καὶ ἑώρα πάντοθεν, ἰσχυρότερα πάντα ἢ προσελθεῖν. οὓς δ' ἔπεμψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κύρῳ, ὅτι τοσαῦτα εἴη ἔνδον ἀγαθὰ, ὅσα ἐπ' ἀνθρώπων γενεὰς, ὡς σφίσι δοκεῖν, μὴ ἂν ἐπιλείπειν τοὺς ἔνδον ὄντας. ὁ μὲν δὴ Κῦρος, ἐν φροντίδι ἦν, ὅ, τι ποτε εἴη ταῦτα. ὁ δὲ Γωβρύας, αὐτός τε ἐξῄει πρὸς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἔνδοθεν πάντας ἐξῆγε, φέροντας, οἶνον, ἄλευρα, ἄλλους δὲ ἐλαύνοντας βοῦς, καὶ ὗς, οἶας, αἶγας, καὶ εἴ τι βρωτὸν, πάντα ἱκανὰ

ἱκανὰ προσῆγον, ὡς δειπνῆσαι καλῶς ἅπασαν τὴν σὺν Κύρῳ στρατιάν. οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τούτῳ ταχθέντες, διῄρουν τό τε ταῦτα καὶ ἐδειπνοποιοῦντο. ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἔξω ἦσαν, εἰσιέναι ἐκέλευσε τὸν Κῦρον, ὅπως νομίζοι ἀσφαλέστατα. προεισπέμψας οὖν ὁ Κῦρος προσκόπους καὶ δύναμιν, καὶ αὐτὸς οὕτως εἰσῄει. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ἀναπεπταμένας ἔχων τὰς πύλας, παρακαλεῖ πάντας τοὺς φίλους, καὶ ἄρχοντας τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ. ἐπεὶ δὲ ἔνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς καὶ πρόχους, καὶ κάλπιδας, καὶ κόσμον παντοῖον, καὶ δαρεικοὺς ἀμέτρους τινὰς, καὶ πάντα καλά. καὶ τέλος τὴν θυγατέρα, δεινὸν ἄρα κάλλος καὶ μέγεθος, πενθικῶς δὲ ἔχουσαν τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος. ἐξαγαγὼν, τάδε εἶπεν. ὦ Κῦρε, ἐγώ σοι τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δίδωμι. τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην, ἐπιτρέπω διαθέσθαι, ὅπως ἂν σὺ βούλῃ. ἱκετεύομεν δὲ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν τοῦ υἱοῦ, αὕτη δὲ νῦν τοῦ ἀδελφοῦ, τιμωρὸν γενέσθαι σε. ὁ δὲ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν. ἀλλ' ἐγώ σοι μὲν καὶ τότε ὑπεσχόμην, ἀψευδοῦντός σου, τιμωρήσειν εἰς δύναμιν. νῦν δὲ ὅτε σε ἀληθεύοντα ὁρῶ ἤδη, ὀφείλω τὴν ὑπόσχεσιν. καὶ ταύτῃ ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα σὺν θεοῖς ποιήσειν. καὶ τὰ μὲν χρήματα, ἔφη, ἐγὼ ταῦτα δέχομαι. δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδὶ ταύτῃ καὶ ἐκείνῳ, ὃς ἂν γήμῃ αὐτήν. ἓν δὲ δῶρον ἄπειμι ἔχων παρὰ σοῦ, ἀνθ' οὗ ἐγὼ, οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, ἐν ἧ πλεῖστά ἐστιν, οὐδὲ τὰ πανταχοῦ, ἀντὶ τούτου οὗ σύ μοι δεδώρησαι, ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. καὶ ὁ Γωβρύας θαυμάσας, τί ποτε τοῦτο εἴη, καὶ ὑποπτεύσας μὴ τὴν θυγατέρα λέγει, οὕτως ἤρετο. καὶ τί τοῦτ' ἐστὶν, ἔφη ὦ Κῦρε. καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο. ὅτι, ἔφη ὦ Γωβρύα, πολλοὺς μὲν οἴομαι εἶναι ἀνθρώπους, οἳ οὔτε ἀσεβεῖν ἂν θέλοιεν, οὔτε ἀδικεῖν, οὔτε ἂν ψεύδοιντο ἑκόντες εἶναι. διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἠθεληκέναι προέσθαι, μήτε χρήματα πολλὰ, μήτε τυραννίδα, μήτε τείχη ἐρυμνὰ, μήτε τέκνα ἀξιέραστα, ἀποθνήσκουσι πρότερον, πρὶν δῆλοι γενέσθαι, οἷοι ἦσαν. ἐμοὶ δὲ σὺ νῦν, καὶ τείχη ἐρυμνὰ, καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν, καὶ δύναμιν τὴν σὴν, καὶ θυγατέρα ἀξιόκτη-

Universidad de Deusto
Biblioteca

τὴν ἐγχειρίσας, πεποίηκάς με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅτι οὔτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους ἐθέλοιμι, οὔτ' ἂν ἀδικεῖν χρημάτων ἕνεκεν, οὔτε συνθήκας ψευδοίμην ἂν ἑκὼν εἶναι. τοῦτ' οὖν ἐγώ, εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ἀνὴρ δίκαιος ὦ, καὶ δοκῶν εἶναι διὰ τοῦτο ἐπαινῶμαι ὑπ' ἀνθρώπων, οὔποτ' ἐπιλήσομαι. ἀλλὰ πειράσομαί σε ἀντιτιμῆσαι πᾶσι τοῖς καλοῖς. καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῇ θυγατρὶ μὴ φοβοῦ ὡς ἀπορήσεις ἀξίου ταύτης. πολλοὶ γὰρ καὶ ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοί. ὧν ὅστις γαμεῖ αὐτήν, εἰ μέντοι χρήματα ἕξει τοσαῦτα ὅσα δίδως, ἢ καὶ ἄλλα πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν. σὺ μέντοι, εὖ ἴσθι, ὅτι εἰσί τινες αὐτῶν, οἳ ὧν μὲν σὺ δίδως χρημάτων, οὐδὲ μικρὸν τούτων ἕνεκα σὲ μᾶλλον θαυμάζουσιν. ἐμὲ δὲ ζηλοῦσι νυνί, καὶ εὔχονται πᾶσι θεοῖς γενέσθαι ποτὲ καὶ ἑαυτοὺς ἐπιδεῖξαι, ὡς πιστοὶ μέν εἰσιν οὐδὲν ἧττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις. τοῖς δὲ πολεμίοις, οὐδέποτ' ἂν ὑφεῖντο ζῶντες, εἰ μὴ θεὸς βλάπτοι. ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς, οὐδ' ἂν τὰ Σύρων πρὸς τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέλοιντο. τοιούτους ἴσθι ἄνδρας ἐνταῦθα καθημένους. καὶ ὁ Γωβρύας ἐπιγελάσας, πρὸς θεῶν ἔφη ὦ Κῦρε, δεῖξόν μοι ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε τούτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. Ἀμέλει, ἔφη, οὐδὲν ἐμοῦ σε δεήσει πυνθάνεσθαι. ἀλλ' ἢν σὺν ἡμῖν ἕπῃ, αὐτὸς σὺ ἕξεις, καὶ ἄλλῳ δεικνύναι αὐτῶν ἕκαστον. τοσαῦτα δ' εἰπὼν δεξιάν τ' ἔλαβε τοῦ Γωβρύου, καὶ ἀναστὰς ἐξῄει, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας ἐξήγαγε. καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ Γωβρύου ἔνδον δειπνεῖν, οὐκ ἠθέλησεν. ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει, καὶ τὸν Γωβρύαν σύνδειπνον παρέλαβε. μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι τὸ ἐν τῇ στρατείᾳ ὄντας, τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων μηδενὸς οἴεσθαι δεῖν πλέω παρατίθεσθαι. ἐπὶ στιβάδος δὲ κατακλιθείς, ἤρετο αὐτὸν ὧδε. εἰπέ μοι, ἔφη ὦ Γωβρύα, πότερον οἴει, εἶναί σοι πλέω ἢ ἡμῶν ἑκάστῳ στρώματα; καὶ ὃς εἶπε, ὑμῖν νὴ τὸν Δί', εὖ οἶδ', ὅτι καὶ στρώματα πλέω ἐστὶ καὶ κλῖναι, καὶ οἰκία γε πολλῷ μείζων ἢ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς. οἷς γε οἰκία μὲν χρῆσθε γῇ τε καὶ οὐρανῷ. κλῖναι δ' ὑμῖν εἰσιν ὁπόσαι

γένοιντ' ἂν εὐναὶ ἐπὶ γῆς. στρώματα δὲ νομίζετε, οὐχ ὁπόσα πρόβατα φύει ἔρια, ἀλλ' ὁπόσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνίησι. τότε μὲν δὴ πρῶτον ὁ Γωβρύας συνδειπνῶν αὐτοῖς ὁρῶν τὴν φαυλότητα τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων, πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν εἶναι ἐλευθεριωτέρους αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν μετριότητα τῶν σίτων, ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πώματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων, οὔτε ὄμμασιν ἂν ἐκπεπληγμένος καταφανὴς γένοιτο, οὔτε ἁρπαγῇ, οὔτε νῷ, μὴ οὐχὶ προνοεῖν, ἅπερ ἂν καὶ μὴ ἐν σίτῳ ὤν. ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἱππικοὶ διὰ τὸ μὴ ταράττεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων, δύνανται ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν, καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι ἐν τῷ σίτῳ οἴονται δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι. τὸ δὲ κεκινῆσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τοῦ πώματος, πάνυ αὐτοῖς ὑικὸν καὶ θηριῶδες δοκεῖ εἶναι. ἐνενόησε δὲ αὐτῶν καὶ ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους τοιαῦτα, οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἢ μή. καὶ ὡς ἔσκωπτον οἷα σκωφθῆναι ἥδιον ἢ μή. καὶ ὡς ἔπαιζον, ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπῆν, πολὺ δὲ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν, πολὺ δὲ τοῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι, τὸ ἐν στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων, μηδενὸς οἴεσθαι δεῖν πλέω παρασκευάζεσθαι. ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν μεγίστην εὐωχίαν εἶναι, τοὺς συμμαχεῖσθαι μέλλοντας, ὅτι βελτίστους παρασκευάζειν. ἡνίκα δ' ὁ Γωβρύας, εἰς οἶκον ἀπιὼν ἀνίσταιτο, εἰπεῖν λέγεται. οὐκέτι θαυμάζω ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοὶ δ' ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοί ἐσμεν. ἡμεῖς γὰρ ἐπιμελούμεθα, ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλεῖστα ἔσται. ὑμεῖς δέ μοι δοκεῖτε ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως αὐτοὶ ὡς κράτιστοι ἔσεσθε. ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν. ὁ δὲ Κῦρος, ἄγ' ἔφη, ὦ Γωβρύα, ὅπως πρῲ παρέσῃ, ἔχων τοὺς ἱππέας ἐξωπλισμένους, ἵνα καὶ τὴν δύναμίν σου ἴδωμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χώρας ἄξεις ἡμᾶς, ὡς ἂν εἰδῶμεν, ἅτε δεῖ φίλια ἢ πολέμια ἡμᾶς νομίζειν. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες, ἀπῆλθον ἑκάτεροι ἐπὶ τὰ προσήκοντα. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας ἔχων τοὺς ἱππέας

καὶ ἡγεῖτο. ὁ δὲ Κῦρος ὥσπερ προσήκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μόνον τοῦ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν προσεῖχε τὸν νοῦν. ἀλλὰ ἅμα πορευόμενος ἐπεσκοπεῖτο, εἴ τι δυνατὸν εἴη, τοὺς πολεμίους ἀσθενεστέρους ποιεῖν, αὑτοὺς δὲ ἰσχυροτέρους. καλέσας οὖν τὸν Ὑρκάνιον καὶ τὸν Γωβρύαν. τούτους γὰρ ἐνόμιζε μάλιστα εἰδέναι ὧν αὐτὸς ᾤετο δεῖσθαι μαθεῖν. ἐγώ τοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες φίλοι, οἴομαι σὺν ὑμῖν, ὡς πιστοῖς, βουλευόμενος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε, οὐκ ἂν ἐξαμαρτάνειν. ὁρῶ γὰρ ὅτι μᾶλλον ὑμῖν, ἢ ἐμοὶ σκεπτέον ὄν, ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. ἐμοὶ μὲν γάρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφαλέντι, ἔστιν ἴσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή. ὑμῖν δὲ εἰ οὗτος ἐπικρατήσει, ὁρῶ ἅπαντα τὰ ὄντα, ἀλλότρια γιγνόμενα. καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ᾽ οἰόμενος ἀσύμφορον εἶναι αὑτῷ, ἡμᾶς μεγάλους εἶναι. καὶ στρατεύει διὰ τοῦτο ἐφ᾽ ἡμᾶς. ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, ἀδικεῖσθαι νομίζων ὑφ᾽ ὑμῶν. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφότεροι καὶ τὰ αὐτὰ περαίνειν ὅτι μέλλει, ὡς ταῦτα εἰδόσι σφίσι, καὶ μέλον αὐτοῖς ἰσχυρῶς, ὅπῃ τὰ νῦν παρόντα ἀποβήσοιτο. ἐνταῦθα δή, ἤρχετο ὧδε. λέξατε δή μοι, ἔφη, ὑμᾶς νομίζει μόνους πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἑαυτόν, ἢ ἐπίστασθε καὶ ἄλλον αὐτῷ πολέμιον. ναὶ μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, πολεμιώτατοι μέν εἰσιν αὐτῷ, Καδούσιοι, ἔθνος μάλα πολὺ καὶ ἄλκιμον. Σάκαι γε μήν, ὅμοροι ἡμῖν, οἳ πολλὰ κακὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου. ἐπειρᾶτο γὰρ καὶ ἐκείνους ὥσπερ καὶ ἡμᾶς, καταστρέψασθαι. οὐκοῦν οἴεσθε, ἔφη, νῦν αὐτοὺς ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν ἐπιβῆναι μεθ᾽ ἡμῶν τῷ Ἀσσυρίῳ; ἔφασαν, καὶ σφόδρα γε εἴ πῃ δύναιντο συμμῖξαι. τί δ᾽ ἐν μέσῳ, ἔφη, ἐστὶ τοῦ συμμῖξαι. Ἀσσύριοι ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος δι᾽ οὗ περ νῦν πορεύῃ. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος. τί γάρ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, οὐ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου, ὃς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν καθέστηκεν, ὑπερηφανίαν πολλήν τινα τοῦ τρόπου κατηγορεῖς; τοιαῦτα γὰρ οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρύας, ἔπαθον ὑπ᾽ αὐτοῦ. πότερα δ᾽, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον ἐγένετο τοιοῦτος, ἢ καὶ εἰς ἄλλους τινάς; νὴ Δί᾽, ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους γε πολλούς. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας οἷα ὑβρίζει, τί δεῖ λέγειν.

υἱὸς

υἱὸς δὲ ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ υἱὸν καὶ ἐκείνου ἑταῖρον ὄντα ὥσπερ τὸν ἐμόν, συμπίνοντα παρ᾽ ἑαυτῷ συλλαβών, ἐξέτεμεν, ὡς μέν τινες ἔφασαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπῄνεσεν αὐτόν, ὡς καλὸς εἴη, καὶ ἐμακάριζε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναῖκα ἔσεσθαι. ὡς δὲ οὗτος νῦν λέγει, ὅτι ἐπείρασεν αὐτοῦ τὴν παλλακίδα, καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος μέν ἐστι. τὴν δὲ ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐτελεύτησεν. οὐκοῦν, ἔφη, οἴει ἂν καὶ τοῦτον ἡμᾶς ἰδεῖν ἡδέως, εἰ οἴοιτο αὐτῷ βοηθοὺς ἂν γενέσθαι; εὖ μὲν οὖν οἶδα, ἔφη ὁ Γωβρύας. ἀλλ᾽ ἰδεῖν τοι αὐτόν, χαλεπόν ἐστιν ὦ Κῦρε. πῶς, ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι εἰ μέλλοι τις ἐκείνῳ συμμίξειν, παρ᾽ αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παριέναι. τί οὖν, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν. ὅτι νὴ Δί᾽, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξελθοῦσαν δύναμιν αὐτόθεν πολλαπλασίαν ἢ σὺ νῦν ἔχεις. εὖ δ᾽ ἴσθι ὅτι διὰ ταῦτα ἧττόν σοι νῦν ἢ τὸ πρότερον οἱ Ἀσσύριοι καὶ τὰ ὅπλα ἀποφέρουσι, καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτήν, ὀλίγη ἔδοξεν ἡ δύναμις, καὶ οὗτος ὁ λόγος, πολὺς ἤδη ἐνέσπαρται. δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι, φυλαττομένους πορεύεσθαι. καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ Γωβρύου τοιαῦτα, τοιάδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε. καλῶς μοι δοκεῖς ὦ Γωβρύα λέγειν, κελεύων ὡς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιεῖσθαι. ἔγωγ᾽ οὖν σκοπῶν, οὐ δύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν τῆς πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα πορείας εἶναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον. πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν ὡς σὺ φῄς, εἰ δὲ καὶ θαῤῥήσουσι, καὶ δῆλοι ἡμῖν ὡς ἐγώ φημι ἔσονται. μὴ ὁρῶντες μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ᾽ οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ᾽ ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ μὲν φόβου ἀπαλλάξονται, ὃς αὐτοῖς ἐγένετο. θάρσος δ᾽ ἐμφύσεται ἀντὶ τούτου τοσούτῳ μεῖζον, ὅσῳ ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὁρῶσιν. ἢν δὲ καὶ ἤδη ἴωμεν ἐπ᾽ αὐτούς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν εὑρήσομεν ἔτι κλαίοντας τοὺς ἀποθανόντας ὑφ᾽ ἡμῶν. πολλοὺς δ᾽ ἔτι τραύματα ἐπιδεδεμένους, ἃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον. πάντας δὲ ἔτι μεμνημένους, τῆς τοῦδε μὲν τοῦ στρατεύματος τόλμης, τῆς δὲ αὐτῶν φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς. εὖ δ᾽ ἴσθι ὦ Γωβρύα, εἶναι καὶ τοῦτο ἤδη, ὡς οἱ

 πολλοὶ

πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲν θαρρήσωσιν, ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται. ὅταν δὲ δείσωσιν, ὅσῳ ἂν πλείους ὦσι, τοσούτῳ μείζω καὶ ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηνται. ἐκ πολλῶν μὲν καὶ κακῶν λόγων ηὐξημένος αὐτοῖς πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν σχημάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ἐξεστηκότων προσώπων ἤθροισται. εἶθ' ὥστε ὑπὸ τοῦ μεγέθους, οὐ ῥᾴδιον αὐτὸν ἐστὶν, οὔτε λόγοις κατασβέσαι, οὔτε προσάγοντα, πολεμίοις μένος ἐμβαλεῖν. οὔτ' ἀπάγοντα ἀναθρέψαι τὸ φρόνημα. ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοὺς θαρρεῖν παρακελεύῃ, τοσούτῳ ἐν δεινοτέροις ἡγοῦνται εἶναι. ἐκεῖνο μέντοι ἤδη σκεψώμεθα ἀκριβῶς ὅπως ἔχει. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε αἱ νῖκαι ἔσονται ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις, ὁπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον ἀπαριθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβῇ περὶ ἡμῶν. καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἐσμέν. εἰ μέντοι ὥσπερ πρόσθεν διὰ τῶν εὖ μαχομένων, ἔτι καὶ νῦν αἱ μάχαι κρίνονται, θαρρῶν οὐδὲν ἂν σφαλείης. πολλοὺς μὲν γὰρ σὺν θεοῖς παρ' ἡμῖν πλείονας εὑρήσεις τοὺς θέλοντας μάχεσθαι, ἢ παρ' ἐκείνοις. ὡς δὲ ἔτι μᾶλλον θαρρέῃς, καὶ τόδε κατανόησον. οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι, πολὺ μᾶλλον ἐλάττονές εἰσὶν ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν. πολὺ δὲ μᾶλλον ἐλάττονες, ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς. ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν ἐπεὶ ἐνικήσαμεν καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε. μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαζε μηδὲ τοὺς σούς. ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι. σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι σάφ' ἴσθι ὦ γωβρύα θαρροῦντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἕπονται. μὴ λανθανέτω δέ σε μηδὲ τοῦτ', ἔφη, ὅτι ἔξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς. γοργότεροι δὲ σάφ' ἴσθι οὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανείημεν, ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. ὡς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γινώσκοντος, ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ τὴν ἐπὶ βαβυλῶνα. οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι, τεταρταῖοι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τῆς γωβρύου χώρας ἐγένοντο. ὡς δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τούς τε πεζούς, καὶ τῶν ἱππέων ὁπόσους ἐδόκει αὐτῷ καλῶς ἔχειν. τοὺς δ' ἄλλους ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν. καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας, κατακαίνειν. τοὺς δὲ ἄλλους καὶ πρόβατα ὅσα ἂν λάβωσιν ἄγειν πρὸς αὐτόν. ἐκέ-

λευσε

λευσε δὲ καὶ τοὺς πέρσας συγκαταθεῖν. καὶ ἧκον πολλοὶ μὲν αὐτῶν, κατακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων. πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγοντες. ὡς δὲ παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας τούς τε τῶν μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν ὑρκανίων, καὶ τοὺς ὁμοτίμους, ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς ὁ γωβρύας. εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζόμενα, καὶ τῇ ἄλλῃ στρατιᾷ τὰ ἱκανά, δοίημεν τὴν ἄλλην τούτῳ λείαν, ἆρ' ἄν, ἔφη, καλὸν ποιήσαιμεν τῷ εὐθὺς φανεροὶ εἶναι, ὅτι καὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν εὖ ποιοῦντες. ὡς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν, πάντες μὲν ἐπῄνουν. πάντες δ' ἐνεκωμίαζον. εἷς δέ, καὶ ἔλεξεν ὧδε· πάνυ, ἔφη, ὦ κῦρε τοῦτο ποιήσομεν. καὶ γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὦ γωβρύας, πτωχούς τινας νομίζειν ἡμᾶς, ὅτι οὐ δαρεικῶν μεστοὶ ἥκομεν, οὐδ' ἐκ χρυσῶν φιαλῶν πίνομεν. εἰ δὲ τοῦτο ποιήσαιμεν, γνοίη ἄν, ἔφη, ὅτι ἐλευθερίους εἶναι, καὶ ἄνευ χρυσίου ἔστιν. ἴτε δή, ἔφη, τὰ τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάγοις, καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες, τὰ ἄλλα καλέσαντες τὸν γωβρύαν δότε αὐτῷ. οὕτω δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι ὅσα ἔδει, τὰ ἄλλα ἔδοσαν τῷ γωβρύᾳ. ἐκ τούτου δὴ ἄγει πρὸς αὐτὴν βαβυλῶνα παραταξάμενος, ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. ὡς δ' οὐκ ἀντεξῄεσαν οἱ Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ κῦρος τὸν γωβρύαν προσελάσαντα, εἰπεῖν, ὅτι εἰ βούλεται ἐξιὼν ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, κἂν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο. εἰ δὲ μή, ἀμυνεῖ τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι πείθεσθαι. ὁ μὲν δὴ γωβρύας προσελάσας ἔνθα ἀσφαλὲς ἦν ταῦτα εἶπεν. ὁ δέ, αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκρινόμενον τοιάδε. Δεσπότης ὁ σὸς λέγει ὦ γωβρύα, οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν υἱὸν μεταμέλει μοι, ἀλλ' ὅτι οὐ καὶ σὲ προσαπέκτεινα. μάχεσθαι δ' ἂν βούλησθε, ἥκετε εἰς τὴν τριακοστὴν ἡμέραν, νῦν δ' ἡμῖν οὔπω σχολή. ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. ὁ δὲ γωβρύας εἶπεν. ἀλλὰ μήποτέ σοι λήξειεν αὕτη ἡ μεταμέλεια. δῆλον γὰρ ὅτι ἀνιῶ σε ἐγώ, ἐξ οὗ αὕτη σε ἡ μεταμέλεια ἔχει. ὁ μὲν δὴ γωβρύας, ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου. ὁ δὲ κῦρος ἀκούσας ταῦτα, ἀπήγαγε τὸ στράτευμα. καὶ καλέσας τὸν γωβρύαν, εἰπέ μοι, ἔφη. οὐκ ἔλεγες μέν-

Δημηγορεία κύρου.

τοι

Universidad de Deusto
Biblioteca

τι σύ, ὅτι τὸν ἐκτμηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου, οἷα ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; εὖ μὲν δή, ἔφη, δοκῶ εἰδέναι. πολλὰ γὰρ ἤδη ἔγωγε καὶ ἐκεῖνος ἐπαρρησιασάμεθα πρὸς ἀλλήλους. ὁπότ' οὖν καλῶς σοι δοκεῖ ἔχειν, πρόσιθι πρὸς αὐτόν. καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποίει, ὅπως ἂν αὐτοὶ ὅτι ἂν λέγῃ εἰδῆτε. ἐπειδὰν δὲ συγγένῃ αὐτῷ, ἐὰν μὲν γνῷς αὐτὸν φίλον ἡμῶν βουλόμενον εἶναι, τοῦτ' ἤδη μηχανᾶσθαι, ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν. οὔτε γὰρ ἂν φίλους τις ποιήσειεν ἄλλως πως πλείω ἀγαθὰ ἐν πολέμῳ, ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι, οὔτ' ἂν ἐχθρούς, πλείω τις βλάψειεν ἄλλως πως, ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. καὶ μήν, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ' ὅτι, κἂν πρίαιτο Γαδάτας, τὸ μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα Ἀσσυρίων. ἀλλ' ὅ τι ἂν δύναιτο, τοῦτο καὶ ἡμᾶς δεῖ σκοπεῖν. λέγε δή μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τοῦτο τὸ φρούριον τὸ πρὸς τῆς χώρας, ὅ φατε Ὑρκανίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτετειχίσθαι τῇδε τῇ χώρᾳ, πρόβολον εἶναι τοῦ πολέμου, ἆρ' οἴει, ἔφη, ὑπὸ τοῦ φρουράρχου παρεθῆναι τὸν εὐνοῦχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; σαφῶς γε, ἔφη ὁ Γωβρύας, εἴπερ ἀνύποπτος ὤν, ὥσπερ νῦν ἐστιν, ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. οὐκοῦν, ἔφη, ἀνυποπτότατος ἂν εἴη, εἰ προσβάλοιμι ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ, ὡς λαβεῖν βουλόμενος. ἀντιμάχοιτο δ' ἐκεῖνος ἀνὰ κράτος. καὶ λάβοιμι μέν τι αὐτοῦ, ἀντιλάβοι δὲ κἀκεῖνος ἡμῶν, ἢ ἄλλους τινάς, ἢ καὶ ἀγγέλους πεμπομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους οὕς φατε πολεμίους τῷ Ἀσσυρίῳ εἶναι. καὶ οἱ μὲν ληφθέντες, λέγοιεν ὅτι ἐπὶ στράτευμα ἀπέρχονται, καὶ κλίμακας ὡς πρὸς τὸ φρούριον ἔχοντες. ὁ δὲ εὐνοῦχος ἀκούσας, προσποιήσαιτο προαγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα παρεῖναι. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν. οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς οἶδα, ὅτι παρίοι ἂν αὐτόν, καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν ἕως σὺ ἀπέλθῃς. οὐκοῦν ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἐπεὶ ἅπαξ εἰσέλθοι, δύναιτ' ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον. εἰκὸς γοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον ἐκείνου συμπαρασκευάζοντος, τὰ δ' ἔξωθεν σοῦ ἰσχυρότερα προσάγοντος. ἴθι οὖν, ἔφη, καὶ πειρῶ ταῦτα διδάξας καὶ διαπραξάμενος παρεῖναι. πιστὰ δὲ αὐτῷ οὐκ ἂν μείζω οὔτε εἴποις

ἂν,

ἂν, οὔτε δείξαις, ὧν αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφώς. ἐκ τούτου, ᾤχετο μὲν ὁ Γωβρύας. ἄσμενος δὲ ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος, συνωμολόγει τε πάντα, καὶ συνέθετο ἃ ἔδει. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας, ὅτι πάντα δοκοίη ἰσχυρῶς τῷ εὐνούχῳ ἔχειν τὰ ἐπισταλέντα, ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ, προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχετο δὲ ὁ Γαδάτας. ἦν δὲ καὶ ὃ ἔλαβε χωρίον ὁ Κῦρος ὁποῖον, ἔφη ὁ Γαδάτας. τῶν δὲ ἀγγέλων οὓς ἔπεμψεν ὁ Κῦρος προειπὼν οἱ πορεύσονται, τοὺς μὲν, εἴασεν ὁ Γαδάτας διαφυγεῖν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρατεύματα, καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν, οὓς δ' ἔλαβε, βασανίζων ἐναντίον πολλῶν. ὡς δ' ἤκουσεν ἐφ' ἃ ἔφασαν πορεύεσθαι, εὐθέως συσκευασάμενος ὡς ἐξαγγελῶν τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. τέλος δὲ πιστευθεὶς ὡς βοηθός, εἰσέρχεται εἰς τὸ φρούριον, καὶ τέως μὲν συμπαρεσκεύαζεν ὅτι ἐδύνατο τῷ φρουράρχῃ. ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος εἰσῆλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον. συνεργοὺς ποιησάμενος καὶ τοὺς παρὰ Κύρῳ αἰχμαλώτους. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, εὐθὺς Γαδάτας ὁ εὐνοῦχος τὰ ἔνδον καταστήσας, ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας, εἶπε, χαῖρε ὦ Κῦρε. ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ', ἔφη. σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ κελεύεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι φίλον τοῦτο τὸ χωρίον, τοῖς ἐνθάδε συμμάχοις καταλιπεῖν. σὲ δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Ἀσσύριος, παῖδας μὲν ὡς ἔοικε τὸ ποιεῖν ἀφείλετο, οὐ μέντοι τό γε φίλους κτᾶσθαι σε δύνασθαι ἀπεστέρησεν. ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους πεποίησαι, οἵ σοι, ἢν δυνώμεθα, πειρασόμεθα, μὴ χείρους βοηθοὶ παρεστάναι, ἢ εἰ παῖδας ἢ ἐκγόνους ἐκέκτησο. ὁ μὲν, τοιαῦτα ἔλεγεν. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ὑρκάνιος, ἄρτι ᾐσθημένος τὸ γεγενημένον, προσθεὶς τῷ Κύρῳ καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, εἶπεν. ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κῦρε. ὡς πολλήν με τοῖς θεοῖς ποιεῖς χάριν ὀφείλειν, ὅτι σοί με συνήγαγον. ἴθι νῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον οὗ περ ἕνεκά με ἀσπάζῃ, διάθες αὐτὸ οὕτως, ὡς ἂν τῷ ἡμετέρῳ φύλῳ πλείστου ἄξιον ᾖ, καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις. μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτᾳ τούτῳ, ὃς ἡμῖν λαβὼν αὐτὸ πα-

 ραδί-

ραδίδωσι. Οὕτω, ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, ἐπειδὰν Καδούσιοι ἔλθωσι καὶ Σάκαι, καὶ οἱ ἐμοὶ πολῖται, καλέσωμεν καὶ τοῦτον, ἵνα κοινῇ βουλευσώμεθα πάντες, ὅσοις προσήκει, πῶς ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τῷ φρουρίῳ. ταῦτα μὲν οὕτως συνῄνεσε καὶ ὁ Κῦρος. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἷς ἔμελε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν, οἷσπερ ἀγαθὸν ἦν, φίλιον ὄν. ὅπως ἑαυτοῖς μὲν πρόβολος εἴη πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις ἐπιτετειχισμένον. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐγένετο, πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ Καδούσιοι συνεστράτευον, καὶ Σάκαι, καὶ Ὑρκάνιοι, καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν στράτευμα, Καδουσίων μὲν πελτασταὶ εἰς δισμυρίους, καὶ ἱππεῖς εἰς τετρακισχιλίους. Σακῶν δὲ τοξόται εἰς μυρίους, καὶ ἱπποτοξόται εἰς δισχιλίους. καὶ Ὑρκάνιοι δὲ πεζούς τε ὅσους ἐδύναντο προσεξέπεμψαν, καὶ ἱππέας προσεπληρώσαντο, εἰς δισχιλίους. τὸ γὰρ πρόσθεν, καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἴκοι αὐτῶν ἱππεῖς. ὅτι οἱ Καδούσιοι καὶ οἱ Σάκαι, τῶν Ἀσσυρίων πολέμιοι ἦσαν. ὅσον δὲ χρόνον ἐκαθέζετο ὁ Κῦρος, ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ φρούριον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία, πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους. πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὅπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους. ἐκ δὲ τούτου προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας, καὶ λέγει ὅτι ἥκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι, ὡς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλεπῶς τε οἴσει, καὶ συσκευάζοιτο, ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν αὐτοῦ χώραν. ἢν οὖν ἀφῇς με ὦ Κῦρε, τὰ τείχη ἂν πειραθείην διασῶσαι. τῶν δὲ ἄλλων, μείων λόγος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. ἢν οὖν ἴῃς νῦν, πότε ἔσῃ οἴκοι. καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν. εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. ἦ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἴει ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα. σπεύσει γὰρ ὅσῳ σὺ πρόσω δοκεῖς εἶναι. ἐγὼ δέ, ἔφη ὁ Κῦρος, ποσταῖος ἂν τῷ στρατεύματι ἐκεῖσε ἀφικοίμην. πρὸς τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει. πολὺ ἤδη ὦ δέσποτα ἔχεις τὸ στράτευμα, καὶ οὐκ ἂν δύναιο ἐν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμέραις ἐλθεῖν, πρὸς τὴν ἐμὴν οἴκησιν. σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἄπιθι ὡς τάχιστα, ἐγὼ δὲ ὡς ἂν δυνατὸν ᾖ πορεύσομαι. ὁ μὲν δὴ Γαδάτας, ᾤχετο. ὁ δὲ Κῦρος συνε-

καλεσε

κάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων. καὶ ἤδη πολλοί τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ κἀγαθοὶ παρεῖναι. ἐν οἷς δὴ ὁ Κῦρος, λέγει τοιάδε. Ἄνδρες σύμμαχοι. Γαδάτας διέπραξεν, ἃ δοκεῖ πᾶσιν ἡμῖν, πολλοῦ ἄξια εἶναι. καὶ ταῦτα πρὶν καὶ ὁτιοῦν ἀγαθὸν ὑφ' ἡμῶν παθεῖν. νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβαλεῖν ἀγγέλλεται, δῆλον ὅτι ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος. ὅτι δοκεῖ μέγα βεβλάφθαι ὑπ' αὐτοῦ. ἅμα δ' ἴσως καὶ ἐκεῖνο ἐννοεῖται, ὡς εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀφιστάμενοι, μηδὲν ὑπ' ἐκείνου κακὸν πείσονται. οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες, ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅτι ὡς τάχιστα, οὐδένα εἰκὸς σὺν αὐτῷ βούλεσθαι εἶναι. νῦν οὖν ὦ ἄνδρες, καλόν τι ἄν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι εἰ προθύμως Γαδάτῃ βοηθήσαιμεν, ἀνδρὶ εὐεργέτῃ. καὶ ἅμα δίκαια ποιοῖμεν ἂν χάριν ἀποδιδόντες. ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορόν γ' ἂν ὡς ἐγὼ δοκῶ πράξαιμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πᾶσι φαινοίμεθα, τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας, νικᾶν πειρώμενοι κακῶς ποιοῦντες. τοὺς δ' εὐεργετοῦντας, ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τῶν τοιούτων, φίλους μὲν ἡμῖν πολλοὺς βούλεσθαι γίγνεσθαι. ἐχθρὸν δέ, μηδένα ἐπιθυμεῖν εἶναι. εἰ δὲ ἀμελῆσαι δόξαιμεν Γαδάτα, πρὸς τῶν θεῶν ποίοις λόγοις ἄλλους πείθοιμεν ἄν, χαρίζεσθαί τι ἡμῖν. πῶς δ' ἂν τολμῷμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν. πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο Γαδάτᾳ, εἰ ἡττώμεθα αὐτοῦ, εὖ ποιοῦντος, τοσοῦτοι ὄντες ἑνὸς ἀνδρός, καὶ τούτου οὕτω διακειμένου. ὁ μὲν οὖν, οὕτως εἶπεν. οἱ δὲ πάντες, συνεπῄνουν ἰσχυρῶς ταῦτα ποιεῖν. ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπεὶ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλείπωμεν ἕκαστοι, τοὺς μετὰ τούτων ἐπιτηδειοτάτους πορεύεσθαι. Γωβρύας δὲ ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν. καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς. καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος, καὶ τἆλλα ἱκανός. ἡμεῖς δέ, ἔφη, σὺν ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευώμεθα, τὰ ἐπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες, ὅσῳ δ' ἂν κουφότερον συσκευασώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τόσῳ τὰς ἐπιούσας ἡμέρας, ἥδιον ἂν ἀριστήσομέν τε καὶ δειπνήσομεν, καὶ καθευδήσομεν. νῦν δ', ἔφη, πορευώμεθα ὧδε. πρῶτον μὲν σὺ ἄγε Χρυ-

Δημηγορία Κύρου.

Universidad de Deusto Biblioteca

σύντα τοὺς θωρακοφόρους. ἄγε δὲ ἐπεὶ ὁμαλής τε, καὶ πλατεῖα ἡ ὁδὸς ἐστι, τοὺς ταξιάρχους ἔχων ἐν μετώπῳ πάντας. ἡ δὲ τάξις ἑκάστη ἐφ' ἑνὸς ἴτω. ἀθρόοι γὰρ ὄντες, καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἂν πορευοίμεθα. τούτου δ' ἕνεκα, ἔφη, τοὺς θωρακοφόρους κελεύω ἡγεῖσθαι. ὅτι τοῦτο βαρύτατόν ἐστι τοῦ στρατεύματος· τοῦ δὲ βαρυτάτου ἡγουμένου, ἀνάγκη ῥᾳδίως ἕπεσθαι πάντα τὰ θᾶττον ἰόντα. ὅταν δὲ τὸ τάχιστον ἡγῆται ἐν νυκτί, οὐδέν ἐστι θαυμαστὸν καὶ διασπᾶσθαι τὰ στρατεύματα. τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδιδράσκει. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρτάβαζος τοὺς Περσῶν πελταστὰς καὶ τοξότας ἀγέτω. ἐπὶ δὲ τούτοις, Ἀνδραμύας ὁ Μῆδος, τὸ Μήδων πεζικόν. ἐπὶ δὲ τούτοις Ἔμβας, τὸ Ἀρμενίων πεζικόν. ἐπὶ δὲ τούτοις, Ἀρτούχας, Ὑρκανίους. ἐπὶ δὲ τούτοις, Θαμβράδας τὸ Σακῶν πεζικόν. ἐπὶ δὲ τούτοις Δαμάτας Καδουσίους. ἀγόντων δὲ καὶ οὗτοι πάντες, ἐν μετώπῳ μὲν τοὺς ταξιάρχους ἔχοντες. δεξιοὺς δὲ τοὺς πελταστάς. ἀριστεροὺς δὲ τοὺς τοξότας τοῦ ἑαυτῶν πλαισίου. οὕτω γὰρ πορευόμενοι, καὶ εὐχρηστότεροι γίγνονται. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, οἱ σκευοφόροι πάντων ἑπέσθων. οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν, ἐπιμελείσθωσαν πάντων, ὅπως ἂν συνεσκευασμένοι τε ὦσι πάντα πρὶν καθεύδειν, καὶ πρῲ σὺν τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην χώραν, καὶ ὅπως κοσμίως ἕπωνται. ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, ἔφη, τοὺς Πέρσας ἱππέας, Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω, ἔχων καὶ οὗτος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν μετώπῳ. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος, τὴν τάξιν ἀγέτω εἰς ἕνα ὥσπερ οἱ πέζαρχοι. ἐπὶ δὲ τούτοις Ῥαμβάκας ὁ Μῆδος, ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας. ἐπὶ δὲ τούτοις σύ, ὦ Τιγράνη, τὸ σαυτοῦ ἱππικόν. καὶ οἱ ἄλλοι δ' ὕπαρχοι, μεθ' ὧν ἕκαστος ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς, ἐπὶ τούτοις ἄγετε. ἔσχατοι δ' ὥσπερ ἦλθον Καδούσιοι ἰόντων. Ἀλκεύνα, σὺ δὲ ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἐπιμελοῦ τὸ νῦν εἶναι πάντων τῶν ὄπισθεν. καὶ μηδένα ἔα ὕστερον τῶν σῶν ἱππέων γίγνεσθαι. ἐπιμελεῖσθε δέ, τοῦ σιωπῇ πορεύεσθαι, οἵ τε ἄρχοντες, καὶ πάντες οἱ σωφρονοῦντες. διὰ γὰρ τῶν ὤτων ἐν τῇ νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον, ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἕκαστα, καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ πράττεσθαι. καὶ τὸ ταραχθῆναι δ' ἐν

νυκτί,

νυκτί, πολὺ μεῖζόν ἐστι πρᾶγμα, ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, καὶ δυσκαταστατώτερον, οὗ ἕνεκα, ἥ τε σιωπὴ ἀσκητέα, καὶ ἡ τάξις διαφυλακτέα. τὰς δὲ νυκτερινὰς, ἔφη, φυλακὰς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς ἐξανίστασθαι, αἰεὶ χρὴ ὡς βραχυτάτας καὶ ὡς πλείστας ποιεῖσθαι, ὡς μηδένα ἡ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγρυπνία πολλὴ οὖσα λυμαίνηται ἐν τῇ πορείᾳ. ἡνίκα δ' ἂν ὥρα ᾖ πορεύεσθαι, σημαίνειν τῷ κέρατι. ὑμεῖς δὲ ἔχοντες ἃ δεῖ ἕκαστον, πάρεστε εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος ὁδόν. ὁ δὲ ὁρμώμενος ἀεὶ τῷ κατ' οὐρὰν παρεγγυάτω ἕπεσθαι. ἐκ τούτου δὴ ᾤχοντο ἐπὶ τὰς σκηνάς. καὶ ἅμα ἀπιόντες, διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους, ὡς μνημονικῶς ὁ Κῦρος, ὁπόσοις συνέταττε, πῶς ὀνομάζων ἐνετέλλετο. ὁ δὲ Κῦρος, ἐπιμελείᾳ τοῦτο ἐποίει. πάνυ γὰρ αὐτῷ θαυμαστὸν ἐδόκει εἶναι, εἰ οἱ μὲν βάναυσοι ἴσασι τῆς αὐτῶν τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ ὀνόματα, καὶ ἰατρὸς δὲ οἶδε καὶ τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φαρμάκων οἷς χρῆται πάντων τὰ ὀνόματα, ὁ δὲ στρατηγὸς οὕτως ἠλίθιος ἔσοιτο, ὥστε οὐκ εἴσεται τῶν ὑφ' αὑτῷ ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι. καὶ ὅταν προκαταλαβεῖν τι βούληται, καὶ ὅταν φυλάξαι, καὶ ὅταν θαρρῦναι, καὶ ὅταν φοβῆσαι, καὶ ὅταν τιμῆσαι δέ τινα βούλοιτο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὀνομαστὶ προσαγορεύειν. ἐδόκουν δ' αὐτῷ οἱ γιγνώσκεσθαι δοκοῦντες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος, καὶ τοῦ καλόν τι ποιοῦντες ὁρᾶσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι, καὶ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν, μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. ἠλίθιον δὲ τοῦτο αὐτῷ ἐδόκει εἶναι, τὸ ὁπότε βούλοιτό τι πραχθῆναι οὕτω προστάττειν, ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἔνιοι προστάττουσι δεσπόται. ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ, ξύλα τις σχισάτω. οὕτω γὰρ προσταττομένων, εἰς ἀλλήλους ὁρᾶν ἅπαντες ἐδόκουν αὐτῷ, καὶ οὐδεὶς περαίνειν τὸ προσταχθέν. καὶ πάντες ἐν αἰτίᾳ εἶναι, καὶ οὐδεὶς τῇ αἰτίᾳ οὔτε αἰσχύνεσθαι, οὔτε φοβεῖσθαι ὁμοίως, διὰ τὸ σὺν πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν, διὰ ταῦτα δὴ αὐτὸς πάντας ὠνόμαζεν ὁπότε προστάττοι. καὶ Κῦρος μὲν δὴ, οὕτω περὶ τούτων ἐγίγνωσκεν. οἱ δὲ στρατιῶται, τότε μὲν δὴ δειπνήσαντες, καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, καὶ συσκευασάμενοι πάντα ἃ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. ἡνίκα δ' ἦν μέσαι νύκτες, ἐσήμαινε τῷ κέρατι,

Κῦρος δ' εἰπὼν τῷ Χρυσάντᾳ, ὅτι ἐπὶ τῇ ὁδῷ ἐπιμένοι δὴ εἰς τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος, ἐξῄει λαβὼν τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας. βραχεῖ δὲ χρόνῳ ὕστερον, παρῆν Χρυσάντας ἄγων τοὺς θωρακοφόρους. τούτῳ μὲν οὖν ὁ Κῦρος δοὺς τοὺς ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ, πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως. ἕως ἄγγελος ἔλθοι, οὐ γάρ πω ἐν ὁδῷ πάντας ἦσαν. αὐτὸς δὲ ἑστηκὼς ἐν τῷ αὐτῷ, τὸν μὲν προσιόντα προυπέμπετο ἐν τάξει. ἐπὶ δὲ τὸν ὑστερίζοντα ἔπεμπε καλῶν. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάνταν, ἱππέας ἔπεμψεν ἐροῦντας ὅτι ἐν ὁδῷ ἦσαν πάντες. ἄγε δὴ οὖν θᾶττον. αὐτὸς δὲ παρελαύνων τὸν ἵππον εἰς τὸ πρόσθεν ἥσυχος, κατεθεᾶτο τὰς τάξεις. καὶ οὓς μὲν ἴδοι εὐτάκτως καὶ σιωπῇ ἰόντας προσελαύνων αὐτοῖς οἵτινες εἶεν ἠρώτα. καὶ ἐπεὶ πύθοιτο, ἐπῄνει. εἰ δέ τινας θορυβουμένους αἰσθάνοιτο τὸ αἴτιον τούτου σκοπῶν, κατασβεννύναι τὴν ταραχὴν ἐπειρᾶτο. ἓν μόνον παραλέλειπται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ. ὅτι πρὸ παντὸς τοῦ στρατοπέδου, πεζοὺς εὐζώνους οὐ πολλοὺς προύπεμπεν, ἐφορωμένους ὑπὸ Χρυσάντα καὶ ἐφορῶντας αὐτόν, ὡς ὠτακουστοῦντας. καὶ εἴ πως ἄλλως δύναιντο αἰσθάνεσθαι, τι σημαίνοιεν τῷ Χρυσάντᾳ, ὅ τι καιρὸς δοκοίη εἶναι. ἄρχων δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν, ὃς καὶ τούτους ἐκόσμει. καὶ τὸ ἄξιον μὲν λόγου ἐσήμαινε. τὸ δὲ μή, οὐκ ἠνώχλει λέγων. τὴν μὲν δὴ νύκτα, οὕτως ἐπορεύοντο. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν τῶν Καδουσίων ἱππέας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἔσχατοι ἐπορεύοντο παρὰ τούτοις κατέλιπεν, ὡς μηδ' οὗτοι ψιλοὶ ἱππέων ἴοιεν. τοὺς δ' ἄλλους, εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν. ὅπως εἴ τι που ἐναντιοῖτο αὐτῷ ὑπαντῶν, ὑφ' αὐτῷ ἔχων ἐν τάξει τὴν ἰσχὺν μάχοιτο. εἴτε τι που φεῦγον ὀφθείη, ὅπως ἐξ ἑτοιμοτάτου διώκοιεν. ἦσαν δὲ αὐτῷ ἀεὶ τεταγμένοι εἰ δέοι διώκειν, οὓς τε διώκειν δέοι, καὶ οὓς παρ' ἑαυτῷ μένειν. πᾶσαν δὲ τὴν τάξιν λυθῆναι, οὐδέποτε εἴα. Κῦρος μὲν δὴ, οὕτως ἦγε τὸ στράτευμα. οὐ μέντοι αὐτός γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρῆτο. ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλῃ περιελαύνων, ἐφεώρα τε καὶ ἐπεμελεῖτο, εἴ του δέοιντο. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον, οὕτως ἐπορεύοντο. ἐκ δὲ τοῦ

Γαδάτα

Γαδάτα ἱππικοῦ, τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν, ἐπεὶ ἑώρα αὐτὸν ἀφεστηκότα ἀπὸ τοῦ Ἀσσυρίου ἐνόμισεν ὅτι εἴ τι οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πάντα τὰ Γαδάτα. οὕτω δὴ πέμπει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον, καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ τὸ Ἀσσύριον στράτευμα, λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, ὅτι εἰ βούλοιτο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι ἂν τὸν Γαδάταν, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς σὺν αὐτῷ. δηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο, ὅσην τε εἶχε δύναμιν ὁ Γαδάτας, καὶ ὅτι Κῦρος οὐ συνείποιτο αὐτῷ. καὶ τὴν ὁδὸν ᾗ μέλλει προσιέναι ἐδήλωσε. προσεπέστειλε δὲ καὶ τοῖς αὑτοῦ οἰκέταις, ὡς πιστεύοιτο μᾶλλον. καὶ τὸ τεῖχος ὃ ἐτύγχανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ παραδοῦναι τῷ Ἀσσυρίῳ καὶ τὰ ἐνόντα. ἥξειν δὲ καὶ αὐτὸς, ἔφη, εἰ μὲν δύναιτο ἀποκτείνας Γαδάταν. εἰ δὲ μή, ὡς σὺν τῷ Ἀσσυρίῳ τὸ λοιπὸν ἐσόμενος. ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς ἐλαύνων ὡς δυνατὸν ἦν, τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀσσύριον. καὶ ἐδήλωσεν ἐφ' ἃ ἥκοι. ἀκούσας ἐκεῖνος, τό τε χωρίον εὐθὺς καταλαμβάνει. καὶ πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ ἅρματα, ἐνήδρευεν ἐν κώμαις ἀθρόαις. ὁ δὲ Γαδάτας ὡς ἐγγὺς ἦν τούτων τῶν κωμῶν, πέμπει τινὰς προδιερευνησομένους. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὡς ἔγνω προσιόντας τοὺς διερευνησομένους, φεύγειν κελεύει ἅρματα ἐξαναστάντα δύο ἢ τρία, καὶ ἵππους ὀλίγους. ὡς δὴ φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. οἱ δὲ προδιερευνηταὶ ὡς εἶδον ταῦτα, αὐτοί τε ἐδίωκον, καὶ τῷ Γαδάτᾳ κατέσειον. καὶ ὃς ἐξαπατηθεὶς, διώκει ἀνὰ κράτος. οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ὡς ἐδόκει ἁλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, εὐθέως ἀνίστανται ἐκ τῆς ἐνέδρας. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν ἰδόντες ὥσπερ εἰκὸς, ἔφυγον. οἱ δ' αὖ ὥσπερ εἰκὸς ἐδίωκον. καὶ ἐν τούτῳ ὁ ἐπιβουλεύων τῷ Γαδάτᾳ, παίει αὐτόν. καὶ καιρίας μὲν πληγῆς ἁμαρτάνει. τύπτει δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον καὶ τιτρώσκει. ποιήσας δὲ τοῦτο, ἐξίσταται, ὡς σὺν τοῖς διώκουσι γένοιτο. ἐπεὶ δὲ ἐγνώσθη ὃς ἦν, ὁμοῦ δὴ ὁ Ἀσσύριος προθύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον σὺν τῷ βασιλεῖ ἐδίωκεν. ἐνταῦθα δὴ, ἡλίσκοντο μὲν δῆλον ὅτι οἱ βραδυτάτους ἵππους ἔχοντες ὑπὸ τῶν ταχίστων. ἤδη δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι, διὰ τὸ καταπεπονῆσθαι ὑπὸ τῆς πορείας τοῦ Γαδάτα,

οἱ

Universidad de Deusto Biblioteca

οἱ ἱππεῖς. καθορῶσι δὲ τὸν Κῦρον προσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι. δοκεῖν δὲ χρὴ ἀσμένως καὶ ἡδέως, ὥσπερ εἰς λιμένας ἐκ χειμῶνος προσφέρεσθαι αὐτούς. ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶτον, ἐθαύμασεν. ὡς δ' ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἕως τε μὲν πάντες ἀντίοι ἤλαυνον, ἀντίος καὶ αὐτὸς ᾔει ἐν τάξει τὴν στρατιάν. ὡς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὄν, ἐτράποντο εἰς φυγήν. ἐνταῦθα δὴ ὁ Κῦρος, ἐκέλευσε διώκειν, τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους. αὐτὸς δὲ εἵπετο σὺν τοῖς ἄλλοις, ὡς ᾤετο συμφέρειν. ἐνταῦθα δὴ καὶ ἅρματα ἡλίσκετο. ἔνια μέν, καὶ ἐκπιπτόντων τῶν ἡνιόχων. τὰ μέν, ἐν τῇ ἀναστροφῇ. τὰ δέ, καὶ ἄλλως. ἔνια δὲ καὶ περιτεμνόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων, ἡλίσκετο. καὶ ἀποκτείνουσιν ἄλλους τε πολλούς, καὶ τὸν παίσαντα τὸν Γαδάταν. τῶν μέντοι πεζῶν Ἀσσυρίων, οἳ ἔτυχον τὸ Γαδάτα χωρίον πολιορκοῦντες, οἱ πλεῖστοι αὐτῶν, οἱ μέν, εἰς τὸ τεῖχος κατέφυγον, τὸ ἀπὸ Γαδάτα ἀποστάν. οἱ δέ, φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ τοῦ Ἀσσυρίου μεγάλην, ἔνθα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἅρμασι καὶ τοῖς ἵπποις κατέφυγεν ὁ Ἀσσύριος. Κῦρος μὲν δὴ διαπραξάμενος ταῦτα, ἐπαναχωρεῖ εἰς τὴν Γαδάτα χώραν. καὶ προστάξας οἷς ἔδει ἀμφὶ τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθὺς ἐπορεύετο, ὡς ἐπισκέψαιτο τὸν Γαδάταν, ὅπως ἔχει ἐκ τοῦ τραύματος. πορευομένῳ δ' αὐτῷ ἤδη ὁ Γαδάτας ἐπιδεδεμένος τὸ τραῦμα ἀπήντα. ἰδὼν δὲ ὁ Κῦρος αὐτόν, ἥσθη τε καὶ εἶπεν. ἐγὼ δὲ πρὸς σὲ ἐπισκεψόμενος, πῶς ἔχεις, ἐπορευόμην. ἐγὼ δέ, εἶπεν ὁ Γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἐπὶ σὲ θεασόμενος ᾖα, ὁποῖός τις ποτὲ φαίνῃ ἰδεῖν ὁ τοιαύτην ψυχὴν ἔχων, ὅς τις οὔτ' οἶδα ἐγὼ ὅτι νῦν μου δεόμενος, οὔτε μὴν ὑποσχόμενός γέ μοι ταῦτα πράξειν. οὔτε μὴν εὖ πεπονθὼς ὑπ' ἐμοῦ εἴς γε τὸ ἴδιον οὐδ' ὁτιοῦν, ἀλλ' ὅτι τοὺς φίλους σοι ἔδοξά τι ὀνῆσαι, οὕτως ἐμοὶ προθύμως ἐβοήθησας. ὡς νῦν τὸ μὲν ἐπ' ἐμοί, οἴχομαι. τὸ δ' ἐπὶ σοί, σέσωσμαι. οὐ μὰ τοὺς θεοὺς ὦ Κῦρε, εἰ ἦν οἷος ἔφυν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπαιδοποιησάμην, οὐκ οἶδα εἰ ἐκτησάμην παῖδα ποτ' ἂν τοιοῦτον περὶ ἐμέ. ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας, καὶ τοῦτον τὸν νῦν Ἀσσυρίων βασιλέα, πολὺ πλείω ἤδη τὸν αὐτοῦ πατέρα ἀνιάσαντα, ἢ σὲ νῦν

δύναται

δύναται ἀνιᾶν. καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν ὧδε. ὦ Γαδάτα, ἦ πολὺ μεῖζον παρεὶς θαῦμα, ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. καὶ τί δὴ τοῦτ' ἔστιν; ὁ Γαδάτας. ὅτι τοσοῦτοι μὲν Περσῶν, ἔφη, ἐσπούδασαν περὶ σέ, τοσοῦτοι δὲ Μήδων, τοσοῦτοι δὲ Ὑρκανίων. πάντες δὲ οἱ παρόντες Ἀρμενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. καὶ ὁ Γαδάτας ἐπεύξατο. ἀλλ' ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πολλὰ ἀγαθὰ δοῖεν οἱ θεοί, καὶ πλεῖστα τῷ αἰτίῳ, τοῦ καὶ τούτους τοιούτους εἶναι. καὶ ὅπως μέντοι οὓς ἐπαινεῖς τούτους ὦ Κῦρε, καλῶς ξενίσωμεν, δέχου τὰ ξένια, οἷα ἐγὼ δύναμαι. ἅμα δὲ προσῆγε πάμπολλα. ὥστε καὶ θύειν τὸν βουλόμενον, καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ στράτευμα, ἀξίως τῶν καλῶς πεποιημένων, καὶ καλῶς συμβάντων. ὁ δὲ Καδούσιος, ὀπισθοφυλάκει, καὶ οὐ μετέσχε τῆς διώξεως. βουλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι ποιῆσαι, οὔτε ἀνακοινωσάμενος, οὔτε εἰπὼν οὐδὲν τῷ Κύρῳ, καταθεῖ τὴν πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. διεσπαρμένοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ, ἀπιὼν ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πόλεως οὗ δὴ κατέφυγε, συντυγχάνει μάλα δὴ συντεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. ὡς δ' ἔγνω μόνους ὄντας τοὺς Καδουσίους, ἐπιτίθεται. καὶ τόν τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει, καὶ ἄλλους πολλούς. καὶ ἵππους δὲ πολλοὺς λαμβάνει τῶν Καδουσίων, καὶ ἣν ἄγοντες λείαν ἐτύγχανον, ἀφαιρεῖται. καὶ ὁ μὲν Ἀσσύριος διώξας, ἄχρις οὗ ἀσφαλὲς ᾤετο εἶναι, ἀπετράπετο. οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσῴζοντο πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀμφὶ δείλην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ ὡς ᾔσθετο τὸ γεγονός, ὑπήντα τε τοῖς Καδουσίοις, καὶ ὅντινα ἴδοι τετρωμένον, ἀναλαμβάνων, τοὺς μὲν ὡς Γαδάταν ἀπέπεμπεν ὅπως θεραπεύοιτο, τοὺς δ' ἄλλους συγκατεσκήνου. καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσι συνεπεμελεῖτο, παραλαμβάνων τῶν ὁμοτίμων Περσῶν συνεπιμελητάς. ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοί, συνεπιπονεῖν ἐθέλουσι. καὶ ἀνιώμενος μέντοι αὐτὸς ἰσχυρῶς δῆλος ἦν. ὡς τῶν ἄλλων δειπνούντων ἡνίκα ἤδη ὥρα ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς, οὐδένα ἑκὼν ἀτημέλητον παρέλιπεν, ἀλλ' ἢ αὐτόπτης ἐφεώρα, ἢ εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμπων φανερὸς ἦν τοὺς θερα-

Universidad de Deusto Biblioteca

θαρροῦντας, καὶ τότε μὲν, οὕτως ἐκοιμήθησαν. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ, κηρύξας συνιέναι, τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχοντας, τοὺς δὲ Καδουσίους πάντας, ἔλεξε τοιάδε.

Δημηγορία Κύρου.

Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον μὲν, τὸ γενόμενον πάθος. τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας, οὐδὲν οἶμαι θαυμαστόν. ἄξιοί γε μέντοι ἐσμὲν, τοῦ γενομένου πράγματος, ἀπολαῦσαί τι ἀγαθὸν, τὸ μαθεῖν μήποτε διασπᾶν ἀπὸ τῆς ὅλου δύναμιν, ἀσθενεστέραν τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. καὶ οὐχ οὕτω τοι, ἔφη, λέγω, ὡς οὐ δεῖ ποτε, καὶ ἐλάττονι ἔτι μορίῳ ἰέναι ὅπου ἂν δέῃ, ἢ νῦν ὁ Καδούσιος ᾤχετο. ἀλλ' ἐάν τις κοινούμενος ὁρμᾶται τῷ ἱκανῷ βοηθῆσαι, ἔστι μὲν ἀπατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ ὑπομένοντι ἐξαπατήσαντι τοὺς πολεμίους, ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν ἐξεληλυθότων. ἔστι δὲ ἄλλα παρέχοντα πράγματα τοῖς πολεμίοις, τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν. καὶ οὕτω μὲν οὐδ' ὁ χωρὶς ὢν ἀπέσται, ἀλλ' ἐξαρτήσεται τῆς ἰσχύος. ὁ δὲ ἀπελθὼν, μὴ ἀνακοινωσάμενος ὅπου ἂν ᾖ, οὐδὲν διάφορον πάσχει, ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο. ἀλλ' ἀντὶ μὲν τούτου, ἔφη, ἢν θεὸς θέλῃ, ἀμυνούμεθα τοὺς πολεμίους οὐκ εἰς μακράν. ἀλλ' ἐπειδὰν τάχιστα ἀριστήσητε, ἄξω ὑμᾶς ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐγένετο. καὶ ἅμα μὲν θάψομεν τοὺς τελευτήσαντας. ἅμα δὲ δείξομεν τοῖς πολεμίοις, ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν, ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ἢν θεὸς θέλῃ. καὶ ὅπως γε μηδὲ τὸ χωρίον ἡδέως ὁρῶσιν, ἔνθα κατέκαινον ἡμῶν τοὺς συμμάχους. ἢν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι, καύσομεν αὐτῶν τὰς κώμας καὶ δῃώσομεν τὴν χώραν, ἵνα μὴ ἃ ἡμᾶς ἐποίησαν ὁρῶντες, εὐφραίνωνται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι, ἀνιῶνται. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, ἔφη, ἀριστᾶτε ἰόντες. ὑμεῖς δὲ ὦ Καδούσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες, ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἕλεσθε, ᾗπερ ὑμῖν νόμος, ὅς τις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ὑμῖν, ἤν τι προσδέησθε. ἐπειδὰν δὲ ἕλησθε καὶ ἀριστήσητε, πέμψατε πρὸς ἐμὲ τὸν αἱρεθέντα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξαν. ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἐξήγαγε τὸ στράτευμα, κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ᾑρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων, ἐκέλευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἢν δυνώμεθα, ἀνα-

θαρρῶ-

θαρρώσωμεν τοὺς ἄνδρας. οὕτω δὴ ἐπορεύοντο. καὶ ἐλθόντες, ἔθαψαν μὲν τοὺς Καδουσίους, ἐδῄουν δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα, ἀπῆλθον, τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες πάλιν, εἰς τὴν Γαδάτα. ἐννοήσας δὲ ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες, ὄντες πλησίον Βαβυλῶνος, κακῶς πείσονται, ἢν μὴ αὐτὸς ἀεὶ παρῇ. οὕτως ὅσους τε τῶν πολεμίων ἀφίει, καὶ τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ. καὶ αὐτὸς κήρυκα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν, λέγοντα ταῦτα. ὅτι ἕτοιμος εἴη, ἐᾶν τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν, καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ καὶ ἐκεῖνος βούλοιτο ἐᾶν ἐργάζεσθαι, τοὺς τῶν πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν ἢν καὶ δύνῃ κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις. ὀλίγη γάρ ἐστι γῆ ἡ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκότων. ἐγὼ δὲ πολλὴν ἄν σοι γῆν ἐῴην ἐνεργὸν εἶν. εἰς δὲ τὴν τοῦ καρποῦ κομιδὴν, ἢν μὲν πόλεμος ᾖ, ὁ κρατῶν μὲν οἶμαι κομιεῖται. ἢν δὲ εἰρήνη γένηται, δῆλον ὅτι σὺ, ἔφη. ἢν μέντοι τις ἢ τῶν ἐμῶν ὅπλα ἀνταιρήσεταί σοι, ἢ τῶν σῶν ἐμοὶ, τούτους, ἔφη, ὡς ἂν δυνώμεθα ἑκάτεροι ἀμυνούμεθα. ταῦτα ἐπιστείλας τῷ κήρυκι ἀπέπεμψεν. οἱ δὲ Ἀσσύριοι ἐπεὶ ἤκουσαν ταῦτα, πάντα ἐποίουν, πείθοντες τὸν βασιλέα συγχωρῆσαι ταῦτα, καὶ ὅτι σμικρότατον τοῦ πολέμου λιπεῖν. καὶ ὁ Ἀσσύριος μέντοι, εἴτε ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεὶς, εἴτε καὶ αὐτὸς οὕτω βουληθεὶς, συνήνεσε ταῦτα. καὶ ἐγένοντο συνθῆκαι. τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δ' ὁπλοφόροις πόλεμον. ταῦτα μὲν δὴ περὶ τῶν ἐργατῶν διεπέπρακτο ὁ Κῦρος. τὰς μέντοι νομὰς τῶν κτηνῶν, τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέλευσε καταθέσθαι, εἰ βούλοιντο, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ. τὴν δὲ τῶν πολεμίων λείαν, ἦγον ὁπόθεν δύναιντο, ὅπως εἴη ἡ στρατιὰ ἡδίων τοῖς συμμάχοις. οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. ἡ δὲ ἐκ τῶν πολεμίων τροφὴ, κουφοτέραν τὴν στρατιὰν ἐδόκει παρέχειν. ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ὁ Κῦρος ἤδη ὡς ἀπιὼν, παρῆν ὁ Γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων, ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου. καὶ ἵππους γε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ ἱππέων, οἷς ἠπίστει διὰ τὴν ἐπιβουλήν. ὡς δ' ἐπλησίασεν, ἔλεξε τάδε.

Ὦ Κῦρε,

Universidad de Deusto Biblioteca

ὦ κῦρε, νῦν μέν σοι ἐγὼ ἄπω ταῦτα, ἵνα σὺ τῷ παρόντι χρῇ αὐτοῖς ἄν τι δέοι. νόμιζε δ', ἔφη, καὶ τἆλλα πάντα τὰ ἐμὰ, σὰ εἶναι. οὔτε γὰρ ἔστιν, οὔτ' ἔσται ποτὲ, ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φύντι καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον. ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι, πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ὄνομα. καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ κῦρε, ὄμνυμί σοι τοὺς θεούς, οἳ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσιν, οὔτε ἄδικον, οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν οὔτ' εἰπὼν, οὔτε ποιήσας ἔπαθον. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, κατεδάκρυσε τὴν αὐτοῦ τύχην, καὶ οὐκέτι ἠδυνήθη πλείω εἰπεῖν. καὶ ὁ κῦρος ἀκούσας, τοῦ μὲν πάθους ᾤκτειρεν αὐτόν, ἔλεξε δὲ ὧδε. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη, σέ τε γὰρ ὠφελήσω, εὐνουστέροις δοὺς αὐτοὺς, ἢ οἳ νῦν σοι εἶχον ὡς ἔοικεν, ἐγώ τε οὗ δὴ πάλαι ἐπιθυμῶ, τὸ περσῶν ἱππικὸν θᾶττον ἐκπληρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἱππέας. τὰ δὲ ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαγαγὼν, φύλαττε ἔφη. ἔστ' ἂν με ἴδῃς ἔχοντα, ὥστε σοῦ μὴ ἡττᾶσθαι ἀντιδωρούμενον, εἰ δὲ πλείω μοι δοὺς ἀπίοις ἢ λαμβάνων παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς, οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. πρὸς ταῦτα ὁ γαδάτας εἶπεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν πιστεύω σοι, ὁρῶ γάρ σου τὸν τρόπον. φυλάττειν μέντοι ὅρα εἰ ἐπιτήδειός εἰμι, ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῷ ἀσσυρίῳ, καλλίστη δὴ ἐδόκει εἶναι, ἡ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς κτῆσις. τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως βαβυλῶνος ἐγγὺς οὖσα, ὅσα μὲν ὠφελεῖσθαι ἔστιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπελαύομεν. ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι, οἴκαδε, δεῦρο ἀπιόντες τούτων ἐκποδὼν ἦμεν. νῦν δ' ἐπεὶ ἐχθροί ἐσμεν, δῆλον ὅτι ἐπειδὰν σὺ ἀπέλθῃς, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλευσόμεθα καὶ ὁ οἶκος ὅλος. καὶ οἶμαι, λυπηρῶς βιωσόμεθα ὅλως τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες, καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτῶν ὁρῶντες. τάχ' οὖν εἴποις ἂν, καὶ τί δὴ ταῦτα οὐκ ἐνενοοῦ πρὶν ἀποστῆναι; ὅτι ὦ κῦρε ἡ ψυχή μου διὰ τὸ ὑβρίσθαι, καὶ ὀργίζεσθαι, οὐ τὸ ἀσφαλέστατον σκοποῦσα διῆγεν, ἀλλ' ἀεὶ τοῦτο κυοῦσα, ἆρά ποτε ἔσται ἀποτίσασθαι τὸν θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς διατελεῖ μισῶν, οὐκ ἤν τίς τι αὐτὸν ἀδικῇ, ἀλλ' ἤν τινα ὑποπτεύσῃ βελτίονα ἑαυτοῦ εἶναι. τοιγαροῦν οἶμαι αὐτὸς πονηρὸς ὢν, πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτοῦ συμμάχοις

χρήσεται. ἢν δέ τις ἄρα καὶ βελτίων αὐτοῦ φανῇ, θάρρει, ἔφη, ὦ κῦρε οὐδέν σε δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀρκέσει τοῦτον μηχανώμενος, ἕως ἂν ἕλῃ τὸν αὐτοῦ βελτίονα. τοῦ μέν τοι ἐμὲ ἀνιᾶν, καὶ σὺν τοῖς πονηροῖς ῥᾳδίως οἶμαι κρείττων ἔσται. ἀκούσαντι τῷ κύρῳ ταῦτα, ἔδοξεν ἄξια ἐπιμελείας λέγειν. καὶ εὐθὺς εἶπε, τί οὖν, ἔφη, ὦ γαδάτα, οὐχὶ τὰ μὲν τείχη φυλακῇ ἰσχυρὰ ἐποίησας, ὅπως ἄν σοι εἴη ἀσφαλῶς χρῆσθαι, ὁπόταν εἰς αὐτὰ ἴῃς, αὐτὸς δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύῃ, ἵνα ἢν οἱ θεοί, ὥσπερ νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν, οὗτός σε φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σύ, τοῦτον. ὅ τι δὲ ἡδύ σοι ὁρᾶν τῶν σῶν, ἢ ὅτῳ συνὼν χαίροις ἔχων, σὺν ἐμοὶ πορεύου. καὶ σύ τ' ἂν ἐμοί, ὥς γέ μοι δοκῶ, πάνυ ἂν χρήσιμος εἴης. ἐγώ τέ σοι ὡς ἂν δύνωμαι πειράσομαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ γαδάτας, ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν. ἆρ' οὖν, ἔφη, δυναίμην ἂν συσκευασάμενος φθάσαι, πρίν σε ἐξιέναι; βούλομαι γάρ τι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα ἄγειν μετ' ἐμαυτοῦ. ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φθάσεις μέντοι. ἐγὼ γὰρ ἐπισχήσω, ἔστ' ἂν καλῶς σὺ φῇς ἔχειν. οὕτω δὴ ὁ γαδάτας ἀπελθὼν, ἐφύλαξε μὲν τὰ τείχη σὺν κύρῳ ὀχυρώσας τε. συνεσκευάσατο δὲ πάντα, ὁπόσοις ἂν οἶκος μέγας καλῶς οἰκοῖτο. ἤγετο δὲ καὶ τῶν ἑαυτοῦ τῶν τε πιστῶν οἷς ἥδετο, καὶ ὧν ἠπίστει πολλούς, ἀναγκάσας τοὺς μὲν αὐτῶν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς δὲ, καὶ ἀδελφάς, ὡς δεδεμένους τούτους κατέχοι αὐτούς. καὶ τὸν μὲν γαδάταν ὁ κῦρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἔχων ᾔει. καὶ ὁδῶν φραστῆρα, καὶ ὑδάτων, καὶ χιλοῦ, καὶ σίτου, ὡς ἀεὶ ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατεύοιτο. ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν τῶν βαβυλωνίων πόλιν, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς ἣν ᾔει παρ' αὐτὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν γωβρύαν καὶ τὸν γαδάταν, ἠρώτα, εἰ ἄλλη ὁδὸς εἴη ὥστε μὴ πάνυ πλησίον ἄγειν τοῦ τείχους. καὶ ὁ γωβρύας εἶπεν, εἰσὶ μὲν ὦ δέσποτα καὶ πολλαὶ ὁδοί. ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ᾤμην καὶ βούλεσθαι ἄν σε νῦν ὅτι ἐγγύτατα ἄγειν τῆς πόλεως, ἵνα καὶ ἐπιδείξῃς αὐτῷ τὸ στράτευμα, ὅτι σοι ἤδη πολύ τ' ἐστὶ καὶ καλόν. ἐπεὶ καὶ ὅτε ἔλαττον εἶχες, προσῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος, καὶ ἐθεᾶτο ἡμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας. νῦν δὲ καὶ εἰ παρεσκευασ-

μένος τί ἐστιν, ὥσπερ πρὸς σὲ εἶπεν ὅτι παρασκευάσαιτο ὡς μαχούμενος, ὅ,τι δὲ ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν σὴν δύναμιν, πάλιν ἀπαρασκεύαστα τὰ αὐτοῦ φαίνεται. καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε. δοκεῖς μοι ὦ Γωβρύα θαυμάζειν, ὅτι ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ πολὺ μείονα ἔχων στρατιὰν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσήγαγον, νῦν δὲ πλείω δύναμιν ἔχων, οὐκ ἐθέλω ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη ἄγειν. ἀλλὰ γὰρ μὴ θαύμαζ' ἔφη. οὐ γὰρ τὸ αὐτό ἐστι, προσάγειν τε καὶ παράγειν. προσάγουσι μὲν γὰρ ἅπαντες οὕτω ταξάμενοι, ὡς ἂν οἴωνται ἄριστα μάχεσθαι. ἀπάγουσι μέντοι οἱ σώφρονες, ᾗ ἂν ἀσφαλέστατα, οὐχ ᾗ ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. παριέναι δὲ ἀνάγκη ἐστὶν, ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἁμάξαις. ἀνειργμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολύ. ταῦτα δὲ δεῖ πάντα, προκεκαλύφθαι τοῖς ὁπλοφόροις. καὶ μηδαμῆ τοῖς πολεμίοις, γυμνὰ ὅπλων, τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι. ἀνάγκη οὖν οὕτω πορευομένων ἐπὶ λεπτὸν καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τετάχθαι. εἰ οὖν βούλοιντο ἐκ τοῦ τείχους ἀθρόοι πῃ προσπεσεῖν, ὅπῃ προσμίξαιεν, πολλῷ ἂν ἐρρωμενέστερον συμμιγνύειν τῶν παριόντων. καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πορευομένοις, μακραὶ καὶ αἱ ἐπιβοήθειαι. τοῖς δ' ἐκ τοῦ τείχους, βραχὺ πρὸς τοὺς ἐγγὺς, καὶ προσδραμεῖν, καὶ πάλιν ἀνελθεῖν. ἢν δὲ μὴ μεῖον ἀπέχοντες παρίωμεν, ἢ ἐφ' ὅσον κατόψονται ἡμᾶς, καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆθος κατόψονται ἡμῶν. ὑπὸ δὲ τῶν παρυφασμένων ὅπλων πᾶς ὄχλος δεινὸς φαίνεται. ἢν δ' ἄρα καὶ οὕτως ἰόντων ἐπεξίωσί πῃ, ἐκ πολλοῦ προορῶντες αὐτοὺς, οὐκ ἂν ἀπαράσκευοι λαμβανοίμεθα. μᾶλλον δ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, οὐδ' ἐπιχειρήσουσιν, ὁπόταν πόρρω δέοι ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπιέναι, ἢν μὴ τῷ ὅλῳ ὑπολάβωσι τοῦ παντὸς κρείττους εἶναι. φοβερὸν γὰρ ἡ ἀποχώρησις. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν, ἔδοξέ τε ὀρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν. καὶ ὁ Γωβρύας ὥσπερ ἐκέλευσεν ἡγεῖτο. παραμειβομένου δὲ τὴν πόλιν τοῦ στρατεύματος, ἀεὶ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρὸν ποιούμενος, ἀπεχώρει. ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις, ἀφικνεῖται πρὸς τὰ μεθόρια τῶν Ἀσσυρίων καὶ Μήδων, ὅθεν περ

ὡρμᾶτο

ὡρμᾶτο. ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Ἀσσυρίων φρούρια, ἓν μὲν αὐτῶν τὸ ἀσθενέστατον προσβαλὼν, βίᾳ ἔλαβε. τὼ δὲ δύο φρουρίω, φοβῶν μὲν Κῦρος, πείθων δὲ Γαδάτας, ἔπεισε παραδοῦναι τοὺς φυλάττοντας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπράξατο, πέμπει πρὸς Κυαξάρην, καὶ ἐπέστελλεν ἥκειν αὐτὸν ἐπὶ τὸ στράτευμα, ὅπως περί τε τῶν φρουρίων ὧν εἰλήφεσαν βουλεύσαιντο, ὅ,τι χρήσαιντο, καὶ ὅπως θεασάμενος τὸ στράτευμα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο, ὅ,τι ἂν δοκοίη ἐκ τούτου πράττειν. ἢν δὲ κελεύῃς, εἰπὲ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκεῖνον ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος. ὁ μὲν δὴ ἄγγελος ᾤχετο ταῦτ' ἀπαγγελῶν. ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσεν ἐν τούτῳ τὸν Γαδάταν, τὴν τοῦ Ἀσσυρίου σκηνὴν, ἣν Κυαξάρῃ οἱ Μῆδοι ἐξεῖλον, ταύτην κατασκευάσαι ὡς κάλλιστα τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ ἣν εἶχε, καὶ τὼ γυναῖκε εἰσαγαγεῖν, εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς, καὶ σὺν αὐταῖς τὰς μουσουργοὺς, αἵπερ ἐξῃρημέναι ἦσαν Κυαξάρῃ. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας ὁ Κυαξάρης αὐτοῦ, ἔγνω βέλτιον εἶναι τὸ στράτευμα μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι οὓς μετεπέμψατο ὁ Κῦρος, ἧκον. ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. ὁρῶν οὖν καὶ τούτους πολλὰ σινομένους τὴν Μηδικὴν, τούτων ἂν ἐδόκει ἥδιον ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον, ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. ὁ μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν, ἐρόμενος τὸν Κυαξάρην κατὰ τὴν Κύρου ἐπιστολὴν, εἴ τι δέοιτο τοῦ στρατεύματος, ἐπεὶ οὐκ, ἔφη, δεῖσθαι, αὐθημερὸν, ἐπεὶ ἤκουσε παρόντα Κῦρον, ᾤχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στράτευμα. ὁ δὲ Κυαξάρης τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύετο σὺν τοῖς παραμείνασι Μήδων ἱππεῦσιν. ὡς δ' ᾔσθετο ὁ Κῦρος προσιόντα αὐτὸν, λαβὼν τοὺς Πέρσας ἱππέας πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάντας, καὶ τοὺς Ἀρμενίους, καὶ τοὺς Ὑρκανίους, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐιπποτάτους τε καὶ εὐοπλοτάτους ἀπήντα λαβών. καὶ ἐπιδείκνυσι τῷ Κυαξάρῃ τὴν δύναμιν. ὁ δὲ Κυαξάρης, ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ, πολλούς τε καὶ καλοὺς, καὶ ἀγαθοὺς συνεπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεραπείαν, ἄτιμόν τι ἔδοξεν αὐτῷ εἶναι, καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν.

ἐπεὶ

Universidad de Deusto Biblioteca

ἐπεὶ δὲ καταβὰς ὁ κῦρος ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἦλθεν ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ κυαξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δὲ, καὶ ἐφίλησε μὲν οὔ, δακρύων δὲ φανερὸς ἦν. ἐκ τούτου δὲ ὁ κῦρος τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας ἀποστάντας, ἐκέλευσεν ἀναπαύσασθαι. αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ κυαξάρου, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω, ὑπὸ φοίνικάς τινας, τῶν τε μηδικῶν πίλων, ὑποβάλλειν ἐκέλευσεν αὐτῷ. καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθισάμενος, ἤρξατο ὧδε. εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν ὦ θεῖε, τί μοι ὀργίζῃ, καὶ τί χαλεπὸν ὁρῶν, οὕτω χαλεπῶς φέρεις. ἐνταῦθα δὴ ὁ κυαξάρης αὖ ἀπεκρίνατο τοιάδε, ὅτι, ἔφη, ὦ κῦρε, δοκῶν γε δὴ, ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται, καὶ τῶν πάλαι προγόνων, καὶ πατρὸς βασιλέως πεφυκὼς, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἐμαυτὸν μὲν ὁρῶ οὕτω ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ, καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει, μέγαν τε καὶ μεγαλοπρεπῆ παρόντα. καὶ ταῦτα, χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δὲ ὦ ζεῦ χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἥκιστα ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέναι. ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ, δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς ἥδιον δῦναι, ἢ ὀφθῆναι οὕτω ταπεινὸς, καὶ ἰδεῖν τοὺς ἐμοὺς, ἐμοῦ ἀμελήσαντας, καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. οὐ γὰρ ἀγνοῶ τοῦτ', ἔφη, ὅτι οὐ σύ μου μόνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι, ἰσχυρότεροι ἐμοῦ ὑπαντῶσί μοι, καὶ κατεσκευασμένοι, ὥστε δύνασθαι ποιεῖν μᾶλλον ἐμὲ κακῶς, ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμοῦ. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῶν δακρύων, ὥστε καὶ τὸν κῦρον, ἐπεσπάσατο ἐμπλησθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. ἐπισχὼν δὲ μικρὸν, ἔλεξε τοιάδε ὁ κῦρος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ κυαξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῶς, οὔτε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ οἴει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ, μήδους κατεσκευάσθαι, ὥστε ἱκανοὺς εἶναι σε κακῶς ποιεῖν. τὸ μέντοι σε θυμοῦσθαι καὶ φοβεῖσθαι, οὐ θαυμάζω. εἰ μέντοι γε δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, παρήσω τοῦτο. οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν. τὸ μέντοι ἄνδρα ἄρχοντα, πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν

τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἁμάρτημα εἶναι. ἀνάγκη γὰρ, διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν, πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι. διὰ δὲ τὸ ἅμα πᾶσι χαλεπαίνειν, πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. ὧν ἕνεκα εὖ ἴσθι ἐγὼ οὐκ ἀπέπεμπον ἄνευ ἐμαυτοῦ τούτους, φοβούμενος, μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν, ὅτι πάντας ἡμᾶς λυπήσοι. ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοῦ παρόντος, ἀσφαλῶς ἔχει σοι. τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτ' ἐγὼ χαλεπῶς πάνυ φέρω. εἰ ἀσκῶν ὅσον δύναμαι τοὺς φίλους, ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν, ἔπειτα τἀναντίον τούτου δοκῶ ἐξεργάζεσθαι. ἀλλὰ γὰρ, ἔφη, μὴ οὕτως εἰκῆ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα. ἀλλ' εἰ δυνατὸν, σαφέστατα κατίδωμεν, ὁποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἐμοῦ ἀδίκημα, καὶ τὴν ἐν φίλοις δικαιοτάτην ὑπόθεσιν, ἐγὼ ὑποτίθεμαι, ἣν γάρ τι ἐγὼ φανῶ κακὸν πεποιηκὼς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν. ἣν μέντοι μηδὲν φαίνωμαι κακὸν πεποιηκὼς, μηδὲ βουληθεὶς, οὐ καὶ σὺ αὖ ὁμολογήσεις μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; ἀνάγκη, ἔφη. ἢν δὲ δὴ καὶ ἀγαθὸν πεπραχώς σοι δῆλος ὦ, καὶ προθυμούμενος πρᾶξαι ὁπόσα πλεῖστα ἠδυνάμην, οὐκ ἂν ἐπαίνου σοι ἄξιος εἴην μᾶλλον ἢ μέμψεως; δίκαιον γοῦν, ἔφη. ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ' ἓν ἕκαστον. οὕτω γὰρ δὴ μάλιστα κατάδηλα ἔσται, ὅτι τε αὐτῶν ἀγαθόν ἐστι καὶ ὅτι κακόν. ἀρξώμεθα δὲ, ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς ἀρχῆς, εἰ καὶ σοὶ δοκεῖ ἀρκούντως ἔχειν. σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ ᾔσθου πολλοὺς πολεμίους ἠθροισμένους, καὶ τούτους ἐπὶ σὲ καὶ τὴν σὴν χώραν ὁρμωμένους, εὐθὺς ἔπεμπες πρός τε τὸ περσῶν κοινὸν συμμάχους αἰτούμενος, καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ πειρᾶσθαι αὐτόν με ἐλθεῖν ἡγούμενον, εἴ τινες περσῶν ἴοιεν. οὐκοῦν ἐγὼ ἐπείσθην τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ, καὶ παρεγενόμην, ἄνδρας ἄγων σοι ὡς ἠδυνάμην, πλείστους τε καὶ ἀρίστους. ἦλθες γὰρ οὖν, ἔφη. ἐν τούτῳ τοίνυν μοι πρῶτον εἰπὲ, ἔφη, πότερον ἀδικίαν ἐμοῦ πρὸς σὲ κατέγνως, ἢ μᾶλλον εὐεργεσίαν; δῆλον, ἔφη ὁ κυαξάρης, ὅτι ἔκ γε τούτων εὐεργεσίαν. τί γὰρ, ἔφη, ἐπειδὴ οἱ πολέμιοι ἦλθον, καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐτοὺς, ἐν τούτῳ κατενόησάς με, ἢ πόνου τι-

Universidad de Deusto Biblioteca

νος ἀποστάντα, ἢ κινδύνου φεισάμενον; οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲν δή. τί γάρ; ἐπεὶ νίκης γινομένης σὺν τοῖς θεοῖς ἡμετέρας, καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων, οὐ παρεκάλουν σε ἐγὼ, ὅπως κοινῇ μὲν αὐτοὺς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμωροίμεθα, κοινῇ δὲ εἴ τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν συμβαίνοι, τοῦτο καρποίμεθα; ἐν τούτοις ἔχεις τινὰ πλεονεξίαν ἐμοῦ κατηγορῆσαι; ὁ μὲν δὴ κυαξάρης πρὸς ταῦτα ἐσίγα. ὁ δὲ κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὧδε. ἀλλ' ἐπεὶ πρὸς τοῦτο σιωπᾶν ἥδιόν σοι ἢ ἀποκρίνασθαι, τόδε, ἔφη, εἰπέ. εἴ τι ἀδικεῖσθαι νόμισας. ὅτι ἐπεί σοι ἐδόκει οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι τὸ διώκειν, σὲ μὲν αὐτὸν, οὐκ ἀφῆκα τούτου τοῦ κινδύνου μετέχειν, ἱππέας δὲ τῶν σῶν πέμψαι ἐδεόμην σου. εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αἰτῶν ἠδίκουν, ἄλλως τε καὶ προπαρεσχηκὼς ἐμαυτόν σοι σύμμαχον, τοῦτ' αὖ παρὰ σοῦ, ἔφη, ἐπιδεικνύσθω. ἐπεὶ δ' αὖ καὶ πρὸς ταῦτα ἐσίγα ὁ κυαξάρης. ἀλλ' εἰ μηδὲ τοῦτο, ἔφη, βούλει ἀποκρίνασθαι, σὺ τοὐντεῦθεν λέγε, εἴ τι αὖ ἠδίκουν. ὅτι σου ἀποκριναμένου ἐμοὶ, ὡς οὐκ ἂν βούλοιο εὐθυμουμένους ὁρῶν μήδους τούτους, παύσας αὐτοὺς ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας ἰέναι. εἴ τι αὖ σοι δοκῶ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆσαι ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαί σοι, ἐπὶ τούτοις πάλιν ᾔτουν σε, ὃ ᾔδειν, οὔτε σοὶ μεῖον ὂν δοῦναί μοι οὐδὲν, οὔτε ῥᾷον μήδοις ἐπιταχθῆναι οὐδέν. τὸν γὰρ βουλόμενον δήπου ἕπεσθαι ᾔτησά σε δοῦναί μοι. οὐκοῦν τούτου τυχὼν παρὰ σοῦ, οὐδὲν ἦνον, εἰ μὴ τούτους πείσαιμι. ἐλθὼν οὖν, ἔπειθον αὐτούς. καὶ οὓς ἔπεισα, τούτους λαβὼν ἐπορευόμην, σοῦ ἐπιτρέψαντος. εἰ δὲ τοῦτό γε αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ' ὅτι ἂν διδῷς ὡς ἔοικε δέχεσθαι παρὰ σοῦ ἀναίτιόν ἐστιν. οὐκοῦν ἐξωρμήσαμεν οὕτως. ἐπεὶ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν πεπραγμένον οὐ φανερόν ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον ἥλωκε τῶν πολεμίων; οὐ τεθνᾶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ ἐλθόντων; ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν, οὐ πολλοὶ μὲν ὅπλων ἐστέρηνται. πολλοὶ δὲ ἵππων, χρήματά γε μὴν τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων τὰ σὰ πρότερον, νῦν ὁρᾷς τοὺς σοὺς φίλους, καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας, τὰ μέν σοι, τὰ δ' αὐτοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν. τὸ δὲ πάν-

των

των μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν αὐξανομένην ὁρᾷς. τὴν δὲ τῶν πολεμίων μειουμένην. καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρούρια ἐχόμενα. τὰ δὲ σὰ, τὰ πρότερον εἰς τὴν Σύρων ἐπικράτειαν συγκατασπασθέντα, νῦν τἀναντία σοι προσκεχωρηκότα. τούτων δὲ εἴ τι κακόν σοι ἢ εἴ τι ἀγαθὸν, μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι, οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν εἴποιμι, ἀκοῦσαι μέντοι, ἔφη, οὐδὲν κωλύει. ἀλλὰ λέγε ὅτι γιγνώσκεις περὶ αὐτῶν. ὁ μὲν δὴ κῦρος, οὕτως εἰπὼν, ἐπαύσατο. ὁ δὲ κυαξάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα τάδε. ἀλλ' ὦ κῦρε, εἰ μὲν ταῦτα ἃ σὺ πεποίηκας καλά ἐστιν, οὐκ οἶδα ὅπως χρὴ λέγειν. εὖ γε μέντοι, ἔφη, ἴσθι, ὅτι ταῦτα τὰ ἀγαθὰ τοιαῦτα ἐστὶν, οἷα ὅσῳ πλείω φαίνεται, τοσούτῳ ἐμὲ μᾶλλον βαρύνει. τήν τε γὰρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβουλόμην τῇ ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν μᾶλλον, ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ σοῦ ὁρᾶν οὕτως αὐξανομένην. σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα ποιοῦντι καλά. ἐμοὶ δέ γ' ἐστί πῃ ταῦτα, ἀτιμίαν φέροντα. καὶ χρήματά γε, ἔφη, ἐγὼ ἄν σοι δοκῶ ἥδιον οὕτω δωρεῖσθαι, ἢ παρὰ σοῦ λαμβάνειν, ὡς σὺ νῦν ἐμοὶ δίδως. τούτοις γὰρ πλουτιζόμενος ὑπὸ σοῦ, καὶ μᾶλλον αἰσθάνομαι, οἷς πενέστερος γίγνομαι. καὶ τούς γε ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρά γε ἀδικουμένους ὑπὸ σοῦ, ἧττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι, ἢ νῦν ὁρῶ, ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. εἰ δέ σοι ταῦτα, ἔφη, δοκῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ ταῦτα, ἀλλ' ἐν σοὶ τρέψας πάντα, καταθέασαι οἷα σοι φαίνεται. τί γὰρ ἄν, ἔφη, εἴ τις κύνας, ἃς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα σαυτοῦ τε καὶ τῶν σῶν, ταύτας θεραπεύων, ἑαυτῷ γνωριμωτέρας ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἆρ' ἄν σε εὐφραίνοι τούτῳ τῷ θεραπεύματι; εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν εἶναι, κἀκεῖνο κατανόησον, εἴ τις τοὺς σὲ θεραπεύοντας, οὓς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ θεραπείας ἕνεκα κέκτησαι, τούτους οὕτω διαθείη, ὥστ' ἐκείνου μᾶλλον ἢ σοῦ βούλεσθαι εἶναι, ἆρ' ἂν ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργεσίας, χάριν αὐτῷ εἰδείης; τί δὲ, ὃ μάλιστα ἄνθρωποι ἀσπάζονταί τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα, εἴ τις γυναῖκα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύσειεν, ὥστε αὐτὴν φιλεῖν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σὲ, ἆρ' ἄν σε τῇ εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφραίνοι; πολλοῦ γ' ἄν, ἔφη,

 οἶμαι

Universidad de Deusto Biblioteca

οἶμαι καὶ δέοι. ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοίης, εἰ τοῦτο ποιήσας. ἵνα δὲ εἴπω, καὶ τὸ μάλιστα τῶν ἐμῷ πάθει ἐμφερές, εἴ τις οὓς σὺ ἤγαγες πέρσας, οὕτω θεραπεύσειεν, ὥστε αὐτῷ ἥδιον ἕπεσθαι, ἢ σοί, ἆρ' ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; οἶμαι μὲν οὔ. ἀλλὰ πολεμιώτερον ἄν, ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῶν κατακάνοι. τί δὲ εἴ τις τῶν σῶν φίλων, φιλοφρόνως σου εἰπόντος, λάμβανε τῶν ἐμῶν ὁπόσα ἐθέλεις, εἰ τοῦτο ἀκούσας, οἴχοιτο λαβὼν πάντα ὁπόσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μέν, τοῖς σοῖς γε πλουτοίη, σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις χρῆσθαι, ἆρ' ἂν δύναιο τὸν τοιοῦτον ἄμεμπτον φίλον νομίζειν; νῦν μέντοι ἐγὼ κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα, ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις, εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν, λαβὼν ᾤχου πᾶσάν μου τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες. καὶ νῦν ἃ ἔλαβες τῇ ἐμῇ δυνάμει, ἄγεις δή μοι, καὶ τὴν ἐμὴν χώραν αὔξεις σὺν τῇ ἐμῇ δυνάμει. ἐγὼ δὲ δοκῶ οὐδὲν συναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν, παρέχειν ἐμαυτὸν ὥσπερ γυνή, εὖ ποιεῖς καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις. σὺ μὲν γὰρ ἀνὴρ φαίνῃ. ἐγὼ δὲ οὐκ ἄξιος ἀρχῆς. ταῦτα οὖν σοι δοκεῖ εὐεργετήματα εἶναι ὦ κῦρε; εὖ ἴσθ' ὅτι, εἴ τι ἐμοῦ ἐκήδου, οὐδενὸς ἂν οὕτω με ἀποστερεῖν ἐφυλάττου, ὡς ἀξιώματος καὶ τιμῆς. τί γὰρ ἐμοὶ πλέον τὸ τὴν γῆν πλατύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι. οὐ γάρ τοι ἐγὼ μήδων ἦρχον, διὰ τὸ κρείττω πάντων αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον, διὰ τὸ καὶ αὐτοὺς τούτους ἀξιοῦν ἡμᾶς αὐτῶν πάντα βελτίονας εἶναι. καὶ ὁ κῦρος ἔτι λέγοντος αὐτοῦ, ὑπολαβών, εἶπε πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖε, εἴ τι καὶ ἐγώ σοι πρότερον ἐχαρισάμην, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι, ὧν ἄν σου δεηθῶ. παῦσαι, ἔφη, τανῦν εἶναι μεμφόμενός μοι· ἐπειδὰν δὲ πεῖραν ἡμῶν λάβοις, ὅπως ἔχομεν πρὸς σέ, ἢν μέν σοι φαίνηται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα, ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ τῷ σῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένου τε ἐμοῦ σε ἀντασπάζου με, εὐεργέτην τε νόμιζε εἶναι. ἢν δ' ἐπὶ θάτερα, τότε μοι μέμφου. ἀλλ' ἴσως τοι, ἔφη ὁ κυαξάρης, καλῶς λέγεις, καὶ ἐγὼ ποιήσω ταῦτα. τί οὖν, ἔφη ὁ κῦρος, ἦ καὶ φιλήσω σε; εἰ σὺ βούλει, ἔφη. καὶ οὐκ ἀποστρέψεις με

ὥσπερ ἄρτι; οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. καὶ ὅς, ἐφίλησεν αὐτόν. ὡς δὲ εἶδον οἱ μῆδοι καὶ οἱ πέρσαι, καὶ ἄλλοι πολλοί. πᾶσι γὰρ ἔμελλέ τι ἐκ τούτων ἔσοιτο. εὐθὺς ἥσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν, καὶ ὁ κυαξάρης δὲ καὶ ὁ κῦρος ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους, ἡγοῦντο. καὶ ἐπὶ μὲν τῷ κυαξάρῃ, οἱ μῆδοι εἵποντο. κῦρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπένευσεν. ἐπὶ δὲ τῷ κύρῳ, οἱ πέρσαι. ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ ἄλλοι. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ κατέστησαν τὸν κυαξάρην, εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνήν, οἷς μὲν ἐπετέτακτο, παρεσκεύαζον τὰ ἐπιτήδεια τῷ κυαξάρῃ. οἱ δὲ μῆδοι, ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δείπνου ἦγεν ὁ κυαξάρης, ᾔεσαν πρὸς αὐτόν. οἱ μέν, καὶ αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν. οἱ δὲ πλεῖστοι, ὡς κεκέλευστο ὑπὸ κύρου δῶρα ἄγοντες. ὁ μέν τις οἰνοχόον καλόν. ὁ δέ, ὀψοποιὸν ἀγαθόν. ὁ δέ, ἀρτοποιόν. ὁ δέ, μουσουργόν. ὁ δέ, ἐκπώματα. ὁ δέ, ἐσθῆτα καλήν. πᾶς δέ τις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἕν γέ τι ὧν εἰλήφει, ἐδωρεῖτο αὐτῷ, ὥστε τὸν κυαξάρην μεταγινώσκειν, ὡς οὔτε κῦρος ἀπέστησεν αὐτὸν ἀπ' αὐτοῦ, οὔτε οἱ μῆδοι ἧττόν τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νοῦν ἢ καὶ πρόσθεν. ἐπειδὴ δὲ δείπνου ὥρα ἦν, καλέσας ὁ κυαξάρης ἠξίου τὸν κῦρον διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν συνδειπνεῖν. ὁ δὲ κῦρος εἶπε. μὴ δὴ σὺ κέλευε ὦ κυαξάρη, ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες, ὑφ' ἡμῶν πάντες ἐπηρμένοι πάρεισιν; οὔκουν καλῶς ἂν πράττοιμι, εἰ τούτων ἀμελῶν, τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν δοκοίην. ἀμελεῖσθαι δὲ δοκοῦντες οἱ στρατιῶται, οἱ μὲν ἀγαθοί, πολὺ ἂν ἀθυμότεροι γίγνοιντο. οἱ δὲ πονηροί, πολὺ ὑβριστότεροι. ἀλλὰ σὺ μέν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μακρὰν ἥκων, δείπνει ἤδη. καὶ εἴ τινές σε τιμῶσιν, ἀντασπάζου καὶ εὐώχει αὐτούς, ἵνα σε καὶ θαρρήσωσιν, ἐγὼ δὲ ἀπιὼν ἐφ' ἅπερ ἔλεγον, τρέψομαι. αὔριον δ', ἔφη, πρῲ ἐπὶ τὰς σὰς θύρας, παρέσονται πάντες οἱ ἐπικαίριοι, ὅπως βουλευσώμεθα σὺν σοί, τί χρὴ ποιεῖν τὸ ἐκ τοῦδε. σὺ δὲ ἡμῖν ἔμβαλε παρὼν περὶ τούτου, πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύεσθαι, ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατιάν. ἐκ τούτου ὁ μὲν κυαξάρης, ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν. ὁ δὲ κῦρος, συλλέξας τοὺς ἱκανωτάτους τῶν φίλων, καὶ φρονεῖν καὶ συμπράττειν, εἴ τι δέοι, ἔλεξε τοιάδε.

Δημηγορία Κύρου.

Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα ηὐξάμεθα, σὺν θεοῖς πάρεστιν ἡμῖν. ὅποι γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῆς χώρας. ἔτι μὲν δὴ καὶ τοὺς πολεμίους ὁρῶμεν μειουμένους. ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς, πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους γιγνομένους. εἰ δὲ ἡμῖν ἔτι ἐθελήσειαν οἱ νῦν προσγενόμενοι σύμμαχοι παρεῖναι, καὶ πολλῷ ἂν μᾶλλον ἀνύσαι δυναίμεθα. καὶ εἴ τι βιάσασθαι καιρὸς, καὶ εἴ τι πεῖσαι δέοι. ὅπως οὖν τὸ μένειν ὡς πλείστοις συνδόξαι τῶν συμμάχων, οὐδὲν μᾶλλον τοῦτο ἐμὸν ἔργον, ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι. ἀλλ' ὥσπερ ὅταν μάχεσθαι δέῃ, ὁ πλείστους χειρωσάμενος, ἀλκιμώτατος δοξάζεται εἶναι, οὕτω καὶ ὅταν που δέῃ βουλῆς, ὁ πλείστους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας, οὗτος δικαίως ἂν λεκτικώτατός τε καὶ πρακτικώτατος φαίνοιτο εἶναι. μὴ μέντοι ὡς λόγον ἡμῖν ἐπιδειξόμενοι, οἷον ἂν εἴποιτε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, τοῦτο μελετᾶτε. ἀλλ' ὡς τοὺς πεπεισμένους ὑφ' ἑκάστου δήλους ἐσομένους οἷς ἂν πράξωσιν, οὕτω παρασκευάζεσθε. καὶ ὑμεῖς γὰρ, ἔφη, τούτων ἐπιμελεῖσθε, ἐγὼ δὲ ὅπως ἂν ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, ὅσα ἂν ἐγὼ δύνωμαι, οἱ στρατιῶται περὶ τοῦ στρατεύεσθαι βουλεύωνται, πειράσομαι ἐπιμελεῖσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ἕκτον.

Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαγόντες, καὶ δειπνήσαντες, ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωῒ, ἧκον ἐπὶ τὰς Κυαξάρου θύρας, πάντες οἱ σύμμαχοι. ἐν ᾧ οὖν ὁ Κυαξάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆγον. οἱ μὲν, Καδουσίους δεομένους αὐτοῦ μένειν. οἱ δὲ, Ὑρκανίους. ὁ δέ τις Γωβρύαν, ὁ δέ τις Σάκαν. Ὑστάσπης δὲ Γαδάταν τὸν εὐνοῦχον προσῆγε δεόμενον τοῦ Κύρου μένειν. ἔνθα δὴ ὁ Κῦρος γιγνώσκων ὅτι ὁ Γαδάτας πάλαι ἀπώλλυτο τῷ φόβῳ, μὴ λυθείη ἡ στρατιὰ, ἐπιγελάσας εἶπεν. ὦ Γαδάτα δῆλος, ἔφη, εἶ, ὑπὸ Ὑστάσπου τοῦδε πεπεισμένος ταῦτα γιγνώσκειν, ἃ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας ἀνατείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἀπώμοσεν, ἦ μὴν μὴ ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου ταῦτα πεπεῖσθαι, ἃ γιγνώσκοι. ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ἢν ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔρρει τὰ ἐμὰ παντελῶς. διὰ ταῦτ', ἔφη, καὶ τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς προσῆλθον, ἐρωτῶν, εἰ εἰδείη, τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς διαλύσεως τοῦ στρατεύματος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. ἀδίκως γὰρ ἐγὼ ὡς ἔοικεν Ὑστάσπην αἰτιῶμαι. καὶ ὁ Ὑστάσπης εἶπε. ναὶ μὰ Δία, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀδίκως μέντοι. ἐπειδὴ ἔλεγον καὶ ἀντέλεγον Γαδάτᾳ, ὡς οὐχ οἷόν τέ σοι μένειν, λέγων ὅτι ὁ πατήρ σε μεταπέμποιτο. καὶ ὁ Κῦρος. τί λέγεις, ἔφη, καὶ σὺ τοῦτο ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν; εἴτ' ἐγὼ ἐβουλόμην εἴτε μή; ναὶ μὰ Δί', ἔφη. ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα, ἐν Πέρσαις περίβλεπτον περιελθεῖν, καὶ τῷ πατρὶ ἐπιδείξασθαι, ᾗ ἕκαστα διεπράξω. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη. σὺ δὲ, οὐκ ἐπιθυμεῖς οἴκαδε ἀπελθεῖν; μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑστάσπης, οὐδ' ἄπειμί γε, ἀλλὰ μένων στρατηγήσω, ἕως ἂν ποιήσω Γαδάταν τουτονὶ δεσπότην τοῦ Ἀσσυρίου. οἱ μὲν δὴ, τοιαῦτα ἔπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλήλους. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Κυαξάρης σεμ-

νῶς κατεσκευασμένος ἐξῆλθε, καὶ ἐπὶ θρόνου Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. ὡς δὲ πάντες συνῆλθον οὓς ἔδει, καὶ σιωπὴ ἐγένετο. Κυαξάρης εἶπεν ὧδε. Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως ἐπεὶ δὴ παρὼν τυγχάνω, καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκός με ἄρχειν λόγου. νῦν οὖν μοι δοκεῖ καιρὸς, ἔφη, εἶναι, περὶ τούτου διαλέγεσθαι πρῶτον, πότερον στρατεύεσθαι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἔτι, ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν. λεγέτω οὖν τις, ἔφη, περὶ αὐτοῦ τούτου ἃ γινώσκει. ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος. Ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε, εἴ τι δεῖ λόγων, ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δείκνυσι τὸ κράτιστον. πάντες γὰρ ἐπιστάμεθα, ὅτι ὁμοῦ μὲν ὄντες, πλείω κακὰ ποιοῦμεν τοὺς πολεμίους ἢ πάσχομεν. ὅτε δὲ χωρὶς ἦμεν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο, ὡς ἐκείνοις ἦν ἥδιστον, ἡμῖν γε μὴν ὡς χαλεπώτατον. ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδούσιος εἶπεν. ἡμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν, ἔφη, περὶ τοῦ οἴκαδε ἀπελθόντας ἑκάστους χωρὶς εἶναι, ὁπότε γε οὐδὲ στρατευομένοις ὡς ἔοικε χωρίζεσθαι συμφέρει. ἡμεῖς γοῦν οὐ πολὺν χρόνον, δίχα τοῦ ὑμετέρου πλήθους στρατευσάμενοι, δίκην ἔδομεν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε. ἐπὶ τούτῳ Ἀρτάβαζος, ὁ συγγενὴς εἶναί ποτε φήσας Κύρῳ, εἶπε τάδε. ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ Κυαξάρη, τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέγουσιν. οὗτοι μὲν γάρ φασιν ὅτι δεῖ μένοντας στρατεύεσθαι. ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι ὅτε οἴκοι ἦμεν, ἐστρατευόμεθα. καὶ γὰρ ἐβοηθοῦμεν πολλάκις, τῶν ἡμετέρων ἀγομένων, καὶ περὶ τῶν σφετέρων φρουρίων, ὡς ἐπιβουλευσομένων, πολλάκις πράγματα εἴχομεν, φοβούμενοί τε καὶ φρουροῦντες, καὶ ταῦτα ἐπράττομεν τὰ οἰκεῖα δαπανῶντες. νῦν δὲ ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων φρούρια, καὶ οὐ φοβοῦμαι ἐκείνους, εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων, πίνω δὲ τὰ τῶν πολεμίων. ὡς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατείαν οὖσαν, τάδ' ἑορτήν, ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη, διαλύειν τήνδε τὴν πανήγυριν. ἐπὶ τούτῳ ὁ Γωβρύας εἶπεν. ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, μέχρι μὲν τοῦδε ἐπαινῶ τὴν Κύρου δεξιάν. οὐδὲν γὰρ ψεύδεται ὧν ὑπέσχετο. εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, δῆλον ὅτι ὁ μὲν Ἀσσύριος ἀναπαύσεται, οὐ τίνων ποινάς, ὧν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν ἀδικεῖν, καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν. ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει πάλιν

ἐκείνῳ δώσω δίκην, ὅτι ὑμῖν φίλος ἐγενόμην. ἐπὶ τούτοις πᾶσι, Κῦρος εἶπεν. ὦ ἄνδρες, οὐδ' ἐμὲ λανθάνει, ὅτι ἐὰν νῦν διαλύωμεν τὸ στράτευμα, τὰ μὲν ἡμέτερα ἀσθενέστερα γίγνεται, τὰ δὲ τῶν πολεμίων πάλιν αὐξήσεται. ὅσοι μὲν γὰρ αὐτῶν ὅπλα ἀφῄρηνται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται, ὅσοι τε ἵππους ἀπεστέρηνται, ταχὺ πάλιν ἄλλους κτήσονται. ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων, ἕτεροι καὶ ἐφηβήσονται καὶ ἐπιγενήσονται. ὥστε οὐδὲν θαυμαστόν, εἰ ἐν τάχει πάλιν ἡμῖν πράγματα παρέχειν δυνήσονται. τί δῆτα ἐγὼ Κυαξάρην λόγον ἐκέλευσα ἐμβαλεῖν, περὶ καταλύσεως τῆς στρατιᾶς; εὖ ἴστε, ἔφη, ὅτι φοβούμενος τὸ μέλλον. ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους προσιόντας, οἷς ἡμεῖς εἰ ὧδε στρατευσόμεθα, οὐ δυνησόμεθα μάχεσθαι. προσέρχεται μὲν γὰρ δήπου χειμών. στέγαι δ' εἰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δία, οὐχ ἵπποις οὐδὲ θεράπουσιν, οὐδὲ τῷ δήμῳ τῶν στρατιωτῶν, ὧν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι. τὰ δ' ἐπιτήδεια, ὅπου μὲν ἡμεῖς ἐληλύθαμεν, ὑφ' ἡμῶν ἀνάλωται. ὅπου δὲ οὐκ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι, ἀνακεκομισμένοι εἰσὶν εἰς ἐρύματα, ὥστε αὐτοὺς μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. τίς οὖν οὕτως ἀγαθός, ἢ τίς οὕτως ἰσχυρός, ὃς λιμῷ καὶ ῥίγει δύναιτ' ἂν μαχόμενος στρατεύεσθαι; εἰ μὲν οὖν οὕτω στρατευσόμεθα, ἐγὼ μέν φημι χρῆναι ἑκόντας ἡμᾶς καταλῦσαι τὴν στρατιὰν μᾶλλον, ἢ ἄκοντας ὑπ' ἀμηχανίας ἐξελαθῆναι. εἰ δὲ βουλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι, τόδ' ἐγώ φημι χρῆναι ποιεῖν, πειρᾶσθαι ὡς τάχιστα τῶν μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν ἡμᾶς ὡς πλεῖστα παραιρεῖν, ἡμῖν δ' αὐτοῖς ὡς πλεῖστα ἰσχυρὰ ποιεῖσθαι. εἰ γὰρ ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πλείονα ἕξουσιν, ὁπότεροι ἂν πλείω δύνωνται λαμβάνοντες ἀποτίθεσθαι. πολιορκήσονται δὲ ὁπότεροι ἂν ἥττους ὦσι. νῦν δ' οὐδὲν διαφέρομεν τῶν ἐν πελάγει πλεόντων. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πλέουσι μὲν ἀεί, τὸ δὲ πεπλευσμένον οὐδὲν οἰκειότερον τοῦ ἀπλεύστου καταλείπουσιν. ἢν δὲ φρούρια ἡμῖν γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἀλλοτριώσει τὴν χώραν, ἡμῖν δ' ὑπ' εὐδίας μᾶλλον ἔσται πάντα. ὃ δ' ἴσως ἄν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει πόρρω τῆς ἑαυτῶν φρουρεῖν, μηδ' ἐν τούτῳ ὀκνήσητε. ἡμεῖς μὲν γάρ, ἐπεὶ περ ὡς οἴκοθεν ἀποδημοῦμεν,

Universidad de Deusto Biblioteca

φρουρήσειν ὑμῖν ἀναδεξαίμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν πολεμίων. ὑμεῖς δὲ, τὰ πρόσθεν ὑμῖν αὐτοῖς τοῖς Ἀσσυρίοις, ἐκεῖνα κτᾶσθε καὶ ἐργάζεσθε. ἢν γὰρ ἡμεῖς τὰ πλησίον αὐτῶν δυνώμεθα, φρουροῦντες σώζεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ, οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες βιοτεύσετε. οὐ γὰρ οἶμαι δυνήσονται τῶν ἐγγὺς αὐτοῖς κακῶν ἀμελοῦντες, τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβουλεύειν. ὡς δὲ ταῦτα ἐρρήθη, οἵ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστάμενοι συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν, καὶ Κυαξάρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας, καὶ τεῖχος αὐτῶν ἑκάτερος, ἢν ἐπιτρέψωσιν οἱ σύμμαχοι, τειχιεῖσθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα, φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρχειν. ὁ οὖν Κῦρος, ἐπεὶ ἑώρα πάντας προθύμους ὄντας πράσσειν ὅσα ἔλεξε, τέλος, ἔφη. εἰ τοίνυν περαίνειν βουλόμεθα ὅσα φαμὲν, χρῆναι ποιεῖν ὡς τάχιστα, ἃ ἂν δέοι γενέσθαι. μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαιρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τείχη. τέκτονας δὲ, εἰς τὸ ἡμῖν ἐχυρὰ πυργοῦσθαι. ἐκ τούτου ὑπέσχετο μὲν Κυαξάρης, μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρέξειν. ἄλλην δὲ, Γαδάτας τε καὶ Γωβρύας, ἄλλην Τιγράνης, ἄλλην δὲ αὐτὸς ὁ Κῦρος ἔφατο πειρᾶσθαι ποιήσασθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανοποιούς. παρεσκευάζοντο δ' ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἔδει. ἄνδρας δ' ἐπέστησαν οἳ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν. Κῦρος δ' ἐπεὶ ἔγνω, ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦτα, ἐκάθισε μὲν τὸ στράτευμα, ἔνθα ᾤετο ὑγιεινότατον εἶναι καὶ εὐπροσοδώτατον, ὅσα ἔδει προσκομίζεσθαι. ὅσα τε ἐρυμνότητος προσεδεῖτο, ἐποιήσατο ὡς ἐν ἀσφαλεῖ οἱ ἀεὶ μένοντες εἶεν, εἴποτε καὶ πρόσω τῇ ἰσχύϊ ἀποστρατοπεδεύοιντο. πρὸς δὲ τούτοις ἐρωτῶν, οὓς ᾤετο μάλιστα εἰδέναι τὴν χώραν, ὁπόθεν ἂν ὡς πλεῖστα ὠφελοῖτο τὸ στράτευμα, ἐξῆγεν ἀεὶ πρὸς νομὰς, ἅμα μὲν, ὡς ὅτι πλεῖστα λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ ἐπιτήδεια, ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰσχύοιεν διαπονούμενοι ταῖς πορείαις, ἅμα δ' ὅπως ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὑπομιμνήσκοιντο. ὁ μὲν δὴ Κῦρος, ἐν τούτοις ἦν. ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἁλισκόμενοι ταῦτ' ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἴχοιτο ἐπὶ Λυδίας, πολλὰ τάλαντα ἀργυρίου καὶ

χρυσίου

χρυσίου ἄγων, καὶ ἄλλα κτήματα, καὶ κόσμον παντοδαπόν. ὁ μὲν οὖν ὄχλος τῶν στρατιωτῶν ὑπελάμβανεν, ὡς ὑπεκτίθοιτο ἤδη τὰ χρήματα φοβούμενος. ὁ δὲ Κῦρος γιγνώσκων, ὅτι οἴχοιτο συστήσων εἴ τι δύναιτο ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντιπαρεσκευάζετο ἐρρωμένως ὡς μάχης ἔτι δεῆσον. καὶ ἐξεπίμπλα μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἱππικὸν, τοὺς μὲν, ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς δέ τινας καὶ παρὰ τῶν φίλων λαμβάνων ἵππους. ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων ἐδέχετο, καὶ ἀπεωθεῖτο οὐδὲν, οὔτε εἴ τις ὅπλον ἐδίδου καλὸν, οὔτε ἵππον. κατεσκευάζετο δὲ καὶ ἅρματα, ἔκ τε τῶν αἰχμαλώτων ἁρμάτων, καὶ ἄλλοθεν ὁπόθεν δύναιτο. καὶ τὴν μὲν Τρωϊκὴν διφρείαν πρόσθεν οὖσαν, καὶ τὴν Κυρηναίων ἔτι νῦν οὖσαν ἁρματηλασίαν κατέλυσε. τὸν γὰρ πρόσθεν χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ, καὶ Ἀραβίᾳ, καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τοῖς ἅρμασιν οὕτως ἐχρῶντο, ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. ἔδοξε δ' αὐτῷ ὃ κράτιστον ἦν, εἰκὸς εἶναι τῆς δυνάμεως ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι, καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδὲν μέγα μέρος συμβάλλεσθαι. ἅρματα γὰρ τριακόσια, τοὺς μὲν μαχομένους παρέχεται τριακοσίους. ἵπποις δὲ οὗτοι χρῶνται, διακοσίοις καὶ χιλίοις. ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς εἰσὶ μὲν ὡς εἰκὸς οἷς μάλιστα πιστεύουσιν οἱ βέλτιστοι εἰς τριακοσίους. οὗτοι δέ εἰσιν, οἳ οὐδ' ὁτιοῦν τοὺς πολεμίους βλάπτουσιν. ταύτην μὲν οὖν τὴν διφρείαν κατέλυσεν. ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κατεσκευάσατο ἅρματα, τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὡς μὴ ῥᾳδίως συντρίβηται, ἄξοσί τε μακροῖς. ἧττον γὰρ ἀνατρέπεται πάντα τὰ πλατέα. τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνιόχοις ἐποίησεν, ὥσπερ πύργον ἰσχυρῶν ξύλων. ὕψος δὲ τούτων ἐστὶ μέχρι τῶν ἀγκώνων, ὡς δύνωνται ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν δίφρων. τοὺς δ' ἡνιόχους ἐθωράκισε πάντας πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. προσέθηκε δὲ καὶ δρέπανα σιδήρεα ὡς διπήχεα πρὸς τοὺς ἄξονας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τροχῶν. καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς γῆν βλέποντα, ὡς ἐμβαλούντων εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἅρμασιν. ὡς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκεύασεν, οὕτω καὶ ἔτι νῦν τοῖς ἅρμασι χρῶνται, καὶ οἱ ἐν τῇ βα-

 σιλέως

Universidad de Deusto Biblioteca

σιλέως χώρα. ἦσαν δὲ αὐτοῦ καὶ κάμηλοι πολλαί, παρά τε τῶν φίλων συνειλεγμέναι καὶ αἰχμάλωτοι πᾶσαι συνηθροισμέναι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐπραίνετο. βουλόμενος δὲ ἵνα κατάσκοπον πέμψαι ἐπὶ Λυδίας, καὶ μαθεῖν, ὅτι πράττοι ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτήδειος εἶναι Ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο ὁ φυλάττων τὴν καλὴν γυναῖκα. συνεβεβήκει γὰρ τῷ Ἀράσπᾳ τοιάδε. ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικός, ἠναγκάσθη προσενεγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνουσίας. ἡ δὲ ἀπέφησε μέν, καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ καίπερ ἀπόντι. ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς. οὐ μέντοι κατηγόρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς τὸν Κῦρον, ὀκνοῦσα συμβαλεῖν φίλους ἄνδρας. ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας δοκῶν ὑπηρετεῖν, ἀποτυγχάνειν ὧν ἐβούλετο, ἠπείλησε τῇ γυναικί, ὅτι εἰ μὴ βούλοιτο ἑκοῦσα, ἄκουσα ποιήσοι ταῦτα. ἐκ τούτου ἡ γυνὴ ὡς ἔδεισε τὴν βίαν, οὐκέτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ κελεύει λέξαι ἅπαντα. ὁ δ᾽ ὡς ἤκουσεν, ἀναγελάσας, ἐπὶ τῷ κρείττονι τοῦ ἔρωτος φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνούχῳ, καὶ κελεύει αὐτῷ εἰπεῖν, βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δὲ εἰ δύναιτο, οὐκ ἔφη κωλύειν. ἐλθὼν δὲ Ἀρτάβαζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν, ἐλοιδόρησε παρακαταθήκην τε ὀνομάζων τὴν γυναῖκα, ἀσέβειάν τε αὐτοῦ λέγων, ἀδικίαν τε καὶ ἀκρασίαν. ὥστε τὸν Ἀράσπαν, πολλὰ μὲν δακρύειν ὑπὸ λύπης, καταδύεσθαι δ᾽ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης. ἀπολωλέναι δὲ τῷ φόβῳ, μή τι πάθῃ ὑπὸ Κύρου. ὁ οὖν Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα, ἐκάλεσέ τε αὐτόν. καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν. ὁρῶ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα φοβούμενόν τε ἐμέ, καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα. παῦσαι οὖν τούτων. ἐγὼ γοῦν θεούς τε ἀκούω ἔρωτος ἡττῆσθαι. ἀνθρώπους τε οἶδα, καὶ μάλα φρονίμους δοκοῦντας εἶναι, οἷα πεπόνθασιν ὑπ᾽ ἔρωτος. καὶ αὐτὸς δ᾽ ἐμαυτοῦ κατέγνων, μὴ ἂν καρτερῆσαι ὥστε συνὼν καλοῖς, ἀμελῆσαι αὐτῶν. καὶ σοὶ δὲ τούτου τοῦ πράγματος ἐγὼ αἴτιός εἰμι. ἐγὼ γάρ σε συγκαθεῖρξα τούτῳ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν εἶπεν. ἀλλὰ σὺ μὲν ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα ὅμοιος εἶ, οἷόσπερ καὶ τἆλλα, πρᾷός τε καὶ συγγνώμων

τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων. ἐμὲ δ᾽, ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καταδύουσι τῷ ἄχει. ὡς γὰρ ὁ θροῦς διῆλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐφήδονταί μοι, οἱ δὲ φίλοι προσιόντες συμβουλεύουσιν ἐκποδὼν ἔχειν ἐμαυτόν, μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὡς ἠδικηκότος ἐμοῦ μεγάλα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, εὖ τοίνυν ἴσθι ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷός τ᾽ εἶ ἐμοί τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι, καὶ τοὺς συμμάχους μεγάλα ὠφελῆσαι. εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὅτι ἐγώ σοι ἐν καιρῷ ἂν γενοίμην αὖ χρήσιμος. εἰ τοίνυν, ἔφη, προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν ἐθέλοις εἰς τοὺς πολεμίους ἐλθεῖν, οἶμαι ἂν πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων. ἔγωγε ναὶ μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα, ὅτι ὡς σὲ πεφευγώς, λόγον ἂν παρέχοιμι. ἔλθοις ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν, πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων, οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βουλευμάτων κοινωνὸν ἄν σε ποιοῖντο διὰ τὸ πιστεύειν. ὥστε μηδὲ ἕν σε λεληθέναι, ὧν βουλόμεθα εἰδέναι. ὡς πορευσομένου, ἔφη, ἤδη νυνί. καὶ γὰρ τοῦτο ἴσθι ἓν τῶν πιστῶν ἔσται, τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σοῦ μέλλοντά τι παθεῖν ἐκπεφευγέναι. ἦ καὶ δυνήσῃ, ἔφη, ἀπολιπεῖν τὴν καλὴν Πάνθειαν; δύο γάρ, ἔφη, ὦ Κῦρε σαφῶς ἔχω ψυχάς. νῦν τοῦτο πεφιλοσόφηκα μετὰ τοῦ ἀδίκου σοφιστοῦ τοῦ ἔρωτος. οὐ γὰρ δὴ μία γε οὖσα, ἅμα ἀγαθή τέ ἐστι καὶ κακή. οὐδ᾽ ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχρῶν ἔργων ἐρᾷ. καὶ ταῦτα ἅμα βούλεταί τε καὶ οὐ βούλεται πράττειν. ἀλλὰ δῆλον ὅτι δύο ἐστὸν ψυχά. καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττει. ὅταν δὲ ἡ πονηρά, τὰ αἰσχρὰ ἐπιχειρεῖται. νῦν δὲ ὡς σὲ σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολύ. εἰ τοίνυν καὶ σοὶ δοκεῖ πορεύεσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρὴ ποιεῖν. ἵνα καὶ ἐκείνοις πιστότερος εἶς, ἐξάγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ᾽ ἡμῶν, οὕτω τε ἐξάγγελλε, ὡς ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ σοῦ λεγόμενα, ἐμποδὼν μάλιστ᾽ ἂν εἴη, ὧν βούλονται πράττειν. εἴη δ᾽ ἂν ἐμποδών, εἰ ἡμᾶς φαίης παρασκευάζεσθαι ἐμβαλεῖν που τῆς ἐκείνων χώρας. ταῦτα γὰρ ἀκούοντες, ἧττον ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοιντο. ἕκαστός τις φοβούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. καὶ μένε, ἔφη, παρ᾽ ἐκείνοις ὅτι πλεῖστον χρόνον. ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν ὅταν ἐγγύτατα ἡμῶν ὦσι, ταῦτα

Universidad de Deusto Biblioteca

μάλιστα ἡμῖν καιρὸς εἰδέναι ἔσται. συμβουλεύει δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι, ὅπῃ ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι. ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς εἰδέναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχθαι αὐτοῖς. μετατάσσεσθαι γὰρ ὀκνήσουσι. καὶ ἤν πῃ ἄλλῃ μετατάττωνται ἐξ ὑπογυίου ταράξονται. Ἀράσπας μὲν δὴ οὕτως ἐξελθὼν συλλαβὼν τοὺς πιστοτάτους θεράποντας, καὶ εἰπὼν πρός τινας, ἃ ᾤετο συμφέρειν τῷ πράγματι, ᾤχετο. ἡ δὲ Πάνθεια ὡς ᾔσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀράσπαν, πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε. μὴ λυποῦ ὦ Κῦρε, ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους. ἐὰν γὰρ ἐμὲ ἐάσῃς πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγώ σοι ἀναδέχομαι ἥξειν, πολὺ Ἀράσπου πιστότερόν σοι φίλον. καὶ δύναμιν δὲ οἶδ' ὅτι ὁπόσην ἂν δύνηται ἔχων παρέσται σοι. καὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ τοῦ νῦν βασιλεύοντος, φίλος ἦν αὐτῷ. ὁ δὲ νῦν βασιλεύων, ἐπεχείρησέ ποτε, ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων. ὑβριστὴν οὖν νομίζων αὐτόν, οἶδ', ὅτι ἀσμένως ἂν πρὸς τὸν ἄνδρα οἷος σὺ εἶ ἀπαλλαγείη. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, κελεύει πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἡ δ' ἔπεμψεν. ὡς δ' ἔγνω Ἀβραδάτης τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, καὶ τἆλλα δὲ ᾔσθετο ὡς εἶχεν, ἄσμενος πορεύεται πρὸς Κῦρον, ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους. ὡς δ' ἦν πρὸς τοῖς Περσῶν σκοποῖς, πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον, εἰπὼν ὃς ἦν. ὁ δὲ Κῦρος, εὐθὺς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. ὡς δ' ἰδέτην ἀλλήλοιν ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτης, ἠσπάζοντο ἀλλήλους ὡς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστου. ἐκ τούτου δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν ὁσιότητα, καὶ τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκτισιν. ὁ δὲ Ἀβραδάτης ἀκούσας εἶπε. τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν ὦ Πάνθεια χάριν Κύρῳ ὑπέρ τε σοῦ καὶ ἐμαυτοῦ ἀποδοίην; τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ πειρώμενος, ὅμοιος περὶ ἐκεῖνον εἶναι, οἷόσπερ καὶ ἐκεῖνος περὶ σέ; ἐκ τούτου δή, ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδάτης. καὶ ὡς εἶδεν αὐτόν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ, εἶπεν. ἀνθ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς ὦ Κῦρε, οὐκ ἔχω τί μεῖζον εἴπω, ἢ ὅτι φίλον σοι ἐμαυτὸν δίδωμι, καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον, καὶ ὅσα ἂν ὁρῶ σε σπουδάζοντα, συνερ-

γός

γὸς σοι πειράσομαι γίγνεσθαι ὡς ἂν δύνωμαι κράτιστος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἐγὼ δέχομαί τε. καὶ νῦν μέν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν. αὖθις δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεήσει σε σκηνοῦν, σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις. ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ Ἀβραδάτης σπουδάζοντα τὸν Κῦρον περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἅρματα, καὶ περὶ τοὺς τεθωρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο συντελεῖν αὐτῷ, εἰς τὰ ἑκατὸν ἅρματα, ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἑαυτοῦ, ὅμοια ἐκείνῳ. αὐτὸς δὲ ὡς ἡγησόμενος αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἅρματος παρεσκευάζετο. συνεζεύξατο δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἅρμα, τετράρρυμόν τε καὶ ἐξ ἵππων ὀκτώ. ἡ δὲ Πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἐκ τῶν ἑαυτῆς χρημάτων, χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποιήσατο, καὶ χρυσοῦν κράνος. ὡσαύτως δὲ καὶ περιβραχιόνια. τοὺς δ' ἵππους τοῦ ἅρματος, χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κατεσκευάσατο. Ἀβραδάτης μὲν ταῦτα ἔπραττε. Κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ τετράρρυμον αὐτοῦ ἅρμα, κατενόησεν ὡς οἷόν τε εἴη, καὶ ὀκτάρρυμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ζεύγεσι βοῶν, ἄγειν τῶν μηχανῶν τὸ κατώτατον οἴκημα. ἦν δὲ τοῦτο τριόργυιον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς τροχοῖς. τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦντες, ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικουρία γενέσθαι τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολεμίων τάξει. ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων, καὶ περιδρόμους καὶ ἐπάλξεις. ἀνεβίβαζε δὲ ἐπὶ τῶν πύργων ἕκαστον, ἄνδρας εἴκοσιν. ἐπεὶ δὲ πάντα συνειστήκει αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, πεῖραν ἐλάμβανε τοῦ ἀγωγίμου, καὶ πολὺ ῥᾷον ἦγε τὰ ὀκτὼ ζεύγη τὸν πύργον καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας, ἢ τὸ σκευοφορικὸν βάρος ἕκαστον τὸ ζεῦγος. σκευῶν μὲν γὰρ βάρος, ἀμφὶ τὰ εἴκοσι καὶ πέντε τάλαντα ἦν. ζευγίτου δὲ πύργου ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς, τῶν ξύλων πάχος ἐχόντων καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν, καὶ ὅπλων, τούτοις ἐγένετο ἔλαττον, ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἑκάστῳ ζεύγει τὸ ἀγώγιον. ὡς δὲ ἔγνω εὔπορον οὖσαν τὴν ἀγωγήν, παρεσκευάζετο ὡς ἅμα ἄξων τοὺς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι. νομίζων τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν, ἅμα σωτηρίαν τε εἶναι καὶ δικαιοσύνην καὶ εὐδαιμονίαν. ἦλθον δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ

χρήματα

Universidad de Deusto Biblioteca

χρήματα ἄγοντες, καὶ ἀπαγγέλλειν αὐτῷ, ὅτι ὁ Ἰνδὸς ἐπιστέλλει τοιάδε. ἐγὼ ὦ Κῦρε ἥδομαι, ὅτι μοι ἐπήγγειλας ὧν ἐδέου, καὶ βούλομαί σοι ξένος εἶναι. καὶ πέμπω σοι χρήματα. κἂν ἄλλων δέῃ μεταπέμπου. ἐπέσταλται δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ὅ,τι ἂν σὺ κελεύῃς. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε. κελεύω τοίνυν ὑμᾶς τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας ἔνθα κατεσκηνώκατε, φυλάττειν τὰ χρήματα, καὶ ζῆν ὅπως ὑμῖν ἥδιστον. τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους ὡς παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες ὅ,τι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγείλατε ἐμοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ. κἂν ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἴσομαι τούτου, ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν δούλοις ἐοικότες κατάσκοποι, οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδότες ἀπαγγέλλειν, ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν. οἱ δὲ τοιοῦτοι οἷοι ὑμεῖς ἄνδρες, πολλάκις καὶ τὰ βουλεύματα καταμανθάνουσιν. οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ ἀκούσαντες ἡδέως, καὶ ξενισθέντες τότε παρὰ Κύρῳ συσκευασάμενοι, τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι ἦ μὴν καταμαθόντες ὅσα ἂν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων, ἥξειν ὡς ἂν δύνωνται τάχιστα. ὁ δὲ Κῦρος τά τε ἄλλα πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν μικρὸν ἐπινοῶν πράττειν. ἐπεμελεῖτο δὲ οὐ μόνον ὧν ἔδοξε τοῖς συμμάχοις, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις, ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ εὐοπλώτατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. ταῦτα δὲ ἐξειργάζετο ἐπί τε τὰς θήρας ἐξάγων, καὶ τιμῶν τοὺς κρατίστους ἑκάστων. καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ οὓς ἑώρα ἐπιμελουμένους τούτων ὅπως οἱ αὐτοῦ κράτιστοι ἔσονται στρατιῶται, καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρώξυνε καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς ὅ,τι δύναιτο. εἰ δέ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἑορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμου ἕνεκα μελετῶσιν οἱ ἄνθρωποι, πάντων τούτων ἀγῶνας ἐτίθει, καὶ ἆθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι. τῷ δὲ Κύρῳ σχεδόν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν, ὁπόσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι, πλὴν τῶν μηχανῶν. καὶ

γὰρ

γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς, ἐκπλέῳ ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους, καὶ τὰ ἅρματα τὰ δρεπανηφόρα ἅ τε αὐτὸς κατεσκεύασε, ἐκπλέα ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν. ἅ τε Ἀβραδάτης ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἐκπλέα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἅρματα ἐπεπείκει Κῦρος Κυαξάρην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον μετασκευάζειν, ἐκ τῆς Τρωϊκῆς καὶ Λιβυκῆς διφρείας, καὶ ἐκπλέα καὶ ταῦτα ἦν, εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δὲ ἐντεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστης τοξόται. καὶ ὁ μὲν πλεῖστος στρατὸς, οὕτως εἶχε τὴν γνώμην, ὡς ἤδη παντελῶς κεκρατηκὼς, καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων. ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων, ἦλθον οἱ Ἰνδοὶ ἐκ τῶν πολεμίων οὓς ἐπεπόμφει Κῦρος ἐπὶ κατασκοπῇ, καὶ ἔλεγον ὅτι Κροῖσος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ᾑρημένος εἴη τῶν πολεμίων. δεδογμένον δ' εἴη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι, πάσῃ δυνάμει ἕκαστον παρεῖναι. χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα. ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθουμένους οὓς δύναιντο, καὶ δωρουμένους οἷς δέοι. ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους εἶναι, πολλοὺς μὲν Θρᾳκῶν μαχαιροφόρους. Αἰγυπτίους δὲ προσπλεῖν. καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ἀσπίσι ποδήρεσι, καὶ δόρασι μεγάλοις, οἷά περ καὶ νῦν ἔχουσι καὶ κοπίσι. προσπλεῖν δὲ καὶ Κυπρίων στράτευμα. ἐπὶ παρεῖναι δὲ ἤδη, καὶ Κίλικας πάντας, καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ Λυκάονας, καὶ Παφλαγόνας, καὶ Καππαδόκας, καὶ Ἀραβίους, καὶ Φοίνικας, καὶ σὺν τῷ Βαβυλῶνος ἄρχοντι, τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἴωνας δὲ, καὶ Αἰολέας, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας, σὺν Κροίσῳ ἠναγκάσθαι ἕπεσθαι. πεπομφέναι δὲ Κροῖσον, καὶ εἰς Λακεδαίμονα περὶ συμμαχίας. συλλέγεσθαι δὲ τὸ στράτευμα, ἀμφὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμόν. προϊέναι δὲ μέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραρα, ἔνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τῶν ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων τῶν κάτω Συρίας, καὶ ἀγορὰν πᾶσι παρηγγέλθαι ἐνταῦθα κομίζειν. σχεδὸν δὲ τούτοις ταὐτὰ ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι. ἐπεμελεῖτο γὰρ ὁ Κῦρος, ὅπως ἁλίσκοιντο, παρ' ὧν ἔμελλε πεύσεσθαί τι.

Universidad de Deusto Biblioteca

ἔπεμπε δὲ καὶ δούλοις ἐοικότας κατασκόπους, ὡς αὐτομόλους. ὡς δ' οὖν ἤκουσε ταῦτα ὁ στρατὸς τοῦ κύρου, ἐν φροντίδι τε ἕκαστος ἐγίγνετο, ὥσπερ εἰκός. ἡσυχαίτεροί τε ἢ ὡς εἰώθασι διεφοίτων, φαιδροί τε οἱ πολλοὶ οὐ πάνυ ἐφαίνοντο, ἐκυκλοῦντό τε. καὶ μεστὰ ἦν πάντα, ἀλλήλους ἐρωτώντων περὶ τούτων καὶ διαλεγομένων. ὡς δὲ ᾔσθετο ὁ κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ, συγκαλεῖ τούς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων, καὶ πάντας ὁπόσων ἀθυμούντων, βλάβη ἐδόκει τις γίγνεσθαι, καὶ προθυμουμένων, ὠφέλεια. προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλος εἴ τις βούλοιτο τῶν ὁπλοφόρων προσίστασθαι ἀκουσόμενος τῶν λόγων, μὴ κωλύειν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε.

Δημηγορία κύρου.

Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγώ τοι ὑμᾶς συνέλεξα, ἰδών τινας ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων, πάνυ ἐοικότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. δοκεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι, εἴ τις ὑμῶν ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι λέγονται συλλέγεσθαι δέδοικεν, ὅτι δὲ ἡμεῖς, πολὺ μὲν πλείους συνειλέγμεθα νῦν, ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἄμεινον σὺν θεῷ παρεσκευασμέθα νῦν ἢ πρόσθεν. ταῦτα δ' ὁρῶντες οὐ θαρῥεῖτε. ὢ πρὸς θεῶν, ἔφη. τί δῆτ' ἂν ἐποιήσατε οἱ νῦν δεδοικότες, εἰ ἤγγελλόν τινες τὰ παρ' ἡμῖν νῦν ὄντα, ταῦτα ἀντίπαλα ἡμῖν προσιόντα; καὶ πρῶτον μὲν ἠκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ πρόσθεν νικήσαντες ἡμᾶς, οὗτοι πάλιν ἔρχονται ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἣν τότε νίκην ἐκτήσαντο. ἔπειτα δὲ οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν τὰς ἀκροβολίσεις, νῦν οὗτοι ἔρχονται, καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις πολλαπλάσιοι. ἔπειτα δὲ ὥσπερ οὗτοι ὁπλισάμενοι τοὺς πεζοὺς τότε ἐνίκων, νῦν οὕτως καὶ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν παρασκευασάμενοι πρὸς τοὺς ἱππέας προσέρχονται. καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια ἀποδεδοκιμάκασι, παλτὸν δὲ ἓν ἰσχυρότερον ἕκαστος λαβὼν, προσελαύνειν διανενόηνται, ὡς ἐκ χειρὸς τὴν μάχην ποιησόμενος. ἔτι δὲ ἅρματα ἔρχεται ἃ οὐχ οὕτως ἑστήξεται ὥσπερ πρόσθεν ἀπεστραμμένα ὡς εἰς φυγήν. ἀλλ' οἵ τε ἵπποι εἰσὶ κατατεθωρακισμένοι ἐν τοῖς ἅρμασιν. οἵ τε ἡνίοχοι, ἐν πύργοις ἑστᾶσι ξυλίνοις. τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι θώραξι καὶ

κράνεσι, δρέπανά τε σιδηρᾶ πρὸς τοῖς ἄξοσι προσήρμοσται, ὡς ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθὺς, εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐναντίων. πρὸς δ' ἔτι κάμηλοι εἰσὶν αὐτοῖς, ἐφ' ὧν προσελῶσιν, ὧν μίαν ἑκάστην ἑκατὸν ἵπποι, οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἰδόντες. ἔτι δὲ πύργους ἔχοντες προσίασιν, ἀφ' ὧν τοῖς μὲν ἑαυτῶν ἀρήξουσιν. ἡμᾶς δὲ βάλλοντες κωλύσουσιν ἐν τῷ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι. εἰ δὴ ταῦτα ἤγγελλέ τις ὑμῖν ἐν τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φοβούμενοι, τί ἂν ἐποιήσατε, ὁπότε ἀπαγγελλομένων ὅτι κροῖσος μὲν ᾕρηται τοῖς πολεμίοις στρατηγὸς, ὃς τοσούτῳ σύρων κακίων ἐγένετο, ὅσῳ σύροι μὲν μάχῃ ἡττηθέντες ἔφυγον, κροῖσος δὲ ἰδὼν ἡττημένους, ἀντὶ τοῦ ἀρήγειν τοῖς συμμάχοις, φεύγων ᾤχετο. ἔπειτα δὲ διαγγέλλεται δήπου, ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμιοι, οὐχ ἱκανοὶ ἡγοῦνται ἡμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους δὲ μισθοῦνται, ὡς ἄμεινον μαχουμένους ὑπὲρ σφῶν, ἢ αὐτοί. εἰ μέντοι τισὶ, ταῦτα μὲν δοκεῖ τοιαῦτα δεινὰ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα. τούτους ἐγώ φημι χρῆναι ὦ ἄνδρες ἀφεῖναι εἰς τοὺς ἐναντίους. πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες, πλείω ἂν ὑμᾶς ὠφελοῖεν, ἢ παρόντες. ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ κῦρος, ἀνέστη χρυσάντας ὁ πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε.

Δημηγορία χρυσάντα

ὦ κῦρε, μὴ θαύμαζε εἴ τινες ἐσκυθρώπασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων. οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες, ὥσπερ γε, ἔφη, εἴ τινων βουλομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη ἀριστήσειν, ἐξαγγελθείη τι ἔργον, ὃ ἀνάγκη εἴη πρὸ τοῦ ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς ἂν οἶμαι ἡσθείη τοῦτο ἀκούσας. οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἤδη οἰόμενοι πλουτήσειν, ἐπεὶ ἠκούσαμεν, ὅτι ἔστι τι λοιπὸν ἔργον, ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσκυθρωπάσαμεν, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεποιῆσθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι. ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ, οὐ περὶ συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σῖτος πολὺς, καὶ πρόβατά ἐστι, καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι. ἀλλὰ καὶ περὶ λυδίας, ἔνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον. θάλαττα δὲ προσκλύζει, καθ' ἣν πλείω ἔρχεται, ἢ ὅσα τις ἑώρακεν ἀγαθά. ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι, οὐκέτι ἀχθόμεθα. ἀλλά γε θαρροῦμεν ὡς τάχιστα, ἵνα θᾶττον καὶ τούτων τῶν λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύωμεν. ὁ μὲν οὕτως

Universidad de Deusto Biblioteca

εἶπεν. οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες, ἥσθησάν τε τῷ λόγῳ, καὶ ἐπῄνεσαν. καὶ μὴν δή, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες δοκεῖ μοι, καὶ ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς ὡς τάχιστα, ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἢν δυνώμεθα ὅπου τὰ ἐπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται. ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα αὐτοῖς εὑρήσομεν, πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω. εἰ δέ τις ἄλλως πως γιγνώσκει, ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι, ἢ ῥᾷον ἡμῖν, διδασκέτω. ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολλοί, ὡς χρεὼν εἴη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀντέλεγε δὲ οὐδείς, ἐκ τούτου δὴ

Δημηγορεία Κύρου.

ὁ Κῦρος ἤρχετο λόγου τοιοῦδε. Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ ὅπλα, οἷς δεήσει χρῆσθαι, ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν θεῷ παρεσκεύασται. νῦν δὲ τὰ ἐπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν ὁδὸν συσκευάζεσθαι, αὐτοῖς τε ἡμῖν, καὶ ὁπόσοις τετράποσι χρώμεθα, μὴ μεῖον εἴκοσιν ἡμερῶν. ἐγὼ γὰρ λογιζόμενος εὑρίσκω πλειόνων ἢ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἐσομένην τὴν ὁδόν, ἐν ᾗ οὐδὲν εὑρήσομεν τῶν ἐπιτηδείων. ἀνεσκεύασται γὰρ τὰ μὲν, ὑφ' ἡμῶν, τὰ δέ, ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἐδύναντο. συσκευάζεσθαι οὖν χρή, σῖτον μὲν ἱκανόν, ἄνευ γὰρ τούτου, οὔτε μάχεσθαι, οὔτε ζῆν δυναίμεθ' ἄν. οἶνον δὲ τοσοῦτον χρὴ ἔχειν ἕκαστον, ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐθίσαι ἡμᾶς αὐτοὺς ὑδροποτεῖν. πολλὴ γὰρ ἔσται τῆς ὁδοῦ ἄοινος, εἰς ἣν οὐδ' ἂν πάνυ πολὺν οἶνον συσκευασώμεθα διαρκέσει. ὡς οὖν μὴ ἐξαπίνης ἄοινοι γενόμενοι, νοσήμασι περιπίπτωμεν, ὧδε χρὴ ποιεῖν. ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ νῦν εὐθὺς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ. τοῦτο γὰρ ἤδη ποιοῦντες, οὐ πολὺ μεταβαλοῦμεν. καὶ γὰρ ὅστις ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμιγμένην ἀεὶ τὴν μᾶζαν ἐσθίει. καὶ ὅστις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον. καὶ τὰ ἑφθὰ δὲ πάντα μεθ' ὕδατος τοῦ πλείστου ἐσκεύασται. μετὰ δὲ τὸν σῖτον εἰ οἶνον ἐπιπίνοιμεν, οὐδὲν μεῖον ἔχουσα ἡ ψυχὴ ἀναπαύσεται. ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ μετὰ τὸ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρή, ἕως ἂν μάθωμεν ὑδροπόται γενόμενοι. ἡ γὰρ κατὰ μικρὸν μεταλλαξις, πᾶσαν ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν τὰς μεταβολάς. διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεός, ἀπάγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν ἔκ τε τοῦ χειμῶνος, εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλ-

πη.

πη. καὶ ἐκ τοῦ θάλπους, εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα. ὃν χρὴ μιμουμένους εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν, προεθισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖσθαι. καὶ τὸ τῶν στρωμάτων δὲ βάρος, εἰς τὰ ἐπιτήδεια καταδαπανᾶτε. τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περιττεύοντα, οὐκ ἄχρηστα ἔσται. στρωμάτων δὲ ἐνδεηθέντες, μὴ δείσητε, ὡς οὐχ ἡδέως καθευδήσετε. εἰ δὲ μή, ἐμὲ αἰτιᾶσθε. ἐσθὴς μέντοι ὅτῳ ἐστὶν ἀφθονωτέρα παροῦσα, πολλὰ καὶ ὑγιαίνοντι καὶ κάμνοντι ἐπικουρεῖ. ὄψα δὲ χρὴ συνεσκευάσθαι, ὅσα ἐστὶν ὀξέα, ἐπιπλεῖστον καὶ δριμέα καὶ ἁλμυρά. ταῦτα γὰρ ἐπί τε σῖτον ἄγει, καὶ ἐπιπλεῖστον ἀρκεῖ. ὅταν δ' ἐκβαίνωμεν εἰς ἀκέραια, ὅθεν ἡμᾶς εἰκὸς ἤδη σῖτον λαμβάνειν, χειρομύλας χρὴ αὐτόθεν παρασκευάσασθαι, αἷς σιτοποιησόμεθα. τοῦτο γὰρ κουφότατον τῶν σιτοποιικῶν ὀργάνων. συνεσκευάσθαι δὲ χρὴ καὶ ὧν ἀσθενοῦντες δέονται ἄνθρωποι. τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος, ἢν δὲ τύχη τοιαύτη γένηται, μάλιστα ἐνδεῖ. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἱμάντας. τὰ γὰρ πλεῖστα καὶ ἀνθρώποις καὶ ἵπποις ἱμᾶσιν ἤρτηται, ὧν κατατριβομένων καὶ καταρρηγνυμένων, ἀνάγκη ἀργεῖν, ἢν μή τις ἔχῃ περίζυγα. ὅστις δὲ πεπαίδευται καὶ παλτὸν ξῦσαι, ἀγαθὸν καὶ ξυλίνης μὴ ἐπιλαθέσθαι, ἀγαθὸν δὲ καὶ ῥίνην φέρεσθαι. ὁ γὰρ λόγχην ἀκονῶν, ἐκεῖνος καὶ τὴν ψυχήν τι παρακονᾷ. ἔπεστι γάρ τις αἰσχύνη, λόγχην ἀκονῶντα, κακὸν εἶναι. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ξύλα περίπλεα, καὶ ἅρμασι καὶ ἁμάξαις. ἐν γὰρ πολλαῖς πράξεσι, πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορεύοντα εἶναι. ἔχειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα, ἐπὶ ταῦτα πάντα. οὐ γὰρ ἁπανταχοῦ χειροτέχναι παραγίγνονται. τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον, ὀλίγοι τινές, οἱ οὐχ ἱκανοὶ ποιῆσαι. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἄμην, καὶ σμινύην, κατὰ ἅμαξαν ἑκάστην. καὶ κατὰ τὸν νωτοφόρον δέ, ἀξίνην καὶ δρέπανον. ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ χρήσιμα ἑκάστῳ, καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ πολλάκις ὠφέλημα γίγνεται. τὰ μὲν οὖν εἰς τροφὴν δέοντα, οἱ ἡγεμόνες τῶν ὁπλοφόρων ἐξετάζετε τοὺς ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς, οὐ γὰρ δεῖ παριέναι, ὅτου ἄν τις ἐνδέηται τούτων. ἡμεῖς γὰρ τούτων ἐνδεεῖς ἐσόμεθα. ὅσα δὲ καὶ τὰ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες, ἐξετάζετε.

Universidad de Deusto Biblioteca

καὶ τὸν μὴ ἔχοντα, κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. ὑμεῖς δ' αὖ οἱ τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες, ἔχετε μὲν ἀπογεγραμμένους παρ' ἐμοῦ τοὺς ἀποδεδοκιμασμένους, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀκοντιστῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν σφενδονητῶν. τούτους οὖν χρὴ τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκοντιστῶν, πέλεκυν ἔχοντας ξυλοκόπον, ἀναγκάζειν στρατεύεσθαι. τοὺς δὲ ἐκ τῶν τοξοτῶν, σμινύην, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν, ἄμην. τούτους δ' ἔχοντας ταῦτα, πρὸ τῶν ἁμαξῶν κατ' ἴλας πορεύεσθαι, ὅπως ἢν τι δέῃ ὁδοποιίας, εὐθὺς ἐνεργοὶ ἦτε. καὶ ἐγὼ ἤν τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ, ὁπόθεν δεῖ λαβόντα τούτοις χρῆσθαι. ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ σὺν τοῖς ὀργάνοις, χαλκέας τε καὶ τέκτονας, καὶ σκυτοτόμους. ὅπως ὁπόσα ἂν δέηται καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλείπηται. οὗτοι δὲ ὁπλοφόρου μὲν τάξεως ἀπολελύσονται. ἃ δ' ἐπίστανται τῷ βουλομένῳ μισθοῦ ὑπηρετοῦντες, ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔσονται. ἢν δέ τις καὶ ἔμπορος βούληται ἕπεσθαι πωλεῖν τι βουλόμενος, τῶν μὲν προειρημένων ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν, ἢν δέ τι πωλῶν ἁλίσκηται, πάντων στερήσεται. ἐπειδὰν δ' αὗται παρέλθωσι αἱ ἡμέραι, πωλήσει ὅπως ἂν βούληται. ὅστις δ' ἂν τῶν ἐμπόρων πλείστην ἀγορὰν παρέχων φαίνεται, οὗτος καὶ παρὰ τῶν συμμάχων καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τεύξεται. εἰ δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς ἐμπολὴν, γνωστῆρας ἐμοὶ προσάγων καὶ ἐγγυητὰς, ἦ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν ἡμεῖς ἔχομεν. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω. εἰ δέ τις τι καὶ ἄλλο δέον ὁρᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαινέτω, καὶ ὑμεῖς μὲν ἀπιόντες συσκευάζεσθε. ἐγὼ δὲ θύσομαι ἐπὶ τῇ ὁρμῇ. ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς ἔχῃ, σημανοῦμεν. παρεῖναι δὲ χρὴ ἅπαντας τὰ προειρημένα ἔχοντας εἰς τὴν τεταγμένην χώραν πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἑαυτῶν. ὑμεῖς δὲ οἱ ἡγεμόνες, τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστος τάξιν εὐτρεπισάμενος, πρὸς ἐμὲ πάντες συμβάλετε, ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι χώρας καταλάβητε. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, οἱ μὲν, συνεσκευάζοντο. ὁ δὲ ἐθύετο. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὡρμᾶτο σὺν τῷ στρατεύματι, καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξεστρατοπεδεύσατο ὡς

ἐδύνα-

ἐδύνατο ἐγγύτατα. ὅπως εἴ τις τι ἐπιλελησμένος εἴη μετέλθοι. καὶ εἴ τις τι ἐνδεόμενος γνοίη, τοῦτο ἐπιπαρασκευάσαιτο. Κυαξάρης μὲν οὖν τῶν Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος, κατέμενεν, ὡς μὴ δὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη. ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο ὡς ἐδύνατο τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρώτους ἔχων. καὶ πρὸ τούτων διερευνητὰς, καὶ σκοποὺς ἀεὶ ἀναβιβάζων ἐπὶ τὰ πρόσθεν εὐσκοπώτατα. μετὰ δὲ τούτους ἦγε τὰ σκευοφόρα. ὅπου μὲν πεδίον εἴη, πολλοὺς ὁρμαθοὺς ποιούμενος τῶν ἁμαξῶν. καὶ τῶν σκευοφόρων, ὄπισθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἐφεπομένη. εἴ τι τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιτο, οἱ προστυγχάνοντες τῶν ἀρχόντων ἐπεμέλοντο, ὡς μὴ κωλύοιντο πορεύεσθαι. ὅπου δὲ στενωτέρα εἴη ἡ ὁδὸς, διὰ μέσου ποιούμενοι τὰ σκευοφόρα, ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὁπλοφόροι. καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γιγνόμενοι αὖ τῶν στρατιωτῶν, ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ' ἑαυταῖς ἔχουσαι τὰ σκευοφόρα. ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις, κατὰ τὴν ἑαυτῶν τάξιν ἕκαστον ἰέναι, εἰ μή τι ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι. καὶ σημεῖον δὲ ἔχων τοῦ ταξιάρχου ὁ σκευοφόρος, ἡγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτοῦ τάξεως. ὥστε ἀθρόοι ἐπορεύοντο ἐπεμελοῦντο τε ἰσχυρῶς ἕκαστος τοῦ ἑαυτοῦ. ὡς μὴ ὑπολείποιντο. καὶ οὕτω ποιούντων οὔτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους. ἅμα τε παρόντα ἅπαντα καὶ σωότερα ἦν, καὶ θᾶττον τὰ δέοντα εἶχον οἱ στρατιῶται. ὡς δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ ὁρᾶν ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα. καὶ ὑποζύγια δὲ ἑώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντά τε καὶ νεμόμενα, καὶ τὰ πρόσω αὖ ἀφορῶντες, ἐδόκουν καταμανθάνειν μετεωριζόμενον ἢ καπνὸν ἢ κονιορτόν. ἐκ τούτων ἁπάντων ἐγίγνωσκον ὅτι εἴη πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. εὐθὺς οὖν πέμπει ὁ σκοπάρχης τινὰ ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. ὁ δὲ, ἀκούσας ταῦτα, ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας ἐπὶ ταύταις ταῖς σκοπαῖς, ὅ τι ἂν ἀεὶ καινὸν ὁρῶσιν, ἐξαγγέλλειν. τάξιν δ' ἔπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινας τῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἀνθρώπων. ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν. οἱ μὲν δὴ ταχθέντες, τοῦτο

ἔπραττον,

Universidad de Deusto Biblioteca

ἔπραττον, αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευάσαιντο ὅσα ᾤοντο χρῆναι, πρὶν πάνυ ὁμοῦ εἶναι. καὶ πρῶτον μὲν ἀριστᾶν παρηγγύησεν. ἔπειτα δὲ μένοντας ἐν ταῖς τάξεσι, τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖν. ἐπεὶ δὲ ἠρίστησαν, συνεκάλεσε καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν, καὶ ἁρμάτων τοὺς ἡγεμόνας. καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας, καὶ τῶν ἁρμαμαξῶν, καὶ οὗτοι μὲν συνῆσαν. οἱ δὲ καταδραμόντες εἰς τὸ πεδίον, συλλαβόντες ἀνθρώπους, ἦγον. οἱ δὲ ληφθέντες ἀνερωτώμενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου ἔλεγον, ὅτι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου εἶεν. προεληλύθοιεν δὲ ἐπὶ χιλόν, οἱ δ᾽ ἐπὶ ξύλα, παρελθόντες τὰς προφυλακάς. διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ, σπάνια πάντα εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας, πόσον δ᾽, ἔφη, ἄπεστιν ἐνθένδε τὸ στράτευμα; οἱ δ᾽ ἔλεγον, ὡς δύο παρασάγγας. ἐπὶ τούτοις ἤρετο ὁ Κῦρος. ἡμῶν δ᾽, ἔφη, λόγος τις ἦν παρ᾽ αὐτοῖς; ναὶ μὰ Δί᾽ ἔφασαν, καὶ πολύς γε ὡς ἐγγὺς ἤδη εἴητε προσιόντες. τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες; ὁ δὲ τοῦτο ἐπήρετο τῶν παρόντων ἕνεκα. οὐ μὰ Δία εἶπον ἐκεῖνοι, οὐ μὲν δὴ ἔχαιρον. ἀλλὰ καὶ μάλα ἠνιῶντο. νῦν δ᾽, ἔφη ὁ Κῦρος, τί ποιοῦσιν; ἐκτάττονται, ἔφασαν, καὶ χθὲς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔπραττον. ὁ δὲ τάττων, ἔφη ὁ Κῦρος, τίς ἐστιν; οἱ δ᾽ ἔφασαν, αὐτός τε Κροῖσος, καὶ σὺν αὐτῷ, Ἕλλην τις ἀνήρ, καὶ ἄλλος δέ τις Μῆδος, οὗτος μέντοι ἐλέγετο, φυγὰς εἶναι παρ᾽ ὑμῶν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. ἀλλ᾽ ὦ Ζεῦ μέγιστε. λαβεῖν μοι αὐτὸν γένοιτο, ὡς ἐγὼ βούλομαι. ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας ὡς λέξων τι ἀνήγετο. ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος αὖ παρὰ τοῦ σκοπάρχου λέγων. ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη, ἐν τῷ πεδίῳ προφαίνοιτο. καὶ ἡμεῖς μέν, ἔφη, εἰκάζομεν ἐλαύνειν αὐτούς, βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ στράτευμα. καὶ γὰρ πρὸ τῆς τάξεως ἄλλοι ὡς τριάκοντα ἱππεῖς, συχνὰς προσελαύνουσι, καὶ μέντοι κατ᾽ αὐτοὺς ἡμᾶς, ἴσως βουλόμενοι λαβεῖν ἢν δύνωνται τὴν σκοπήν. ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν μία δεκὰς οἱ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σκοπῇ. καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τῶν περὶ αὐτὸν ἀεὶ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν

ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδήλοις τοῖς πολεμίοις, ἀτρεμίαν ἔχειν. ὅταν δ᾽, ἔφη, ἡ δεκὰς ἡ ἡμετέρα λείπῃ τὴν σκοπήν, ἐξαναστάντες, ἐπίθεσθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπήν. ὡς δ᾽ ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως ἀντέξελθε, σὺ ὦ Ὑστάσπα, τὴν χιλιοστὴν τῶν ἱππέων λαβών, καὶ ἐπιφάνηθι ἀντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. διώξεις δὲ μηδαμῇ ἐς ἀφανές. ἀλλ᾽ ὅπως αἱ σκοπαί σου διαμένωσιν ἐπιμεληθείς, πάριθι. ἂν δ᾽ ἄρα ἀνατείνοντες τὰς δεξιὰς προσελαύνωσιν ὑμῖν τινές, δέχεσθε φιλίως τοὺς ἄνδρας. ὁ μὲν δὴ Ὑστάσπας ἀπιών, ὡπλίζετο. οἱ δὲ ὑπηρέται ἤλαυνον εὐθὺς ὡς ἐκέλευσεν. ἀπαντᾷ δ᾽ αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν Ἀράσπας σὺν τοῖς θεράπουσιν, ὁ πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικός. ὁ μὲν οὖν Κῦρος ὡς εἶδεν ἀναπηδήσας ἐκ τῆς ἕδρας ὑπήντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιοῦτο. οἱ δὲ ἄλλοι ὥσπερ εἰκὸς μηδὲν εἰδότες ἐκπεπληγμένοι ἦσαν τῷ πράγματι, ἕως ὁ Κῦρος εἶπεν. ἄνδρες φίλοι, ἥκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. νῦν γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους, δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. οὗτος οὔτε αἰσχροῦ ἡττηθεὶς οὐδενὸς ᾤχετο, οὔτε ἐμὲ φοβηθείς, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἐμοῦ πεμφθείς, ὅπως ἡμῖν μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων, σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλειεν. ἃ μὲν οὖν ἐγώ σοι ὑπεσχόμην ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας ὦ ἄνδρες τοῦτον τιμᾶν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα. ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ, καὶ ἐκινδύνευσε, καὶ αἰτίαν ὑπέσχεν ᾗ ἐβαρύνετο. ἐκ τούτου δὴ πάντες ἠσπάζοντο τὸν Ἀράσπαν, καὶ ἐδεξιοῦντο. εἰπόντος δὲ Κύρου, ὅτι τούτων μὲν ἅλις εἴη, ἃ δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτα, ἔφη, διήγησαι ὦ Ἀράσπα, καὶ μηδὲν μεῖον τοῦ ἀληθοῦς τὰ τῶν πολεμίων. κρεῖττον γὰρ μείζονα οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν, ἢ μείω ἀκούσαντας, μείζονα εὑρίσκειν. καὶ μήν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς σαφέστατά γ᾽ ἂν εἰδείην ἐποίουν. συνεξέταττον γὰρ παρὼν αὐτούς. σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πλῆθος μόνον οἶσθα, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς διανοοῦνται τὴν μάχην ποιεῖσθαι. ἀλλ᾽ ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν πρῶτον εἰπὲ ἐν κεφαλαίῳ.

Universidad de Deusto Biblioteca

ἐκεῖνοι κρίνων πάντες, τεταγμένοι εἰσὶν ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. οὗτοι δ' ἀπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετταράκοντα στάδια. πάνυ γάρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν, ὥστε εἰδέναι, ὁπόσον κατεῖχον χωρίον. οἱ δ' Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπὲ πῶς εἰσι τεταγμένοι, ὅτι εἶπας πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. τούτους δὲ οἱ μυρίαρχοι ἔταττον, εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τὴν μυριοστὺν ἑκάστην. τοῦτον γὰρ σφίσι καὶ οἴκοι νόμον ἔφασαν εἶναι τῆς τάξεως. καὶ ὁ Κροῖσος μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς, οὕτω τάττεσθαι. ἐβούλετο γὰρ ὅτι πλεῖστον ὑπερφαλαγγῆσαι τοῦ σοῦ στρατεύματος. πρὸς τί δή, ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ἐπιθυμῶν. ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ περιττῷ κυκλωσόμενος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. ἀλλ' οὔτοι ἂν εἰδεῖεν, εἰ κυκλούμενοι κυκλωθεῖεν. ἀλλ' ἃ μὲν παρὰ σοῦ καιρὸς μαθεῖν, ἀκηκόαμεν. ὑμᾶς δὲ χρὴ ὦ ἄνδρες, οὕτω ποιεῖν. νῦν μὲν ἐπειδὰν ἐνθένδε ἀπέλθητε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων, καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα. πολλάκις γὰρ μικροῦ ἐνδείᾳ, ὡς καὶ ἀνὴρ καὶ ἵππος, καὶ ἅρμα, ἀχρεῖον γίνεται. αὔριον δὲ πρῲ ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χρὴ ἀριστῆσαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως ὅ τι ἂν πράττειν καιρὸς ᾖ, μὴ τούτου ἡμῖν ἐνδέῃ. ἔπειτα δὲ σύ, ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε ὥσπερ κατέχεις. καὶ οἱ ἄλλοι μυρίαρχοι ᾗπερ νῦν ἔχετε. ὁμοῦ γὰρ τοῦ ἀγῶνος ὄντος, οὐδενὶ ἅρματι καιρὸς τοὺς ἵππους μεταζευγνύναι. παραγγέλλετε δὲ τοῖς ταξιάρχοις καὶ λοχαγοῖς, ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι εἰς δύο, ἔχοντας ἕκαστον τὸν λόχον. ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος, εἴκοσι τέτταρες. καί τις εἶπε τῶν μυριάρχων. καὶ δοκοῦμέν σοι ὦ Κῦρε ἱκανῶς ἕξειν εἰς τοσούτους τεταγμένοι, πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. αἱ δὲ βαθύτεραι φάλαγγες, ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις τῶν ἐναντίων, τί σοι δοκοῦσιν, ἔφη, τοὺς πολεμίους βλάπτειν, ἢ τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν; ἐγὼ μὲν δ', ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὁπλίτας, εἰς μυρίους ἂν βουλοίμην μᾶλλον τετάχθαι. οὕτω γὰρ ἂν ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. ἐξ ὅσων μέντοι ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθυνῶ, οἴομαι ὅλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον ποιήσειν αὐτὴν ἑαυτῇ. ἀκοντιστὰς μὲν ἐπὶ τοῖς θωρακοφό-

ροις τάξω, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς, τοξότας. τούτους γὰρ πρωτοστάτας μὲν ἄν τις τάττοι, οἳ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι, μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρός. προβεβλημένοι δὲ τοὺς θωρακοφόρους, μενοῦσί γε. καὶ οἱ μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ τοξεύοντες ὑπὲρ τῶν πρόσθεν πάντων, λυμανοῦνται τοὺς πολεμίους. ὅ τι δ' ἂν κακουργῇ τις τοὺς ἐναντίους, δῆλον ὅτι παντὶ τούτῳ τοὺς συμμάχους κουφίζει. τελευταίους μέντοι στήσω, τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους. ὥσπερ γὰρ οἰκίας, οὔτε ἄνευ λιθολογήματος ὀχυροῦ, οὔτε ἄνευ τῶν στέγην ποιούντων οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ φάλαγγος, οὔτε ἄνευ τῶν πρώτων, οὔτε ἄνευ τῶν τελευταίων, ἢν μὴ ἀγαθοὶ ὦσιν, ὄφελος οὐδέν. ἀλλ' ὑμεῖς τε, ἔφη, ὡς παραγγέλλω, τάττεσθε. καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελταστῶν ἄρχοντες, ἐπὶ τούτοις τοὺς λόχους ὡσαύτως καθίστατε. καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξοτῶν ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. σὺ δὲ ὃς τῶν ἐπὶ πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς ἄνδρας, παράγγελλε τοῖς ἑαυτοῦ, ἐφορᾶν τε ἑκάστῳ τοὺς καθ' ἑαυτόν. καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιοῦσιν, ἐπικελεύειν. τοῖς δὲ κακυνομένοις, ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς. ἢν δέ τις στρέφηται, προδιδόναι θέλων, θανάτῳ ζημιοῦν. ἔργον γάρ ἐστι τοῖς μὲν πρωτοστάταις, θαρρύνειν τοὺς ἑπομένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ. ὑμᾶς δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ πᾶσι τεταγμένους, πλείω φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς, τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων. καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποιεῖτε. σὺ δὲ ὦ Ἀβραδάτα, ὃς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς, οὕτω ποίει, ὅπως τὰ ζεύγη τὰ τοὺς ὑπηρέτας καὶ τοὺς πύργους φέροντα, ἕψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. σὺ δ' ὦ Δαοῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν σκευοφόρων ἁρμαμαξῶν, ἐπὶ τοῖς πύργοις ἄγε πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν. οἱ δ' ὑπηρέται σου ἰσχυρῶς κολαζόντων, τοὺς προϊόντας τοῦ καιροῦ ἢ λειπομένους. σὺ δ' ὦ Καρδοῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν ἁρμαμαξῶν αἳ ἄγουσι τὰς γυναῖκας, κατάστησον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευοφόροις. ἑπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα, καὶ πλήθους δόξαν παρέξει, καὶ ἐνεδρεύειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται. καὶ τοῖς πολεμίοις, ἢν κυκλοῦσθαι βούλωνται, μείζω τὴν περιβολὴν ἀναγκάσει ποιεῖσθαι. ὅσῳ δ' ἂν μεῖζον χωρίον περιβάλλωνται, τοσούτῳ αὐτοὺς ἀσθενεστέρους ἀνάγκη γίγνεσθαι.

καὶ ὑμεῖς δὲ αὖ, οὕτω ποιεῖτε. σὺ δὲ ὦ Ἀρτάβαζε καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοστὴν ἑκάτερος τὴν σὺν ὑμῖν ἐπὶ τούτοις ἔχετε πεζῶν, καὶ σὺ ὦ Φαρνοῦχε καὶ Ἀσιαδάτα, τὴν τῶν ἱππέων χιλιοστὴν, ἧς ἑκάτερος ὑμῶν ἄρχει, μὴ συγκατατάττετε εἰς τὴν φάλαγγα, ἀλλ' ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ἐξοπλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς. ἔπειτα πρὸς ἡμᾶς ἥκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρεσκευάσθαι, ὡς πρώτους δέησον ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ σὺ δὲ ὦ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ἐκτάττου. ποίει δὲ ὅτι ἄν σοι παραγγέλλῃ Ἀρταγέρσας. ὑμεῖς δ' οἱ τῶν ἁρμάτων ἡγεμόνες διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν πρὸ τῆς φάλαγγος, τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων ἅρματα καταστησάτω. αἱ δ' ἕτεραι ἑκατοστύες τῶν ἁρμάτων, ἡ μὲν, κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς στοιχοῦσα, ἑπέσθω τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρας. ἡ δὲ, κατὰ τὸ εὐώνυμον. Κῦρος μὲν, οὕτω διετάττετο. Ἀβραδάτης δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς, εἶπεν. ἐγώ σοι ὦ Κῦρε ἐθελούσιος ὑφίσταμαι, τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μή τι σοι ἄλλο δοκεῖ. καὶ ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος, ἐπήρετο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅρμασι Πέρσας, εἰ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐ καλὸν εἴη ταῦτα ὑφίεσθαι, διεκλήρωσεν αὐτούς. καὶ ἔλαχεν Ἀβραδάτης ὅπερ ὑφίστατο. καὶ ἐγένετο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους. τότε μὲν δὴ ἀπιόντες καὶ ἐπιμεληθέντες ὧν προεῖπον, ἐδειπνοποιοῦντο. καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρῲ μὲν ὁ Κῦρος ἐθύετο. ὁ δὲ ἄλλος στρατὸς ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος, ἐξωπλίζετο. πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι. πολλοῖς δὲ καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν. ὥπλιζον δὲ καὶ ἵππους προμετωπιδίοις, καὶ προστερνιδίοις. καὶ τοὺς μὲν μονίππους, παραμηριδίοις. τοὺς δὲ ὑπὸ τοῖς ἅρμασι, παραπλευριδίοις. ὥστε ἤστραπτε μὲν χαλκῷ, ἤνθει δὲ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά. καὶ τῷ Ἀβραδάτῃ δὲ τὸ τετράρυμον ἅρμα, καὶ ἵππων ὀκτὼ παγκάλως ἐκεκόσμητο. ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λινοῦν θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς ἐνδύεσθαι, προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια, χρυσοῦν

κράνος, καὶ περιβραχιόνια, καὶ ψέλλια πλατέα περὶ τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν, καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη στολιδωτὸν τὰ κάτω, καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῆ. ταῦτα δὲ ἐποιήσατο λάθρα τοῦ ἀνδρὸς, ἐκμετρησαμένη τὰ ἐκείνου ὅπλα. ὁ δὲ, ἰδὼν ἐθαύμασε, καὶ ἤρετο τὴν Πάνθειαν. οὐ δήπου ὦ γύναι συγκόψασα τὸν σαυτῆς κόσμον τὰ ὅπλα μοι ἐποιήσω; μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια, τόν γε πλείστου ἄξιον. σὺ γάρ ἔμοιγ', ἂν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῇς, οἷος ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσῃ. ταῦτα λέγουσα, ἐνέδυέ τε τὰ ὅπλα, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειρᾶτο. ἐλείβετο δὲ αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὢν ἀξιοθέατος ὁ Ἀβραδάτης ὡπλίσθη τοῖς ὅπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχούσης. λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὑφηνιόχου τὰς ἡνίας, παρεσκευάζετο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἅρμα. ἐν δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια ἀποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας, ἔλεξεν. ἀλλ' ὅτι μὲν ὦ Ἀβραδάτα, εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν αὑτῆς ἄνδρα, μεῖζον τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶμαί σε γινώσκειν, ὅτι καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. τί οὖν με δεῖ καθ' ἓν ἕκαστον λέγειν. τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πιθανώτερα παρεσχῆσθαι, τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. ὅμως δὲ οὕτως ἔχουσα πρὸς σὲ ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν, ἦ μὴν ἐγὼ βούλεσθαι ἂν μετὰ σοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου, κοινῇ γῆν ἐπιέσασθαι μᾶλλον, ἢ ζῆν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη. οὕτως ἐγὼ καὶ σὲ τῶν καλλίστων, καὶ ἐμαυτὴν ἠξίωκα. καὶ Κύρῳ δὲ δοκῶ, μεγάλην τινὰ ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμάλωτον γενομένην, ἐξαιρεθεῖσαν ἑαυτῷ, οὔτε ὡς δούλην ἠξίωσε κεκτῆσθαι, οὔτε ὡς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι. διεφύλαξε δέ σοι ὥσπερ ἀδελφοῦ γυναῖκα λαβών. πρὸς δὲ, καὶ ὅτε ὁ Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεσχόμην αὐτῷ, εἴ με ἐάσει πρὸς σὲ πέμψαι, ἥξειν αὐτῷ σὲ, πολὺ Ἀράσπου πιστότερον καὶ ἀμείνονα. ἡ μὲν, ταῦτα εἶπεν. ὁ δὲ Ἀβραδάτης ἀγασθεὶς τοῖς λόγοις, καὶ θίγων αὐτῆς τῆς κεφαλῆς, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐπεύξατο. ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός

καὶ φανοῦμαι ἀξία μὲν Πανθείας ἀνδρὶ, ἀξία δὲ Κύρου φίλου τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτα εἰπὼν κατὰ τὰς θύρας τοῦ ἁρματίου δίφρου, ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἅρμα. ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ, κατέκλεισε τὸν δίφρον ὁ ὑφηνίοχος, οὐκ ἔχουσα ἡ πάνθεια πῶς ἔτι ἄλλως ἂν ἀσπάσαιτο αὐτὸν, κατεφίλησε τὸν δίφρον. καὶ τῷ μὲν προῄει ἤδη τὸ ἅρμα. ἡ δὲ, λαθοῦσα, αὐτὸν συνεφείπετο, ἕως ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Ἀβραδάτης, εἶπε. θάρρει πάνθεια, καὶ χαῖρε, καὶ ἄπιθι ἤδη. ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαιναι λαβοῦσαι αὐτὴν, ἀπῆγον εἰς τὴν ἁρμάμαξαν, καὶ κατέκλιναν, καὶ κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. οἱ δ' ἄνθρωποι καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἅρματος, οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτὸν, πρὶν ἡ πάνθεια ἀπῆλθεν. ὡς δ' ἐκεκαλλιερήκει μὲν ὁ Κῦρος, ἡ δὲ στρατιὰ παρετέτακτο αὐτῷ ὥσπερ παρήγγελλε, κατέχων σκοπὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων, συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας, καὶ ἔλεξεν ὧδε.

Δημηγορία Κύρου.

Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ ἡμῖν οἱ θεοὶ φαίνουσιν, οἷάπερ ὅτε τὴν πρόσθεν νίκην ἔδοσαν. ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνῆσαι, ὧν μοι δοκεῖτε μεμνημένοι, πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα ἰέναι. ἠσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον, πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων. συντέτραφθε δὲ καὶ συντέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ. πολὺ πλείω ἤδη χρόνον ἢ οἱ πολέμιοι, καὶ συννενικήκατε μετ' ἀλλήλων. τῶν δὲ πολεμίων, πολλοὶ μὲν συνήττηνται κατ' αὐτοῖς. οἱ δὲ ἀμάχητοι ἑκατέρων. οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν, ὅτι προδότας τοὺς παραστάτας ἔχουσιν. ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ' ἡμῶν, ἴστε ὅτι μετὰ θελόντων τοῖς συμμάχοις ἀρήγειν μάχεσθε. εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας ἀλλήλοις, ὁμονόως μάχεσθαι μένοντας. τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας, ἀναγκαῖον βουλεύεσθαι πῶς ἂν ἕκαστοι τάχιστα ἐκποδὼν γένοιντο. ἴωμεν δὴ ὦ ἄνδρες ἐπὶ τοὺς πολεμίους. ἅρματα μὲν ἔχοντες ὡπλισμένα, πρὸς ἄοπλα τὰ τῶν πολεμίων. ὡς δ' αὔτως καὶ ἱππέας καὶ ἵππους ὡπλισμένους, πρὸς ἀόπλους ὡς ἐκ χειρὸς μάχεσθαι. πεζοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις, οἷς καὶ πρόσθεν μαχεῖσθε. Αἰγύπτιοι δὲ, οἱ ὁμοίως μὲν ὡπλισμένοι

εἰσὶν, ὁμοίως δὲ τεταγμένοι. τάς τε γὰρ ἀσπίδας μείζους ἔχουσιν, ἢ ὡς ποιεῖν τι καὶ ὁρᾶν. τεταγμένοι δὲ εἰς ἑκατὸν, δῆλον ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι, πλὴν πάνυ ὀλίγων. εἰ δὲ ὠθοῦντες ἐξώσειν πιστεύουσιν, ἵπποις αὐτοὺς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν, καὶ σιδήρῳ ὑφ' ἵππων ἰσχυριζομένῳ. ἢν δέ τις αὐτῶν καὶ ὑπομένῃ, πῶς ἅμα δυνήσεται, ἱππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν, καὶ πυργομαχεῖν; καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν, ἐπαρήξουσι, τοὺς δὲ πολεμίους παίοντες, ἀμηχανεῖν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. εἰ δέ τινος ἐνδεῖσθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε. σὺν γὰρ θεοῖς, οὐδενὸς ἀπορήσομεν. καὶ εἰ μέν τις εἰπεῖν τι βούλεται, λεξάτω. εἰ δὲ μὴ, ἐλθόντες πρὸς τὰ ἱερὰ καὶ προσευξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν θεοῖς, ἴτε ἐπὶ τὰς τάξεις. καὶ ἕκαστος ὑμῶν ὑπομιμνησκέτω τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς. καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς, ἄφοβον δεικνὺς καὶ σχῆμα καὶ πρόσωπον καὶ λόγους.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΒΔΟΜΟΝ.

Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς, ἀπῄεσαν πρὸς τὰς τάξεις. τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἀμφ᾽ αὐτὸν προσήνεγκαν οἱ θεράποντες, ἐμφαγεῖν καὶ ἐμπιεῖν. ἔτι οὖσιν ἀμφὶ τὰ ἱερά. ὁ δὲ Κῦρος ὥσπερ εἶχεν ἑστηκώς, ἀπαρξάμενος ἠρίστα. καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομένῳ. καὶ σπείσας καὶ εὐξάμενος ἔπιε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτόν, οὕτως ἐποίουν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτησάμενος Δία πατρῷον ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον, ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ τοὺς ἀμφ᾽ αὐτὸν ἐκέλευσεν. ὡπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κῦρον, τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλτῷ κρανείνῳ ἑνὶ ἕκαστος. οἱ δὲ ἵπποι προμετωπιδίοις, καὶ προστερνιδίοις, καὶ παραπλευριδίοις χαλκοῖς. τὰ δ᾽ αὐτὰ ταῦτα καὶ παραμηρίδια ἦν τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ μόνον διέφερον τὰ Κύρου ὅπλα, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέχριστο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι. τὰ δὲ Κύρου ὅπλα ὥσπερ κάτοπτρον ἐξέλαμπεν. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη καὶ ἔστη ἀποβλέπων, ᾗπερ ἔμελλε πορεύεσθαι, βροντὴ δεξιὰ ἐφθέγξατο. ὁ δ᾽ εἶπεν. ἑψόμεθά σοι ὦ Ζεῦ μέγιστε, καὶ ὡρμᾶτο μέν, ἐν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν ἵππαρχον καὶ τοὺς ἱππέας. ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρσάμβαν, καὶ τοὺς πεζούς. παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς τὸ σημεῖον, καὶ ἐν ἴσῳ ἕπεσθαι. ἦν δ᾽ αὐτῷ τὸ σημεῖον, ἀετὸς χρυσοῦς, ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. καὶ νῦν δὲ ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει. πρὶν δὲ ὁρᾶν τοὺς πολεμίους, εἰς τρὶς ἀνέπαυσε τὸ στράτευμα. ἐπεὶ δὲ προεληλύθεσαν ὡς εἴκοσι σταδίους, ἤρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα ἀντιπροσιὸν παρορᾶν. ὡς δ᾽ ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι, ἑκατέρωθεν ὑπερφαλαγγοῦντες, στήσαντες τὴν ἑαυ-

τὴν φάλαγγα (οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως κυκλοῦσθαι) ἐπέκαμπτον εἰς κύκλωσιν, ὅπως ὥσπερ γάμμα ἑκατέρωθεν τὴν ἑαυτῶν τάξιν ποιήσαντες, πάντοθεν ἅμα μάχοιντο. ὁ Κῦρος δὲ ὁρῶν ταῦτα, οὐδέν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ᾽ ὡσαύτως ἡγεῖτο. κατανοῶν δὲ ὡς πρόσω τὸν καμπτῆρα ἑκατέρωθεν ἐποιήσαντο, περὶ ὃν κάμπτοντες ἀνέτεινον τὰ κέρατα. ἐννοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἔνθα τὴν ἐπικαμπὴν ποιοῦνται. πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας, καὶ θαυμάζω γε. πολὺ γάρ μοι δοκοῦσιν ἀποσπᾶν τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. ναὶ μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀπό γε τῆς ἡμετέρας. τί δὴ τοῦτο; δηλονότι, ἔφη, φοβούμενοι, μὴ ἢν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τὰ κέρατα, τῆς φάλαγγος ἔτι πρόσω οὔσης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς. ἔπειτα, ἔφη ὁ Χρυσάντας, πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους, οὕτω πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων; ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι ἡνίκ᾽ ἂν γένηται τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ᾽ ἀντιπέρας τῶν πλαγίων τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος, στραφέντες ὡς εἰς φάλαγγα, ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχούμενοι. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι βουλεύεσθαι; πρός γε ἃ ὁρῶσι. πρὸς δέ γε ἃ οὐχ ὁρῶσιν, ἔτι κάκιον ἢ εἰ κατὰ κέρας προσῄεσαν. ἀλλὰ σὺ μέν, ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, ἡγοῦ τῷ πεζῷ ἠρέμα, ὥσπερ ἐμὲ ὁρᾷς. καὶ σὺ ὦ Χρυσάντα ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπαρέπου. ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκεῖσε, ὅθεν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχεσθαι τῆς μάχης. ἅμα δὲ παριών, ἐπισκέψομαι ἕκαστα πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὰν δὲ ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλοις γινώμεθα, παιᾶνα ἐξάρξω. ὑμεῖς δὲ ἐφέπεσθε. ἡνίκα δ᾽ ἂν ἡμεῖς ἐγχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μέν, οὐ γὰρ οἶμαι ὀλίγος θόρυβος ἔσται. ὁρμήσεται δὲ τηνικαῦτα Ἀβραδάτης ἤδη σὺν τοῖς ἅρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους. οὕτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται. ὑμᾶς δὲ χρὴ ἕπεσθαι, ἐχομένους ὅτι μάλιστα τῶν ἁρμάτων. οὕτω γὰρ μάλιστα τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπεσούμεθα. παρέσομαι δὲ καὶ ἐγὼ ᾗ ἂν δύνωμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἢν οἱ θεοὶ ἐθέλωσι. ταῦτα εἰπών, καὶ σύνθημα παρεγγυήσας, Ζεὺς σωτὴρ καὶ ἡ-

Universidad de Deusto Biblioteca

ἡγεμὼν, ἐπορεύετο. μεταξὺ δὲ τῶν ἁρμάτων καὶ τῆς θωρακοφόρου διαπορευόμενος, ὁπότε προσβλέψειέ τινας τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τοτὲ μὲν εἶπεν ἄν. ὦ ἄνδρες, ὡς ἡδὺ ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεᾶσθαι. τοτὲ δ' αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, ἆρα ἐννοεῖτε ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἀγὼν ἔστιν οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν ἣν νενικήκατε, καὶ περὶ πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις δὲ προσιὼν εἶπεν. ὦ ἄνδρες, τὸ ἀπὸ τοῦδε, οὐδέν ποτε θεοὺς αἰτιατέον ἔσται. παραδεδώκασι γὰρ ἡμῖν, πολλά τε καὶ μεγάλα ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀλλ' ὦ ἄνδρες, ἀγαθοὶ γενώμεθα. κατ' ἄλλους δ' αὖ, τοιάδε. ὦ ἄνδρες, εἰς τίνα ποτ' ἂν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρακαλέσαιμεν, ἢ εἰς τόνδε; νῦν γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι γενομένοις, πολλὰ κἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. κατ' ἄλλους δ' αὖ. ἐπίστασθε μὲν οἶμαι ὦ ἄνδρες, ὅτι νῦν ἆθλα πρόκειται, τοῖς νικῶσι μὲν, διώκειν, παίειν, κατακαίνειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἐλευθέροις εἶναι, ἄρχειν. τοῖς δὲ κακοῖς, δῆλον ὅτι τἀναντία τούτων. ὅστις οὖν ἑαυτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμοῦ μαχέσθω. ἐγὼ γὰρ, οὐδὲν κακὸν, οὐδ' αἰσχρὸν ἑκὼν εἶναι προσήσομαι. ὁπότε δ' αὖ γένοιτο κατά τινας τῶν πρόσθεν συμμαχεσαμένων, εἶπεν ἄν. πρὸς δὲ ὑμᾶς τί δεῖ λέγειν ὦ ἄνδρες; ἐπίστασθε γὰρ, οἵαν τε οἱ ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄγουσι, καὶ οἵαν οἱ κακοί. ὡς δὲ ἀπιὼν κατὰ Ἀβραδάτην ἐγένετο, ἔστη. καὶ ὁ Ἀβραδάτης παραδοὺς τῷ ὑφηνιόχῳ τὰς ἡνίας, προσῆλθεν αὐτῷ. προσέδραμον δὲ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν πλησίον τεταγμένων, καὶ πεζῶν, καὶ ἁρματηλατῶν, ὁ δ' αὖ Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγενημένοις, ἔλεξε τοιάδε. ὁ μὲν θεὸς ὦ Ἀβραδάτα ὥσπερ σὺ ἠξίους, συνηξίωσε σὲ, καὶ τοὺς σὺν σοὶ πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμάχων. σὺ δὲ τοῦτο μέμνησο ὅταν δέῃ σε ἤδη ἀγωνίζεσθαι, ὅτι Πέρσαι οἵ τε θεασόμενοι ὑμᾶς ἔσονται, καὶ οἱ ἑψόμενοι ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐάσοντες ἐρήμους ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ ὁ Ἀβραδάτης εἶπεν. ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ ὦ Κῦρε καλῶς ἔχειν. ἀλλὰ τὰ πλάγια λυπεῖ με. ὅτι τὰ μὲν τῶν πολεμίων κέρατα ἰσχυρὰ ὁρῶ ἀνατεινόμενα καὶ ἅρμασι καὶ παντοδαπῇ στρατιᾷ. ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀντιτέτακται,

ἢ ἅρ-

ἢ ἅρματα. ὥστ' ἔγωγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τήνδε τὴν τάξιν, ᾐσχυνόμην ἂν ἐνθάδε ὤν. οὕτω πολύ μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ ἐκείνων. ἐγὼ γάρ σοι σὺν θεοῖς, ἔρημα τῶν πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω, καὶ σὺ μὴ πρότερον ἔμβαλλε τοῖς πολεμίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύγοντας τούτους οὓς νῦν φοβῇ θεάσῃ. τοιαῦτα δ' ἐμεγαληγόρει, μελλούσης τῆς μάχης γίγνεσθαι. ἄλλως δ' οὐ μάλα μεγαλήγορος ἦν. ὅταν μέντοι τούτους ἴδῃς φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε, καὶ ὅρμα εἰς τοὺς ἄνδρας. καὶ σὺ γὰρ τότε, τοῖς μὲν ἐναντίοις κακίστοις ἂν χρήσαιο. τοῖς δὲ μετὰ σαυτοῦ ἀρίστοις. ἀλλ' ἕως ἔτι σοι σχολὴ ὦ Ἀβραδάτα πάντας παρελάσας παρὰ τὰ σαυτοῦ ἅρματα, παρακάλει τοὺς σὺν σοὶ εἰς τὴν ἐμβολήν. τῷ μὲν προσώπῳ, παραθαρρύνων. ταῖς δ' ἐλπίσιν ἐπικουφίζων. ὅπως δὲ κράτιστοι φανεῖσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, φιλονεικίαν αὐτοῖς ἔμβαλλε. καὶ γὰρ εὖ ἴσθι, ἢν τάδε εὖ γένηται, πάντες ἐροῦσι τὸ λοιπὸν μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον ἀρετῆς. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτης ἀναβὰς, παρήλαυνε. καὶ ταῦτα ἐποίει. ὁ δ' αὖ Κῦρος παριὼν, ὡς ἐγένετο πρὸς τῷ εὐωνύμῳ, ἔνθα Ὑστάσπας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν Περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν, εἶπεν. ὦ Ὑστάσπα, νῦν ὁρᾷς ἔργον, τῆς σῆς ταχυεργίας. νῦν γὰρ ἢν φθάσωμεν τοὺς πολεμίους κατακτανόντες, οὐδεὶς ἡμῶν ἀποθανεῖται. καὶ ὁ Ὑστάσπας ἐπιγελάσας, εἶπεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας, ἡμῖν μελήσει. τοὺς δ' ἐκ πλαγίου, σὺ ἄλλοις πρόσταξον, ὅπως μηδ' οὗτοι σχολάζωσι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. ἀλλ' ἐπί γε τούτους, ἐγὼ αὐτὸς ἀπέρχομαι. ἀλλ' ὦ Ὑστάσπα, τόδε μέμνησο. ὅτῳ ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῷ, ἤν τι που μένῃ πολέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον ἀεὶ συμβάλλωμεν, ταῦτα εἰπὼν προῄει. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν παριὼν ἐγίγνετο, καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτῃ ἁρμάτων, πρὸς τοῦτον ἔλεξεν. ἐγὼ δ' ἔρχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων. ἀλλ' ὁπόταν αἴσθησθε ἡμᾶς ἐπιτιθεμένους κατ' ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε ἅμα διὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν. πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέρῳ ἔσεσθε ἔξω γενόμενοι, ἢ ἔνδον ἀπολαμβανόμενοι.

ἐπεὶ δ' αὖ παριὼν ἦλθεν ὅποθεν τὴν ἁρμαμαξῶν, Ἀρταγέρ-
σην μέν, καὶ Φαρνοῦχον ἐκέλευσεν, ἔχοντας τήν τε τῶν πεζῶν
χιλιοστὴν καὶ τὴν τῶν ἱππέων, μένειν αὐτοῦ. ἐπειδὰν δέ, ἔφη, αἰσθά-
νησθε ἐμοῦ ἐπιτιθεμένου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑ-
μεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε. μαχεῖσθε δ', ἔφη, πρὸς κέρας,
ὥσπερ ἀσθενέστερον στράτευμα γίγνεται. φάλαγγα δὲ ἔχοντες,
ὥσπερ ἰσχυρότεροι ἂν εἴητε. καὶ εἰσὶ μὲν ὡς ὁρᾶτε, τῶν πολεμί-
ων ἱππεῖς οἱ ἔσχατοι. πάντως δὲ πρόετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν κα-
μήλων τάξιν. καὶ εὖ ἴστε ὅτι πρὶν μάχεσθαι, γελοίους τοὺς
πολεμίους θεάσεσθε. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ταῦτα διαπραξάμενος,
ἐπὶ τὸ δεξιὸν παρῄει. ὁ δὲ Κροῖσος, νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι
τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα σὺν ᾗ αὐτὸς ἐπορεύετο ἐπανατει-
νόμενα τὰ κέρατα, ἦρε τοῖς κέρασι σημεῖον, μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι,
ἀλλ' ἐν τῇ χώρᾳ στραφῆναι. ὡς δὲ ἔστησαν πάντες πρὸς τὸ Κύρου στρά-
τευμα ὁρῶντες, ἐσήμαινεν αὐτοῖς πορεύεσθαι πρὸς τοὺς πολε-
μίους. καὶ οὕτω προσῄεσαν τρεῖς φάλαγγες ἐπὶ τὸ Κύρου στρά-
τευμα. ἡ μὲν μία κατὰ πρόσωπον. τὼ δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξι-
όν. ἡ δέ, κατὰ τὸ εὐώνυμον. ὥστε πολὺν φόβον παρεῖναι πάσῃ
τῇ Κύρου στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν μεγάλῳ τεθέν,
οὕτω καὶ τὸ Κύρου στράτευμα, πάντοθεν περιείχετο ὑπὸ τῶν πο-
λεμίων, καὶ ἱππεῦσι, καὶ ὁπλίταις, καὶ πελτοφόροις, καὶ τοξό-
ταις, καὶ ἅρμασι πλὴν ἐξόπισθεν. ὅμως δὲ καὶ ὁ Κῦρος ἐπεὶ
παρήγγειλεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολεμί-
οις. καὶ ἦν μὲν πανταχόθεν πολλὴ σιγή, ὑπὸ τοῦ τὸ μέλλον ὀκνεῖν.
ἡνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς ἤδη εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα. συνε-
πήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός. μετὰ δὲ τοῦτο, τῷ Ἐνυαλίῳ τε ἅμα ἐπη-
λάλαξαν, καὶ ἐξανίσταται ὁ Κῦρος. καὶ εὐθὺς μὲν μετὰ τῶν ἱπ-
πέων λαβὼν πλαγίους τοὺς πολεμίους ὁμόσε αὐτοῖς τὴν ταχί-
στην συνεμίγνυεν. οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ, συντεταγμένοι, ταχὺ ἐφεί-
ποντο, καὶ περιεπτύσσοντο, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκ-
τουν. φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας προσέβαλλον ὥστε ταχὺ ἰσχυ-
ρὰ φυγὴ ἐγένετο τοῖς πολεμίοις. ὡς δ' ᾔσθετο ὁ Ἀρταγέρσης ἐν
ἔργῳ

ἔργῳ ὄντα τὸν Κῦρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα,
προεὶς τὰς καμήλους ὥσπερ Κῦρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἵπποι αὐ-
τὰς ἐκ πάνυ πολλοῦ οὐκ ἐδέχοντο. ἀλλ' οἱ μέν, ἔκφρονες γιγνό-
μενοι, ἔφευγον. οἱ δ' ἐξήλλοντο. οἱ δ' ἐνέπιπτον ἀλλήλοις. τοιαῦτα
γὰρ πάσχουσιν οἱ ἵπποι ὑπὸ καμήλων. ὁ δὲ Ἀρταγέρσης συντε-
ταγμένους ἔχων τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, ταραττομένοις ἐπέκειτο τετα-
γμένος. καὶ τὰ ἅρματα δέ, τά τε κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον,
ἅμα ἐνέβαλλε. καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἅρματα φεύγοντες, ὑπὸ τῶν
κατὰ κέρας ἑπομένων, ἀπέθνησκον. πολλοὶ δὲ τούτους φεύγοντες,
ὑπὸ τῶν ἁρμάτων ἡλίσκοντο. καὶ ὁ Ἀβραδάτης δέ, οὐκέτι ἔ-
μελλεν, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἀναβοήσας, ἄνδρες φίλοι ἕπεσθε, ἐνίει
οὐδὲν φειδόμενος τῶν ἵππων, ἀλλὰ ἐξαιμάττων κατὰ πολὺ τῷ
κέντρῳ. συνεξώρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἁρματηλάται. καὶ τὰ μὲν
ἅρματα, ἔφευγεν αὐτοὺς εὐθύς. τὰ μέν, καὶ ἀναλαβόντα τοὺς πα-
ραβάτας. τὰ δέ, καὶ ἀπολιπόντα. ὁ δὲ Ἀβραδάτης, ἀντικρὺ δι' αὐ-
τῶν, εἰς τὴν τῶν Αἰγυπτίων φάλαγγα ἐμβάλλει. συνεισέβαλον
δὲ αὐτῷ, καὶ οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. πολλαχόθι μὲν οὖν καὶ
ἄλλοθι δῆλον, ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ, ἢ ὅταν ἐκ φί-
λων συμμάχων ἠθροισμένη ᾖ, καὶ ἐν τούτῳ δὲ ἐδηλώθη. οἱ μὲν
γὰρ ἑταῖροί τε αὐτοῦ καὶ ὁμοτράπεζοι, συνεισέβαλον. οἱ δὲ ἄλ-
λοι ἡνίοχοι ὡς εἶδον ὑπομένοντας πολλῷ στίφει τοὺς Αἰγυπτίους,
ἐξέκλιναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἅρματα, καὶ τούτοις ἐφείποντο. οἱ δὲ
ἀμφὶ Ἀβραδάτην, ᾗ μὲν ἐνέβαλον ἅτε οὐ δυναμένων διαχω-
ρῆσαι τῶν Αἰγυπτίων, διὰ τὸ μένειν τοὺς ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτῶν,
τοὺς μὲν ὀρθοὺς τῇ ῥύμῃ τῇ τῶν ἵππων παίοντες, ἀνετρέποντο, τοὺς
δὲ πίπτοντας κατηλόων, καὶ αὐτούς, καὶ ὅπλα, καὶ ἵππους, καὶ
τροχούς. ὅτου δ' ἐπιλάβοιτο τὰ δρέπανα, πάντα βίᾳ διεκόπτε-
το, καὶ ὅπλα καὶ σώματα. ἐν δὲ τῷ ἀδιηγήτῳ τούτῳ ταράχῳ
ὑπὸ τῶν παντοδαπῶν σωρευμάτων ἐξαλλομένων τῶν τρο-
χῶν, ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτης, καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλλόν-
των. καὶ οὗτοι μὲν ἐνταῦθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι, κατεκό-
πησαν καὶ ἀπέθανον. οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπώμενοι, ᾗ μὲν ὁ Ἀβρα-

δάτης

Universidad de Deusto Biblioteca

δάτης ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ ἐπεισπεσόντες τεταραγμένους ἐφόνευον. ᾗ δὲ ἀπαθεῖς ἐγένοντο οἱ Αἰγύπτιοι. πολλοὶ δὲ οὗτοι ἦσαν, ἐχώρουν ἐναντίοι τοῖς Πέρσαις. ἔνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν. καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν καὶ μαχαιρῶν. ἐπλεονέκτουν μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. τά τε γὰρ δόρατα ἰσχυρά τε καὶ μακρά, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν. αἵ τε ἀσπίδες πολὺ μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέρρων, καὶ στεγάζουσι τὰ σώματα, καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται, πρὸς τοῖς ὤμοις οὖσαι. συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπίδας, ἐχώρουν καὶ ἐώθουν. οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναντο ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄκραις ταῖς χερσὶ τὰ γέρρα ἔχοντες, ἀλλ᾽ ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο, παίοντες καὶ παιόμενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ μέντοι ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὖθις οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῶν πύργων, καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ, οὐκ εἴων φεύγειν. οὔτε τοὺς τοξότας, οὔτε τοὺς ἀκοντιστάς. ἀλλ᾽ ἀνατεταμένοι τὰς μαχαίρας, ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος. πολὺς δὲ κτύπος ὅπλων, καὶ βελῶν παντοδαπῶν. πολλὴ δὲ βοὴ τῶν μὲν ἀνακαλούντων ἀλλήλους, τῶν δὲ, παρακελευομένων. τῶν δὲ, θεοὺς ἐπικαλουμένων. ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος διώκων τοὺς καθ᾽ ἑαυτὸν παραγίνεται. ὡς δὲ εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας ἐωσμένους, ἤλγησέ τε. καὶ γνοὺς ὅτι οὐδαμῶς ἂν θᾶττον ἔχοι, ἢ τοὺς πολεμίους τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προσόδου, εἰ εἰς τὸ ὄπισθεν περιελάσειεν αὐτῶν. παραγγείλας οὖν ἕπεσθαι τοῖς μεθ᾽ ἑαυτοῦ, περιήλαυνεν εἰς τὸ ὄπισθεν καὶ εἰσπεσόντες, παίουσιν ἀφορῶντας, καὶ πολλοὺς κατακαίνουσιν. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὡς ᾔσθοντο, ἐβόων τε ὅτι ὄπισθεν οἱ πολέμιοι, καὶ ἐστρέφοντο ἐν ταῖς πληγαῖς, καὶ ἐνταῦθα δή, φύρδην ἐμάχοντο, καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς. πεπτωκὼς δέ τις ὑπὸ τῷ Κύρου ἵππῳ καὶ πατούμενος, παίει εἰς τὴν γαστέρα τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ. ὁ δὲ ἵππος πληγείς, σφαδάζων, ἀποσείεται τὸν Κῦρον. ἔνθα δὴ ἔγνω ἄν τις ὅσου ἄξιον εἴη, τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα, ὑπὸ τῶν ἀρχομένων. εὐθὺς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες, καὶ προσπεσόντες, ἐμάχοντο. ἐώθουν, ἐωθοῦντο, ἔπαιον, ἐπαίοντο. καταπηδήσας δέ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν τοῦ Κύρου

ρου ὑπηρετῶν, ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον. ὡς δὲ ἀνέβη ὁ Κῦρος, κατεῖδε πάντοθεν ἤδη παιομένους τοὺς Αἰγυπτίους. καὶ γὰρ Ὑστάσπας ἤδη παρῆν, σὺν τοῖς Περσῶν ἱππεῦσι, καὶ Χρυσάντας. ἀλλὰ τούτους ἐμβαλεῖν μὲν οὐκέτι εἴα, εἰς τὴν φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων. ἔξωθεν δέ, τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐκέλευεν. ὡς δὲ ἐγένετο περιελαύνων ἐπὶ τὰς μηχανάς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ πύργον τινὰ κατασκέψασθαι, εἴ πῃ καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πολεμίων, καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατεῖδε μεστὸν τὸ πεδίον, ἵππων, ἀνθρώπων, ἁρμάτων, φευγόντων, διωκόντων, κρατούντων, κρατουμένων. τῶν μὲν πολεμίων φευγόντων. τῶν δὲ ἑαυτοῦ κρατούντων, κρατουμένων δὲ οὐδαμοῦ, οὐδὲν ἔτι ἠδύνατο καθιδεῖν, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. οὗτοι δὲ ἐπειδὴ ἠποροῦντο, κύκλῳ πάντοθεν ποιησάμενοι ὥστε ὁρᾶσθαι τὰ ὅπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο, καὶ ἐποίουν μὲν οὐδὲν ἔτι. ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινά. ἀγασθεὶς δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς καὶ οἰκτείρων ὅτι ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπώλλυντο, ἀνεχώρησε καὶ πάντας τοὺς περιμαχομένους, μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἴα. πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς, κήρυκα ἐρωτῶν, πότερα βούλονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων αὐτούς, ἢ σωθῆναι, ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο. πῶς δὲ ἂν ἡμεῖς σωθείημεν ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι; ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν. ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὁρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι θέλοντας. ἀλλὰ τοὐντεῦθεν, ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, τί καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν; καὶ ὁ Κῦρος αὖ πρὸς τοῦτο εἶπεν. εἰ τῶν τε συμμάχων μηδένα προδόντες σωθείητε, τά τε ὅπλα ἡμῖν παραδόντες, φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἱρουμένοις ὑμᾶς σῶσαι, ἐξὸν ἀπολέσαι. ἀκούσαντες ταῦτα ἐπήροντο. ἢν δὲ γενώμεθά σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις χρῆσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος, εὖ ποιεῖν, καὶ εὖ πάσχειν. ἐπηρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι, τίνα εὐεργεσίαν; πρὸς τοῦτο εἶπεν ὁ Κῦρος, μισθὸν ὑμῖν δοίην πλείονα ἢ νῦν ἐλαμβάνετε, ὅσον ἂν χρόνον πόλεμος ᾖ. εἰρήνης δὲ γενομένης, τῷ βουλομένῳ ὑμῶν μένειν παρ᾽ ἐμοί, χώραν τε δώσω καὶ πόλεις, καὶ γυναῖκας, καὶ οἰκέτας. ἀκούσαντες ταῦτα

οἱ Αἰγύπτιοι, τὸ μὲν ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύειν, ἀφελεῖν σφίσιν ἐδεήθησαν. τούτῳ γὰρ μόνῳ συγγινώσκεσθαι ἔφασαν. τὰ δ' ἄλλα συνομολογήσαντες, ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον. καὶ οἱ Αἰγύπτιοι οἱ καταμείναντες τότε, ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ διαμένουσι. Κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αἳ ἔτι καὶ νῦν πόλεις Αἰγυπτίων καλοῦνται, Λάρισσάν τε καὶ Κυλλήνην, παρὰ Κύμην πλησίον θαλάσσης, ἃς ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι. ταῦτα διαπραξάμενος ὁ Κῦρος, ἤδη σκοταῖος ἀναγαγὼν, ἐστρατοπεδεύσατο ἐν Θυμβραροῖς. ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῶν μὲν πολεμίων, Αἰγύπτιοι μόνοι ηὐδοκίμησαν. τῶν δὲ σὺν Κύρῳ, τὸ Περσῶν ἱππικὸν κράτιστον ἔδοξεν εἶναι. ὥστ' ἔτι καὶ νῦν, διαμένει ἡ ὅπλισις ἣν τότε Κῦρος τοῖς ἱππεῦσι κατεσκεύασεν. ηὐδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ δρεπανηφόρα ἅρματα. ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν διαμένει τὸ πολεμιστήριον, τῷ ἀεὶ βασιλεύοντι. αἱ μέντοι κάμηλοι, ἐφόβουν μόνον τοὺς ἵππους. οὐ μέντοι κατέκαινόν γε οἱ ἐπ' αὐτῶν ἱππεῖς, οὐδ' αὐτοί γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἱππέων. οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαζε, καὶ χρήσιμον μὲν ἐδόκει εἶναι. ἀλλὰ γὰρ οὔτε τρέφειν οὐδεὶς ἐθέλει καλὸς κἀγαθὸς κάμηλον, ὥστ' ἐποχεῖσθαι, οὔτε μελετᾶν, ὡς πολεμήσων ἀπὸ τούτων. οὕτω δὴ ἀπολαβοῦσαι πάλιν τὸ ἑαυτῶν σχῆμα, ἐν τοῖς σκευοφόροις διάγουσι. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον, δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Κροῖσος μέντοι εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεων ἔφευγε σὺν τῷ στρατεύματι. τὰ δ' ἄλλα φῦλα, ὅποι ἐδύνατο προσωτάτω ἐν τῇ νυκτὶ, τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἕκαστος ἀπεχώρει. ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεις ἦγεν ὁ Κῦρος. ὡς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν Σάρδεσι, τάς τε μηχανὰς ἀνίστη ὡς προσβαλῶν πρὸς τὸ τεῖχος, καὶ κλίμακας παρεσκευάζετο. ταῦτα δὲ ποιῶν, κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δοκοῦντα εἶναι τῶν Σαρδιανῶν ἐρύματα, τῆς ἐπιούσης νυκτὸς, ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρσας. ἡγήσατο δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης, δοῦλος γεγενημένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς φρουρῶν, καὶ καταμεμαθηκὼς κατάβασιν εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ ἀ-

νάβασιν τὴν αὐτήν. ὡς δ' ἐγένετο τοῦτο δῆλον, ὅτι εἴχετο τὰ ἄκρα, πάντες δὴ ἔφευγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅποι ἐδύνατο ἕκαστος. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, εἰσῄει εἰς τὴν πόλιν, καὶ παρήγγειλεν ἐκ τῆς τάξεως μηδένα κινεῖσθαι. ὁ δὲ Κροῖσος κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις, Κῦρον ἐβόα. ὁ δὲ Κῦρος, τοῦ μὲν Κροίσου φύλακας κατέλιπεν. αὐτὸς δὲ, ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν, ὡς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα, καταδεδραμήκεσαν γὰρ ἁρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν, εὐθὺς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἀπιέναι ἐκ τοῦ στρατεύματος τὴν ταχίστην. οὐ γὰρ ἂν, ἔφη, ἀνασχοίμην, πλεονεκτοῦντας ὁρῶν τοὺς ἀτακτοῦντας. καὶ εὖ μὲν, ἔφη, ἐπίστασθε, ὅτι παρεσκευαζόμην ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ στρατευομένους, πᾶσι Χαλδαίοις, μακαριστοὺς ποιῆσαι. νῦν δ', ἔφη, μὴ θαυμάζετε, ἤν τις καὶ ἀπιοῦσιν ὑμῖν κρείττων ἐντύχῃ. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι, ἔδεισάν τε καὶ ἱκέτευον παύσασθαι ὀργιζόμενον, καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀποδώσειν ἔφασαν. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι οὐδὲν αὐτῶν δέοιτο. ἀλλ' εἴ με, ἔφη, βούλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα ὅσα ἐλάβετε, τοῖς διαφυλάξασι τὴν ἄκραν. ἢν γὰρ αἴσθωνται οἱ ἄλλοι στρατιῶται, ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ εὔτακτοι γενόμενοι, πάντα μοι καλῶς ἕξει. οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι, οὕτως ἐποίησαν ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος, καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι, πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. ὁ δὲ Κῦρος καταστρατοπεδεύσας τοὺς ἑαυτοῦ ὅπου ἐδόκει ἐπιτηδειότατον εἶναι τῆς πόλεως, μένειν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις παρήγγειλεν ἀριστοποιεῖσθαι. ταῦτα διαπραξάμενος, ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸν Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, χαῖρε ὦ δέσποτα, ἔφη. τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχειν τὸ ἀπὸ τοῦδε δίδωσί σοι, καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. καὶ σύ γε, ἔφη, ὦ Κροῖσε. ἐπείπερ ἄνθρωποι ἐσμὲν ἀμφότεροι. ἀτὰρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἆρ' ἄν τί μοι ἐθελήσαις συμβουλεῦσαι; καὶ βουλοίμην γ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀγαθόν τι σοι εὑρεῖν. τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγαθὸν κἀμοὶ γενέσθαι. ἄκουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε. ἐγὼ γὰρ ὁρῶν τοὺς στρατιώτας, πολλὰ πεπονη-

Universidad de Deusto Biblioteca

κότας, καὶ πολλὰ κεκινδυνευκότας, καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ὠφεληθῆναι τοὺς στρατιώτας. γινώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι εἰ μή τινα καρπὸν λήψονται τῶν πόνων, οὐ δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειθομένους ἔχειν. διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν οὐ βούλομαι. τήν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἅμα διαφθαρῆναι, ἔν τε τῇ ἁρπαγῇ εὖ οἶδ' ὅτι οἱ πονηροὶ πλεονεκτήσειαν ἄν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κροῖσος, ἔλεξεν. ἀλλ' ἐμέ, ἔφη, ἔασον λέξαι, πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἔλθω, ὅτι διαπέπραγμαι παρὰ σοῦ, μὴ ποιῆσαι ἁρπαγήν, μηδὲ ἐᾶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας, ὑπεσχόμην δέ σοι ἀντὶ τούτων, ἦ μὴν παρ' ἑκόντων Λυδῶν ἔσεσθαι, πᾶν ὅ,τι καλὸν κἀγαθόν ἐστιν ἐν Σάρδεσιν. ἢν γὰρ ταῦτα ἀκούσωσιν, οἶδ' ὅτι ἥξει σοι, πᾶν ὅ,τι ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρὶ καὶ γυναικί. καὶ ὁμοίως εἰς νέωτα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πλήρης ἡ πόλις ἔσται. ἢν δὲ διαρπάσῃς, καὶ αἱ τέχναι σοι, ἃς πηγάς φασι τῶν καλῶν εἶναι, διεφθαρμέναι ἔσονται. ἔξεστι δέ σοι ἰδόντι ταῦτα, ἐλθόντι ἔτι καὶ περὶ τῆς ἁρπαγῆς βουλεύσασθαι. πρῶτον δέ, ἔφη, ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς θησαυροὺς πέμπε, καὶ παραλαμβανέτωσαν οἱ σοὶ φύλακες, παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων. ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα, οὕτω συνῄνεσε ποιεῖν ὁ Κῦρος, ὥσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος. τάδε δέ μοι, ἔφη, πάντως ὦ Κροῖσε λέξον, πῶς σοι ἀποβέβηκε τὰ ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου. σοὶ γὰρ δὴ λέγεται, πάνυ τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων. καὶ σὲ πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πράττειν. ἐβουλόμην δ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν. νῦν δὲ πάντα τἀναντία εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθην τῷ Ἀπόλλωνι. πῶς δέ; ἔφη ὁ Κῦρος, δίδασκε. πάνυ γὰρ παράδοξα λέγεις. ὅτι πρῶτον μέν, ἔφη, ἀμελήσας ἐρωτᾶν τὸν θεὸν εἴ τι ἐδεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ εἰ δύναιτο ἀληθεύειν. τοῦτο δὲ μὴ ὅτι θεός, ἔφη, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοί, ἐπειδὰν γνῶσιν ἀπιστούμενοι, οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας. ἐπεὶ μέντοι ἔγνω καὶ μάλα ἄτοπα ἐμοῦ ποιοῦντος, καὶ πρόσω Δελφῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ παίδων. ὁ δέ μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπε-

κρίνατο

κρίνατο. ἐπεὶ δ' ἐγὼ πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀργυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων, ἐξιλασάμην ποτὲ αὐτόν, ὡς ἐδόκουν, τότε δή μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντι, τί ἄν μοι ποιήσαντι, παῖδες γένοιντο. ὁ δὲ ἔφη, ὅτι ἔσοιντο. καὶ ἐγένοντο μέν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐψεύσατο. γενόμενοι δέ, οὐδὲν ὤνησαν. ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὢν διετέλει. ὁ δέ, ἄριστος γενόμενος, ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τοὺς παῖδας συμφοραῖς, πάλιν πέμπω καὶ ἐπερωτῶ τὸν θεόν. τί ἂν ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον, εὐδαιμονέστατα διαπελέσαιμι; ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο. σαυτὸν γινώσκων, εὐδαίμων Κροῖσε περάσεις. ἐπεὶ δὲ ἀκούσας τὴν μαντείαν ἥσθην. ἐνόμιζον γὰρ τὸ ῥᾷστόν μοι αὐτὸν προστάξαντα τὴν εὐδαιμονίαν διδόναι. ἄλλους μὲν γὰρ γινώσκειν, τοὺς μέν, οἷόν τ' εἶναι, τοὺς δ', οὔ. ἑαυτὸν δὲ ὅστις ἐστὶ πάντα τινὰ ἐνόμιζον ἄνθρωπον εἰδέναι. καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν μετὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον ταῖς τύχαις. ἐπειδὴ δὲ ἀνεπείσθην ὑπὸ τοῦ Ἀσυρίου ἐφ' ὑμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον. ἐσώθην μέντοι οὐδὲν κακὸν λαβών. οὐκ αἰτιῶμαι δὲ οὐδὲ τάδε τὸν θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνων, ἐμαυτόν, μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μάχεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπῆλθον, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ σὺν ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπό τε πλούτου τοῦ παρόντος διαθρυπτόμενος, καὶ ὑπὸ τῶν δεομένων μου προστάτην γενέσθαι, καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὧν ἐδίδοσάν μοι, καὶ ὑπ' ἀνθρώπων οἵ με κολακεύοντες ἔλεγον, ὡς εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο, καὶ μέγιστος ἂν εἴην ἀνθρώπων. ὑπὸ τοιούτων δὲ λόγων ἀναφυσώμενος, ὡς εἵλοντό με πάντες οἱ κύκλῳ βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὴν στρατηγίαν, ὡς ἱκανὸς ὢν μέγιστος γενέσθαι. ἀγνοῶν ἄρα ἐμαυτόν, ὅτι σοὶ ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς ᾤμην εἶναι. πρῶτον μὲν ἐκ θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ διὰ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν ἀσκοῦντι. τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκούω τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα, ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέσθαι. ταῦτ' οὖν ἀγνοήσας, δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δίκην. ἀλλὰ νῦν δή, ἔφη, ὦ Κῦ-

 ρε,

ρε, γινώσκω μὲν ἐμαυτόν. σὺ δ' ἔτι δοκεῖς ἀληθεύειν τὸν Ἀπόλλω, ὡς εὐδαίμων ἔσομαι, γινώσκων ἐμαυτόν. σὲ δ' ἐρωτῶ διὰ τοῦτο, ὅτι ἄριστ' ἄν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ παρόντι. καὶ γὰρ δύνασαι ποιῆσαι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε. βουλήν μοι δὸς περὶ τούτου ὦ Κροῖσε. ἐγὼ γάρ σου ἐννοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν, οἰκτείρω τέ σε καὶ ἀποδίδωμι ἤδη, γυναῖκά τε ἔχειν ἣν εἶχες, καὶ τὰς θυγατέρας. ἀκούω γάρ σοι εἶναι, καὶ τοὺς φίλους, καὶ τοὺς θεράποντας, καὶ τράπεζαν σὺν οἵαπερ ἐζῆτε. μάχας δέ σοι καὶ πολέμους ἀφαιρῶ. μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κροῖσος, σὺ ἐμοὶ ἔτι βουλεύου ἀποκρίνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας. ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι λέγω, ἢν ταῦτά μοι ποιήσῃς ἃ λέγεις, ὅτι ἣν ἄλλοι τε μακαριωτάτην ἐνόμιζον εἶναι βιοτήν, καὶ ἐγὼ συνεγίγνωσκον αὐτοῖς, ταύτην καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων διάξω. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε. τίς δὴ ὁ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτήν; ἡ ἐμὴ γυνὴ εἶπεν, ὦ Κῦρε. ἐκείνη μὲν γὰρ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν μαλακῶν καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν, ἐμοὶ τὸ ἴσον μετεῖχε. φροντίδων δὲ ὅπως ταῦτα ἔσται, καὶ πολέμου καὶ μάχης, οὐ μετῆν αὐτῇ. οὕτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ κατασκευάζειν, ὥσπερ ἐγὼ ἣν ἐφίλουν μάλιστ' ἀνθρώπων. ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι, ἄλλα μοι δοκῶ χαριστήρια ὀφειλήσειν. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν. ἦγε δὲ τὸ λοιπόν, ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο. εἴτ' ἄρα καὶ χρήσιμόν τι νομίζων αὐτὸν εἶναι, εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως ἡγούμενος. καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατεύματος, τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν. τοὺς δ' ἐκέλευσεν, ὁπόσα παραδιδοίη Κροῖσος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν, ὁποῖα ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται. ἔπειτα τὰ ἄλλα χρήματα παραδεχομένους, ἐν ζυγάστροις στήσαντας, ἐφ' ἁμαξῶν ἐπισκευάσαι. καὶ διαλαχόντας τὰς ἁμάξας κομίζειν, ὅποιπερ ἂν αὐτοὶ πορεύωνται. ἵνα ὅπῃ καιρὸς εἴη, διαλαμβάνοιεν ἕκαστοι τὰ ἄξια. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν. ὁ δὲ Κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρετῶν. εἴπατέ μοι, ἔφη, ἑώρα-

κέ τις ὑμῶν Ἀβραδάταν; θαυμάζω γάρ, ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς, νῦν οὐδαμοῦ φαίνεται; τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις ἀπεκρίνατο, ὅτι ὦ δέσποτα οὐ ζῇ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν, ἐμβαλὼν τὸ ἅρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. οἱ δ' ἄλλοι πλὴν τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, ἐξέκλιναν ὥς φασιν, ἐπεὶ τὸ στῖφος εἶδον τὸ τῶν Αἰγυπτίων. καὶ νῦν γε, ἔφη, λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνὴ ἀνελομένη τὸν νεκρόν, καὶ ἐνθεμένη εἰς τὴν ἁρμάμαξαν ἐν ᾗπερ αὐτὴ ὠχεῖτο, προσκεκομικέναι αὐτὸν ἐνθάδε ποι πρὸς τὸν Πακτωλὸν ποταμόν. καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους καὶ τοὺς θεράποντας αὐτοῦ, ὀρύττειν φασὶν ἐπὶ λόφου τινὸς θήκην τῷ τελευτήσαντι. τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὡς κάθηται χαμαί, κεκοσμηκυῖα οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. ταῦτα ἀκούσας ὁ Κῦρος, ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρόν. καὶ εὐθὺς ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον, λαβὼν χιλίους ἱππέας, ἤλαυνεν ἐπὶ τὸ πάθος. Γαδάταν δὲ καὶ Γωβρύαν ἐκέλευσεν, ὅτι δύναιντο, λαβόντας καλὸν κόσμημα, ἀνδρὶ φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι, μεταδιώκειν. καὶ ὅστις εἶχε τὰς ἑπομένας ἀγέλας καὶ βοῦς καὶ ἵππους, ἐπὶ τούτῳ καὶ ἅμα πρόβατα πολλὰ ἐλαύνειν, ὅποι ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὡς ἐπισφαγείη τῷ Ἀβραδάτῃ. ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθημένην, καὶ τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πάθει, καὶ εἶπε. φεῦ ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχή. οἴχῃ δὴ ἀπολιπὼν ἡμᾶς; καὶ ἅμα ἐδεξιοῦτο αὐτόν. καὶ ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ ἐπηκολούθησεν. ἀπεκέκοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ ἰδών, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε, καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύρατο. καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τοῦ Κύρου, ἐφίλησέ τε τὴν χεῖρα, καὶ πάλιν ὡς οἷόν τ' ἦν, προσήρμοσε καὶ εἶπε. καὶ τἆλλά τοι ὦ Κῦρε οὕτως ἔχει. ἀλλὰ τί δεῖ σε ὁρᾶν; καὶ ταῦτα, ἔφη, οἶδ' ὅτι δι' ἐμὲ οὐχ ἥκιστα ἔπαθεν, ἴσως δὲ καὶ διὰ σὲ ὦ Κῦρε οὐδὲν ἧττον. ἐγώ τε γὰρ ἡ μώρα πολλὰ διεκελευόμην αὐτῷ οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἄξιος λόγου φανείη. αὐτός τε οἶδ' ὅτι οὐ τοῦτο ἐνενόει, ὅ,τι πείσοιτο. ἀλλὰ τί ἂν σοὶ ποιήσας χαρίσαιτο. καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν, ἐγὼ δ' ἡ παρακελευομένη, ζῶσα παρακάθημαι. καὶ ὁ Κῦρος χρόνον μέν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν,

Universidad de Deusto Biblioteca

ἔπειτα δὲ ἐφθέγξατο. ἀλλ' οὗτος μὲν δή, ὦ γύναι, ἔχει τὸ κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτηκε. σὺ δὲ λαβοῦσα τοῖσδε ἐπικόσμει αὐτὸν τοῖς παρ' ἐμοῦ. παρῆν δὲ Γωβρύας καὶ ὁ Γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κόσμον φέροντες. ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθι, ὅτι οὐδὲ τὰ ἄλλα ἄτιμος ἔσται. ἀλλὰ καὶ τὸ μνῆμα πολλοὶ χώσουσιν ἀξίως ἡμῶν, καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ, ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ. καὶ σὺ δέ, ἔφη, οὐκ ἔρημος ἔσῃ, ἀλλ' ἐγώ σε καὶ σωφροσύνης ἕνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τἆλλα τιμήσω καὶ συστήσω ὅστις ἀποκομιεῖ σε, ὅποι ἂν αὐτὴ ἐθέλῃς. μόνον, ἔφη, δήλωσον, πρὸς ὅντινα χρῄζεις κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν. ἀλλὰ θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε. οὐ μή σε κρύψω, πρὸς ὅντινα βούλομαι ἀφικέσθαι. ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἰπὼν, ἀπῄει. κατοικτείρων τήν τε γυναῖκα οἵου ἀνδρὸς στέροιτο, καὶ τὸν ἄνδρα οἵαν γυναῖκα καταλιπὼν, οὐκ ἔτ' ὄψοιτο. ἡ δὲ γυνὴ, τοὺς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποστῆναι, ἕως ἄν, ἔφη, τόνδε ἐγὼ ὀδύρωμαι, ὡς βούλομαι. τῇ δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν. καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ ἐπειδὰν ἀποθάνῃ, περικαλύψαι αὐτήν τε καὶ τὸν ἄνδρα, ἐν ἑνὶ ἱματίῳ. ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἱκετεύουσα μὴ ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυε, καὶ χαλεπαίνουσαν ἑώρα, ἐκάθητο κλαίουσα. ἡ δέ, ἀκινάκην πάλαι παρασκευασμένη, σφάττει ἑαυτήν. καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν, ἀπέθνησκεν. ἡ δὲ τροφὸς, ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυψεν ἄμφω ὥσπερ ἡ Πάνθεια ἐπέστελλεν. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ᾔσθετο τὸ ἔργον τῆς γυναικός, ἐκπλαγεὶς, ἵεται εἴ τι δύναιτο βοηθῆσαι. οἱ δὲ εὐνοῦχοι ἰδόντες τὸ γεγενημένον, τρεῖς ὄντες, σπασάμενοι καὶ αὐτοὶ τοὺς ἀκινάκας, ἀποσφάττονται οὗπερ ἔταξεν αὐτοὺς ἑστηκότες. καὶ νῦν τὸ μνῆμα μέχρι τοῦ νῦν τῶν εὐνούχων κεχῶσθαι λέγεται. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἄνω στήλῃ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα. κάτω δὲ εἶναι τρεῖς λέγουσι στήλας, καὶ ἐπιγεγράφθαι σκηπτούχων. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἐπλησίασε τῷ πάθει, ἀγασθείς τε τὴν γυναῖκα, καὶ κατολοφυράμενος ἀπῄει. καὶ τούτων μὲν ᾗ εἰκὸς ἐπεμελήθη ὡς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν. καὶ τὸ μνῆμα ὑπερμέγεθες ἐχώσθη

ὡς

ὥς φασιν. ἐκ δὲ τούτου στασιάζοντες οἱ Κᾶρες καὶ πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐν ἐχυροῖς χωρίοις, ἑκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κῦρον. ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸς μένων ἐν Σάρδεσι, μηχανὰς ἐποιεῖτο, καὶ κριούς, ὡς τῶν μὴ πειθομένων ἐρείψων τὰ τείχη. Ἀδούσιον δὲ ἄνδρα Πέρσην καὶ τἆλλα οὐκ ἄφρονα, οὐδ' ἀπόλεμον, καὶ πάνυ δὴ εὔχαριν, πέμπει ἐπὶ τὴν Καρίαν, στράτευμα δούς, καὶ Κίλικες δὲ καὶ Κύπριοι, πάνυ προθύμως αὐτῷ συνεστράτευσαν, ὧν ἕνεκα οὐδ' ἔπεμψέ πω ποτὲ Πέρσην σατράπην, οὔτε Κιλίκων, οὔτε Κυπρίων. ἀλλ' ἤρκουν αὐτῷ ἀεὶ οἱ ἐπιχώριοι βασιλεύοντες. δασμὸν μέντοι ἐλάμβανε, καὶ στρατιᾶς ὁπότε δέοιτο, ἐπήγγελλεν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἀδούσιος ἄγων τὸ στράτευμα, ἐπὶ τὴν Καρίαν ἦλθε, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, ἕτοιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τείχη ἐπὶ κακῷ τῶν ἀντιστασιαζόντων. ὁ δὲ Ἀδούσιος πρὸς ἀμφοτέρους ταῦτα ἐποίει. δικαιότερα λέγειν τε, ἔφη, λέγειν τούτους ὁποτέροις διαλέγοιτο. λαθεῖν τε, ἔφη, δεῖν τοὺς ἐναντίους φίλους σφᾶς γενομένους. ὡς δὴ οὕτω μᾶλλον ἐπιπεσὼν ἀπαρασκεύοις τοῖς ἐναντίοις. πιστὰ δ' ἠξίου γενέσθαι. καὶ τοὺς μὲν Κᾶρας ὀμόσαι ἀδόλως τε δέξασθαι εἰς τὰ τείχη σφᾶς, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ Κύρου καὶ Περσῶν. αὐτὸς δὲ ὀμόσαι θέλειν ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τείχη. καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεξαμένων. ταῦτα δὲ ποιήσας, ἀμφοτέροις λάθρα ἑκατέρων νύκτα συνέθετο τὴν αὐτήν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσήλατο εἰς τὰ τείχη, καὶ παρέλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατιᾷ, ἐκάλεσεν ἑκατέρων τοὺς ἐπικαιρίους. οἱ δέ, ἰδόντες ἀλλήλους, ἠχθέσθησαν νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι ἀμφότεροι. ὁ μέντοι Ἀδούσιος ἔλεξε τοιάδε. ἐγὼ ὑμῖν ὦ ἄνδρες ὤμοσα, ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τείχη, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. εἴπερ οὖν ἀπολῶ ὁποτέρους ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῷ εἰσεληλυθέναι Καρῶν. ἢν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ παρεῖναι. νῦν δὲ χρὴ ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας, ἐπιμίγνυσθαί τε ἀλλήλοις φιλικῶς. ἐργάζεσθαί τε τὴν

γῆν

γῆν ἀδεῶς, διδόναι τε πιστὰ καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων. ἦν δὲ παρὰ ταῦτα, ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις Κῦρός τε καὶ ἡμεῖς, πολέμιοι ἐσόμεθα. ἐκ τούτου πύλαι μὲν ἀνεῳγμέναι ἦσαν τῶν τειχῶν, μεσταὶ δὲ αἱ ὁδοὶ πορευομένων παρ' ἀλλήλους, μεστοὶ δὲ οἱ χῶροι ἐργαζομένων. ἑορτὰς δὲ κοινῇ ἦγον. εἰρήνης δὲ καὶ εὐφροσύνης πάντα πλέα ἦν. ἐν δὲ τούτῳ, ἧκον οἱ παρὰ Κύρου ἐρωτῶντες, εἴ τι στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχανημάτων. ὁ δὲ Καδδούσιος ἀπεκρίνατο. ὅτι καὶ τῇ παρούσῃ ἔχειν ἀλλαχόσε χρῆσθαι στρατιᾷ, καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, ἀπῆγε τὸ στράτευμα, φρουροὺς ἐν ταῖς ἄκραις καταλιπών. οἱ δὲ Κᾶρες ἱκέτευον μένειν αὐτόν. ἐπεὶ δ' οὐκ ἤθελε, συνέπεμψαν πρὸς τὸν Κῦρον, δεόμενοι πέμψαι Καδδούσιον σφίσι σατράπην. ὁ δὲ Κῦρος, ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ὑστάσπην στράτευμα ἄγοντα, ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλήσποντον. ἐπεὶ δ' ἧκεν ὁ Καδδούσιος, μετάγειν αὐτὸν ἐκέλευσεν, ᾗπερ ὁ Ὑστάσπης προῴχετο, ὅπως μᾶλλον πείθοιντο τῷ Ὑστάσπῃ, ἀκούσαντες ἄλλο στράτευμα προσιόν. οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες, πολλὰ δόντες δῶρα, διεπράξαντο, ὥστε εἰς μὲν τὰ τείχη βαρβάρους μὴ δέχεσθαι. δασμὸν δὲ ἀποφέρειν, καὶ στρατεύειν ὅπη Κῦρος ἐπαγγέλλοι. ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν βασιλεὺς, παρεσκευάζετο μὲν, ὡς καθέξων τὰ ἐρυμνὰ καὶ οὐ πεισόμενος, καὶ παρήγγελλεν οὕτως. ἐπεὶ δὲ ἀφίσταντο αὐτοῦ οἱ ὕπαρχοι, καὶ ἔρημος ἐγίγνετο, τελευτῶν, εἰς χεῖρας ἦλθεν Ὑστάσπᾳ ἐπὶ τῇ Κύρου δίκῃ. καὶ ὁ Ὑστάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις ἰσχυρὰς Περσῶν φρουράς, ἀπῄει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ, καὶ Φρυγῶν πολλοὺς ἱππέας καὶ πελταστάς. ὁ δὲ Κῦρος ἐπέστελλε Καδδουσίῳ συμμίξαντα πρὸς Ὑστάσπην, τοὺς μὲν ἑλομένους Φρυγῶν τὰ σφέτερα, σὺν τοῖς ὅπλοις ἄγειν τοὺς δ' ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν, τούτων ἀφελομένους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα σφενδόνας ἔχοντας πάντας κελεύειν ἕπεσθαι. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν, Κῦρος δὲ ὡρμᾶτο ἐκ Σάρδεων. φρουρὰν μὲν πεζὴν καταλιπὼν πολλὴν ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων. ἄγων δὲ πολλὰς ἁμάξας, πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἧκε δὲ καὶ ὁ Κροῖ-

σος

σος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς, ὅσα ἐν ἑκάστῃ ἦν τῇ ἁμάξῃ. καὶ διδοὺς τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα εἶπε. ταῦτα, ἔφη, ἔχων ὦ Κῦρε, ἴσθι τόν τέ σοι ὀρθῶς ἀποδιδόντα ἃ ἄγει, καὶ τὸν μή. καὶ ὁ Κῦρος ἔλεξεν. ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ποιεῖς ὦ Κροῖσε, προνοῶν. ἔμοιγε μέντοι ἄξουσι τὰ χρήματα, οἵπερ καὶ ἔχειν αὐτὰ ἄξιοί εἰσιν. ὥστε ἤν τι καὶ κλέψωσι, τὰ ἑαυτῶν κλέψονται, καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, ἔδωκε τὰ γράμματα, τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν. ὅπως εἰδεῖεν τῶν ἐπιτρόπων, εἴ τε σῶα αὐτοῖς ἀποδιδοῖεν, εἴ τε μή. ἦγε δὲ καὶ Λυδῶν οὓς μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἅρμασι καὶ πάντα πειρωμένους ποιεῖν. ὅ,τι ᾤοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν σὺν τοῖς ὅπλοις, οὓς δὲ ἑώρα ἀχαρίστως ἑπομένους, τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν, παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις συστρατευομένοις, τὰ δὲ ὅπλα κατέκαυσε. σφενδόνας δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἕπεσθαι. καὶ πάντας δὲ τοὺς ἀόπλους τῶν ὑποχειρίων γενομένων, σφενδονᾶν ἠνάγκαζε μελετᾶν, νομίζων τοῦτο τὸ ὅπλον δουλικώτερον εἶναι. σὺν μὲν γὰρ ἄλλῃ δυνάμει, μάλα ἔστιν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελοῦσι σφενδονῆται παρόντες. αὐτοὶ δὲ καθ' ἑαυτοὺς, οὐδ' ἂν οἱ πάντες σφενδονῆται μείνειαν πάνυ ὀλίγους ὁμόσε ἰόντας, σὺν ὅπλοις ἀγχεμάχοις. προϊὼν δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος, κατεστρέψατο μὲν Φρύγας, τοὺς ἐπὶ τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ. κατεστρέψατο δὲ Καππαδόκας. ὑποχειρίους δὲ ἐποιήσατο Ἀραβίους, ἐξώπλισε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων, Περσῶν μὲν ἱππέας, οὐ μεῖον ἢ τετρακισμυρίους. πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε. καὶ πρὸς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, παμπόλλους μὲν ἱππέας ἄγων, παμπόλλους δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστάς, σφενδονήτας δὲ ἀναρίθμους. ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, περιέστησε μὲν πᾶν τὸ στράτευμα περὶ τὴν πόλιν. ἔπειτα αὐτὸς περιήλαυνε τὴν πόλιν, σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαιρίοις τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ κατεθεάσατο τὰ τείχη, ἀπάγειν παρεσκευάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως. ἐξελθὼν δέ τις αὐτόμολος εἶπεν. ὅτι ἐπιτίθεσθαι μέλλοιεν αὐτῷ, ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα. καταθεω-

Universidad de Deusto Biblioteca

μενοις γὰρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους. ἀσθενὴς ἐδόκει εἶναι ἡ φάλαγξ, καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἦν οὕτως ἔχειν. περὶ γὰρ πολὺ τεῖχος κυκλουμένους, ἀνάγκη ἦν, ἐπ' ὀλίγον τὸ βάθος γενέσθαι τῆς φάλαγγος. ἀκούσας οὖν ὁ Κῦρος ταῦτα, στὰς κατὰ μέσον τῆς αὑτοῦ στρατιᾶς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν, παρήγγειλεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἑκατέρωθεν τοὺς ὁπλίτας ἀναπτύσσοντας τὴν φάλαγγα, ἀπιέναι παρὰ τὸ ἑστηκὸς τοῦ στρατεύματος, ἕως γένοιτο ἑκατέρωθεν τὸ ἄκρον κατ' αὐτὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον. οὕτως οὖν ποιούντων, οἵ τε μένοντες εὐθὺς θαρραλεώτεροι ἐγίγνοντο, ἐπὶ διπλάσιον τὸ βάθος γιγνόμενοι, οἵ τ' ἀπιόντες ὡσαύτως θαρραλεώτεροι. εὐθὺς γὰρ οἱ μένοντες αὐτῶν, πρὸς τοῖς πολεμίοις ἐγίγνοντο. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἑκατέρωθεν συνῆψαν τὰ ἄκρα, ἔστησαν ἰσχυρότεροι γεγενημένοι. οἵ τε ἀπεληλυθότες, διὰ τοὺς ἔμπροσθεν. οἵ τ' ἔμπροσθεν, διὰ τοὺς ὄπισθεν προσγεγενημένους. ἀναπτυχθείσης δ' οὕτω τῆς φάλαγγος, ἀνάγκη τοὺς πρώτους ἀρίστους εἶναι καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς κακίστους τετάχθαι. ἡ δ' οὕτως ἔχουσα τάξις, καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι ἐδόκει εὖ παρεσκευάσθαι, καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύγειν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνῆτες οἱ ἀπὸ τῶν κεράτων, αἰεὶ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο τοῦ ἄρχοντος τοσούτῳ ὅσῳ ἡ φάλαγξ βραχυτέρα ἐγίγνετο ἀναδιπλουμένη. ἐπεὶ δὲ οὕτω συνεσπειράθησαν, ἀπῇσαν, ἕως μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπὶ πόδα. ἐπεὶ δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, στραφέντες, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγα βήματα προϊόντες, μετεβάλλοντο ἐπὶ ἀσπίδα, καὶ ἵσταντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες. ὅσῳ δὲ προσωτέρω ἐγίγνοντο, τοσῷδε μανότερον μετεβάλλοντο. ἐπεὶ δ' ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι, ξυνεῖρον ἀπιόντες, ἔς τε ἐπὶ ταῖς σκηναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς ἐπικαιρίους, καὶ ἔλεξεν. Ἄνδρες σύμμαχοι, τεθεάμεθα μὲν κύκλῳ τὴν πόλιν. ἐγὼ δὲ ὅπως μὲν ἄν τις τείχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσμαχόμενος ἕλοι, οὐκ ἐνορᾶν μοι δοκῶ. ὅσῳ δὲ πλέονες ἄνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσὶν, ἐπείπερ οὐ μάχονται ἐξιόντες, τοσούτῳ ἂν θᾶττον λιμῷ αὐτοὺς ἡγοῦμαι ἁλῶναι.

ναι. εἰ μή τινα οὖν ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν, τούτῳ πολιορκητέους φημὶ εἶναι τοὺς ἄνδρας. καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν. ὁ δὲ ποταμὸς, ἔφη, οὗτος, ὃς διὰ μέσης τῆς πόλεως ῥεῖ, πλάτος ἔχων πλεῖον ἢ ἐπὶ δύο στάδια; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ βάθος γε ὡς οὐδ' ἂν δύο ἄνδρες ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἑστηκὼς, τοῦ ὕδατος ὑπερέχοιεν. ὥστε τῷ ποταμῷ ἔτι ἰσχυροτέρα ἐστὶν ἡ πόλις, ἢ τοῖς τείχεσι. καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα μὲν ἔφη, ὦ Χρυσάντα ἐῶμεν, ὅσα κρείττω ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως. διαμετρησαμένους δὲ χρὴ ὡς τάχιστα τὸ μέρος ἑκάστου ὑμῶν, ὀρύττειν τάφρον, ὡς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως ὅτι ἐλαχίστων ἡμῖν τῶν φυλάκων δέῃ. οὕτω δὴ κύκλῳ διαμετρήσας περὶ τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον τύρσεσι μεγάλαις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὤρυσσεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ τείχους τάφρον ὑπερμεγέθη, καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλλον πρὸς ἑαυτούς. καὶ πρῶτον μὲν, πύργους ἐπὶ τῷ ποταμῷ ᾠκοδόμει. φοίνιξι θεμελιώσας οὐ μεῖον ἢ πλεθριαίοις, εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες ἢ τοσοῦτοι τὸ μῆκος πεφυκότες. καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ φοίνικες ὑπὸ βάρους, ἄνω κυρτοῦνται, ὥσπερ οἱ ὄνοι οἱ κανθήλιοι. τούτους δ' ὑπετίθει, τούτου ἕνεκα, ὅπως ὅτι μάλιστα ἐοίκοι, πολιορκήσειν παρασκευαζομένῳ. ὡς εἰ καὶ διαφύγοι ὁ ποταμὸς εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἂν ἕλοι τοὺς πύργους. ἀνίστη δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύργους ἐπὶ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως ὅτι πλεῖστα φυλακτήρια εἴη. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν. οἱ δ' ἐν τῷ τείχει, κατεγέλων τῆς πολιορκίας, ὡς ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, πλέον ἢ εἴκοσιν ἐτῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος, τὸ στράτευμα κατένειμε δώδεκα μέρη, ὡς μῆνα τοῦ ἐνιαυτοῦ ἕκαστον τὸ μέρος φυλάξον. οἱ δ' αὖ Βαβυλώνιοι ἀκούσαντες ταῦτα, πολὺ ἔτι μᾶλλον κατεγέλων, ἐννοούμενοι, εἰ σφᾶς Φρύγες, καὶ Λύκιοι, καὶ Ἀράβιοι, καὶ Καππαδόκαι φυλάξοιεν, οὓς σφίσιν ἐνόμιζον πάντας εὐμενεστέρους εἶναι ἢ Πέρσαις. καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὀρωρυγμέναι ἦσαν. ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἑορτὴν τοιαύτην ἐν Βαβυλῶνι ἤκουσεν εἶναι, ἐν ᾗ πάντες Βαβυλώνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ κωμάζουσιν. ἐν ταύτῃ ἐπειδὴ τάχιστα συνεσκότασε, λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀ-

Universidad de Deusto Biblioteca

ἐστόμωσε τὰς τάφρους τὰς οὔσας πρὸς τὸν ποταμόν. ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, τὸ ὕδωρ κατὰ τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί. ἡ δὲ διὰ τῆς πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὁδὸς, πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγίγνετο. ὡς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ οὕτως ἐπορσύνετο, παρηγγύησεν ὁ Κῦρος, Πέρσαις χιλιάρχοις καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων, εἰς δύο ἄγοντας τὴν χιλιοστὺν, παρεῖναι πρὸς αὐτόν. τοὺς δ᾽ ἄλλους συμμάχους, κατ᾽ οὐρὰν τούτων ἕπεσθαι ᾗπερ πρόσθεν τεταγμένους. οἱ μὲν δὴ παρῆσαν. ὁ δὲ, καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ ποταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας, καὶ πεζοὺς καὶ ἱππέας, ἐκέλευσε σκέψασθαι, εἰ πορεύσιμον εἴη τὸ ἔδαφος τοῦ ποταμοῦ. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν ὅτι πορεύσιμον εἴη, ἐνταῦθα δὴ συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων, ἔλεξε τοιάδε.

Δημηγορία Κύρου.

Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παρακεχώρηκε τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ. ἡμεῖς δὲ θαρροῦντες εἰσίωμεν μηδὲν φοβούμενοι εἴσω, ἐννοούμενοι ὅτι οὗτοι ἐφ᾽ οὓς νῦν πορευσόμεθα, ἐκεῖνοί εἰσιν οὓς ἡμεῖς καὶ συμμάχους πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντας καὶ ἐγρηγορότας ἅπαντας, καὶ νήφοντας καὶ ἐξωπλισμένους καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν. νῦν δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοὺς ἴομεν, ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι, πολλοὶ δ᾽ αὐτῶν μεθύουσι, πάντες δὲ ἀσύντακτοί εἰσιν. ὅταν δὲ καὶ αἴσθωνται ἡμᾶς ἔνδον ὄντας, πολὺ ἂν ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται ὑπὸ τοῦ ἐκπεπλῆχθαι. εἰ δέ τις τοῦτο ἐννοεῖται, ὃ δὴ λέγεται φοβερὸν εἶναι τοῖς εἰς πόλιν εἰσιοῦσι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες, βάλλωσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τοῦτο μάλιστα θαρρεῖτε. ἢν γὰρ ἀναβῶσί τινες ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχομεν σύμμαχον θεὸν Ἥφαιστον. εὔφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν. φοίνικος μὲν αἱ θύραι πεποιημέναι, ἀσφάλτῳ δὲ ὑπεκκαύματι κεχρισμέναι. ἡμεῖς δ᾽ αὖ, πολλὴν δᾷδα ἔχομεν, ἣ ταχὺ πολὺ πῦρ τέξεται. πολλὴν δὲ πίτταν καὶ στυππεῖον, ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολλὴν φλόγα. ὥστε ἀνάγκην εἶναι, ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν, ἢ ταχὺ κατακεκαῦσθαι. ἀλλ᾽ ἄγετε. λαμβάνετε ὅπλα, ἡγήσομαι δ᾽ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς. ὑμεῖς δ᾽, ἔφη, ὦ Γαδάτα καὶ Γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδοὺς, ἴστε γάρ. ὅταν δ᾽ ἐντὸς γενώμεθα, τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ

τὰ βασίλεια. καὶ μὴν, ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστὸν. καὶ γὰρ ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ τοῦ βασιλείου, ὡς ἐν κώμῳ δοκεῖ γὰρ ἡ πόλις πᾶσα εἶναι τῇδε τῇ νυκτί. φυλακῇ μέντοι πρὸ τῶν θυρῶν ἐντευξόμεθα, ἔστι γὰρ αἰεὶ τεταγμένη. οὐκ ἀμελεῖν δέοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀλλ᾽ ἰέναι, ἵνα ἀπαρασκεύους ὡς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐρρήθη, ἐπορεύοντο. τῶν δὲ ἀπαντώντων, οἱ μὲν, ἀπέθνησκον παιόμενοι, οἱ δ᾽ ἔφευγον πάλιν εἴσω, οἱ δ᾽ ἐβόων. οἱ δ᾽ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, συνεβόων αὐτοῖς, ὡς κωμασταὶ ὄντες καὶ αὐτοί, καὶ ἰόντες ᾗ ἐδύναντο ὡς τάχιστα, ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἐγένοντο, καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρύᾳ καὶ Γαδάτᾳ τεταγμένοι, κεκλεισμένας εὑρίσκουσι τὰς πύλας τοῦ βασιλείου. οἱ δ᾽ ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες ἐπεισπίπτουσιν αὐτοῖς, πίνουσι πρὸς φῶς πολὺ, καὶ εὐθὺς ὡς πολεμίοις ἐχρῶντο αὐτοῖς. ὡς δὲ κραυγὴ καὶ κτύπος ἐγίγνετο, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον τοῦ θορύβου, κελεύσαντος τοῦ βασιλέως σκέψασθαι τί εἴη τὸ πρᾶγμα, ἐκθέουσί τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας. οἱ δ᾽ ἀμφὶ τὸν Γαδάταν ὡς εἶδον τὰς πύλας χαλώσας, εἰσπίπτουσι, καὶ τοῖς πάλιν φεύγουσιν εἴσω ἐφεπόμενοι καὶ παίοντες, ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἤδη ἑστηκότα αὐτὸν, καὶ ἐσπασμένον ὃν εἶχεν ἀκινάκην εὑρίσκουσι. καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτᾳ καὶ Γωβρύᾳ πολλοὶ ἐχειροῦντο. καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπέθνησκον, οἱ μὲν, προβαλλόμενός τι, ὁ δὲ, φεύγων, ὁ δέ γε καὶ ἀμυνόμενος ὅτῳ ἐδύνατο. ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν ἱππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδοὺς, καὶ προεῖπεν. οὓς μὲν ἔξω λαμβάνοιεν, κατακαίνειν, τοὺς δ᾽ ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τοὺς Συριστὶ ἐπισταμένους, ἔνδον μένειν. εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι θανατώσοιτο. οἱ μὲν δὴ, ταῦτα ἐποίουν. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας ἧκον. καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνουν, ὅτι τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα. ἔπειτα δὲ, Κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας πολλὰ δακρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ᾔσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες, ἑαλωκυῖάν τε τὴν πόλιν, καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παραδιδόασι καὶ τὰς ἄκρας.

Universidad de Deusto Biblioteca

ὁ δὲ Κῦρος τὰς μὲν ἄκρας εὐθὺς παρελάμβανε, καὶ φρουράρχας τε καὶ φρουροὺς εἰς ταύτας ἀνέπεμπε. τοὺς δὲ τεθνηκότας, θάπτειν ἀνῆκε τοῖς προσήκουσι. τοὺς δὲ κήρυκας κηρύττειν ἐκέλευσεν, ἀποφέρειν πάντας τὰ ὅπλα Βαβυλωνίους. ὅπου δὲ ληφθήσοιτο ὅπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευον, ὡς πάντες οἱ ἔνδον ἀποθανοῦνται. οἱ μὲν δὴ ἀπέφερον. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο, ὡς εἴη ἕτοιμα, εἴ τι δέοι χρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, ὡς δοριαλώτου τῆς πόλεως οὔσης, ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ τεμένη ἐκέλευσεν ἐξελεῖν. ἐκ τούτου δὲ καὶ οἰκίας διεδίδου καὶ ἀρχεῖα τούτοις, οὕσπερ κοινωνοὺς ἐνόμιζε τῶν κατεπεπραγμένων, οὕτω διένεμεν ὥσπερ ἐδέδοκτο τὰ κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. εἰ δέ τις οἴοιτο μεῖον ἔχειν, διδάσκειν προσιόντα ἐκέλευε. προεῖπε δὲ Βαβυλωνίοις μὲν τὴν γῆν ἐργάζεσθαι, καὶ τοὺς δασμοὺς ἀποφέρειν, καὶ θεραπεύειν τούτους, οἷς ἕκαστοι αὐτῶν ἐδόθησαν. Πέρσας δὲ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας, καὶ τῶν συμμάχων, ὅσοι μένειν ᾑροῦντο παρ' αὐτῷ, ὡς δεσπότας ὧν ἔλαβον προηγόρευε διαλέγεσθαι. ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κῦρος ἤδη κατασκευάσασθαι καὶ αὐτὸς, ὡς βασιλεῖ ἡγεῖτο πρέπειν, ἔδοξεν αὐτῷ τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι. ὡς ὅτι ἥκιστα ἀνεπιφθόνως σπάνιός τε καὶ σεμνὸς φανείη, ὧδε οὖν ἐμηχανᾶτο τοῦτο. ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, στὰς ὅπου ἐδόκει ἐπιτήδειον εἶναι, προσεδέχετο τὸν βουλόμενον λέγειν τι, καὶ ἀποκρινόμενος ἀπέπεμπεν. οἱ δ' ἄνθρωποι ὡς ἔγνωσαν ὅτι προσδέχοιτο, ἧκον ἀμήχανοι τὸ πλῆθος, καὶ ὠθουμένων περὶ τοῦ προσελθεῖν, μηχανή τε πολλὴ καὶ μάχη ἦν. οἱ δὲ ὑπηρέται ὡς ἐδύναντο διακρίναντες, προσίεσαν. ὁπότε δέ τις καὶ τῶν φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον προφανείη, προτείνων ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα, προσήγετο αὐτοὺς, καὶ οὕτως ἔλεγεν. Ἄνδρες φίλοι, περιμένετε ὡς τὸν ὄχλον διωσώμεθα, ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συγγενησόμεθα. οἱ μὲν δὴ φίλοι περιέμενον, ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ πλείων ἐπέρρει. ἕως παρέφθασεν ἑσπέρα γενομένη, πρὶν τοῖς φίλοις αὐτὸν σχολάσαι καὶ συγγενέσθαι, οὕτω δὴ ὁ Κῦρος λέγει. ὥρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες,

ἄνδρες,

ἄνδρες, νῦν μὲν καιρὸς διαλυθῆναι, αὔριον δὲ πρῲ ἔλθετε. καὶ γὰρ ἐγὼ βούλομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ φίλοι, ἄσμενοι ᾤχοντο ἀποθέοντες, δίκην δεδωκότες ὑπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον. ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλεῖον πλῆθος περιειστήκει, βουλομένων προσιέναι, καὶ πολὺ πρότερον, ἢ οἱ φίλοι παρῆσαν. ὁ οὖν Κῦρος περιστησάμενος τῶν ξυστοφόρων Περσῶν κύκλον μέγαν, εἶπε μηδένα παριέναι, ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἄρχοντας τῶν Περσῶν τε καὶ συμμάχων. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον αὐτοί, ἔλεξεν ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιάδε.

Δημηγορία Κύρου.

Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι, τὸ μὴ οὐχὶ μέχρι τοῦδε, πάντα ὅσα εὐχόμεθα καταπεπρᾶχθαι. εἰ μέντοι τοιοῦτον ἔσται τὸ μεγάλα πράττειν ὥστε μὴ οἷόν τε εἶναι, μήτε ἀμφ' αὑτὸν σχολὴν ἔχειν, μήτε μετὰ τῶν φίλων εὐφρανθῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρειν ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κελεύω. ἐνοήσατε γάρ, ἔφη, καὶ χθὲς δήπου, ὅτι ἕωθεν ἀρξάμενοι ἀκούειν τῶν προσιόντων, οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἑσπέρας, καὶ νῦν ὁρᾶτε τούτους καὶ ἄλλους, πλείονας τῶν χθὲς παρόντων, ὡς πράγματα ἡμῖν παρέξοντας. εἰ οὖν τις τούτοις ὑφέξει ἑαυτόν, λογίζομαι, μικρὸν μέν τι ὑμῖν μέρος ἐμοῦ μετεσόμενον. μικρὸν δέ τι ἐμοὶ ὑμῶν. ἐμαυτοῦ μέντοι σαφῶς οἶδ', ὅτι οὐδ' ὁτιοῦν μοι μετέσται. ἔτι δ', ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πρᾶγμα. ἐγὼ γὰρ δήπου, ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι. τούτων δὲ τῶν περιεστηκότων, ἤ τινα ἢ οὐδένα οἶδα. καὶ οὗτοι πάντες οὕτω παρεσκευασμένοι εἰσὶν ὡς ἢν νικῶσιν ὑμᾶς ὠθοῦντες, πρότερον ἃ βούλονται ὑμῶν παρ' ἐμοῦ διαπραξόμενοι. ἐγὼ δὲ ἠξίουν τοὺς τοιούτους, εἴ τις τι ἐμοῦ δέοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς φίλους δεόμενον προσαγωγῆς. ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις, τί δῆτα οὐχ οὕτως ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλλὰ παρεῖχον ἐν τῷ μέσῳ ἐμαυτόν. ὅτι τὰ τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐγίγνωσκον ὄντα, ὡς μὴ ὑστερίζειν δέον τὸν ἄρχοντα, μήτε τὸ εἰδέναι ἃ δεῖ, μήτε τὸ πράττειν, ἃ ἂν καιρὸς ᾖ. τοὺς δὲ σπανίους ἰδεῖν στρατηγοὺς πολλὰ ἐνόμιζον ὧν δεῖ

δεῖ

δεῖ προσχρῆσθαι παρεῖναι. νῦν δ' ἐπειδὴ ὁ φιλονικότατος πόλεμος ἀναπέπαυται, δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ, ἀναπαύσεως τινὸς ἀξιοῦν τυγχάνειν. ὡς οὖν ἐμοῦ ἀποροῦντος ὅτι ἂν τύχοιμι ποιῶν ὥστε καλῶς ἔχειν τά τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἄλλων ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, συμβουλευέτω τις ὅτι ὁρᾷ συμφορώτατον. Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν. ἀνίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ Ἀρτάβαζος, ὁ συγγενής ποτε φήσας εἶναι, καὶ εἶπεν.

Δημηγορεία Ἀρταβάζου

ἦ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λόγου. ἐγὼ γὰρ ἔτι νέου μὲν ὄντος σου πάνυ ἀρξάμενος ἐπεθύμουν φίλος γενέσθαι. ὁρῶν δέ σε οὐδὲν δεόμενον ἐμοῦ, κατώκνουν σοι προσιέναι. ἐπεὶ δὲ ἔτυχές ποτε καὶ ἐμοῦ δεηθεὶς προθύμως ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μήδους τὰ παρὰ Κυαξάρου, ἐλογιζόμην εἰ ταῦτα πρόθυμός σοι συλλάβοιμι, ὡς οἰκεῖός τέ σοι ἐσοίμην καὶ ἐξέσοιτό μοι διαλέγεσθαί σοι, ὁπόσον ἂν χρόνον βουλοίμην, καὶ ἐκεῖνα μὲν δὴ ἐπράχθη, ὥστε σε ἐπαινεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο Ὑρκάνιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο. καὶ μάλα πεινῶσι συμμάχων. ὥστε μόνον οὐκ ἐν ταῖς ἀγκάλαις περιεφέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες. μετὰ δὲ τοῦτο, ἐπεὶ ἑάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ οἶμαι σχολή σοι εἶναι ἀμφ' ἐμὲ ἔχειν. καὶ ἐγώ σοι συνεγίνωσκον. ἐκ δὲ τούτου Γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον. καὶ αὖθις Γαδάτας, καὶ ἤδη ἔργον σου ἦν μεταλαβεῖν. ἐπεί γε μέντοι καὶ Σάκαι καὶ Καδούσιοι σύμμαχοι ἐγεγένηντο, θεραπεύειν εἰκότως ἔδει τούτους, καὶ γὰρ οὗτοι σε ἐθεράπευον. ὡς δ' ἤλθομεν πάλιν ἔνθεν ὡρμήθημεν, ὁρῶν σε ἀμφ' ἵππους ἔχοντα, ἀμφ' ἅρματα, ἀμφὶ μηχανὰς ἡγούμην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων σχολάσαις, τότε σε καὶ ἀμφ' ἐμὲ ἕξειν σχολήν. ὥς γε μέντοι ἦλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία, τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγίνωσκον ὅτι ταῦτα μέγιστα εἴη, εἰ δὲ ταῦτα καλῶς γένοιτο, εὖ ἤδη ἐδόκουν εἶναι, ὅτι πολλὴ ἔσοιτο ἀφθονία, τῆς ἐμῆς καὶ τῆς σῆς συνουσίας. καὶ νῦν δὴ νενικήκαμέν τε τὴν μεγάλην μάχην, καὶ Σάρδεις καὶ Κροῖσον ὑποχείριον ἔχομεν. καὶ Βαβυλῶνα ᾑρήκαμεν, καὶ πάντας κατεστράμμεθα. καὶ μὰ τὸν Μίθρην ἐγώ τοι ἐχθὲς εἰ μὴ πολλοῖς διεπύκτευσα, οὐκ ἄν

σοι ἐδυνάμην προσελθεῖν. ἐπεί γε μέντοι ἐξιδιώσω με, καὶ παρά σοι ἐκέλευσας μένειν, ἤδη περίβλεπτος ἦν, ὅτι μετὰ σοῦ ἄσιτος καὶ ἄποτος διημερεύομεν. νῦν οὖν, εἰ μὲν ἔσται πῃ, ὅπως οἱ πλείστου ἄξιοι γεγενημένοι, πλεῖστον σοῦ μέρος μεθέξομεν. εἰ δὲ μή, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν ἀπιέναι πάντας ἀπὸ σοῦ, πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων. ἐπὶ τούτῳ, ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί. Χρυσάντας δὲ ἀνέστη ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε.

Δημηγορεία Χρυσάντα

ἀλλὰ τὸ μὲν πρόσθεν ὦ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερῷ σαυτὸν παρεῖχες, δι' ἅ τε αὐτὸς εἶπες, καὶ ὅτι οὐχ ἡμᾶς σοι μάλιστα ἦν θεραπευτέον. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἕνεκα παρῆμεν. τὸ δὲ πλῆθος ἀνακτᾶσθαι ἔδει ἐκ παντὸς τρόπου. ὅπως ὅτι ἥδιστα συμπονεῖν καὶ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπειδὴ οὐχ οὕτω τρόπου μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνακτᾶσθαι δύνασαι οὓς καιρὸς εἴη, ἤδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν ἄξιον. ἢ τί ἀπολαύσαις ἂν τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοιρος εἴης ἑστίας, οὗ οὔτε ὁσιώτερον χωρίον ἐν ἀνθρώποις, οὔτε ἥδιον, οὔτε οἰκειότερόν ἐστιν οὐδέν. ἔπειτα δ', ἔφη, οὐκ ἂν εἴη καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν ὁρῷμεν ἔξω καρτεροῦντα, αὐτοὶ δὲ ἐν οἰκίαις εἴημεν, καὶ σοῦ δοκοίημεν πλεονεκτεῖν; ἐπεὶ δὲ Χρυσάντας ταῦτα ἔλεξε, συνεγόρευον αὐτῷ κατὰ ταῦτα πολλοί. ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασίλεια. καὶ τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα, ἐνταῦθ' οἱ ἄγοντες, ἀπέδοσαν. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἑστίᾳ ἔθυσεν. ἔπειτα Διῒ βασιλεῖ, καὶ εἴ τινι ἄλλῳ θεῷ οἱ Μάγοι ἐξηγοῦντο. ποιήσας δὲ ταῦτα, τὰ ἄλλα ἤδη ἤρχετο διοικεῖν. ἐννοῶν δὲ τὸ αὑτοῦ πρᾶγμα ὅτι ἐπιχειροίη μὲν ἄρχειν πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πόλει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν. αὕτη δὲ οὕτως ἔχει αὐτῷ, ὡς ἂν πολεμιωτάτη γένοιτο ἀνδρὶ πόλις. ταῦτα δὴ λογιζόμενος, φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἡγήσατο δεῖσθαι. γνοὺς δ' ὅτι οὐδαμοῦ ἄνθρωποι εὐχειροτώτεροί εἰσιν, ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτρῷ καὶ κοίτῃ καὶ ὕπνῳ, ἐσκόπει τίνας ἂν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πιστοτάτους ἔχοι. ἐνόμισε δέ, μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ πιστὸν ἄνθρωπον, ὅς τις ἄλλον μᾶλλον

φιλήσει, τῶν τῆς φυλακῆς δεομένων. τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ γυναῖκας συναρμοζούσας, ἢ παιδικὰ, ἔγνω φύσει ἠναγκάσθαι ταῦτα μάλιστα φιλεῖν. τοὺς δὲ εὐνούχους ὁρῶν πάντων τούτων στερομένους, ἡγήσατο τούτους ἂν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι, οἵτινες δύναιντο πλουτίζειν μάλιστα αὐτοὺς, καὶ βοηθεῖν εἴ τι ἀδικοῖντο, καὶ τιμὰς περιάπτειν αὐτοῖς. τούτους δὲ εὐεργετοῦντα ὑπερβάλλειν αὐτὸν, οὐδένα ἂν ἡγεῖτο δύνασθαι. πρὸς δὲ τούτοις, ἄδοξοι ὄντες οἱ εὐνοῦχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ διὰ τοῦτο δεσπότου ἐπικούρου προσδέονται. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἀνὴρ, ὅς τις οὐκ ἂν ἀξιώσειεν εὐνούχου πλέον ἔχειν ἐν παντὶ, εἰ μή τι ἄλλο κρεῖττον ἀπείργοι. δεσπότῃ δὲ πιστὸν ὄντα, οὐδὲν κωλύει πρωτεύειν καὶ τὸν εὐνοῦχον. ὃ δ' ἂν μάλιστά τις οἰηθείη ἀνάλκιδας τοὺς εὐνούχους γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦτο ἐφαίνετο αὐτῷ. ἐτεκμαίρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι οἵ τε ὑβρισταὶ ἵπποι ἐκτεμνόμενοι, τοῦ μὲν δάκνειν καὶ ὑβρίζειν ἀποπαύονται, πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν ἧττον γίγνονται. οἵ τε ταῦροι ἐκτεμνόμενοι, τοῦ μὲν μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφίενται, τοῦ δ' ἰσχύειν καὶ ἐργάζεσθαι, οὐ στερίσκονται, καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύτως. τοῦ μὲν ἀπολείπειν τοὺς δεσπότας ἀποπαύονται, φυλάττειν δὲ καὶ εἰς θήραν οὐδὲν κακίους γίγνονται. καὶ οἵ γε ἄνθρωποι ὡσαύτως, ἠρεμέστεροι γίγνονται, στερισκόμενοι ταύτης τῆς ἐπιθυμίας. οὐ μέντοι ἀμελέστεροί γε τῶν προσταττομένων, οὐδ' ἧσσόν τι ἱππικοί. οὐδὲ ἧσσόν τι ἀκοντιστικοί, οὐδὲ ἧσσον φιλότιμοι. κατάδηλοι δὲ γίγνονται καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς θήραις. ὅτι ἔσωζον τὸ φιλόνεικον ἐν ταῖς ψυχαῖς. τοῦ δὲ πιστοὶ εἶναι, ἐν τῇ φθορᾷ τῶν δεσποτῶν, μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν. οὐδένες γὰρ πιστότερα ἔργα ἐπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσποτικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνούχων. εἰ δέ τι ἄρα τῆς τοῦ σώματος ἰσχύος μειοῦσθαι δοκοῦσιν, ὁ σίδηρος ἂν ἰσοῖ τοὺς ἀσθενεῖς ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς ἰσχυροῖς. ταῦτα δὴ γινώσκων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρωρῶν πάντας τοὺς περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτῆρας, ἐποιήσατο εὐνούχους. ἡγησάμενος δὲ οὐχ ἱκανὴν εἶναι τὴν φυλακὴν ταύτην, πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκό-

πει,

πει, τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασίλειον φύλακας λάβοι. εἰδὼς οὖν Πέρσας τοὺς οἴκοι, κακοβιωτάτους μὲν ὄντας διὰ πενίαν, ἐπιπονώτατα δὲ ζῶντας, διὰ τὴν τῆς χώρας τραχύτητα, καὶ διὰ τὸ αὐτουργοὺς εἶναι, τούτους ἐνόμισε μάλιστ' ἂν ἀγαπᾶν τὴν παρ' ἑαυτῷ δίαιταν. λαμβάνει οὖν τούτων, μυρίους δορυφόρους. οἳ κύκλῳ μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐφύλαττον περὶ τὰ βασίλεια, ὁπότε ἔσω ῥαΐσειεν. ὁπότε δὲ ἐξίοι που, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεταγμένοι ἐπορεύοντο. νομίσας δὲ καὶ Βαβυλῶνος ὅλης φύλακας δεῖν εἶναι ἱκανούς, εἴτ' ἐπιδημῶν αὐτὸς τυγχάνει, εἴτε καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε καὶ ἐν Βαβυλῶνι φρουροὺς ἱκανούς. μισθὸν δὲ καὶ τούτοις Βαβυλωνίους ἔταξε παρέχειν. βουλόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμηχανωτάτους εἶναι, ὅπως ὅτι ταπεινότατοι καὶ εὐκαθεκτότατοι εἶεν. αὕτη μὲν δὴ περὶ αὐτόν τε φυλακὴ, καὶ ἡ ἐν Βαβυλῶνι τότε κατασταθεῖσα, καὶ νῦν ἔτι οὕτως ἔχουσα διαμένει. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατέχοιτο, καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἡγήσατο τοὺς μισθοφόρους τούτους, οὐ τοσοῦτον βελτίονας τῶν ὑπηκόων εἶναι, ὅσον ἐλάττονας. τοὺς δ' ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγίνωσκε, συνεκτέον εἶναι, οἵπερ σὺν τοῖς θεοῖς τὸ κρατεῖν παρέχον. καὶ ἐπιμελητέον ὅπως μὴ ἀνῶσι τὴν τῆς ἀρετῆς ἄσκησιν. ὅπως δὲ μὴ ἐπιτάττειν αὐτοῖς δοκοίη, ἀλλὰ γνόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα ἄριστα εἶναι, οὕτως ἐμμένοιέν τε καὶ ἐπιμελοῖντο τῆς ἀρετῆς, συνέλεξε τούς τε ὁμοτίμους καὶ πάντας ὁπόσοι ἐπικαίριοι ἦσαν, καὶ ἀξιοχρεώτατοι αὐτῷ ἐδόκουν κοινωνοὶ εἶναι, καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγίστη χάρις, ὅτι ἔδοσαν ἡμῖν τυχεῖν, ὧν ἐνομίζομεν ἄξιοι εἶναι. νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν, καὶ οἵτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θρέψουσιν ἡμᾶς, ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίας, καὶ ἐν ταύταις κατασκευάς. καὶ μηδείς γε ὑμῶν ἔχων ταῦτα, νομισάτω ἀλλοτρίαν ἔχειν. νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀΐδιός ἐστιν, ὅταν πολεμούντων πόλις ἁλῷ, τῶν ἑλόντων εἶναι, καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει, καὶ τὰ χρήματα. οὔκουν ἀδικίᾳ γε ἕξετε

Μ λ ij ὅ, τι

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

ὅ,τι ἂν ἔχοιτε. ἀλλὰ φιλανθρωπίᾳ οὐκ ἀφαιρήσεσθε, ἢν ἐᾶτε ἔχειν αὐτούς. τὸ μέντοι ἐκ τοῦδε, οὕτως ἐγὼ γιγνώσκω. ὅτι εἰ μὲν τρεψόμεθα ἐπὶ ῥᾳδιουργίαν, καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀνθρώπων ἡδυπάθειαν, οἳ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν ἀθλιότατον, τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἡδυπάθειαν, ταχὺ ἡμᾶς φημὶ, ὀλίγου ἀξίους ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι, καὶ ταχὺ πάντων τῶν ἀγαθῶν στερήσεσθαι. οὐ γάρ τι τὸ ἀγαθοὺς ἄνδρας γενέσθαι, τοῦτο ἀρκεῖ, ὥστε καὶ διατελεῖν ὄντας ἀγαθούς, ἢν μή τις αὐτοῦ διατέλους ἐπιμελῆται. ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι, ἀμεληθεῖσαι μείονος ἄξιαι γίγνονται. καὶ τὰ σώματά γε αὐτὰ εὖ ἔχοντα, ὁπόταν τις αὐτὰ ἀνῇ ἐπὶ ῥᾳδιουργίαν, πονήρως πάλιν ἔχει. οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη, καὶ ἡ ἐγκράτεια, καὶ ἡ ἀλκή, ὁπόταν τις αὐτῶν ἀνῇ τὴν ἄσκησιν, ἐκ τούτου εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται. οὔκουν δεῖ μέλλειν. οὐδ' ἐπὶ τὸ αὐτίκα ἡδὺ, προϊέναι αὐτούς. μέγα μὲν γὰρ οἶμαι ἔργον, καὶ τὸ ἀρχὴν καταπρᾶξαι. πολὺ δ' ἔτι μεῖζον, τὸ, λαβόντα διασώσασθαι. τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν, πολλάκις τῷ τόλμαν μόνον παρασχομένῳ ἐγένετο. τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν, οὐκέτι τοῦτο ἄνευ σωφροσύνης, οὐδ' ἄνευ ἐγκρατείας, οὐδ' ἄνευ πολλῆς ἐπιμελείας γίγνεται. ἃ χρὴ γιγνώσκοντας νῦν, πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἀρετὴν, ἢ πρὶν τάδε τἀγαθὰ κτήσασθαι, εὖ εἰδότας, ὅτι ὅταν πλεῖστά τις ἔχῃ, τότε πλεῖστοι καὶ φθονοῦσι καὶ ἐπιβουλεύουσι, καὶ πολέμιοι γίγνονται, ἄλλως τε κἂν παρ' ἀκόντων τά τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν ὥσπερ ἡμεῖς ἔχῃ. τοὺς μὲν οὖν θεοὺς οἴεσθαι χρὴ σὺν ἡμῖν ἔσεσθαι. οὐ γὰρ ἐπιβουλεύσαντες ἀδίκως ἔχομεν, ἀλλ' ἐπιβουλευθέντες ἐτιμωρησάμεθα. τὸ μέντοι μετὰ τοῦτο κράτιστον ἡμῖν αὐτοῖς, παρασκευαστέον. τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ βελτίονας ὄντας, τῶν ἀρχομένων ἄρχειν ἀξιοῦν. θάλπους μὲν οὖν καὶ ψύχους, καὶ σίτων, καὶ ποτῶν, καὶ πόνων, καὶ ὕπνου, ἀνάγκη καὶ τοῖς δούλοις μεταδιδόναι. μεταδιδόντας γε μέν τοι, πειρᾶσθαι δεῖ ἐν τούτοις, πρῶτον βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθαι. πολεμικῆς δ' ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντάπασιν, οὐ μεταδοτέον τούτοις, οὕς τινας ἐργάτας τε ἡμετέρους, καὶ δασμοφόρους βου-

λόμεθα κτήσασθαι. ἀλλ' αὐτοὺς δεῖ, τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν. γιγνώσκοντας ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν. καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους τὰ ὅπλα ἀφῃρήμεθα, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ, μὴ τῶν ὅπλων ἐρήμους γίγνεσθαι, εὖ εἰδότας, ὅτι τοῖς ἀεὶ ἐγγυτάτω τῶν ὅπλων οὖσι, τούτοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν ἃ ἂν βούλωνται. εἰ δέ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί δῆτα ἡμῖν ὄφελος καταπρᾶξαι ἃ ἐπεθυμοῦμεν, εἰ ἔτι δεήσει καρτερεῖν καὶ πεινῶντας, καὶ διψῶντας, καὶ ἐπιμελουμένους, καὶ πονοῦντας· ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν, ὅτι τοσούτῳ τἀγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει, ὅσῳ ἂν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἴῃ. οἱ γὰρ πόνοι ὄψον τοῖς ἀγαθοῖς. ἄνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυγχάνειν τινός, οὐδὲν οὕτω πολυτελῶς παρασκευασθείη ἂν ὥσθ' ἡδὺ εἶναι. εἰ δὲ ὧν μὲν μάλιστα ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσιν, ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρεσκεύασεν, ὡς δ' ἂν ἥδιστα ταῦτα φαίνοιτο, αὐτός τις αὑτῷ ταῦτα παρασκευάσει. ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσούτῳ πλεονεκτήσει τῶν ἐνδεεστέρων βίου, ὅσῳ πεινήσας, τῶν ἡδίστων σίτων τεύξεται. καὶ διψήσας τῶν ἡδίστων ποτῶν ἀπολαύσεται. καὶ δεηθεὶς ἀναπαύσεως, ἥδιστον ἀναπαύσεται. ὧν ἕνεκα φημὶ χρῆναι νῦν ἐπιταθῆναι ἡμᾶς εἰς ἀνδραγαθίαν. ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν ᾗ ἄριστον καὶ ἥδιστον ἀπολαύσωμεν. καὶ ὅπως τοῦ πάντων χαλεπωτάτου ἄπειροι γενώμεθα. οὐ γάρ τοι τὸ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθά, οὕτω χαλεπὸν, ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν. ἐννοήσατε δὲ κἀκεῖνο, τίνα πρόφασιν ἔχοντες ἂν προσιείμεθα κακίονες ἢ πρόσθεν γενέσθαι. πότερον ὅτι ἄρχομεν; ἀλλ' οὐ δήπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον προσήκει εἶναι. ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονέστεροι δοκοῦμεν νῦν ἢ πρότερον εἶναι; ἔπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ φήσει τις τὴν κακίαν ἐπιπρέπειν; ἀλλ' ὅτι ἐπεὶ κεκτήμεθα δούλους, τούτους κολάσομεν ἢν πονηροὶ ὦσι; καὶ τί προσήκει αὐτὸν ὄντα πονηρὸν, πονηρίας ἕνεκα ἢ βλακείας, ἄλλους κολάζειν. ἐννοεῖτε δὲ καὶ τοῦτο ὅτι τρέφειν μὲν παρεσκευάσμεθα πολλούς, καὶ τῶν ἡμετέρων οἴκων φύλακας καὶ τῶν σωμάτων. αἰσχρὸν δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴη, εἰ δι' ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι τυγχάνειν,

Universidad de Deusto
Biblioteca

αὐτοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς ἂν δορυφορήσομεν. καὶ μὴν, οὐκ δεῖ εἰδέναι ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη, οἵα αὐτόν τινα καλὸν κἀγαθὸν ὑπάρχειν. τοῦτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρτεῖν. τῷ δ' ἀρετῆς ἐρήμῳ, οὐδὲ ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν προσήκει. τί οὖν φημι χρῆναι ποιεῖν καὶ ποῦ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν, καὶ ποῦ τὴν μελέτην ποιεῖσθαι; οὐδὲν καινὸν ὦ ἄνδρες ἐρῶ. ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμότιμοι διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημι χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ὁμοτίμους πάντας ἅπερ καὶ ἐκεῖ ἐπιτηδεύειν. καὶ ὑμᾶς γε ἐμὲ ὁρῶντας κατανοεῖν παρόντας, εἰ ἐπιμελόμενος ὧν δεῖ διάγω. ἐγώ τε ὑμᾶς κατανοῶν θεάσομαι, καὶ οὓς ἂν ὁρῶ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐπιτηδεύοντας, τούτους τιμήσω. καὶ τοὺς παῖδας δέ, οἳ ἂν ἡμῖν γίγνωνται, ἐνθάδε παιδεύομεν, αὐτοὶ γὰρ βελτίονες ἐσόμεθα, βουλόμενοι τοῖς παισὶν ὡς βέλτιστα παραδείγματα, ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχειν. οἵ τε παῖδες, οὐδ' ἂν εἰ βούλοιντο ῥᾳδίως πονηροὶ γένοιντο. αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μήτε ὁρῶντες μήτε ἀκούοντες. ἐν δὲ καλοῖς κἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΟΓΔΟΟΝ.

Δημηγορεία Χρυσάντα

Κῦρος μὲν οὖν, οὕτως εἶπεν, ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυσάντας καὶ εἶπεν ὧδε. ἀλλὰ πολλάκις μὲν δή, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς, οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ, οἵ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων, ὅπως μήποτε αὐτοὺς τἀγαθὰ ἐπιλείψει. Κῦρός τε μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν, ἀφ' ὧν μάλιστ' ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῖμεν. ὃ δέ μοι δοκεῖ ἐνδεέστερον ἢ ὡς ἐχρῆν δηλῶσαι, τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι τοὺς μὴ εἰ-

δότας διδάξαι. ἐννοήσατε γὰρ δή, τίς ἂν πόλις πολεμία, ὑπὸ μὴ πειθομένων ἁλοίη. τίς δ' ἂν φιλία, ὑπὸ μὴ πειθομένων διαφυλαχθείη. ποῖον δ' ἂν ἀπειθούντων στράτευμα, νίκης τύχοι. πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν μάχαις ἡττῷντο ἄνθρωποι, ἢ ἐπειδὰν ἄρξωνται ἰδίᾳ ἕκαστος περὶ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας βουλεύεσθαι. τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθείη ὑπὸ τῶν μὴ πειθομένων τοῖς κρείττοσι. ποῖαι δὲ πόλεις νομίμως ἂν οἰκήσειαν, ἢ ποῖοι οἶκοι σωθείησαν, πῶς δ' ἂν νῆες, ὅποι δεῖ ἀφίκοιντο. ἡμεῖς δὲ ἃ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν, διὰ τί ἄλλο μᾶλλον κατεπράξαμεν, ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι τῷ ἄρχοντι, διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ταχὺ μὲν ὅποι ἔδει παρεγιγνόμεθα. ἀθρόοι δὲ τῷ ἄρχοντι ἑπόμενοι, ἀνυπόστατοι ἦμεν. τῶν δ' ἐπιταχθέντων οὐδὲν ἡμιτελὲς κατελείπομεν. εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται, εἰς τὸ καταπράττειν τἀγαθά, οὕτως εὖ ἴστε ὅτι αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸ διασώζειν ἃ δεῖ, μέγιστον ἀγαθόν ἐστι. καὶ πρόσθεν μὲν δή, πολλοὶ ἡμῶν ἦρχον. οὐδενὸς δ' ἤρχομεν. νῦν δὲ κατεσκεύασθε οὕτω πάντες οἱ παρόντες, ὥστε ἄρχετε οἱ μέν, πλειόνων. οἱ δέ, μειόνων. ὥσπερ τοίνυν αὐτοί, ἀξιώσετε ἄρχειν τῶν ὑφ' ὑμῖν, οὕτω καὶ αὐτοὶ πειθώμεθα, οἷς ἂν ἡμῖν καθήκοι. τοσοῦτον δὲ διαφέρειν ἡμᾶς δεῖ τῶν δούλων, ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι, ἄκοντες τοῖς δεσπόταις ὑπηρετοῦσιν. ἡμᾶς δὲ εἴπερ ἀξιοῦμεν ἐλεύθεροι εἶναι, ἑκόντας δεῖ ποιεῖν, ὅτι πλείστου ἄξιον φαίνεται εἶναι. εὑρήσετε δέ, ἔφη, καὶ ἔνθα ἄνευ μοναρχίας πόλις οἰκεῖται. τὴν μάλιστα τοῖς ἄρχουσιν ἐθέλουσαν πείθεσθαι, ταύτην ἥκιστα τῶν πολεμίων ἀναγκαζομένην ὑπακούειν. παρῶμεν τε οὖν ὥσπερ Κῦρος κελεύει ἐπὶ τόδε τὸ ἀρχεῖον. ἀσκῶμέν τε, δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν ἃ δεῖ. παρέχωμέν τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆσθαι Κύρῳ ὅτι ἂν δέῃ. καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρή, ὅτι οὐ μὴ δυνήσεται Κῦρος εὑρεῖν, ὅτι αὐτῷ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν δὲ οὔ. ἐπείπερ ταὐτὰ ἡμῖν συμφέρει, καὶ οἱ αὐτοί εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάντας, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἀνίσταντο πολλοί, καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων συνεροῦντες. καὶ ἔδοξε τοὺς

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἐντίμους ἀεὶ παρεῖναι ἐπὶ θύρας, καὶ παρέχειν αὑτοὺς χρῆσθαι ὅ τι βούλοιτο, ἕως ἀφείη Κῦρος. ὡς δὲ τότ' ἔδοξεν, οὕτω καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες, θεραπεύουσι τὰς τῶν ἀρχόντων θύρας. ὡς δ' ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται, Κῦρος καταστησάμενος, εἰς τὸ διαφυλάττειν ἑαυτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχήν, ταῦτα καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι ποιοῦντες. οὕτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ καὶ τἆλλα. ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτίων γένηται, καθαρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται. ὅταν δὲ χείρων, φαυλότερον. ἐφοίτων μὲν οὖν ἐπὶ τὰς θύρας Κύρου οἱ ἔντιμοι σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συνδόξαν πᾶσι τοῖς ἀρίστοις, τῶν συγκαταστρεψαμένων τὴν ἀρχήν. Κῦρος δ' ἐπὶ μὲν τἆλλα, καθίστη ἄλλους ἐπιμελητάς. καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες, καὶ δαπανημάτων δοτῆρες, καὶ ἔργων ἐπιστάται, καὶ κτημάτων φύλακες, καὶ τῶν εἰς τὴν δίαιταν ἐπιτηδείων ἐπιμεληταί. καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητὰς καθίστη, οὓς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιστ' ἂν παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐδαιμονίας οἱ ᾤετο χρῆναι ἔχειν, τούτους ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται, οὐκέτι τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἄλλοις προσέταττεν, ἀλλ' αὑτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον εἶναι. ᾔδει γὰρ ὅτι εἴ ποτε μάχης δεήσοι, ἐκ τούτων αὐτῷ καὶ παραστάτας καὶ ἐπιστάτας ληπτέον εἴη, σὺν οἷσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι. καὶ ταξιάρχους δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐγίγνωσκεν ἐκ τούτων καταστατέους εἶναι. εἰ δέοι δὲ καὶ στρατηγῶν που ἄνευ αὐτοῦ, ᾔδει ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἶναι, καὶ πόλεων δὲ καὶ ὅλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ σατράπαις ᾔδει ὅτι τούτων τισὶ χρηστέον, καὶ πρέσβεις γε τούτων τινὰς πεμπτέον, ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἡγεῖτο εἶναι, εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν ὧν δέοιτο. μὴ ὄντων μὲν οὖν οἵων δεῖ, δι' ὧν αἱ μέγισται καὶ πλεῖσται πράξεις ἔμελλον εἶναι, κακῶς ἡγεῖτο τὰ αὑτοῦ ἕξειν. εἰ δ' οὗτοι εἶεν οἵους δέοι, πάντα ἐνόμιζε καλῶς ἔσεσθαι. ἐνέδυ μὲν οὖν οὕτω γνοὺς εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν. ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὑτῷ ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. οὐ γὰρ

ᾤετο

ᾤετο οἷόν τε εἶναι, μὴ αὐτόν τινα ὄντα οἷον δεῖ, ἄλλους παρορμᾶν ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ καλὰ ἔργα. ὡς δὲ ταῦτα διενοήθη, ἡγήσατο σχολῆς πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν κρατίστων ἐπιμελεῖσθαι. τὸ μὲν οὖν προσόδων ἀμελεῖν, οὐχ οἷόν τε ἐνόμιζεν εἶναι. προνοῶν ὅτι πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν. τὸ δ' αὖ πολλῶν κτημάτων ὄντων, ἀμφὶ ταῦτα ἀεὶ αὐτὸν ἔχειν, ᾔδει ὅτι ἀσχολίαν παρέξει τῆς τῶν ὅλων σωτηρίας ἐπιμελεῖσθαι. οὕτω δὴ σκοπῶν, ὅπως ἄν τά τε οἰκονομικὰ καλῶς ἔχοι, καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ πως τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν. ὡς γὰρ τὰ πολλὰ δεκάδαρχοι μὲν, δεκάδων ἐπιμέλονται. λοχαγοὶ δὲ δεκαδάρχων. χιλίαρχοι δὲ λοχαγῶν. μυρίαρχοι δὲ χιλιάρχων, καὶ οὕτως οὐδεὶς ἀτημέλητος γίγνεται, οὐδ' ἢν πάνυ πολλαὶ μυριάδες ἀνθρώπων ὦσι. καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς βούληται χρήσασθαί τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ, ἢν τοῖς μυριάρχοις παραγγείλῃ. ὥσπερ οὖν ταῦτα ἔχει, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς πράξεις. ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐγένετο ὀλίγοις διαλεγομένῳ, μηδὲν τῶν οἰκείων ἀτημελήτως ἔχειν. καὶ ἐκ τούτου ἤδη σχολὴν ἦγε πλέω, ἢ ἄλλος μιᾶς οἰκίας καὶ μιᾶς νεὼς ἐπιμελούμενος. οὕτω δὴ καταστησάμενος τὰ αὑτοῦ ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὑτόν, ταύτῃ τῇ καταστάσει χρῆσθαι. τὴν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω κατεσκευάσατο ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς περὶ αὑτόν. ἤρχετο δ' ἐπιστατεῖν τοῦ οἵους δεῖ εἶναι τοὺς κοινῶνας. πρῶτον μὲν ὁπόσοι ὄντες ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι μὴ παρεῖεν ἐπὶ τὰς θύρας, τούτους ἐπεζήτει, νομίζων τοὺς μὲν παρόντας, οὐκ ἂν ἐθέλειν οὔτε κακὸν οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν ἂν πράττειν. καὶ διὰ τὸ παρ' ἄρχοντι εἶναι, καὶ διὰ τὸ εἰδέναι ὅτι ὁρῷντο ὅ,τι πράττοιεν ὑπὸ τῶν βελτίστων. οἱ δὲ μὴ παρεῖεν, τούτους ἡγεῖτο, ἢ ἀκρατείᾳ τινὶ, ἢ ἀδικίᾳ, ἢ ἀμελείᾳ ἀπεῖναι. τοῦτο οὖν πρῶτον ἡγησάμενος, προσηνάγκαζε τοὺς τοιούτους παρεῖναι. τῶν γὰρ παρ' ἑαυτῷ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν ἄν τινα λαβεῖν τὰ τοῦ μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμβάνειν τὰ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ οὖν τοῦτο γένοιτο, ἧκον ἂν εὐθὺς οἱ στερόμενοι ὡς ἠδικημένοι. ὁ δὲ Κῦ-

Nm ρος

Universidad de Deusto
Biblioteca

ρος, πολλῷ μὲν χρόνον οὐκ ἐσχόλαζε τοῖς τοιούτοις ὑπακούειν. ἐπεὶ δὲ ἀκούσειεν αὐτῶν, πλεῖω χρόνον ἀνεβάλλετο τὴν διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν, ἡγεῖτο προσεθίζειν αὐτούς, θεραπεύειν. ἧττον δὲ ἐχθρούς, ἢ εἰ αὐτὸς κολάζων ἠνάγκαζε παρεῖναι. εἷς μὲν διδασκαλίας τρόπος ἦν αὐτῷ οὗτος τοῦ παρεῖναι, ἄλλος δέ, τὸ τὰ ῥᾷστα καὶ κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προστάττειν. ἄλλος δέ, τὸ μηδέποτε τοῖς ἀποῦσι νέμειν. ὁ δὲ δὴ μέγιστος τρόπος τῆς ἀνάγκης ἦν, εἴ τις τούτων μηδενὸς ὑπακούοι, ἀφελόμενος ἂν τοῦτον ἃ ἔχοι, ἄλλῳ ἐδίδου, ὃν ᾤετο δύνασθαι ἂν ἐν τῷ δέοντι παρεῖναι. καὶ οὕτως ἐγίγνετο αὐτῷ φίλος χρήσιμος ἀντὶ ἀχρήστου. ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ νῦν βασιλεύς, ἤν τις ἀπῇ, οἷς παρεῖναι καθήκει. τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν, οὕτω προσεφέρετο. τοὺς δὲ παρέχοντας ἑαυτούς, ἐνόμισε μάλιστ᾽ ἂν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ παρορμᾶν ἔργα, ἐπείπερ ἄρχων αὐτῶν, εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πειρῷτο τοῖς ἀρχομένοις, πάντων μάλιστα κεκοσμημένον τῇ ἀρετῇ. αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἐδόκει, καὶ διὰ τοὺς γραφομένους νόμους βελτίους γιγνομένους ἀνθρώπους. τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρχοντα, βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμισεν, ὅτι καὶ τάττειν ἱκανός ἐστι, καὶ ὁρᾶν τὸν ἀτακτοῦντα καὶ κολάζειν. οὕτω δὴ γιγνώσκων, πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον ἐπεδείκνυεν ἑαυτὸν ἐκπονοῦντα ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ. ἐπεὶ δὲ εὐδαιμονέστερος ἦν, καὶ τότε πρῶτον κατεστάθησαν οἱ μάγοι ὑμνεῖν τε ἀεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεούς, καὶ θύειν ἂν ἑκάστην ἡμέραν, οἷς οἱ μάγοι θεοῖς εἴποιεν. οὕτω δὴ τὰ τότε κατασταθέντα, ἔτι καὶ νῦν διαμένει, παρὰ τῷ ἀεὶ ὄντι βασιλεῖ. ταῦτα οὖν πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι, ἢν θεραπεύωσι τοὺς θεούς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός τε ὢν καὶ ἄρχων, καὶ Κύρῳ δ᾽ ἂν ἡγοῦντο ταῦτα ποιοῦντες ἀρέσκειν. ὁ δὲ Κῦρος τὴν τῶν μεθ᾽ αὑτοῦ εὐσέβειαν, καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ οἱ πλεῖν αἱρούμενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον, ἢ μετὰ τῶν ἠσεβηκέναι τι δοκούντων. πρὸς δὲ τούτοις ἐλογίζετο ὡς εἰ πάντες οἱ κοινωνοὶ θεοσεβεῖς εἶεν, ἧττον ἂν αὐτοὺς ἐθέλειν,

περί τε

περί τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι ποιεῖν, καὶ περὶ ἑαυτόν, εὐεργέτης νομίζων εἶναι τῶν κοινωνῶν. ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο, μηδένα μήτε φίλον ἀδικεῖν, μήτε σύμμαχον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς ὁρῶν, μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλλους ᾤετ᾽ ἂν τῶν μὲν αἰσχρῶν κερδῶν ἀπέχεσθαι, διὰ τοῦ δικαίου δ᾽ ἐθέλειν πορίζεσθαι. καὶ αἰδοῦς δ᾽ ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον πάντας ἐμπιπλάναι, εἰ αὐτὸς φανερὸς εἴη, πάντας οὕτως αἰδούμενος, ὡς μήτ᾽ εἰπεῖν ἂν, μήτε ποιῆσαι μηδὲν αἰσχρόν. ἐτεκμαίρετο δὲ τοῦτο οὕτως ἕξειν ἐκ τῶνδε, μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα, ἀλλὰ καὶ οὓς οὐ φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αἰδουμένους αἰδοῦνται τῶν ἀναιδῶν οἱ ἄνθρωποι. καὶ γυναῖκας δὲ ἃς ἂν αἰδουμένας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν ὁρῶντες. τὸ δ᾽ αὖ πείθεσθαι, οὕτω μάλιστ᾽ ἂν ᾤετο ἔμμονον εἶναι τοῖς περὶ αὐτόν, εἰ τοὺς ἀπροφασίστως πειθομένους φανερὸς εἴη μᾶλλον τιμῶν, τῶν τὰς μεγίστας ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχεσθαι. γιγνώσκων δὲ οὕτω καὶ ποιῶν διετέλει. καὶ σωφροσύνην δὲ αὐτοῦ ἐπιδεικνύς, μᾶλλον ἐποίει καὶ ταύτην πάντας ἀσκεῖν. ὅταν γὰρ ὁρῶσιν, ᾧ μάλιστα ἔξεστιν ὑβρίζειν, τοῦτον σωφρονοῦντα, οὕτω μᾶλλον οἵ γε ἀσθενέστεροι ἐθέλουσιν οὐδὲν ὑβριστικὸν ποιοῦντες φανεροὶ εἶναι. διῄρει δὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύνην τῇδε, ὡς τοὺς μὲν αἰδουμένους, τὰ ἐν τῷ φανερῷ αἰσχρὰ φεύγοντας, τοὺς δὲ σώφρονας, καὶ τὰ ἐν τῷ ἀφανεῖ. καὶ ἐγκράτειαν δὲ οὕτω μάλιστ᾽ ἂν ᾤετο ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν, ἑλκόμενον ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν. ἀλλὰ προπονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον, σὺν τῷ καλῷ τῶν εὐφροσυνῶν. τοιγαροῦν τοιοῦτος ὤν, ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς θύραις, πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπεικόντων τοῖς ἀμείνοσι. πολλὴν δ᾽ αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. ἐπέγνως δ᾽ ἂν ἐκεῖ οὐδένα, οὔτε ὀργιζόμενον κραυγῇ, οὔτε χαίροντα ὑβριστικῷ γέλωτι. ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτούς, ἡγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος ζῆν. τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὁρῶντες ἐπὶ θύραις διῆγον. τῆς πολεμικῆς δ᾽ ἕνεκα ἀσκήσεως, ἐπὶ θήραν ἐξῆγεν οὕσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι. ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως,

 ἀρίστην

Universidad de Deusto Biblioteca

ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ γὰρ ἐπόχους ἐν παντοδαποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσι, διὰ τὸ θηρίοις φεύγουσιν ἐφέπεσθαι. καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων, ἐνεργοὺς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται, διὰ τὴν τοῦ λαμβάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν ἐγκράτειαν δὲ, καὶ πόνους καὶ ψύχη καὶ θάλπη, καὶ λιμὸν, καὶ δίψος δύνασθαι φέρειν, ἐνταῦθα μάλιστα προσείθιζε τοὺς κοινῶνας. καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλέα, ταῦτα ποιοῦντες, διατελοῦσιν. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ᾤετο προσήκειν οὐδενὶ ἀρχῆς, ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχομένων, καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι δῆλον. καὶ ὅτι οὕτως ἀσκῶν τοὺς περὶ ἑαυτὸν, πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἐξεπόνει καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας, καὶ τὰς μελέτας. καὶ γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξῆγεν, ὁπότε μὴ μένειν ἀνάγκη τις εἴη. αὐτὸς δὲ καὶ ὁπότε ἀνάγκη εἴη, οἴκοι ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τρεφόμενα. καὶ οὔτε αὐτός ποτε πρὶν ἱδρῶσαι δεῖπνον ᾑρεῖτο, οὔτε ἵπποις ἀγυμνάστοις σῖτον ἐνέβαλε. συμπαρεκάλει δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν θήραν, τοὺς περὶ αὐτὸν σκηπτούχους. τοιγαροῦν, πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερεν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις. πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκεῖνον, διὰ τὴν ἀεὶ μελέτην. παράδειγμα μὲν δὴ τοιόνδε ἑαυτὸν παρείχετο. πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων οὕς τινας μάλιστα ὁρῴη τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώροις, καὶ ἀρχαῖς, καὶ ἕδραις, καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιρεν. ὥστε πολλὴν πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλεν, ὅπως ἕκαστος ἄριστος φανήσοιτο Κύρῳ. καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν, ὡς οὐ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν, τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ καταγοητεύειν ᾤετο χρῆναι αὐτούς. στολήν τε γοῦν εἵλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν, καὶ τοὺς κοινῶνας ταύτην ἔπεισεν ἐνδύεσθαι. αὕτη γὰρ αὐτῷ συγκρύπτειν ἐδόκει, εἴ τίς τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ καλλίστους καὶ μεγίστους ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας. καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν, ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ἔστι, καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσί, καὶ ὑποχρί-

εσθαι

εσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσίετο, ὡς εὐοφθαλμότεροι φαίνοιντο ἢ εἰσί, καὶ ἐντρίβεσθαι ὡς εὐχροώτεροι ὁρῷντο ἢ πεφύκασιν. ἐμελέτησε δὲ καὶ ὡς μὴ δὲ πτύοντες, μηδὲ ἀπομυττόμενοι φανεροὶ εἶεν. μὴ δὲ μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θέαν μηδενὸς, ὡς οὐδὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα ᾤετο φέρειν τι, εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις. οὓς μὲν δὴ ἄρχειν ᾤετο χρῆναι δι' ἑαυτοῦ οὕτω κατεσκεύασε, καὶ μελέτῃ καὶ τῷ σεμνῶς προεστάναι αὐτῶν. οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τούτους, οὔτε μελετᾶν τῶν ἐλευθερίων πόνων οὐδένα παρώρμα, οὔτε ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπεν. ἐπεμέλετο δὲ, ὅπως μήποτε ἄσιτοι, μήτε ἄποτοί ποτε ἔσοιντο, ἐλευθερίων ἕνεκα μελετημάτων. καὶ γὰρ ὁπόταν ἐλαύνοιεν τὰ θηρία τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία φέρεσθαι, σῖτον εἰς θήραν τούτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθέρων, οὐδενί. καὶ ὁπότε πορεία εἴη, ἦγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα ὥσπερ τὰ ὑποζύγια. καὶ ὁπότε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστου, ἀνέμενεν αὐτοὺς ἔστ' ἂν φάγοιέν τι, ὡς μὴ βουλιμιῷεν. ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν, ὥσπερ οἱ ἄριστοι, πατέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν. ὅπως ἀναμφιλόγως ἀεὶ ἀνδράποδα διατελοῖεν, τῇ μὲν δὴ ὅλῃ Περσῶν ἀρχῇ, οὕτω τὴν ἀσφάλειαν κατεσκεύαζεν. ἑαυτῷ δὲ ὅτι μὲν οὐχ ὑπὸ τῶν καταστραφέντων κίνδυνος εἴη παθεῖν τι, ἰσχυρῶς ἐθάρρει. καὶ γὰρ ἀνάλκιδας ἡγεῖτο εἶναι αὐτοὺς, καὶ ἀσυντάκτους ὄντας ἑώρα. καὶ πρὸς τούτοις, οὐδὲ ἐπλησίαζε τούτων οὐδεὶς αὐτῷ, οὔτε νυκτὸς, οὔτε ἡμέρας. οὓς δὲ κρατίστους τε ἡγεῖτο, καὶ ὡπλισμένους καὶ ἀθρόους ὄντας ἑώρα. καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ᾔδει ἱππέων ἡγεμόνας ὄντας, τοὺς δὲ, πεζῶν. πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ φρονήματα ἔχοντας ᾐσθάνετο ὡς ἱκανοὺς ὄντας ἄρχειν. καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτοῦ, οὗτοι μάλιστα ἐπλησίαζον. καὶ αὐτῷ δὲ Κύρῳ τούτων πολλοὶ πολλάκις συνεμίγνυσαν, ἀνάγκη γοῦν ἦν ὅ τι καὶ χρῆσθαι ἔμελλεν αὐτοῖς. ἀπὸ τούτων δὴ καὶ κίνδυνος ἦν αὐτὸν μάλιστα παθεῖν τι κατὰ πολλοὺς τρόπους. σκοπῶν οὖν ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀκίνδυνα γένοιντο, τὸ μὲν περιελέσθαι αὐτῶν τὰ ὅπλα καὶ ἀπολέμους ποιῆσαι ἀπεδοκίμασε. καὶ ἄδικον ἡγούμενος,

καὶ

καὶ κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τοῦτο νομίζων. τὸ δ' αὖ μὴ προσίεσθαι
αὐτοὺς, καὶ τὸ ἀπιστεῖν φανερὸν εἶναι, ἀρχὴν ἡγεῖτο πολέ-
μου. ἀλλ' ἀντὶ πάντων τούτων ἔγνω κράτιστον εἶναι πρὸς τὴν
αὐτοῦ ἀσφάλειαν καὶ κάλλιστον, εἰ δύναιτο ποιῆσαι τοὺς κρατίστους
ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους ἢ ἀλλήλοις. ὡς οὖν ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι
δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, τοῦτο πειρασόμεθα διηγήσασθαι. πρῶτον μὲν
γὰρ διαπαντὸς ἀεὶ τοῦ χρόνου φιλανθρωπίαν τῆς ψυχῆς ὡς ἠδύ-
νατο μάλιστα ἐνεφάνιζεν. ἡγούμενος ὥσπερ οὐ ῥᾴδιόν ἐστι φιλεῖν
τοὺς μισεῖν δοκοῦντας, οὐδ' εὐνοεῖν τοῖς κακονόοις, οὕτω καὶ τοὺς
γνωσθέντας ὡς φιλοῦσι καὶ εὐνοοῦσιν, οὐκ ἂν δύνασθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν
φιλεῖσθαι ἡγουμένων. ἕως μὲν οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν εὐ-
εργετεῖν, τῷ τε προνοεῖν τῶν συνόντων, καὶ τῷ προπονεῖν, καὶ
τῷ συνηδόμενος μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανερὸς εἶναι, συνα-
χθόμενος δὲ ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τούτοις ἐθήρα τὴν φιλίαν θη-
ρεύειν. ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο αὐτῷ, ὥστε χρήμασιν εὐεργετεῖν, δο-
κεῖ ἡμῖν γνῶναι, πρῶτον μὲν, ὡς εὐεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς
ἀλλήλους, οὐδέν ἐστιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριτώτερον,
ἢ σίτων καὶ ποτῶν μετάδοσις. τοῦτο δ' οὕτω νομίσας, πρῶτον
μὲν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν συνέταξεν, ὅπως οἷς αὐτὸς σιτοῖτο
σίτοις, τούτοις ὅμοια ἀεὶ παρατίθοιτο αὐτῷ, ἱκανὰ παμπόλ-
λοις ἀνθρώποις. ὅσα δὲ παρατεθείη, ταῦτα πάντα πλὴν οἷς αὐ-
τὸς ἢ οἱ σύνδειπνοι χρήσαιντο διεδίδου, οἷς ἀεὶ βούλοιτο τῶν φίλων
μνήμην ἐνδείκνυσθαι ἢ φιλοφροσύνην. διέπεμπε δὲ καὶ τούτοις
οὓς ἀγασθείη, ἢ ἐν φυλακαῖς, ἢ ἐν θεραπείαις, ἢ ἐν ταῖς τισινοῦν
πράξεσιν. ἐνσημαινόμενος τοῦτο, ὅτι οὐχὶ λανθάνοιεν χαρίζεσθαι
βουλόμενοι. ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης, ὁπότε
τινὰ ἐπαινέσειε. καὶ τὸν πάντα δὲ σῖτον τῶν οἰκετῶν, ἐπὶ τὴν αὐ-
τοῦ τράπεζαν ἐπετίθετο. οἰόμενος, ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν, ἐμποιεῖ-
ν τινὰ καὶ τοῦτον εὔνοιαν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαί τινα βούλοιτο
τῶν φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τούτοις ἔπεμπεν ἀπὸ τραπέζης.
καὶ νῦν γὰρ ἔτι, οἷς ἂν ὁρῶσι πεμπόμενα ἀπὸ τῆς βασιλέως τρα-
πέζης, τούτους πάντες μᾶλλον θεραπεύουσι. νομίζοντες αὐ-

τοὺς

τοὺς ἐντίμους εἶναι, καὶ ἱκανοὺς διαπράττειν ἤν τι δέωνται. ἔτι δὲ
καὶ οὐ τούτων μόνον ἕνεκα τῶν εἰρημένων εὐφραίνει τὰ πεμπό-
μενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ, πολὺ διαφέρει
τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. καὶ τοῦτο μέντοι οὕτως ἔχειν,
οὐδέν τι θαυμαστόν. ὥσπερ γὰρ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν
ταῖς μεγάλαις πόλεσιν ἐξειργασμέναι εἰσί, κατὰ τὸν αὐτὸν τρό-
πον καὶ τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα, πολὺ διαφερόντως ἐκπεπόνη-
ται. ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν, οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλίνην,
θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν. πολλάκις δ' ὁ αὐτὸς οὗτος καὶ οἰκο-
δομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ, ἢν καὶ οὕτως ἱκανοὺς αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας
λαμβάνῃ. ἀδύνατον οὖν πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον, πάντα
καλῶς ποιεῖν. ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι, διὰ τὸ πολλοὺς ἑ-
κάστου δεῖσθαι, ἀρκεῖ καὶ μία ἑκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι. πολ-
λάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία. ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν, ἀνδρεῖα.
ὁ δὲ γυναικεῖα. ἔστι δὲ ἔνθα καὶ ὑποδήματα. ὁ μὲν, νευρορραφῶν
μόνον τρέφεται. ὁ δὲ σχίζων, ὁ δὲ, χιτῶνας μόνον συντέμνων. ὁ δέ-
γε τούτων οὐδὲν ποιῶν, ἀλλὰ συντιθεὶς ταῦτα. ἀνάγκη οὖν τὸν ἐν
βραχυτάτῳ διατρίβοντα ἔργῳ, τοῦτον καὶ ἄριστα διηναγκάσ-
θαι τοῦτο ποιεῖν. τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέπονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαι-
ταν. ᾧ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάττει.
ὄψα ἄλλοτε ἀλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη οἶμαι τούτῳ ὡς ἂν ἕκαστον
προχωρῇ, οὕτως ἔχειν. ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον ἑνὶ ἕψειν κρέα. ἄλλῳ
ὀπτᾶν. ἄλλῳ δὲ ἰχθὺν ἕψειν. ἄλλῳ ὀπτᾶν. ἄλλῳ ἄρτους ποιεῖν καὶ
μηδὲ τούτους παντοδαπούς, ἀλλὰ ἀρκεῖν ἂν ἓν εἶδος εὐδοκι-
μοῦν παράσχηται, ἀνάγκη οἶμαι ταῦτα οὕτω ποιούμενα, πολὺ δὲ
διαφερόντως ἐξειργάσθαι ἕκαστον. τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπείᾳ
τοιαῦτα ποιῶν, πολὺ ὑπερβάλλετο πάντας, ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις
πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἐκράτει, τοῦτο νῦν διηγήσομαι. πολὺ γὰρ
διενεγκὼν ἀνθρώπων, τῷ πλείστας προσόδους λαμβάνειν, πολὺ
ἔτι πλέον διήνεγκε, τῷ πλεῖστα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. κατῆρξε
μὲν οὖν τούτου Κῦρος, διαμένει δὲ ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν
ἡ πολυδωρία. τίνι μὲν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες φανεροί, ἢ

περσῶν

γερῶν βασιλεῖ; τίς δὲ κοσμῶν κάλλιον φαίνεται στολαῖς τῶν περὶ αὐτὸν ἢ βασιλεύς; τίνος δὲ δῶρα γινώσκεται ὥσπερ ἔνια τῶν βασιλέως, ψέλλια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι. οὐ γὰρ δὴ ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ᾧ ἂν μὴ βασιλεὺς δῷ. τίς δ' ἄλλος λέγεται δώρων μεγέθει ποιεῖν αἱρεῖσθαι αὑτὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν, καὶ ἀντὶ πατέρων, καὶ ἀντὶ παίδων; τίς δ' ἄλλος ἐδυνάσθη ἐχθροὺς ἀπέχοντας πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν τιμωρεῖσθαι ὡς Περσῶν βασιλεύς; τίς δ' ἄλλος καταστρεψάμενος ἀρχὴν, ὑπὸ τῶν ἀρχομένων πατὴρ καλούμενος ἀπέθανεν, ἢ Κῦρος. τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα δῆλον ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον, ἢ ἀφαιρουμένου. κατεμάθομεν δὲ, ὡς καὶ τοὺς βασιλέως καλουμένους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ βασιλέως ὦτα οὐκ ἄλλῳ ἐκτήσατο, ἢ τῷ δωρεῖσθαί τε καὶ τιμᾶν. τοὺς γὰρ ἀπαγγείλαντας ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἴη πεπύσθαι, μεγάλως εὐεργετῶν, πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπους, καὶ ὠτακουστεῖν, καὶ κατοπτεύειν, τί ἂν ἀγγείλαντες ὠφελήσειαν βασιλέα. ἐκ τούτου δὴ, καὶ πολλοὶ ἐνομίσθησαν βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ ὦτα. εἰ δέ τις οἴεται ἕνα αἱρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ ὀρθῶς οἴεται. ὀλίγα γὰρ εἷς ἂν ἴδοι καὶ εἷς ἀκούσειε, καὶ τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν παραγγελλόμενον εἴη, εἰ ἑνὶ τοῦτο προστεταγμένον εἴη. πρὸς δὲ, καὶ ὅντινα γινώσκοιεν ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον ἂν εἰδεῖεν ὅτι φυλάττεσθαι δεῖ. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει. ἀλλὰ τοῦ φάσκοντος ἀκοῦσαί τι ἢ ἰδεῖν, ἄξιον ἐπιμελείας, παντὸς βασιλεὺς ἀκούει. οὕτω δὴ, πολλὰ μὲν βασιλέως ὦτα, πολλοὶ δὲ ὀφθαλμοὶ νομίζονται, καὶ φοβοῦνται πανταχοῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν ἃ μὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτοῦ παρόντος. οὔκουν ὅπως μνησθῆναι ἄν τις ἐτόλμησε πρὸς τινα περὶ Κύρου, φλαῦρόν τι. ἀλλ' ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὠσὶ βασιλέως τοῖς ἀεὶ παροῦσιν, οὕτως ἕκαστος διέκειτο. τοῦ δὲ οὕτω διακεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ὅ, τι ἄν τις αἰτιάσαιτο μᾶλλον, ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν εὐεργετεῖν. καὶ τὸ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν πλουσιώτατον ὄντα, οὐ θαυμαστόν. τὸ δὲ θε-

ραπείᾳ

ραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγενέσθαι, τοῦτο ἀξιολογώτερον. ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται κατάδηλος εἶναι, μηδενὶ ἂν οὕτως αἰσχυνθεὶς ἡττώμενος, ὡς φίλων θεραπείᾳ. καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται, ὡς λέγοι, παραπλήσια ἔργα εἶναι, νομέως ἀγαθοῦ, καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ. τόν τε γὰρ νομέα χρῆναι, ἔφη, εὐδαίμονα τὰ κτήνη ποιοῦντα, χρῆσθαι αὐτοῖς, ἢ δὴ προβάτων εὐδαιμονία. τόν τε βασιλέα ὡσαύτως, εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα, χρῆσθαι αὐτοῖς. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονείκως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θεραπείᾳ περιγίγνεσθαι. καλὸν δὲ ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κῦρος ἐπιδεῖξαι Κροίσῳ, ὅτε ἐνουθέτει αὐτὸν, ὡς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι, πένης ἔσοιτο, ἐξὸν αὐτῷ θησαυροὺς χρυσοῦ πλείστους ἑνί γε ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ καταθέσθαι. καὶ τὸν Κῦρον λέγεται ἐρέσθαι, καὶ πόσα ἂν ἤδη οἴει μοι χρήματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυσίον ὥσπερ σὺ κελεύεις, ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι; καὶ τὸν Κροῖσον εἰπεῖν, πολύν τινα ἀριθμόν. καὶ τὸν Κῦρον πρὸς ταῦτα. ἄγε δὴ φάναι ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα σὺν Ὑστάσπᾳ τουτῳί, ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. σὺ δὲ ὦ Ὑστάσπα, ἔφη, περιελθὼν πρὸς τοὺς φίλους, λέγε αὐτοῖς, ὅτι δέομαι χρυσίου πρὸς πρᾶξίν τινα. καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι, καὶ κέλευε αὐτοὺς, ὁπόσα ἂν ἕκαστος δύναιτο πορίσαι μοι χρήματα, γράψαντας δὲ καὶ κατασημηναμένους δοῦναι τὴν ἐπιστολὴν τῷ Κροίσου θεράποντι φέρειν. ταῦτα δὲ ὅσα ἔλεγε, καὶ γράψας καὶ σημηνάμενος, ἐδίδου τῷ Ὑστάσπᾳ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους. ἐνέγραφε δὲ πρὸς πάντας, καὶ Ὑστάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ περιῆλθε καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροίσου θεράπων τὰς ἐπιστολὰς, ὁ δὴ Ὑστάσπας εἶπεν, ὦ Κῦρε βασιλεῦ, καὶ ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι. πάμπολλα γὰρ ἔχων πάρειμι δῶρα διὰ τὰ σὰ γράμματα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. εἷς μὲν τοίνυν καὶ οὗτος ἤδη θησαυρὸς ἡμῖν ὦ Κροῖσε, τοὺς δὲ ἄλλους καταθεῶ, καὶ λόγισαι, πόσα ἐστὶν ἕτοιμα χρήματα, ἤν τι δέωμαι χρῆσθαι. λέγεται δὴ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος, πολλαπλάσια εὑρεῖν, ἢ ἔφη Κύρῳ ἂν εἶναι

ἐν τοῖς

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη εἶ συνέλεξεν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερὸν ἐγένετο, ἔπειν λέγεται ὁ Κῦρος. ὁρᾷς, φάναι, ὦ Κροῖσε ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυροί. ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις, με παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλλέγοντα, φθονεῖσθαί τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ φύλακας αὐτοῖς ἐφιστάντα, μισθοφόρους τούτοις πιστεύειν. ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν, τούτους μοι νομίζω θησαυροὺς, καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε, καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι, ἢ εἰ φρουροὺς μισθοφόρους ἐπεστησάμην. καὶ ἄλλο δέ σοι ἐρῶ. ἐγὼ γὰρ ὦ Κροῖσε, ὃ μὲν οἱ θεοὶ δόντες εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως πένητας πάντας, τούτου μὲν οὐδ' αὐτὸς δύναμαι περιγενέσθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἄπληστος κἀγὼ, ὥσπερ οἱ ἄλλοι χρημάτων. τῇδέ γε μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν πλείστων, ὅτι οἱ μὲν, ἐπειδὰν τῶν ἀρκούντων περιττὰ κτήσωνται, τὰ μὲν αὐτῶν κατορύττουσι. τὰ δὲ, κατασήπουσι, τὰ δὲ, ἀριθμοῦντες, καὶ μετροῦντες, καὶ ἱστάντες, καὶ διαψύχοντες, καὶ φυλάττοντες, πράγματα ἔχουσι. καὶ ὅμως ἔνδον ἔχοντες αὐτὰ, οὔτε ἐσθίουσι πλείω ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν γὰρ ἄν. οὔτ' ἀμφιέννυνται πλείω ἢ δύνανται φέρειν. ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἄν. ἀλλὰ τὰ περιττὰ χρήματα, πράγματα ἔχουσιν. ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς, καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλειόνων. ἐπειδὰν δὲ κτήσωμαι, ἃ ἂν ἴδω περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τούτοις τάς τ' ἐνδείας τῶν φίλων ἐξαρκοῦμαι, καὶ πλουτίζων, καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους. εὔνοιαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ εὔκλειαν, ἃ οὔτε κατασήπεται, οὔτε ὑπερπληρούμενα λυμαίνεται. ἀλλὰ ἡ εὔκλεια, ὅσῳ ἂν πλείων ᾖ, τοσούτῳ καὶ μείζων, καὶ καλλίων, καὶ κουφοτέρα φέρειν γίγνεται. πολλάκις δὲ καὶ τοὺς φέροντας αὐτὰ, κουφοτέρους παρέχεται. ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῇς, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ τοὺς πλεῖστα ἔχοντας καὶ φυλάττοντας πλεῖστα, εὐδαιμονεστάτους ἡγοῦμαι (οἱ γὰρ τὰ τείχη φυλάττοντες, οὕτως ἂν εὐδαιμονέστατοι εἶεν. πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν) ἀλλ' ὃς ἂν κτᾶσθαί τε πλεῖστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ, καὶ χρῆσθαί τε πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦ-

τον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω, καὶ τὰ χρήματα. καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερὸς ἦν, ὥσπερ καὶ ἔλεγε, πράττων. πρὸς δὲ τούτοις κατανοήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἢν μὲν ὑγιαίνοντες διατελῶσι, παρασκευάζονται ὅπως ἕξουσι τὰ ἐπιτήδεια, καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα, εἰς τὴν τῶν ὑγιαινόντων δίαιταν. ὅπως δὲ ἢν ἀσθενήσωσι τὰ σύμφορα παρέσται, τούτου οὐ πάνυ ἐπιμελουμένους ἑώρα. ἔδοξεν οὖν καὶ ταῦτα ἐκπονῆσαι αὐτῷ. τούς τε ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συνεκομίσατο πρὸς αὐτὸν, τῷ τε λέγειν ἐθέλειν, καὶ ὁπόσα ἢ ὄργανα χρήσιμα, ἔφη τις ἂν αὐτῶν γενέσθαι, ἢ φάρμακα, ἢ σῖτα, ἢ ποτὰ, οὐδὲν τούτων ὅτι οὐχὶ παρασκευάσας ἐθησαύριζε παρ' αὐτῷ. καὶ ὁπότε δέ τις ἀσθενήσειε, τῶν θεραπεύεσθαι ἐπικαιρίων ἐπεσκόπει, καὶ παρεῖχε πάντα ὅτου ἔδει. καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ᾔδει, ὁπότε τις ἰάσατο τινὰ τῶν παρ' ἐκείνου λαμβάνων. ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο, πρὸς τὸ πρωτεύειν παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι. ὧν δὲ προηγόρευέ τε ἀγῶνας, καὶ ἆθλα προυτίθει φιλονεικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ταῦτα τῷ μὲν Κύρῳ ἔπαινον παρεῖχεν ὅτι ἐπεμέλετο, ὅπως ἀσκοῖτο ἡ ἀρετή. τοῖς μέντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες οὗτοι, πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔριδας καὶ φιλονεικίας ἐνέβαλλον. πρὸς δὲ τούτοις, ὥσπερ νόμον κατεστήσατο ὁ Κῦρος, ὅσα διακρίσεως δέοιτο, εἴτε δίκη εἴτε ἀγώνισμα, τοὺς δεομένους διακρίσεως, συντρέχειν τοῖς κριταῖς. δῆλον οὖν ὅτι ἐστοχάζοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοί τι ἀμφότεροι τῶν κρατίστων καὶ τῶν μάλιστα φίλων κριτῶν. ὁ δὲ μὴ νικῶν, τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθόνει. τοὺς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρίνοντας, ἐμίσει. ὁ δ' αὖ νικῶν, τῷ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾶν, ὥστε χάριν οὐδενὶ ἡγεῖτο ὀφείλειν. καὶ οἱ πρωτεύειν δὲ βουλόμενοι φιλίᾳ παρὰ Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσιν, καὶ οὗτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον. ὥσθ' οἱ πλεόνες, ἐκποδὼν ἐβούλοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον γενέσθαι μᾶλλον, ἢ συνέπραξαν ἄν τι ἀλλήλοις ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται ὡς ἐμηχανᾶτο, τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλλήλους. νῦν δὲ ἤδη διηγησόμεθα,

Universidad de Deusto Biblioteca

ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε κῦρος ἐκ τῶν βασιλείων, καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελάσεως ἡ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι, τῶν μεμηχανημένων τὴν ἀρχὴν, μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξελάσεως, εἰσκαλέσας πρὸς αὐτὸν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων, διέδωκεν αὐτοῖς τὰς μηδικὰς στολάς. καὶ τότε πρῶτον πέρσαι, μηδικὴν στολὴν ἐνέδυσαν, διαδιδούς τε ἅμα, τάδε ἔλεγεν αὐτοῖς. ὅτι ἐλάσαι βούλοιτο, εἰς τὰ τεμένη, τὰ τοῖς θεοῖς ἐξῃρημένα, καὶ θῦσαι μετ᾽ ἐκείνων. πάρεστε οὖν, ἔφη, ἐπὶ τὰς θύρας κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς ταύταις, πρὶν ἥλιον ἀνατέλλειν, καὶ καθίστασθε ὡς ἂν ὑμῖν φεραύλας ὁ πέρσης ἐξαγγείλῃ παρ᾽ ἐμοῦ. καὶ ἐπειδὰν, ἔφη, ἐγὼ ἡγῶμαι, ἕπεσθε ἐν τῇ ῥηθείσῃ χώρᾳ. ἢν δ᾽ ἄρα τινὶ δοκῇ ὑμῶν ἄλλῃ κάλλιον εἶναι, ἢ ὡς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδὰν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκέτω με. ὅπῃ γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῇ εἶναι, ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταστήσασθαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στολάς, ἐξέφερε δὴ καὶ ἄλλας μηδικὰς στολάς. παμπόλλας γὰρ παρεσκευάσατο, οὐδὲν φειδόμενος, οὔτε πορφυρίδων, οὔτε ὀρφνίνων, οὔτε φοινικίδων, οὔτε καρυκίνων ἱματίων. νείμας δὲ τούτων τὸ μέρος ἑκάστῳ τῶν ἡγεμόνων, ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὐτῶν φίλους. ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. καί τις τῶν παρόντων, ἐπήρετο αὐτόν. σὺ δὲ ὦ κῦρε, ἔφη, πότε κοσμήσῃ. ὁ δ᾽ ἀπεκρίνατο. οὐ γὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμέλει, ἔφη, ἢν δύνωμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὁποίαν ἂν ἔχων στολὴν τυγχάνω, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. οὕτω δὴ οἱ μὲν ἀπελθόντες, μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους, ἐκόσμουν ταῖς στολαῖς. ὁ δὲ κῦρος νομίζων φεραύλαν τὸν ἐκ τῶν δημοτῶν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ φιλόκαλον καὶ εὔτακτον, καὶ τοῦ χαρίζεσθαι αὐτῷ οὐκ ἀμελῆ, ὅς ποτε καὶ περὶ τοῦ τιμᾶσθαι ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν συνεῖπε, τοῦτον δὴ καλέσας, συνεβουλεύετο αὐτῷ, πῶς ἂν τοῖς μὲν εὔνοις, κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ σκοπούντοιν αὐτοῖν ταὐτὰ ἔδοξεν,

ἐκέλευσε τὸν φεραύλαν ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἂν οὕτω γένοιτο αὔριον ἡ ἐξέλασις, ὥσπερ ἔδοξε καλῶς ἔχειν. εἴρηκα δὲ, ἔφη, ἐγὼ πάντας πείθεσθαί σοι, περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξελάσει τάξεως. ὅπως δ᾽ ἂν ἥδιον παραγγέλλοντός σου ἀκούωσι, φέρε λαβὼν, ἔφη, χιτῶνας μὲν τουτουσὶ, τοῖς τῶν δορυφόρων ἡγεμόσι. κάνδυας δὲ τούσδε τοῖς τῶν ἱππέων ἡγεμόσι δός. καὶ τῶν ἁρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν, ἄλλους τούσδε χιτῶνας. ὁ μὲν δὴ ἔφερε λαβών. οἱ δὲ ἡγεμόνες ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτὸν, ἔλεγον. μέγας δὲ σύ γε ὦ φεραύλα, ὁπότε γε καὶ ἡμῖν τάξεις ἃ ἂν δέοι ποιεῖν. οὐ μὰ δί᾽ ἔφη ὁ φεραύλας, οὐ μόνον γε ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ σκευοφορήσω. νῦν γοῦν φέρω τώδε δύο κάνδυε. τὸν μὲν σοὶ, τὸν δὲ ἄλλῳ, σὺ μέντοι τούτων λάβε, ὁπότερον βούλει. ἐκ τούτου δὴ, ὁ μὲν λαμβάνων τὸν κάνδυν, τοῦ μὲν φθόνου ἐπελέληστο. εὐθὺς δὲ συνεβουλεύετο αὐτῷ, ὁπότερον λαμβάνοι. ὁ δὲ συμβουλεύσας ἂν ὁπότερον βέλτιον εἴη, καὶ εἰπὼν, ἤν μου κατηγορήσῃς ὅτι αἵρεσίν σοι δέδωκα, εἰσαῦθις ὅταν διακονῶ, ἑτέρῳ χρήσῃ μοι διακόνῳ. ὁ μὲν δὴ φεραύλας οὕτω διαδιδοὺς ᾗ ἐτάχθη, εὐθὺς ἐπεμέλετο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν, ὅπως ὡς κάλλιστα ἕξει. ἡνίκα δ᾽ ἡ ὑστεραία ἧκε, καθηράμενοι πάντα πρὸ ἡμέρας, στίχοι δὲ εἱστήκεσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι ἵστανται, ᾗ ἂν βασιλεὺς μέλλῃ ἐλαύνειν, ὧν ἐντὸς οὐδενὶ ἔστιν εἰσιέναι τῶν μὴ τετιμημένων. μαστιγοφόροι δὲ καθέστασαν, οἳ ἔπαιον, εἴ τις ἐνοχλοίη. ἕστασαν δὲ πρῶτον μὲν τῶν δορυφόρων εἰς τετρακισχιλίους, ἔμπροσθεν δὲ τῶν πυλῶν εἰς τέτταρας. δισχίλιοι δὲ ἑκατέρωθεν τῶν πυλῶν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ πάντες παρῆσαν καταβεβηκότες ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ διειρκότες τὰς χεῖρας διὰ τῶν κανδύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι διείρουσιν ὅταν ὁρᾷ βασιλεύς. ἕστασαν δὲ πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς. οἱ δὲ ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ. καὶ τὰ ἅρματα ὡσαύτως τὰ ἡμίσεα ἑκατέρωθεν. ἐπεὶ δὲ ἀνεπετάννυντο αἱ τοῦ βασιλείου πύλαι, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ διὶ, ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέτταρας. καὶ οἷς τῶν ἄλλων θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο. πολλοὶ γὰρ οἴονται πέρσαι

ο iij χρῆναι

Universidad de Deusto Biblioteca

χρῆναι, τοῖς περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον τεχνίταις χρῆσθαι, ἢ περὶ τἆλλα. μετὰ δὲ τοὺς βοῦς, ἵπποι ἤγοντο θῦμα τῷ Ἡλίῳ. μετὰ δὲ τούτους ἐξήγετο ἅρμα λευκὸν χρυσόζυγον, ἐστεμμένον, Διὸς ἱερόν. μετὰ δὲ τοῦτο, Ἡλίου ἅρμα λευκόν, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον ὥσπερ τὸ πρόσθεν. μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο τρίτον ἅρμα ἐξήγετο, φοινικίσι καταπεπταμένοι οἱ ἵπποι. καὶ πῦρ ὄπισθεν αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης, ἄνδρες εἵποντο φέροντες. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἤδη αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν προυφαίνετο ὁ Κῦρος ἐφ' ἅρματος, ὀρθὴν ἔχων τὴν τιάραν, καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον, ἄλλῳ δ' οὐκ ἔξεστι μεσόλευκον ἔχειν, καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν, ἀναξυρίδας ὑσγινοβαφεῖς, καὶ κάνδυν ὁλοπόρφυρον. εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῇ τιάρᾳ, καὶ οἱ συγγενεῖς δὲ αὐτοῦ, τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖον εἶχον. καὶ νῦν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρίδων εἶχε. παρωχεῖτο δὲ αὐτῷ ἡνίοχος, μέγας μέν, μείων δ' ἐκείνου, εἴτε καὶ τῷ ὄντι, εἴτε καὶ ὁπωσοῦν. μείζων δὲ ἐφάνη πολὺ Κῦρος. ἰδόντες δὲ πάντες προσεκύνησαν. εἴτε καὶ ἄρξαι τινὲς κεκελευσμένοι, εἴτε καὶ ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ δόξαι, μέγαν τε καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. πρόσθεν δὲ Περσῶν οὐδεὶς Κῦρον προσεκύνει. ἐπεὶ δὲ προῄει τὸ τοῦ Κύρου ἅρμα, προηγοῦντο μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δορυφόροι, παρείποντο δὲ οἱ δισχίλιοι ἑκατέρωθεν τοῦ ἅρματος, ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτοῦχοι ἐφ' ἵππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς, ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους. οἱ δ' αὖ τῷ Κύρῳ τρεφόμενοι ἵπποι, παρήγοντο χρυσοχάλινοι, ῥαβδωτοῖς ἱματίοις καταπεπταμένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους. ἐπὶ δὲ τούτοις, δισχίλιοι ξυστοφόροι. ἐπὶ δὲ τούτοις ἱππεῖς οἱ πρῶτοι γενόμενοι, μύριοι εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τεταγμένοι, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Χρυσάντας. ἐπὶ δὲ τούτοις, μύριοι ἄλλοι Περσῶν ἱππεῖς τεταγμένοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Ὑστάσπας. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἄλλοι μύριοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Γαδάτας. ἐπὶ δὲ τούτοις, Μῆδοι ἱππεῖς. ἐπὶ δὲ τούτοις, Ἀρμένιοι. μετὰ δὲ τούτους Ὑρκάνιοι. μετὰ δὲ τούτους Καδούσιοι. μετὰ δὲ τοὺς ἱππέας, ἅρματα ἐπὶ τεττάρων τεταγμένα. ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν, Ἀρταβάτης Πέρσης. πορευομένου δὲ

αὐτοῦ,

αὐτοῦ, παρείποντο πάμπολλοι ἄνθρωποι ἔξω τῶν σημείων δεόμενοι Κύρου. ἄλλος ἄλλης πράξεως. πέμψας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκηπτούχων τινάς, οἳ παρείποντο αὐτῷ, τρεῖς ἑκατέρωθεν τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, τούτου ἕνεκα τοῦ διαγγέλλειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς. εἴ τις τι αὐτοῦ δέοιτο, διδάσκειν τῶν ὑπάρχων τινὰ ὅτι τις βούλοιτο, ἐκείνους δέ, ἔφη, πρὸς αὐτὸν ἐρεῖν. οἱ μὲν δή, ἀπιόντες, εὐθὺς κατὰ τοὺς ἱππέας ἐπορεύοντο, καὶ ἐβουλεύοντο, τίνι ἕκαστος προσίοι. ὁ δὲ Κῦρος οὓς ἐβούλετο μάλιστα θεραπεύεσθαι τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τούτους πέμπων τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐκάλει καθ' ἕκαστον, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ἤν τις ὑμᾶς διδάσκῃ τι τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν. ὃς δ' ἂν δικαίων δεῖσθαι δοκῇ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα κοινῇ βουλευόμενοι, διαπράττοιμεν αὐτοῖς. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ἐπεὶ καλέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντες, ὑπήκουον συναύξοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ. καὶ ἐνδεικνύμενοι, ὅτι σφόδρα πείθοιντο. Δαϊφέρνης δέ τις ἦν, σολοικότερος ἄνθρωπος τῷ τρόπῳ. ὃς ᾤετο εἰ μὴ ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνεσθαι. αἰσθόμενος οὖν ὁ Κῦρος τοῦτο, πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ, ὑποπέμψας τινὰ τῶν σκηπτούχων, εἰπεῖν ἐκέλευσε πρὸς αὐτόν, ὅτι οὐδὲν ἔτι δέοιτο. καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἐκάλει. ὡς δ' ὁ ὕστερον κληθεὶς αὐτοῦ, πρότερος αὐτῷ ὑπήκουσε, προσήλασεν ὁ Κῦρος. τὸν ἵππον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων, καὶ ἐκέλευσε τῶν σκηπτούχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ ὅποι κελεύσειε. τοῖς δὲ ἰδοῦσιν, ἔντιμόν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι. καὶ πολὺ πλείονες ἐκ τούτου αὐτὸν ἐθεράπευον ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσαν τῷ Διί. καὶ ὡλοκαύτησαν τοὺς ταύρους. ἔπειτα τῷ Ἡλίῳ, καὶ ὡλοκαύτησαν τοὺς ἵππους. ἔπειτα Γῇ σφάξαντες ὡς ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι, ἐποίησαν. ἔπειτα δέ, ἥρωσι τοῖς Συρίαν ἔχουσι. μετὰ δὲ ταῦτα καλοῦ ὄντος τοῦ χωρίου, ἔδειξε τέρμα ὡς ἐπὶ πέντε σταδίων χωρίον, καὶ εἶπε κατὰ φυλὰς ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφεῖναι τοὺς ἵππους. σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσαις, αὐτὸς ἤλασε καὶ

ἐνίκα.

νίκα, πολὺ μάλιστα δ᾽ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς. Μήδων δὲ Ἀρτα-
βάτης ἐνίκα. Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν ἵππον ἐδεδώκει. Σύρων δὲ ὁ προστά-
των. Ἀρμενίων δὲ, Τιγράνης. Ὑρκανίων δὲ, ὁ υἱὸς τοῦ ἱππάρχου.
Σακῶν δὲ ἰδιώτης ἀνὴρ, ἀπέλιπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τοὺς ἄλλους ἵπ-
πους, ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τοῦ δρόμου. ἔνθα δὴ λέγεται ὁ Κῦρος
ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον, εἰ δέξαιτ᾽ ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. τὸν
δ᾽ ἀποκρίνασθαι, ὅτι βασιλείαν μὲν, οὐκ ἂν δεξαίμην, χάριν δὲ
ἀνδρὶ ἀγαθῷ καταθέσθαι, δεξαίμην ἄν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, καὶ
μὴν ἐγὼ δεῖξαί σοι θέλω, ἔνθα κἂν μύων βάλῃς, οὐκ ἂν ἁμάρ-
τοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. πάντως τοίνυν ὁ Σάκας ἔφη, ἀνελόμενος
δεῖξόν μοι, ὡς βαλῶ γε ταύτῃ τῇ βώλῳ ἀνελών. καὶ ὁ μὲν Κῦ-
ρος δείκνυσιν αὐτῷ, ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων. ὁ δὲ, κατα-
μύων, ἵησι τῇ βώλῳ. καὶ παρελαύνοντος Φραύλα τυγχάνει,
ἔτυχε γὰρ ὁ Φραύλας, παραγγέλλων τι τεταγμένον παρὰ τοῦ
Κύρου. βληθεὶς δὲ, οὐδὲ μετεστράφη, ἀλλ᾽ ᾤχετο ἐφ᾽ ὅπερ ἐτά-
χθη. ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας, ἐρωτᾷ τίνος ἔτυχεν. οὐ μὰ τὸν Δί᾽,
ἔφη, οὐδενὸς τῶν παρόντων. ἀλλ᾽ οὐ μέντοι, ἔφη, ὁ νεανίσκος, τῶν γε
ἀπόντων. ναὶ μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ Κῦρος, σύ γε ἐκείνου τοῦ παρὰ τὰ ἅρ-
ματα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν ἵππον. καὶ πῶς, ἔφη, οὐ μεταστρέ-
φεται; καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, μαινόμενος γάρ τις ἐστὶν ὡς ἔοικεν.
ἀκούσας ὁ νεανίσκος, ᾤχετο σκεψόμενος τίς εἴη, καὶ εὑρίσκει
τὸν Φραύλαν γῆς τε κατάπλεων τὸ γένειον καὶ αἵματος. ἐρ-
ρύη γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς ῥινὸς βληθέντι. ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, ἤρετο
αὐτὸν εἰ βληθείη. ὁ δὲ, ἀπεκρίνατο, ὡς ὁρᾷς. δίδωμι τοίνυν σοι,
ἔφη, τοῦτον τὸν ἵππον. ὁ δ᾽ ἐπήρετο, ἀντὶ τοῦ. ἐκ τούτου δὴ, διηγεῖτο ὁ
Σάκας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε, καὶ οἶμαί γε, οὐχ ἡμαρτη-
κέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ Φραύλας εἶπεν. ἀλλὰ πλουσιωτέ-
ρῳ μὲν ἂν εἰ σωφρόνεις, ἢ ἐμοὶ ἐδίδους, νῦν δὲ κἀγὼ δέξομαι. εὔ-
χομαι δὲ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησαν βληθῆναι ὑπὸ
σοῦ, δοῦναί μοι ποιῆσαι, μὴ μεταμέλειν σοι τῆς ἐμῆς δωρεᾶς. καὶ νῦν
μὲν, ἔφη, ἀπέλα, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἵππον. αὖθις δὲ ἐγὼ παρέ-
σομαι πρὸς σέ. οἱ μὲν δὴ, οὕτω διηλλάξαντο. Καδουσίων δὲ ἐνί-

κα Ῥαθονίκης. ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἅρματα καθ᾽ ἕκαστον. τοῖς δὲ νι-
κῶσι πᾶσιν, ἐδίδου βοῦς τε ὅπως ἂν θύσαντες ἑστιῶντο, καὶ ἐκ-
πώματα. τὸν μὲν οὖν βοῦν ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὸ νικητήριον. τῶν
δ᾽ ἐκπωμάτων τὸ αὐτοῦ μέρος, Φραύλᾳ ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἔ-
δοξεν αὐτῷ, τὴν ἐκ τοῦ βασιλέως ἔλασιν διατάξαι. οὕτω δὴ ἡ τό-
τε ὑπὸ Κύρου κατασταθεῖσα ἔλασις, οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένει
ἡ βασιλέως ἔλασις, πλὴν τὰ ἱερὰ ἄπεστιν ὅταν μὴ θύῃ. ὡς δὲ
ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνοῦνται πάλιν ἐς τὴν πόλιν, καὶ ἐ-
σκήνωσαν, οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι κατ᾽ οἰκίας, οἷς δὲ μὴ, ἐν τά-
ξει. καλέσας δὲ καὶ ὁ Φραύλας τὸν Σάκαν, τὸν δόντα τὸν ἵππον,
ἐξένιζε, καὶ τἄλλα τε παρεῖχεν ἔκπλεω. καὶ ἐπεὶ ἐδεδειπνή-
κεσαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ ἃ ἔλαβε παρὰ Κύρου ἐκπιμπλὰς,
προὔπινε καὶ ἐδωρεῖτο. καὶ ὁ Σάκας ὁρῶν πολλὴν μὲν καὶ καλὴν
στρωμνὴν, πολλὴν δὲ, καὶ καλὴν κατασκευὴν, καὶ οἰκέτας δὲ πολ-
λοὺς, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Φραύλα. ἦ καὶ οἴκοι τῶν πλουσίων ἦσθα;
καὶ ὁ Φραύλας εἶπε. ποίων πλουσίων; τῶν μὲν οὖν σαφῶς ἀπο-
χειροβιώτων. ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατὴρ τὴν μὲν τῶν παίδων παιδείαν
γλίσχρως αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων, ἐπαίδευεν. ἐπεὶ δὲ
μειράκιον ἐγιγνόμην, οὐ δυνάμενος φέρειν ἀργὸν, εἰς ἀγρὸν
ἀπαγαγὼν, ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. ἔνθα δὴ ἐγὼ ἀντέτρεφον ἐκεῖ-
νον ἕως ἔζη, αὐτὸς σκάπτων καὶ σπείρων μάλα μικρὸν γήδιον.
οὐ μέντοι πονηρόν γε, ἀλλὰ πάντων δικαιότατον. ὅτι γὰρ ἂν λά-
βοι σπέρμα, καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου αὐτό τε καὶ τόκον οὐ-
δέν τι πολύν. ἤδη δέ ποτε ὑπὸ γενναιότητος, καὶ διπλάσια ἀπέ-
δωκεν ὧν ἔλαβεν, οἴκοι μὲν οὖν οὕτως ἔγωγε ἔζων. νῦν δὲ ταῦτα
πάντα ἃ ὁρᾷς, Κῦρος μοι ἔδωκε. καὶ ὁ Σάκας εἶπεν, ὦ μακάρι-
ε σύ τά τε ἄλλα, καὶ αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἐκ πένητος πλούσιος γε-
γένησαι. πολὺ γὰρ οἴομαί σε καὶ διὰ τοῦτο ἥδιον πλουτεῖν, ὅτι πει-
νήσας χρημάτων, πεπλούτηκας. καὶ ὁ Φραύλας εἶπεν, ἦ γὰρ
οὕτως ὦ Σάκα ὑπολαμβάνεις ὡς ἐγὼ νῦν, τοσούτῳ ἥδιον ζῶ, ὅ-
σῳ πλείω κέκτημαι; οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι ἐσθίω μὲν καὶ πίνω καὶ
καθεύδω, οὐδ᾽ ὁτιοῦν νῦν ἥδιον, ἢ τότε, ὅτε πένης ἦν; ὅτι δὲ ταῦτα

πολλὰ δεῖ, τοῦτον κερδαίνω. πλείω μὲν φυλάττειν δεῖ, πλείω δὲ
ἄλλοις διανέμειν, πλείονα δὲ ἐπιμελούμενον πράγματα ἔχειν.
νῦν γὰρ δὴ, ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἰκέται σῖτον αἰτοῦσι, πολλοὶ δὲ πι-
εῖν, πολλοὶ δὲ ἱμάτια, οἱ δὲ, ἰατρῶν δέονται. ἥκει δέ τις ἢ τῶν προ-
βάτων λελυκωμένα φέρων, ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημνισμένα,
ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν. ὥστε μοι δοκῶ, ἔ-
φη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν πλείω λυπεῖσθαι ἢ
πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν. καὶ ὁ Σάκας, ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία, ἔφη,
ὅταν σῶα ᾖ πολλὰ ὁρῶν, πολλαπλάσια ἐμοῦ εὐφραίνῃ. καὶ ὁ
Φεραύλας εἶπεν, οὔτοι ὦ Σάκα οὕτως ἡδύ ἐστι τὸ ἔχειν χρήματα,
ὡς ἀνιαρὸν τὸ ἀποβάλλειν. γνώσῃ δ' ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω, τῶν μὲν
γὰρ πλουτούντων οὐδεὶς, ἀναγκάζεται ὑφ' ἡδονῆς ἀγρυπνεῖν.
τῶν δὲ ἀποβαλλόντων τι, ὄψει οὐδένα δυνάμενον καθεύδειν
ὑπὸ λύπης. μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, οὐδ' ἔτι τῶν λαμβανόντων τι,
νυστάζοντα οὐδένα ἂν ἴδοις ὑφ' ἡδονῆς. ἀληθῆ δοκεῖς λέγειν. εἰ
γάρ τοι τὸ ἔχειν οὕτως ὥσπερ τὸ λαμβάνειν ἡδὺ ἦν, πολὺ ἂν δι-
έφερον εὐδαιμονίᾳ οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων. καὶ ἀνάγκη δέ τοι
ἐστὶν, ἔφη, ὦ Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν, καὶ εἰς
θεοὺς καὶ εἰς φίλους, καὶ εἰς ξένους. ὅστις οὖν ἰσχυρῶς χρήμα-
σιν ἥδεται, εὖ ἴσθι τοῦτον καὶ δαπανῶντα, ἰσχυρῶς ἀνιᾶσθαι. μὰ Δί'
ἔφη ὁ Σάκας, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμί. ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ-
το νομίζω, τὸ πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν. τί οὖν, ἔφη, πρὸς
τῶν θεῶν ὁ Φεραύλας. οὐχὶ σύ γε αὐτίκα μάλα εὐδαίμων ἐ-
γένου, καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας. λαβὼν γὰρ, ἔφη, ταῦτα πάν-
τα, κέκτησο, καὶ χρῶ, ὅπως βούλει αὐτοῖς. ἐμὲ δὲ, μηδὲν ἄλλο ἢ ὥ-
σπερ ξένον τρέφε, καὶ ἔτι εὐτελέστερον ἢ ξένον. ἀρκέσει γάρ μοι
ὅτι ἂν καὶ σὺ ἔχῃς τούτων μετέχειν. παίζεις, ἔφη ὁ Σάκας. καὶ ὁ
Φεραύλας ὀμόσας εἶπεν, ἦ μὴν σπουδῇ λέγειν. καὶ ἄλλα γέ σοι ὦ
Σάκα προσδιαπράξομαι παρὰ Κύρου, μήτε θύρας τὰς Κύρου
θεραπεύειν, μήτε στρατεύεσθαι, ἀλλὰ σὺ μὲν πλουτῶν, οἴκοι μένε.
ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω, καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ. καὶ ἐάν τι ἀγαθὸν προσ-
λαμβάνω διὰ τὴν Κύρου θεραπείαν, ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας τινὸς,
οἴσω

οἴσω πρὸς σὲ, ἵνα ἔτι πλειόνων ἄρχῃς. μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον
ταύτης τῆς ἐπιμελείας. ἢν γὰρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων
ἐμοί τε σὲ οἶμαι πολλὰ καὶ Κύρῳ χρήσιμον ἔσεσθαι. τού-
των οὕτω ῥηθέντων, ταῦτα συνέθεντο, καὶ ταῦτα ἐποίουν. καὶ ὁ
μὲν, ἡγεῖτο εὐδαίμων γεγενῆσθαι, ὅτι πολλῶν ἦρχε χρημάτων.
ὁ δ' αὖ, ἐνόμιζε μακαριώτατος εἶναι, ὅτι ἐπίτροπον ἕξει, σχο-
λὴν παρέχοντα πράττειν, ὅ, τι ἂν αὐτῷ ἡδὺ εἴη. ἦν δὲ τοῦ Φεραύ-
λα ὁ τρόπος φιλέταιρός τε, καὶ θεραπεύειν οὐδὲν ἡδὺ αὐτῷ οὕ-
τως ἐδόκει εἶναι οὐδ' ὠφέλιμον ὡς ἀνθρώπους. καὶ γὰρ βέλτι-
στον πάντων τῶν ζῴων ἡγεῖτο ἄνθρωπον εἶναι καὶ εὐχαριστό-
τατον, ὅτι ἑώρα τούς τε ἐπαινουμένους ὑπό τινος, ἀντεπαινοῦν-
τας τούτους προθύμως, τοῖς τε χαριζομένοις πειρωμένους ἀντι-
χαρίζεσθαι. καὶ οὓς γνοῖεν εὐνοϊκῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντευνοοῦν-
τας. καὶ οὓς εἰδεῖεν φιλοῦντας αὐτοὺς, τούτους μισεῖν οὐ δυνα-
μένους. καὶ γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν πάντων τῶν
ζῴων ἐθέλοντας, καὶ ζῶντας, καὶ τελευτήσαντας. τὰ δ' ἄλ-
λα πάντα ζῷα, καὶ ἀχαριστότερα, καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώ-
πων ἐγίνωσκεν εἶναι. οὕτω δὴ, ὅτε Φεραύλας ὑπερήδετο, ὅτι ἐξ-
έσοιτο αὐτῷ ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπιμε-
λείας, ἀμφὶ τοὺς ἄλλους φίλους ἔχειν. ὅτε Σάκας, ὅτι ἔμελλε
πολλὰ ἔχων, πολλοῖς χρήσεσθαι. ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν Φε-
ραύλαν, ὅτι προσέφερέ τι ἀεί. ὁ δὲ, τὸν Σάκαν, ὅτι παραλαμβά-
νειν πάντα ἤθελε. καὶ ἀεὶ πλειόνων ἐπιμελούμενος, οὐδὲν μᾶλ-
λον αὐτῷ ἀσχολίαν παρεῖχε. καὶ οὗτοι μὲν δὴ, οὕτω διῆγον. θύ-
σας δὲ καὶ ὁ Κῦρος νικητήρια ἑστιῶν, ἐκάλεσε τῶν φίλων, οἳ
μάλιστ' αὐτὸν αὔξειν τε βουλόμενοι, φανεροὶ ἦσαν καὶ τιμῶντες
εὐνοϊκώτατα. συνεκάλεσε δὲ αὐτοῖς, καὶ Ἀρτάβαζον τὸν Μῆ-
δον, καὶ Τιγράνην τὸν Μῆδον, καὶ Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον, καὶ τὸν
Ὑρκάνιον ὕπαρχον, καὶ Γωβρύαν. Γαδάτας δὲ τῶν σκηπτούχων
ἦρχεν αὐτῷ. καὶ ὅπῃ ἐκεῖνος διεκόσμησεν, ὁ πᾶσα ἡ ἔνδον δίαιτα
καθειστήκει. καὶ ὁπότε μὲν συνδειπνοῖέν τινες, οὐδ' ἐκάθιζε Γα-
δάτας, ἀλλ' ἐπεμελεῖτο· ὁπότε δὲ μὴ αὐτοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει.

 ἥδετο

ἦλθε γὰρ αὐτῷ ξένων. ἀντὶ δὲ τούτων, πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐτίμα ἀπὸ τοῦ Κύρου, ἀλλὰ δὲ Κῦρον, καὶ ὑπ' ἄλλων. ὡς δ' ἧκον οἱ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐχ ὅπου ἔτυχεν ἕκαστον ἐκάθιζεν, ἀλλ' ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ὡς εὐεπιβουλευτοτέρας ταύτης οὔσης, ἢ τῆς δεξιᾶς. τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὴν δεξιάν. τὸν δὲ τρίτον πάλιν, παρὰ τὴν ἀριστεράν. τὸν δὲ τέταρτον, παρὰ τὴν δεξιάν. κἂν ἢν πλείονες ὦσιν, ὡσαύτως. σαφηνίζεσθαι δὲ ὡς ἕκαστον ἐτίμα, τοῦτο ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι. ὅπου ὅτι μὲν οἴονται οἱ ἄνθρωποι τὸν κρατιστεύοντα, μήτε κηρυχθήσεσθαι, μήτε ἆθλα λήψεσθαι, δῆλοί εἰσιν ἐνταῦθα οὐ φιλονείκως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες. ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτῶν ὁ κράτιστος φαίνεται, ἐνταῦθα προθυμότατα φανεροί εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες. καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὕτως, ἐσαφήνιζε μὲν τοὺς κρατιστεύοντας παρ' ἑαυτῷ, εὐθὺς ἀρξάμενος, ἀπὸ ἕδρας καὶ παραστάσεως. οὐ μέντοι ἀθάνατον τὴν ταχθεῖσαν ἕδραν κατεστήσατο, ἀλλὰ νόμιμον ἐποιήσατο, καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις προβαίνειν εἰς τὴν τιμιωτέραν ἕδραν. καὶ εἴ τις ῥᾳδιουργοίη, ἀναχωρεῖν εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν ἕδρᾳ ᾐσχύνετο, μὴ πλεῖστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ φαίνεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ἐπὶ Κύρου γενόμενα, οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένοντα αἰσθανόμεθα. ὅτε δὲ ἐδείπνουν, ἐδόκει τῷ Γωβρύᾳ, τὸ μὲν πολλὰ ἕκαστα εἶναι, οὐδὲν θαυμαστὸν παρ' ἀνδρὶ πολλῶν ἄρχοντι. τὸ δὲ τὸν Κῦρον, οὕτω μεγάλα πράττοντα, εἴ τι ἡδὺ δόξειε λαβεῖν, μηδὲν τούτων μόνον καταδαπανᾶν, ἀλλὰ ἔργον ἔχειν δεόμενον, τούτου κοινωνεῖν τοὺς παρόντας. πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόντων φίλων ἔστιν, οἷς ἑώρα πέμποντα ταῦτα αὐτόν, οἷς ἡσθεὶς τύχοι. ὥστε ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, καὶ πάντα τὰ πολλὰ ὄντα, διαπεπόμφει ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς τραπέζης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας. ἀλλ' ἐγὼ ὦ Κῦρε, πρόσθεν μὲν ἠσθόμην, τούτῳ σε πλεῖστον διαφέρειν ἀνθρώπων, τὸ στρατηγικώτατον εἶναι. νῦν δέ, θεοὺς ὄμνυμι, ἦ μὴν ἐμοὶ δοκεῖν πλέον σε διαφέρειν φιλανθρωπίᾳ, ἢ στρατηγίᾳ. νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ μὲν δὴ καὶ ἐπιδείκνυμαι τὰ ἔργα, πολὺ ἥδιον φιλαν-

θρωπίας, ἢ στρατηγίας. πῶς δή; ἔφη ὁ Γωβρύας. ὅτι, ἔφη, τὰ μὲν κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους, δεῖ ἐπιδείκνυσθαι. τὰ δὲ, εὖ. ἐκ τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέπινον, ἤρετο ὁ Ὑστάσπας τὸν Κῦρον. ἆρ' ἄν, ἔφη ὦ Κῦρε, ἀχθεσθείης μοι εἴ σε ἐροίμην, ὃ βούλομαί σου πυθέσθαι; ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, τοὐναντίον τούτου ἀχθοίμην ἄν σοι, εἰ αἰσθοίμην σιωπῶντα, ἃ ἂν βούλοιο ἐρέσθαι. λέγε δή μοι, ἔφη, ἤδη πώποτε καλέσαντός σου οὐκ ἦλθον; εὐφήμει, ἔφη ὁ Κῦρος. ἀλλ' ὑπακούων σχολῇ ὑπήκουσα; οὐδὲ τοῦτο. προσταχθὲν δέ τι ἤδη σοι, οὐκ ἔπραξα; οὐκ αἰτιῶμαι, ἔφη. ὃ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὅτι πώποτε οὐ προθύμως, ἢ οὐχ ἡδομένως πράττοντά με κατέγνως; τοῦτο δὴ πάντων ἥκιστα, ἔφη ὁ Κῦρος. τίνος μὴν ἕνεκα, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν ὦ Κῦρε, Χρυσάνταν σε ἔρεψον, ὥστε εἰς τὴν τιμιωτέραν ἐμοῦ χώραν ἱδρυθῆναι; ἦ λέγω, ἔφη ὁ Κῦρος; πάντως, ἔφη ὁ Ὑστάσπας. καὶ σὺ αὖ, οὐκ ἀχθεσθήσῃ μοι ἀκούων τἀληθῆ. ἡσθήσομαι μὲν οὖν, ἔφη, ἢν εἰδῶ ὅτι οὐκ ἀδικοῦμαι. Χρυσάντας τοίνυν, ἔφη οὑτοσί. πρῶτον μέν, οὐ κλῆσιν ἀνέμενεν, ἀλλὰ πρὶν καλεῖσθαι, παρῆν τῶν ἡμετέρων ἕνεκα. ἔπειτα δὲ οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι αὐτὸς γνοίη ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν, τοῦτο ἔπραττεν. ὁπότε δὲ εἰπεῖν τι δέοι εἰς τοὺς συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέγειν, ἐμοὶ συνεβούλευεν. ἃ δὲ ἐμὲ αἴσθοιτο βουλόμενον μὲν εἰδέναι τοὺς συμμάχους, αὐτὸν δέ με αἰσχυνόμενον περὶ ἐμαυτοῦ λέγειν, ταῦτα οὗτος λέγων ὡς ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφαίνετο. ὥστ' ἔν γε τούτοις, τί κωλύει αὐτὸν καὶ ἐμοῦ, ἐμοὶ κρείττονα εἶναι; καὶ ἑαυτῷ μὲν, ἀεί φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρκεῖν. ἐμοὶ δὲ ἀεὶ φανερός ἐστι σκοπῶν, τί ἂν προσγενόμενον ὀνήσειεν, ἐπί τε τοῖς ἐμοῖς καλοῖς μᾶλλον ἐμοῦ ἀγάλλεται καὶ ἥδεται. πρὸς ταῦτα ὁ Ὑστάσπας εἶπε, νὴ τὴν Ἥραν, ὦ Κῦρε, ἥδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. τί μάλιστα; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι κἀγὼ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν. ἓν μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἴην δῆλος χαίρων ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς; πότερον κροτεῖν δεῖ τὼ χεῖρε, ἢ γελᾶν, ἢ τί ποιεῖν; καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπεν, ὀρχεῖσθαι δεῖ τὸ Περσικόν. ἐπὶ τούτοις μὲν δὴ γέλως ἐγένετο. προϊόντος δὲ τοῦ συμ-

Universidad de Deusto Biblioteca

συμποσίου, ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν ἐπήρετο. εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῦν ἂν δοκοίης ἥδιον τὴν ἡμῖν τὴν θυγατέρα δοῦναι, ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου; οὐκοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ ἐγὼ τἀληθῆ λέγω; νὴ Δί᾽, ἔφη ὁ Κῦρος, ὡς ψεύδους γε οὐδεμία ἐρώτησις δεῖται. εὖ τοίνυν, ἔφη, ἴσθι, ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἥδιον. ἢ καὶ ἔχοις ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπεῖν διότι; ἔγωγε. λέγε δή. ὅτι τότε μὲν ἑώρων τοὺς πόνους καὶ τοὺς κινδύνους εὐθύμως αὐτοὺς φέροντας, νῦν δὲ ὁρῶ αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ σωφρόνως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι ὦ Κῦρε χαλεπώτερον εἶναι, εὑρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακά. τὰ μὲν γὰρ, ὕβριν τοῖς πολλοῖς. τὰ δὲ, σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἤκουσας ὦ Ὑστάσπα Γωβρύου τὸ ῥῆμα; ναὶ μὰ Δί᾽, ἔφη, καὶ ἐὰν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλόν με τῆς θυγατρὸς μνηστῆρα λήψεται, ἢ ἐὰν ἐκπώματα πολλὰ ἐπιδεικνύῃ. ἦ μήν, ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλά γέ μοι ἐστὶ τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγώ σοι οὐ φθονήσω, ἢν τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνῃς. τὰ δὲ ἐκπώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαί μοι φαίνῃ, οὐκ οἶδ᾽ εἰ Χρυσάντᾳ τούτῳ δῶ, ἐπεὶ καὶ τὴν ἕδραν σου ὑφήρπασε. καὶ μὴν δή, ἔφη ὁ Κῦρος ὦ Ὑστάσπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἢν ἐμοὶ λέγητε, ὅταν τις ὑμῶν γαμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε ὁποῖός τις κἀγὼ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν. ἢν δέ τις ἐκδοῦναι βούλοιτο θυγατέρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; πρὸς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος. καὶ τοῦτο. πάνυ γὰρ, ἔφη, δεινός εἰμι ταύτην τὴν τέχνην. ποίαν, ἔφη ὁ Χρυσάντας; τὸ γνῶναι ὁποῖος ἂν γάμος ἑκάστῳ συναρμόσειε. καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη. λέγε δὴ πρὸς τῶν θεῶν, ποίαν τινά μοι γυναῖκα οἴει, συναρμόσειν κάλλιστα; πρῶτον μὲν, ἔφη, μικράν. μικρὸς γὰρ καὶ αὐτὸς εἶ. ἢν δὲ μεγάλην γαμήσειας, ἤν ποτε βούλει αὐτὴν ὀρθὴν φιλῆσαι, προσάλλεσθαί σε δεήσει ὥσπερ τὰ κυνάρια. τοῦτο μὲν δή, ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς. καὶ γὰρ οὐδ᾽ ὁπωστιοῦν ἁλτικός εἰμι. ἔπειτα δ᾽ ἔφη, σιμὴ ἄν σοι ἰσχυρῶς συμφέροι. πρὸς τί δὴ αὖ τοῦτο; ὅτι, ἔφη, σὺ γρυπὸς εἶ. πρὸς οὖν τὴν σιμότητα σάφ᾽ ἴσθι, ὅτι ἡ γρυπότης ἄριστα προσαρμόσειε. λέγεις σύ, ἔφη, ὡς καὶ τῷ

τῷ

εὖ δεδειπνηκότι, ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν ἄδειπνος ἂν συναρμόζοι. ναὶ μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ Κῦρος. τῶν μὲν γὰρ μεστῶν γρυπὴ ἡ γαστὴρ γίγνεται. τῶν δὲ ἀδείπνων, σιμή. καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη. ψυχρῷ δ᾽ ἂν πρὸς τῶν θεῶν, βασιλεῖ ἔχοις ἂν εἰπεῖν, ποία τις συνοίσει; ἐνταῦθα μὲν δή, ὅ τε Κῦρος ἐξεγέλασε, καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως. γελώντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ὑστάσπας. πολύ γε, ἔφη, μάλιστα τούτου σε ὦ Κῦρε ζηλῶ ἐν τῇ βασιλείᾳ. τίνος, ἔφη ὁ Κῦρος; ὅτι δύνασαι καὶ ψυχρὸς ὢν, γέλωτα παρέχειν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἔπειτ᾽ οὐκ ἂν πρίαιό γε πάμπολλου ὥστε σοι ταῦτα εἰρῆσθαι, καὶ ἀπαγγελθῆναι παρ᾽ ᾗ εὐδοκιμεῖν βούλει ὅτι ἀστεῖος εἶ. καὶ ταῦτα μὲν δὴ, οὕτω διεσκώπτοντο. μετὰ δὲ ταῦτα, Τιγράνῃ μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον κόσμον, καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρείως συνεστρατεύετο τῷ ἀνδρί. Ἀρταβάζῳ δὲ χρυσοῦν ἔκπωμα. τῷ δ᾽ Ὑρκανίῳ, ἵππον, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδωρήσατο. σοὶ δέ, ἔφη ὁ Γωβρύα, δώσω ἄνδρα τῇ θυγατρί. οὐκοῦν ἐμέ, ἔφη ὁ Ὑστάσπας δώσεις, ἵνα καὶ τὰ συγγράμματα λάβω. ἦ καὶ ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐσία ἀξία τῶν τῆς παιδός; νὴ Δί᾽, ἔφη, πολλαπλασίων μὲν οὖν χρημάτων. καὶ ποῦ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἡ οὐσία; ἐνταῦθα, ἔφη, ὅπουπερ καὶ σὺ κάθησαι φίλος ὢν ἐμοί. ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας. καὶ εὐθὺς ἐκτείνας τὴν δεξιάν, δίδου, ἔφη, ὦ Κῦρε, δέχομαι γάρ. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν τὴν τοῦ Ὑστάσπου δεξιάν, ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ. ὁ δ᾽ ἐδέξατο. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα τῷ Ὑστάσπᾳ, ὅπως τῇ παιδὶ πέμψειε. Χρυσάνταν δ᾽ ἐφίλησε προσαγαγόμενος. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπε, μὰ Δί᾽, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐχ ὁμοίου γε χρυσοῦ, ἐμοί τε τὸ ἔκπωμα δέδωκας, καὶ Χρυσάντᾳ τὸ δῶρον. ἀλλὰ καὶ σοί, ἔφη, δώσω. ἐπήρετο ἐκεῖνος, πότε; εἰς τριακοστόν, ἔφη, ἔτος. ὡς ἀναμενοῦντος, ἔφη, καὶ οὐκ ἀποθανουμένου, οὕτω παρασκευάζου. καὶ τότε μὲν δή, οὕτως ἔληξεν ἡ σκηνή. ἐξανισταμένων δ᾽ αὐτῶν, ἐξανέστη καὶ ὁ Κῦρος καὶ συμπρούπεμψεν αὐτοὺς ἐπὶ τὰς θύρας. τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους γενομένους, ἀπέπεμπεν οἴκαδε ἑκάστους, πλὴν ὅσοι αὐτῶν οἰκεῖν ἐβούλοντο παρ᾽

αὐτῷ

Universidad de Deusto
Biblioteca

αὐτῷ, τούτοις δὲ χώραν καὶ οἴκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν, οἱ τῶν καταμεινάντων τούτων τότε ἀπόγονοι. πλεῖστοι δ' εἰσὶ Μήδων καὶ Ὑρκανίων. τοῖς δ' ἀπιοῦσι δωρησάμενος πολλὰ, καὶ ἀμέμπτους ποιησάμενος, καὶ ἄρχοντας καὶ στρατιώτας ἀπέπεμψε. ἐκ τούτου δὲ, διέδωκε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν στρατιώταις, τὰ χρήματα, ὅσα ἐκ Σάρδεων ἔλαβε. καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπηρέταις, ἐξαίρετα ἐδίδου, πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ. τὰ δ' ἄλλα διένειμε. καὶ τὸ μέρος ἑκάστῳ δοὺς τῶν μυριάρχων, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν, ὥσπερ αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν. ἐδίδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρήματα, ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτοῦ δοκιμάζων. τὰ δὲ τελευταῖα οἱ ἑξάδαρχοι, τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας δοκιμάσαντες, πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ ἐδίδοσαν. καὶ οὕτω πάντες ἐλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος. ἐπειδὴ δὲ εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν τινὲς ἔλεγον περὶ τοῦ Κύρου, τοιάδε. ἦ που αὐτός γε πολλὰ ἔχει, ὅπου γε καὶ ἡμῶν ἑκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν. οἱ δὲ τινὲς αὐτῶν ἔλεγον, ποῖα πολλὰ ἔχει. οὐχ ὁ Κύρου τρόπος τοιοῦτος, οἷος χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον ἢ κτώμενος ἥδεται. αἰσθανόμενος δὲ ὁ Κῦρος, τούτους τοὺς λόγους καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ, συνέλεξε τοὺς φίλους τε καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας, καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι, ἑώρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους, οἳ βούλονται δοκεῖν πλείω κεκτῆσθαι, ἢ ἔχουσιν, ἐλευθεριώτεροι ἂν οἰόμενοι οὕτω φαίνεσθαι. ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν ἔφη, οὗτοι, τοὔμπαλιν οὗ βούλονται, ἐφέλκεσθαι. τὸ γὰρ πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν, μὴ κατ' ἀξίαν τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελοῦντα τοὺς φίλους, ἀνελευθερίαν ἔμοιγε δοκεῖ περιάπτειν. εἰσὶ δ' αὖ, ἔφη, οἳ λεληθέναι βούλονται ὅσα ἂν ἔχωσι. πονηροὶ οὖν καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι. διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα, πολλάκις δεόμενοι, οὐκ ἐπαγγέλλουσιν οἱ φίλοι τοῖς ἑταίροις, ἀλλ' ἀπατῶνται. ἁπλουστάτου δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι, τὸ τὴν δύναμιν φανερὰν ποιήσαντα, ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ καλοκἀγαθίας. κἀγὼ οὖν, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν, ὅσα μὲν οἷόν τ' ἐστὶν ἰδεῖν τῶν ἐμοὶ ὄντων, δεῖξαι. ὅσα δὲ μὴ οἷόν τε ἰδεῖν, διηγήσα-

Δημηγορεία Κύρου.

σθαι

σθαι. ταῦτα εἰπών, τὰ μὲν, ἐδείκνυε πολλά τε καὶ καλὰ κτήματα. τὰ δὲ, κείμενα ὡς μὴ ῥᾴδια εἶναι ἰδεῖν, διηγεῖτο. τέλος δ' εἶπεν ὧδε. ταῦτα, ἔφη, ὦ ἄνδρες ἅπαντα, δεῖ ὑμᾶς οὐδὲν μᾶλλον ἐμὰ ἡγεῖσθαι, ἢ καὶ ὑμέτερα. ἐγὼ γάρ, ἔφη, ταῦτα ἀθροίζω, οὔθ' ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω, οὔθ' ὅπως αὐτὸς κατατρίψω (οὐ γὰρ ἂν δυναίμην). ἀλλ' ὅπως ἔχω τῷ τε ἀεὶ ὑμῶν καλόν τι ποιοῦντι διδόναι, καὶ ὅπως ἤν τις ὑμῶν τινὸς ἐνδεῖσθαι νομίσῃ, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν, λάβῃ οὗ ἂν ἐνδεὴς τυγχάνῃ ὤν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐλέχθη. ἡνίκα δὲ ἤδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν Βαβυλῶνι ὡς καὶ ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο τὴν εἰς Πέρσας πορείαν, καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν. ἐπεὶ δ' ἐνόμιζεν ἱκανὰ ἔχειν ὧν ᾤετο δεήσεσθαι, οὕτω δὴ ἀνεζεύγνυε. διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα, ὡς πολὺς στόλος ὢν, εὐτάκτως μὲν κατεσκευάζετο, καὶ πάλιν ἀνεσκευάζετο. κατεχωρίζετο δὲ ταχὺ ὅπου δέοι. ὅπου γὰρ ἂν στρατοπεδεύηται βασιλεύς, σκηνὰς μὲν δὴ ἔχοντες πάντες οἱ ἀμφὶ βασιλέα στρατεύονται, καὶ θέρους καὶ χειμῶνος. εὐθὺς δὲ τοῦτο ἐνόμιζε Κῦρος, πρὸς ἕω βλέπουσαν ἵστασθαι τὴν σκηνήν. ἔπειτα ἔταξε πρῶτον μὲν, πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκηνοῦν τοὺς δορυφόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς. ἔπειτα σιτοποιοῖς μὲν, χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιάν. ὀψοποιοῖς δὲ, τὴν ἀριστεράν. ἵπποις δὲ, τὴν δεξιάν. ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλλοις, τὴν ἀριστεράν. καὶ τἆλλα δὲ διετέτακτο, ὥστε εἰδέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν, καὶ μέτρῳ καὶ τόπῳ. ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, συντίθησι μὲν ἕκαστος σκευὴν οἷς περ τέτακται χρῆσθαι. ἀνατίθενται δ' αὖ ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποζύγια. ὥσθ' ἅμα μὲν πάντες ἔρχονται οἱ σκευαγωγοὶ, ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν. ἅμα δὲ πάντες ἀνατιθέασιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. οὕτω δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος, ἀρκεῖ μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πάσαις ἀνῃρῆσθαι. ὡσαύτως οὕτως ἔχει καὶ περὶ κατασκευῆς. καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι δὲ τὰ ἐπιτήδεια πάντα ἐν καιρῷ, ὡσαύτως διατέτακται ἑκάστοις τὰ ποιητέα. καὶ διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ ἐν τε μέρει καὶ πᾶσι πεποιῆσθαι. ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τὰ ἐπιτήδεια θεράποντες, χώραν εἶχον τὴν προσήκουσαν ἕκαστοι, οὕτω καὶ οἱ ὁ-

 πλοφό

σκευοφόροι αὐτῷ ἐν τῇ στρατοπεδεύσει χώραν τε εἶχον τὴν τῇ ὁπλίσει ἑκάστῃ ἐπιτηδείαν, καὶ ἤδεσαν πάντες ὁποία ἦν, καὶ ἐπ' ἀναμφισβήτητον πάντες κατεχωρίζοντο. καλὸν μὲν γὰρ ἡγεῖτο ὁ Κῦρος, καὶ ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτήδευμα τὴν εὐθημοσύνην. ὅταν γάρ τις του δέηται, δῆλόν ἐστιν ὅπου δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν. πολὺ δὲ ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρατιωτικῶν φύλων εὐθημοσύνην εἶναι. ὅσῳ τε ὀξύτεροι οἱ καιροί, τῶν εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων καὶ μείζω τὰ σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς. ἀπὸ δὲ τῶν ἐν καιρῷ παραγινομένων, πλείστου ἄξια τὰ κτήματα ἑώρα γινόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς. διὰ ταῦτα οὖν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς εὐθημοσύνης μάλιστα. καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετίθετο τοῦ στρατοπέδου, ὡς ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης οὔσης. ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους, ὥσπερ εἰώθει, περὶ αὐτὸν εἶχε. τούτων δ' ἐν κύκλῳ ἐχομένους, ἱππέας τ' εἶχε, καὶ ἁρματηλάτας. καὶ γὰρ τούτους ἐχυρᾶς ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι. ὅτι σὺν οἷς μάχονται ὅπλοις, οὐδὲν πρόχειρον ἔχοντες τούτων στρατοπεδεύονται. ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου δέονται εἰς τὴν ἐξόπλισιν, εἰ μέλλουσι χρήσιμοι ἔσεσθαι. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀριστερᾷ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων, πελτασταῖς χώρα ἦν. τοξόταις δ' αὖ χώρα, ἡ πρόσθεν ἦν καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων. ὁπλίτας δὲ καὶ τοὺς τὰ μεγάλα γέρρα ἔχοντας, κύκλῳ πάντων εἶχεν ὥσπερ τεῖχος, ὅπως καὶ εἰ δέοι τι ἐνσκευάζεσθαι τοὺς ἱππέας, οἱ μονιμώτατοι πρόσθεν ὄντες, παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν καθόπλισιν. ἐκάθευδον δὲ αὐτῷ ἐν τάξει ὥσπερ οἱ ὁπλῖται. οὕτω δὲ καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ τοξόται, ὅπως καὶ ἐκ τῶν νυκτῶν εἰ δέοι τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὁπλῖται παρεσκευασμένοι εἰσὶ παίειν τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα, οὕτω καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταί, εἴ τινες προσίοιεν, ἐξ ἑτοίμου ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ τῶν ὁπλιτῶν. εἶχον δὲ καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς σκηναῖς. οἱ δ' ὑπηρέται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ σώφρονες, ἴσασι μὲν καὶ τῶν πλείστων τὰς οἰκήσεις, μάλιστα δὲ τῶν ἐπικαιρίων, οὕτω καὶ τῶν ἐν τοῖς στρατοπέδοις, τάς τε χώρας τὰς τῶν ἡ-

γεμόνων

γεμόνων ἠπίσταντο οἱ Κύρου ὑπηρέται, καὶ τὰ σημεῖα ἐγίνωσκον, ἃ ἑκάστοις ἦν. ὥστε ὅτου δέοιτο Κῦρος οὐκ ἐζήτουν, ἀλλὰ τὴν συντομωτάτην ἐφ' ἕκαστον ἔθεον. καὶ διὰ τὸ εἰλικρινῆ ἕκαστα τὰ φῦλα, πολὺ μᾶλλον ἦν δῆλα, καὶ ὁπότε τις εὐτακτοίη, καὶ εἴ τις μὴ πράττοι τὸ προσταττόμενον. οὕτω δὴ ἐχόντων ἡγεῖτο εἴ τις καὶ ἐπίθοιτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ στρατόπεδον τοὺς ἐπιτιθεμένους ἐμπίπτειν. καὶ τὸ τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ τοῦτο μόνον ἡγεῖτο, εἴ τις ἐκτεῖναι φάλαγγας εὐπόρως δύναιτο, ἢ βαθῦναι, ἢ ἐκ κέρατος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι, ἢ ἐκ δεξιᾶς, ἢ ἀριστερᾶς, ἢ ὄπισθεν ἐπιφανέντων πολεμίων, ὀρθῶς ἐξελίξαι. ἀλλὰ καὶ διασπᾶν ὁπότε δέοι, τακτικὸν ἡγεῖτο. καὶ τὸ τιθέναι γε τὸ μέρος ἕκαστον, ὅπου μάλιστα ἐν ὠφελείᾳ ἂν εἴη. καὶ τὸ ταχύνειν δὲ ὅπου φθάσαι δέοι. πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, τακτικοῦ ἀνδρὸς ἐνόμιζεν εἶναι. καὶ ἐπεμελεῖτο τούτων πάντων ὁμοίως. καὶ ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμπῖπτον ἀεί, διατάττων ἐπορεύετο. ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλά, ὥσπερ εἴρηται, κατεχώριζεν. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι γίγνονται κατὰ τὴν Μηδικήν, τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κυαξάρην. ἐπεὶ δὲ ἠσπάσαντο ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κυαξάρῃ, ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξῃρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι, καὶ ἀρχεῖα ὅπως ἔχῃ, καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθῃ, ὡς εἰς οἰκεῖα κατάγεσθαι. ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ καλά. ὁ δὲ Κυαξάρης, ταῦτα μὲν ἐδέχετο, προσέπεμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα, στέφανόν τε χρυσοῦν, καὶ ψέλλια φέρουσαν, καὶ στρεπτὸν καὶ στολὴν Μηδικὴν ὡς δυνατὸν καλλίστην. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς, ἐστεφάνου τὸν Κῦρον. ὁ δὲ Κυαξάρης εἶπε, δίδωμι δέ σοι ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, ἐμὴν οὖσαν θυγατέρα. καὶ ὁ σὸς δὲ πατὴρ ἔγημε τὴν τοῦ ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου. αὕτη δέ ἐστιν ἣν σὺ πολλάκις παῖς ὤν, ὅτε παρ' ἡμῖν ἦσθα ἐτιθηνήσω, καὶ ὁπότε τις ἐρωτῴη αὐτήν, τίνι γαμοῖτο, ἔλεγεν, ὅτι Κύρῳ. ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερνήν, Μηδίαν τὴν πᾶσαν. οὐδὲ γάρ ἐστι μοι ἄρρην παῖς γνήσιος. ὁ μὲν, οὕτως εἶπεν. ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ὦ Κυαξάρη, τό τε γένος ἐπαινῶ, καὶ τὴν παῖ-

Q. o ij δα,

δα, καὶ δῶρα. βούλομαι δὲ, ἔφη, σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ, καὶ τῇ τῆς μητρὸς, ταῦτά σοι συναινέσαι. εἶπε μὲν οὕτως ὁ κῦρος, ὅμως δὲ τῇ παιδὶ πάντα ἐδωρήσατο ὁπόσα ᾤετο καὶ τῷ κυαξάρῃ χαρίζεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσας, εἰς πέρσας ἐπορεύετο. ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῖς περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις, εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο. ἱερεῖα μὲν ἄγων ὡς πᾶσι πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἑστιᾶσθαι. δῶρα δὲ ἦγεν, οἷα μὲν ἔπρεπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δ' ἔπρεπεν ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν. ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι πέρσαις καὶ περσίσιν, ὅσα περ καὶ νῦν ἔτι δίδωσιν, ὅταν περ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς πέρσας. ἐκ δὲ τούτου συνέλεξε καμβύσης τοὺς γεραιτέρους περσῶν, καὶ τὰς ἀρχὰς, οἵπερ τῶν μεγίστων κύριοί εἰσι. παρεκάλεσε δὲ καὶ κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες πέρσαι, καὶ σὺ ὦ κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως εὔνους εἰμί. ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω. σὺ δὲ ὦ κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιος οὖν εἰμι, ὅσα γινώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ μέσον λέγειν. τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα, ὑμεῖς μὲν, κῦρον ηὐξήσατε, στράτευμα δόντες καὶ ἄρχοντα τούτου αὐτὸν καταστήσαντες. κῦρος δὲ ἡγούμενος τούτου σὺν θεοῖς, εὐκλεεῖς μὲν ὑμᾶς ὦ πέρσαι ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐντίμους δ' ἐν τῇ ἀσίᾳ πάσῃ. τῶν δὲ συστρατευσαμένων αὐτῷ, τοὺς μὲν ἀρίστους καὶ πεπλούτηκε. τοῖς δὲ πολλοῖς, μισθὸν καὶ τροφὴν παρεσκεύασεν. ἱππικὸν δὲ καταστήσας περσῶν, πεποίηκε πέρσαις, καὶ πεδίων εἶναι μετουσίαν. ἢν μὲν οὖν καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω γινώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἴτιοι ἀλλήλοις ἔσεσθε. εἰ δὲ ἢ σὺ ὦ κῦρε, ἐπαρθεὶς ταῖς παρούσαις τύχαις, ἐπιχειρήσεις καὶ περσῶν ἄρχειν ἐπὶ πλεονεξίᾳ ὥσπερ τῶν ἄλλων, ἢ ὑμεῖς ὦ πολῖται φθονήσαντες τούτῳ τῆς δυνάμεως, καταλύειν πειράσεσθε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴστε, ὅτι ἐμποδὼν ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε. ὡς οὖν μὴ ταῦτα γίγνηται, ἀλλὰ τἀγαθὰ, ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη, θύσαντας ὑμᾶς κοινῇ, καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυραμένους συνθέσθαι, σὲ μὲν ὦ κῦρε, ἤν τις ἐπιστρατεύ-

στρατεύηται, ἢ χώρᾳ περσίδι, ἢ περσῶν νόμους διασπᾶν πειρᾶται, βοηθήσειν παντὶ σθένει. ὑμᾶς δὲ ὦ πέρσαι, ἤν τις ἢ ἀρχῆς κῦρον ἐπιχειρῇ καταπαύειν, ἢ ἀφίστασθαί τις τῶν ὑποχειρίων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς, καὶ κύρῳ καθ' ὅτι ἂν οὗτος ἐπαγγέλλῃ, καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίγνεται ἡ ἐν πέρσαις βασιλεία. ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δῆλον, ὅτι κύρου ἐὰν ζῇ. καὶ ὅταν μὲν οὗτος ἀφίκηται εἰς πέρσας, ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι, τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν, ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω. ὅταν δ' οὗτος ἔκδημος ᾖ, καλῶς ἂν οἶμαι ὑμῖν ἔχειν, εἰ ἐκ τοῦ γένους, ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἄριστος εἶναι, οὗτος τὰ τῶν θεῶν ἀποτελεῖ. ταῦτα εἰπόντος καμβύσου, συνέδοξε κύρῳ τε καὶ τοῖς περσῶν τέλεσι. καὶ συνθέμενοι ταῦτα τότε, καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυράμενοι, οὕτω καὶ νῦν ἔτι διαμένουσι ποιοῦντες πρὸς ἀλλήλους πέρσαι τε καὶ βασιλεύς. τούτων δὲ πραχθέντων, ἀπήει ὁ κῦρος. ὡς δ' ἀπιὼν, ἐγένετο ἐν μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ, γαμεῖ τὴν κυαξάρου θυγατέρα. ἧς ἔτι καὶ νῦν λόγος ὡς παγκάλλου γενομένης. ἔνιοι δὲ τῶν λογοποιῶν λέγουσιν, ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἔγημεν. ἀλλὰ γραῦς ἂν καὶ παντάπασιν ἦν ἡ παῖς. γήμας δ' εὐθὺς ἔχων ἀνεζεύγνυεν. ἐπεὶ δ' ἐν βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σατράπας ἤδη πέμπειν, ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη. τοὺς μέντοι ἐν ταῖς ἄκραις φρουράρχους, καὶ τοὺς χιλιάρχους τῶν κατὰ τὴν χώραν φυλακῶν, οὐκ ἄλλου ἢ ἑαυτοῦ ἐβούλετο ἀκούειν. ταῦτα δὲ προεωρᾶτο, ἐννοῶν, ὅπως εἴ τις τῶν σατραπῶν ὑπὸ πλούτου καὶ πλήθους ἀνθρώπων ἐξυβρίσειε καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πείθεσθαι, εὐθὺς ἀντιπάλους ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. ταῦτ' οὖν βουλόμενος πρᾶξαι, ἔγνω συγκαλέσαι πρῶτον τοὺς ἐπικαιρίους. καὶ προειπεῖν, ὅπως εἰδεῖεν, ἐφ' οἷς ἴασιν οἱ ἰόντες. ἐνόμιζε γὰρ οὕτω ῥᾷδιον φέρειν ἂν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ κατασταίη τις ἄρχων, καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα, χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δι' ἑαυτῶν ἀπιστίαν ταῦτα γενέσθαι. οὕτω δὴ συλλέξας, λέγει αὐτοῖς τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις πόλεσι φρουροὶ καὶ φρούραρχοι, οὓς τότε κατελίπομεν.

Universidad de Deusto Biblioteca

καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας, ἀπῆλθον. ἄλλο μὲν οὐδὲν πολυπραγμονεῖν. τὰ δὲ τείχη διασῴζειν. τούτοις μὲν οὖν οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς διαπεφυλάχασι τὰ προσταχθέντα. ἄλλους δὲ σατράπας πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσι τῶν ἐνοικούντων, καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε φρουροῖς δώσουσι μισθὸν, καὶ ἄλλο τελέσουσιν ὅ,τι ἂν δέῃ. δοκεῖ δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε ὑμῶν, οἷς ἂν ἐγὼ πράγματα παρέχω, πέμπων πράξοντάς τι ἐπὶ ταῦτα τὰ ἔθνη, χώρας γενέσθαι καὶ οἴκους ἐκεῖ. ὅπως δασμοφορῆται αὐτοῖς δεῦρο. ὅταν τ' ἴωσιν ἐκεῖσε, εἰς οἰκεῖα ἔχωσι κατάγεσθαι. ταῦτα εἶπε, καὶ ἔδωκε πολλοῖς τῶν φίλων, κατὰ πάσας τὰς καταστραφείσας πόλεις, οἴκους. ἔτι καὶ νῦν εἰσὶν ὑπηκόους τοῖς ἀπογόνοις τῶν τότε λαβόντων αἱ χῶραι καταμένουσαι, ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῇ. αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ. δεῖ δὲ, ἔφη, τοὺς ἰόντας σατράπας ἐπὶ ταύτας τὰς χώρας τοιούτους ἡμᾶς σκοπεῖν, οἵτινες ὅ,τι ἂν ἐν τῇ γῇ ἑκάστῃ καλὸν ἢ ἀγαθὸν ᾖ, μεμνήσονται καὶ δεῦρο ἀποπέμπειν. ὡς μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες, τῶν πανταχοῦ γιγνομένων ἀγαθῶν. καὶ γὰρ ἤν τί που δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσται ἀμυντέον. ταῦτ' εἰπὼν, τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον. ἔπειτα δὲ οὓς ἐγίγνωσκε τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπιθυμοῦντας ἰέναι, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας ἐπιτηδειοτάτους εἶναι, ἔπεμπε σατράπας. εἰς Ἀραβίαν μὲν Μεγάβυζον. εἰς Καππαδοκίαν δὲ, Ἀρταβάταν. εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν μεγάλην, Ἀρτακάμαν. εἰς Λυκίαν δὲ καὶ Ἰωνίαν, Χρυσάνταν. εἰς Καρίαν δὲ, Καδούσιον, ὥσπερ ᾔτουν. εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν παρ' Ἑλλήσποντον καὶ Αἰολίδα, Φαρνοῦχον. Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Παφλαγόνων οὐκ ἔπεμψε Πέρσας σατράπας, ὅτι ἑκόντες ἐδόκουν αὐτῷ συστρατεύεσθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα. δασμοὺς μέντοι συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους. ὡς δὲ τότε Κῦρος κατεστήσατο, οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν ταῖς ἄκραις φυλακαί. καὶ οἱ χιλίαρχοι τῶν φυλακῶν ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες, καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπογεγραμμένοι. προεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπεμπομένοις σατράπαις, ὅσα δυνατὸν ἑώρων ποιοῦντα

αὐτὸν

αὐτὸν πάντα μιμεῖσθαι. πρῶτον μὲν, ἱππέας καθιστάναι ἐκ τῶν συνεπομένων Περσῶν καὶ συμμάχων, καὶ ἁρματηλάτας. ὁπόσοι δ' ἂν γῆν καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν τούτους ἐπὶ θύρας ἰέναι. καὶ σωφροσύνης ἐπιμελουμένους, παρέχειν ἑαυτοὺς τῷ σατράπῃ χρῆσθαι ἤν τι δέηται. παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους παῖδας ἐπὶ θύρας, ὥσπερ παρ' αὐτῷ. ἐξάγειν δ' ἐπὶ τὴν θήραν τὸν σατράπην, τοὺς ἀπὸ θυρῶν, καὶ ἀσκεῖν αὑτόν τε καὶ τοὺς σὺν ἑαυτῷ, τὰ πολεμικά. ὃς δ' ἂν ἐμοί, ἔφη, κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως, πλεῖστα μὲν ἅρματα, πλείστους δὲ καὶ ἀρίστους ἱππέας ἀποδεικνύῃ, τοῦτον ἐγὼ ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον, καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοί, τῆς ἀρχῆς τιμήσω. ἔστωσαν δὲ παρ' ὑμῖν καὶ ἕδραις, ὥσπερ παρ' ἐμοὶ οἱ ἄριστοι προτετιμημένοι, καὶ τράπεζα ὥσπερ ἡ ἐμή. τρέφουσα μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας. ἔπειτα δὲ καὶ ὡς φίλοις μεταδιδόναι, ἱκανῶς κεκοσμημένη. καὶ ὡς τὸν καλόν τι ποιοῦντα, καθ' ἡμέραν ἐπιγεραίρειν. κτᾶσθε δὲ καὶ παραδείσους. καὶ θηρία τρέφετε. καὶ μήτε αὐτοί ποτε ἄνευ πόνου σῖτον παράθησθε, μήτε ἵπποις ἀγυμνάστοις χόρτον ἐμβάλλετε. οὐ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ εἷς ὢν ἀνθρωπίνῃ ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ διασῴζειν. ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἐμοῦ, ὑμῖν ἐπίκουρον εἶναι. ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐτοὺς ἀγαθοὺς ὄντας, σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν, ἐμοὶ συμμάχους εἶναι. βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο κατανοῆσαι. ὅτι τούτων ὧν νῦν ὑμῖν παρακελεύομαι, οὐδὲν τοῖς δούλοις προστάττω. ἃ δ' ὑμᾶς φημὶ χρῆναι ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτὸς πειρῶμαι πράττειν. ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μιμεῖσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἔχοντας, μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε. ταῦτα δὲ Κύρου οὕτως τότε τάξαντος, ἔτι καὶ νῦν τῷ αὐτῷ τρόπῳ, πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁμοίως φυλάττονται. πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι, ὁμοίως θεραπεύονται. πάντες δὲ οἱ οἶκοι καὶ μεγάλοι καὶ μικροί, ὁμοίως οἰκοῦνται. πᾶσι δὲ οἱ ἄριστοι τῶν παρόντων, ἕδραις προτετίμηνται. πᾶσαι δὲ αἱ πορεῖαι, συντεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσί. πᾶσι δὲ συγκεφαλαιοῦνται πολ-

λαὶ

λαι πράξεις, ὀλίγοις ἐπισκοπεῖν. ταῦτα δ' εἰπὼν ὡς χρὴ ποιεῖν ἑκάστους, καὶ δύναμιν ἑκάστῳ προσθεὶς, ἐξέπεμπε. καὶ προεῖπεν ἅπασι παρασκευάζεσθαι, ὡς εἰς νέωτα στρατείας ἐσομένης, καὶ ἐπιδείξεως ἀνδρῶν καὶ ὅπλων, καὶ ἵππων, καὶ ἁρμάτων. κατενοήσαμεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι Κύρου κατάρξαντος, ὥς φασι, καὶ νῦν ἔτι διαμένει. ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ κατ' ἐνιαυτὸν ἀεὶ, στράτευμα ἔχων, ὡς ἢν μέν τις τῶν σατραπῶν ἐπικουρείας δέηται, ἐπικουρῇ. ἢν δέ τις ὑβρίζῃ, σωφρονίζει. ἢν δέ τις, ἢ δασμῶν φορᾶς ἀμελῇ, ἢ τῶν ἐνοίκων φυλακῆς, ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνεργὸς ᾖ, ἢ ἄλλο τι τῶν τεταγμένων παραλίπῃ, ταῦτα πάντα κατευτρεπίζει. ἢν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγγέλλει. ὁ δὲ, ἀκούων βουλεύεται περὶ τοῦ ἀτακτοῦντος, καὶ οἱ πολλάκις λεγόμενοι ὅτι βασιλέως υἱὸς καταβαίνει, βασιλέως ἀδελφὸς, βασιλέως ὀφθαλμὸς, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, οὗτοι τῶν ἐφόδων εἰσίν. ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν, ὁπόθεν ἂν βασιλεὺς κελεύῃ. κατεμάθομεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλο μηχάνημα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ᾐσθάνετο, καὶ τὰ πάμπολυ ἀπέχοντα, ὅπως ἔχοι. σκεψάμενος γὰρ, πόσην ἂν ὁδὸν ἵππος κατανύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαυνόμενος, ὥστε διαρκεῖν, ἐποιήσατο ἱππῶνας τοσοῦτον διαλείποντας, καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε, καὶ τοὺς ἐπιμελομένους τούτων. καὶ ἄνδρα ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τόπων ἔταξε τὸν ἐπιτήδειον, παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα, καὶ παραδιδόναι καὶ παραλαμβάνειν, τοὺς ἀπειρηκότας ἵππους, καὶ ἄλλους πέμπειν νεαλεῖς. ἔστι δ' ὅτε, οὐδὲ τὰς νύκτας φασὶν ἵστασθαι ταύτην τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλῳ, τὸν νυκτερινὸν διαδέχεσθαι. τούτων δὲ οὕτως γιγνομένων, φασί τινες θᾶττον τῶν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀνύτειν. εἰ δὲ τοῦτο ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων πεζῇ πορειῶν αὕτη ταχίστη, τοῦτο εὔδηλον. ἀγαθὸν δὲ ὡς τάχιστα ἕκαστον αἰσθανόμενον, ὡς τάχιστα ἐπιμελεῖσθαι. ἐπεὶ δὲ περιῆλθεν ὁ ἐνιαυτὸς, συνήγειρε στρατιὰν εἰς Βαβυλῶνα. καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι, εἰς δώδεκα μὲν ἵππων μυριάδας. εἰς δισχίλια δὲ ἅρματα δρεπανηφόρα. πεζῶν δὲ εἰς μυριάδας ἑξήκοντα.

τα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνεσκευάσατο αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτην τὴν στρατείαν ἐν ᾗ λέγεται καταστρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα Συρίαν εἰσβάντι οἰκεῖ μέχρις ἐρυθρᾶς θαλάσσης. μετὰ δὲ ταῦτα, ἡ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι, καὶ καταστρέψασθαι Αἴγυπτον. καὶ ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ὥριζεν αὐτῷ. πρὸς ἕω μὲν, ἡ ἐρυθρὰ θάλαττα. πρὸς ἄρκτον δὲ, ὁ Εὔξεινος πόντος. πρὸς ἑσπέραν δὲ, Κύπρος καὶ Αἴγυπτος. πρὸς μεσημβρίαν δὲ, Αἰθιοπία. τούτων δὲ τὰ πέρατα, τὰ μὲν, διὰ θάλπος. τὰ δὲ, διὰ ψύχος. τὰ δὲ, διὰ ὕδωρ. τὰ δὲ, δι' ἀνυδρίαν, δυσοίκητα. αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων τὴν δίαιταν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διῆγεν ἐν Βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας. αὕτη γὰρ ἀλεεινὴ ἡ χώρα. τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ, τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις. τὴν δὲ ἀκμὴν τοῦ θέρους, δύο μῆνας, ἐν Ἐκβατάνοις. οὕτω δὲ ποιοῦντ' αὐτὸν, λέγουσιν ἐν ἐαρινῷ, θάλπει καὶ ψύχει διάγειν ἀεί. οὕτω δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, ὡς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειεν, ὅ τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρᾳ, ἢ φύοιτο ἢ τρέφοιτο ἢ τεχνῷτο. πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως, πᾶς δὲ ἰδιώτης, πλούσιος ἂν ᾤετο γενέσθαι, εἴ τι Κύρῳ χαρίσαιτο. καὶ γὰρ ὁ Κῦρος λαμβάνων παρ' ἑκάστων ὧν ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες, ἀντεδίδου, ὧν σπανίζοντας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο. οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προκεχωρηκότος, μάλα δὴ πρεσβύτης ὢν ὁ Κῦρος, ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἕβδομον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ πάλαι δὴ ὥσπερ εἰκὸς, ἐτετελευτήκεσαν αὐτῷ. ὁ δὲ Κῦρος ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερὰ, καὶ τοῦ χοροῦ ἡγήσατο Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια. καὶ τὰ δῶρα πᾶσι διεδίδου ὥσπερ εἰώθει. κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ, ὄναρ εἶδε τοιόνδε. ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον, εἰπεῖν, συσκευάζου ὦ Κῦρε, ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ, ἐξηγέρθη, καὶ σχεδὸν ἐδόκει εἰδέναι, ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευτὴ παρείη. εὐθὺς οὖν λαβὼν ἱερεῖα, ἔθυε Διΐ τε πατρῴῳ καὶ Ἡλίῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων, ὡς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπευχόμενος. Ζεῦ πατρῷε καὶ Ἥλιε, καὶ πάντες θεοὶ, δέχεσθε τάδε καὶ τελεστήρια

τῶν ἄλλων καλῶν πράξεων καὶ χαριστήρια, ὅτι ἐσημαίνετέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις, καὶ ἐν οἰωνοῖς, καὶ ἐν φήμαις ἅ τ' ἐχρῆν ποιεῖν, καὶ ἃ οὐκ ἐχρῆν. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις, ὅτι κἀγὼ ἐγίνωσκον τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν, καὶ οὐδεπώποτε ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐφρόνησα. αἰτοῦμαι δ' ὑμᾶς, δοῦναι καὶ νῦν, παισὶ μὲν καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις καὶ πατρίδι, εὐδαιμονίαν. ἐμοὶ δέ, οἷόνπερ αἰῶνα δεδώκατε, τοιαύτην καὶ τελευτὴν δοῦναι. ὁ μὲν, δὴ τοιαῦτα ποιήσας, καὶ οἴκαδε ἐλθών, ἔδοξεν ἀναπαύσασθαι, καὶ κατεκλίθη. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ τεταγμένοι προσιόντες, λούσασθαι αὐτὸν ἐκέλευον. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖ τεταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσαν. τοῦ δέ, ἡ ψυχὴ, σῖτον μὲν οὐ προσίετο. διψῆν δ' ἐδόκει, καὶ ἔπινεν ἡδέως. ὡς δὲ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ, συνέβαινεν αὐτῷ ταῦτα, καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας. οἱ δέ, ἔτυχον συνηκολουθηκότες αὐτῷ, καὶ ὄντες ἐν Πέρσαις. ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους καὶ τὰς Περσῶν ἀρχάς. παρόντων δὲ πάντων, ἤρχετο τοιοῦδε λόγου. παῖδες ἐμοί, ὦ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲν τοῦ βίου τὸ τέλος, ἤδη πάρεστιν, ἐκ πολλῶν τοῦτο σαφῶς γινώσκω. ὑμᾶς δὲ χρή, ὅταν τελευτήσω, ὥσπερ εὐδαίμονος ἐμοῦ καὶ λέγειν, καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ γὰρ παῖς τε ὤν, τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλά, δοκῶ κεκαρπῶσθαι. ἐπεί τε ἥβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις. τέλειός τε ἀνὴρ γενόμενος, τὰ ἐν ἀνδράσι. σὺν τῷ χρόνῳ τε προϊόντι ἀεὶ συναυξανομένην ἐπιγινώσκειν ἐδόκουν καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν. ὥστε καὶ τοὐμὸν γῆρας οὐδεπώποτε ᾐσθόμην, τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γιγνόμενον. καὶ οὔτ' ἐπιχειρήσας, οὔτ' ἐπιθυμήσας, οἶδα, ὅτου ἠτύχησα. καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπεῖδον δι' ἐμοῦ, εὐδαίμονας γενομένους. τοὺς δὲ πολεμίους, ὑπ' ἐμοῦ δουλωθέντας. καὶ τὴν πατρίδα πρόσθεν ἰδιωτεύουσαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, νῦν προτετιμημένην καταλείπω. ὧν τ' ἐκτησάμην, οὐδὲν οἶδα ὅ, τι οὐ διεσωσάμην. καὶ τὸν μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπραττον οὕτως, ὥσπερ ηὐχόμην. φόβος δέ μοι συμπαρομαρτῶν, μή τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἢ ἴδοιμι, ἢ ἀκούσαιμι, ἢ πάθοιμι χαλεπόν, οὐκ εἴα τελέως με

φρονεῖν, οὐδ' εὐφραίνεσθαι ἐκπεπταμένως. νῦν δ' ἢν τελευτήσω, καταλείπω μὲν ὑμᾶς ὦ παῖδες ζῶντας, οὕσπερ ἔδοσάν μοι οἱ θεοὶ γενέσθαι. καταλείπω δὲ πατρίδα, καὶ φίλους εὐδαιμονοῦντας. ὥστε πῶς οὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μακαριζόμενος τὸν ἀεὶ χρόνον, μνήμης τυγχάνοιμι. δεῖ δὲ καὶ τὴν βασιλείαν, σαφηνίσαντα καταλιπεῖν. ὡς ἂν μὴ ἀμφίλογος γενομένη, πράγματα ὑμῖν παράσχῃ. ἐγὼ δ' οὖν, φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως ὦ παῖδες. τὸ δὲ προβουλεύειν καὶ τὸ ἡγεῖσθαι ἐφ' ὅ, τι ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάττω τῷ προτέρῳ γενομένῳ. καὶ πλειόνων κατὰ τὸ εἰκὸς ἐμπείρῳ. ἐπαιδεύθην δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως, ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις, οὐ μόνον ἀδελφοῖς, ἀλλὰ καὶ πολίταις, καὶ ὁδῶν, καὶ θάκων, καὶ λόγων ὑπείκειν. καὶ ὑμᾶς δὲ ὦ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδευον. τοὺς μὲν γεραιτέρους προτιμᾶν. τῶν δὲ νεωτέρων προτετιμῆσθαι. ὡς οὖν παλαιὰ καὶ εἰθισμένα καὶ ἔννομα λέγοντος ἐμοῦ, οὕτως ἀποδέχεσθε. καὶ σὺ μὲν ὦ Καμβύση τὴν βασιλείαν ἔχε, θεῶν τε διδόντων, καὶ ἐμοῦ, ὅσον ἐν ἐμοί. σοὶ δὲ ὦ Ταναοξάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι, Μήδων τε καὶ Ἀρμενίων, καὶ τρίτων Καδουσίων. ταῦτα δέ σοι διδοὺς, νομίζω ἀρχὴν μὲν μείζω καὶ τοὔνομα, τῆς βασιλείας τῷ πρεσβυτέρῳ καταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δὲ σοὶ ἀλυποτέραν. ὁποίας μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύνης ἐπιδεὴς ἔσῃ, οὐχ ὁρῶ. ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπους εὐφραίνειν παρέσται. τὸ δὲ δυσκαταπρακτοτέρων ἐρᾶν, καὶ τὸ πολλὰ μεριμνᾶν, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν κεντριζόμενον ὑπὸ τῆς πρὸς τἀμὰ ἔργα φιλονεικίας. καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σου, μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν. ἅ σάφ' ἴσθι. πολλὰς ἀσχολίας παρέχει. οἶσθα μὲν οὖν καὶ σὺ ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασῷζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον. πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύσει φύεσθαι ἀνθρώπους. πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοιντο. ὥσπερ καὶ τἆλλα τὰ πεφυκότα πᾶσι

Universidad de Deusto Biblioteca

τὰ αὐτὰ φαίνεσθαι, ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς πίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυ-
τῷ. ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν, ἐστὶν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον
σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ οὖν καὶ ἄλλους τινὰς πειράσῃ συμφύλα-
κας τῆς βασιλείας ποιεῖσθαι, μηδαμόθεν πρότερον ἄρχου, ἢ ἀπὸ
τοῦ ὁμόθεν γενομένου. καὶ πολῖταί τοι ἄνθρωποι, ἀλλοδαπῶν οἰ-
κειότεροι, καὶ σύσσιτοι ἀποσκήνων. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος
φύντες καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφέντες, καὶ ἐν τῇ αὐ-
τῇ οἰκίᾳ αὐξηθέντες καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι, καὶ
τὴν αὐτὴν μητέρα, καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα προσαγορεύοντες, πῶς
οὐ πάντων οὗτοι οἰκειότατοι. μὴ οὖν ἃ οἱ θεοὶ ὑφήγηνται ἀγαθὰ
εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς, μάταιά ποτε ποιήσητε, ἀλλ' ἐπὶ ταῦτα,
εὐθὺς οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα, καὶ οὕτως ἀεὶ ἀνυπέρ-
βλητος ἀλλήλοις ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία. ἑαυτοῦ τοι κήδεται, ὁ
προνοῶν ἀδελφοῦ. τίνι γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς μέγας ὤν, οὕτω κα-
λὸν ὡς ἀδελφῷ; τίς δ' ἄλλος τιμήσεται δι' ἄνδρα μέγα δυ-
νάμενον οὕτως, ὡς ἀδελφός; τίνα δὲ φοβήσεταί τις ἀδικεῖν, ἀ-
δελφοῦ μεγάλου ὄντος οὕτως ὡς τὸν ἀδελφόν; μήτε οὖν θᾶτ-
τον μηδεὶς σοῦ τούτῳ ὑπακουέτω, μήτε προθυμότερον παρέστω.
οὐδενὶ γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου, οὔτε ἀγαθὰ οὔτε δεινά, ἢ σοί. ἐν-
νοεῖτε καὶ τάδε. τίνι χαρισάμενος, ἐλπίσαις ἂν μειζόνων τυ-
χεῖν, ἢ τούτῳ; τίνι δ' ἂν βοηθήσας, ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντι-
λάβοις; τίνα δ' αἴσχιον μὴ φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἁπάν-
των κάλλιον προτιμᾶν ἢ τὸν ἀδελφόν; μόνου τοι, ὦ Καμβύση
πρωτεύοντος ἀδελφοῦ παρ' ἀδελφῷ, οὐδὲ φθόνος παρὰ τῶν
ἄλλων ἀφικνεῖται. ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρῴων παῖδες, τιμᾶτε
ἀλλήλους, εἴ τι καὶ τοῦ ἐμοὶ χαρίζεσθαι μέλει ὑμῖν. οὐ γὰρ δή-
που τοῦτό γε σαφῶς δοκεῖτε εἰδέναι, ὡς οὐδὲν εἰμὶ ἐγὼ ἔτι, ἐπει-
δὰν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τελευτήσω. οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τήν γ' ἐμὴν
ψυχὴν ἑωρᾶτε, ἀλλ' οἷς διεπράττετο, τούτοις αὐτὴν ὡς οὖσαν κα-
τεφωρᾶτε. τὰς δὲ τῶν ἄδικα παθόντων ψυχάς, οὔπω κατενο-
ήσατε, οἵους μὲν φόβους τοῖς μιαιφόνοις ἐμβάλλουσιν, οἵους δὲ
παλαμναίους τοῖς ἀνοσίοις ἐπιπέμπουσι. τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς
τιμὰς

τιμὰς διαμένειν ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἱ ψυχαὶ κύ-
ριαι ἦσαν. οὔτοι ἔγωγε ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο πώποτε ἐπείσθην, ὡς
ἡ ψυχὴ ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώματι ᾖ, ζῇ, ὅταν δὲ τούτου ἀπαλ-
λαγῇ τέθνηκεν. ὁρῶ γὰρ ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα, ὅσον ἂν ἐν
αὐτοῖς χρόνον ᾖ ἡ ψυχή, ζῶντα παρέχεται. οὐδέ γε, ὅπως ἄφρων
ἔσται ἡ ψυχή, ἐπειδὰν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γένηται, οὐ-
δὲ τοῦτο πέπεισμαι. ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ καθαρὸς ὁ νοῦς
ἐκκριθῇ, τότε καὶ φρονιμώτατον εἰκὸς αὐτὸν εἶναι. διαλυομέ-
νου δὲ ἀνθρώπου, δῆλά ἐστιν ἕκαστα, ἀπιόντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον
πλὴν τῆς ψυχῆς. αὕτη δὲ μόνη, οὔτε παροῦσα οὔτε ἀπιοῦσα ὁ-
ρᾶται. ἐννοήσατε δέ, ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῶν ἀνθρωπίνων θα-
νάτῳ, οὐδέν ἐστιν ὕπνου. ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχή, τότε δήπου θει-
οτάτη καταφαίνεται καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προορᾷ. τότε
γὰρ ὡς ἔοικε μάλιστα ἐλευθεροῦται. εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει ταῦ-
τα, ὥσπερ ἐγὼ οἴομαι, καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὴν
ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι, ποιεῖτε ἃ ἐγὼ δέομαι. εἰ δὲ μὴ οὕ-
τως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι συναποθνήσκει, ἀλ-
λὰ θεούς γε τοὺς ἀεὶ ὄντας, καὶ πάντ' ἐφορῶντας, καὶ πάντα δυ-
ναμένους, οἳ καὶ μὲν τὴν ὅλων τήνδε τάξιν συνέχουσιν ἀκριβῆ
καὶ ἀκήρατον καὶ ἀναμάρτητον καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ μεγέθους
ἀδιήγητον, τούτους φοβούμενοι, μήτε ἀσεβὲς μηδέν, μηδὲ ἀνόσι-
ον, μήτε ποιήσητε, μήτε βουλεύσητε. μετὰ μέντοι θεούς, καὶ ἀν-
θρώπων τὸ πᾶν γένος τὸ ἀεὶ ἐπιγιγνόμενον, αἰδεῖσθε. οὐ γὰρ ἐν
σκότῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτονται. ἀλλ' ἐμφανῆ πᾶσιν ἀνάγκη
ἀεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα, ἃ ἢν μὲν καθαρὰ καὶ ἔξω τῶν ἀδί-
κων φαίνηται, δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀναδείξει. εἰ
δὲ εἰς ἀλλήλους ἄδικόν τι φρονήσετε, ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸ
ἀξιόπιστον εἶναι ἀποβαλεῖτε. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἔτι πιστεῦσαι δύναι-
το ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικούμενον, τὸν μάλιστα
φιλίᾳ προσήκοντα. εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω, οἵους χρὴ
πρὸς ἀλλήλους εἶναι. εἰ δὲ μή, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων
μανθάνετε. αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ δι-

αγεγένηνται. φίλοι μὲν γονεῖς παισί, φίλοι δὲ ἀδελφοῖς. ἤδη δὲ τινὲς τούτων, καὶ ἐναντία ἀλλήλοις ἔπραξαν. ὁποτέροις ἂν οὖν αἰσθάνησθε τὰ πραχθέντα συνενεγκόντα, ταῦτα δὴ αἱρούμενοι, ὀρθῶς ἂν βουλεύοισθε. καὶ τούτων μὲν ἴσως ἤδη ἅλις. τὸ δ' ἐμὸν σῶμα ὦ παῖδες ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε, μήτε ἐν ἀργύρῳ. μηδὲ ἐν ἄλλῳ μηδενί, ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μακαριώτερον, τοῦ γῇ μιχθῆναι, ἣ πάντα μὲν τὰ καλά, πάντα δὲ τἀγαθὰ, φύει τε καὶ τρέφει; ἐγὼ καὶ ἄλλως, φιλάνθρωπος ἐγενόμην, καὶ νῦν ἡδέως ἄν μοι δοκῶ κοινωνῆσαι τοῦ εὐεργετοῦντος ἀνθρώπους. ἀλλὰ γὰρ ἤδη, ἔφη, ἐκλείπειν μοι φαίνεται ἡ ψυχή. ὅθενπερ ὡς ἔοικε πᾶσιν ἄρχεται ἀπολείπουσα. εἴ τις οὖν ὑμῶν, ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὄμμα τοὐμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω. ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι ὑμᾶς ὦ παῖδες, μηδεὶς ἔτ' ἀνθρώπων τοὐμὸν σῶμα ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς. Πέρσας μέντοι πάντας καὶ τοὺς συμμάχους, ἐπὶ τὸ μνῆμα τοὐμὸν παρακαλεῖτε, συνησθησομένους ἐμοί, ὅτι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὡς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν παθεῖν, μήτε ἢν μετὰ τοῦ θείου γένωμαι, μήτε ἢν μηδὲν ἔτι ὦ. ὁπόσοι δ' ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες, ὁπόσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι νομίζεται, ἀποπέμπετε. καὶ τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μου τελευταῖον. τοὺς φίλους εὐεργετοῦντες, καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν. καὶ χαίρετε ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ. καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι, χαίρετε. ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάντας δεξιωσάμενος, συνεκαλύψατο, καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν. ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἡ τοῦ Κύρου βασιλεία ἐγένετο, αὐτὴ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. ὡρίσθη μὲν πρὸς ἕω τῇ ἐρυθρᾷ θαλάττῃ. πρὸς ἄρκτον δέ, τῷ εὐξείνῳ πόντῳ. πρὸς ἑσπέραν δέ, Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ. πρὸς μεσημβρίαν δέ, Αἰθιοπίᾳ. τοσαύτη δὲ γενομένη, μιᾷ γνώμῃ τῇ Κύρου ἐκυβερνᾶτο. καὶ ἐκεῖνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ, ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας, ἐτίμα τε καὶ ἐθεράπευεν. οἵ τε ἀρχόμενοι, Κῦρον ὡς πατέρα ἐσέβοντο. ἐπεὶ μέντοι Κῦρος ἐτελεύτησεν,

εὐθὺς μὲν αὐτοῦ οἱ παῖδες ἐστασίαζον. εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφίσταντο. πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο. ὡς δ' ἀληθῆ λέγω, ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θείων. οἶδα γὰρ ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ, καὶ τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν, εἴτε ὅρκους ὀμόσειαν ἠμπέδουν, εἴτε δεξιὰς δοῖεν ἐβεβαίουν. εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι ἦσαν, καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον, οὐδ' ἂν εἷς αὐτοῖς ἐπίστευεν, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πιστεύει οὐδὲ εἷς ἔτι, ἐπεὶ ἔγνωσται ἡ ἀσέβεια αὐτῶν, οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἄν, οἱ τῶν σὺν Κύρῳ ἀναβάντων στρατηγοί. νῦν δὲ τῇ πρόσθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες, ἐνεχείρισαν ἑαυτούς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα, ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλάς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων, ἄλλοι ἄλλαις πίστεσιν ἐξαπατηθέντες, ἀπώλοντο. πολλοὶ δὲ καὶ τάδε χείρονες νῦν εἰσι. πρόσθεν μὲν γάρ, εἴ τις ἢ διακινδυνεύσειε πρὸ βασιλέως, ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν, ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπράξειεν, οὗτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι. νῦν δὲ καὶ ἤν τις ὥσπερ Λεομήδης τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ Αἰγυπτίων ἐγκαταλιπών, καὶ τοὺς μεγίστους ὅρκους παραβάς, βασιλεῖ δόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι, οὗτοί εἰσιν οἱ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραιρόμενοι. ταῦτα οὖν ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες, ἐπὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον τετραμμένοι εἰσίν. ὁποῖοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ὦσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνονται. ἀθεμιστότεροι δὲ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτῃ γεγένηνται, εἴς γε μὴν δὴ χρήματα, τῇδε ἀδικώτεροι. οὐ γὰρ μόνον τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλὰ ἤδη τοὺς οὐδὲν ἀδικηκότας συλλαμβάνοντες, ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν δίκαιον χρήματα ἀποτίνειν. ὥστε οὐδὲν ἧττον οἱ πολλὰ ἔχειν δοκοῦντες, τῶν πολλὰ ἠδικηκότων, φοβοῦνται, καὶ εἰς χεῖρας οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἰέναι. οὐδέ γε ἀθροίζεσθαι, εἰς βασιλικὴν στρατείαν θαρροῦσι. τοιγαροῦν ὅστις ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι, ἄνευ μάχης ὅπως ἂν βούλωνται, διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἀνθρώπους ἀδικίαν. αἱ μὲν δὴ

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

γνώμαι, ταύτῃ τῷ παντὶ, χείρους νῦν, ἢ τὸ παλαιὸν αὐτῶν. ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται ὥσπερ πρόσθεν, νῦν αὖ τοῦτο διηγήσομαι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν αὐτοῖς, μήτε πτύειν, μήτε ἀπομύττεσθαι. δῆλον δὲ ὅτι ταῦτα, οὐ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγροῦ φειδόμενοι ἐνόμιζον. ἀλλὰ βουλόμενοι διὰ πόνων καὶ ἱδρῶτος τὰ σώματα στερεοῦσθαι. νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πτύειν μηδὲ ἀπομύττεσθαι ἔτι διαμένει. τὸ δὲ ἐκπονεῖν, οὐδαμοῦ ἐπιτηδεύεται. καὶ μὴν πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονοσιτεῖν νόμιμον. ὅπως ὅλῃ τῇ ἡμέρᾳ χρῷντο καὶ εἰς τὰς πράξεις καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι. νῦν γε μὴν τὸ μὲν μονοσιτεῖν, ἔτι διαμένει. ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου ἡνίκα περ οἱ πρῳαίτατα ἀριστῶντες, μέχρι τούτου ἐσθίοντες καὶ πίνοντες διάγουσιν, ἔστε περ οἱ ὀψιαίτατα κοιμώμενοι. ἦν δὲ αὐτοῖς νόμιμον, μηδὲ προχοΐδας εἰσφέρεσθαι εἰς τὰ συμπόσια. δῆλον ὅτι νομίζοντες, τὸ μὴ ὑπερπίνειν, ἧττον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλειν. νῦν δὲ τὸ μὴ εἰσφέρεσθαι, ἔτι διαμένει. τοσοῦτον δὲ πίνουσιν, ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν, αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὰν μηκέτι δύνωνται ὀρθούμενοι ἐξιέναι. ἀλλὰ μὴν, κἀκεῖνο ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον. τὸ μεταξὺ πορευομένους, μήτε ἐσθίειν μήτε πίνειν, μήτε τῶν διὰ ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι. νῦν δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει. τὰς μέντοι πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦνται. ὡς μηδ' ἂν ἔτι θαυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήραν, πρόσθεν μὲν τοσαυτάκις ἐξῄεσαν. ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια τὰς θήρας. ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἥττους τοῦ οἴνου ἐγένοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὔτε αὐτοὶ ἐξῄεσαν, οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας. ἀλλὰ καὶ οἵτινες φιλόπονοι γενόμενοι, καὶ σὺν τοῖς περὶ αὐτοὺς ἱππεῦσιν ἅμα θηρῷεν, φθονοῦντες αὐτοῖς δῆλοι ἦσαν καὶ ὡς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν. ἀλλά τοι καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ ταῖς θύραις ἔτι διαμένει. τὸ μέντοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾶν, ἀπέσβηκε. διὰ τὸ μὴ εἶναι ὅπου ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκιμοῖεν. καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας

δικαίως

δικαίως δικαζομένας, ἐδόκουν μανθάνειν δικαιότητα. καὶ τοῦτο παντάπασιν ἀνέσκαπται. σαφῶς γὰρ ὁρῶσι νικῶντας, ὁπότεροι ἂν πλέον διδῶσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν φυομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις. οἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῷντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοιντο. νῦν δὲ ἐοίκασι ταῦτα διδασκομένοις, ὅπως ὅτι πλεῖστα κακοποιῶσιν. οὐδαμοῦ γοῦν πλείους ἢ ἐκεῖ, οὔτε ἀποθνήσκουσιν, οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων. ἀλλὰ μὴν, καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν ἢ ἐπὶ Κύρου εἰσί. τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατείᾳ ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἁβρότητι. νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυμένην, τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν διασῴζονται. σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν θρύψιν αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνὰς, οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστρώννυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τοὺς πόδας ἐπὶ ταπήτων τιθέασιν. ὅπως μὴ ἀντερείδῃ τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπείκωσιν οἱ τάπητες. καὶ μὴν τὰ πεττόμενα ἐπὶ τράπεζαν, ὅσα τε πρόσθεν ηὕρητο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφῄρηται. ἄλλα τε ἀεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται, καὶ ὄψα γε ὡσαύτως. καὶ γὰρ καινοποιητὰς ἀμφοτέρων τούτων κέκτηνται. ἀλλὰ μὴν, καὶ ἐν τῷ χειμῶνι, οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα καὶ πόδας, ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ ἄκραις ταῖς χερσὶ, χειρῖδας δασείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν. ἔν γε μὴν τῷ θέρει, οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, οὔθ' αἱ τῶν δένδρων, οὔθ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαὶ, ἀλλ' ἐν ταύταις ἑτέρας σκιὰς ἄνθρωποι μηχανώμενοι αὐτοῖς παρεστᾶσι. καὶ μὴν ἐκπώματα ἢν μὲν ὡς πλεῖστα ἔχωσι, τούτῳ καλλωπίζονται. ἢν δ' ἐξ ἀδίκου φανερῶς ᾖ μεμηχανημένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνονται. πολὺ γὰρ ηὔξηται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία καὶ αἰσχροκέρδεια. ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς, μὴ ὁρᾶσθαι πεζῇ πορευομένοις, οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκα, ἢ τοῦ ὡς ἱππικωτάτους γίγνεσθαι. νῦν δὲ στρώματα πλείω ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων, ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν. οὐ γὰρ τῆς ἱππείας οὕτως, ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι ἐπιμέλονται. τά γε μὴν πολεμικὰ, πῶς οὐκ εἰκότως νῦν τῷ παντὶ

Universidad de Deusto Biblioteca

πὶ χείρους, ἢ πρόσθεν εἰσίν· οἷς ἐν μὲν τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ, ἐπιχώριον ἦν ὑπῆρχε, τοὺς μὲν τὴν γῆν ἔχοντας, ἀπὸ ταύτης ἱππότας παρέχεσθαι, οἳ δὴ καὶ ἐστρατεύοντο. τοὺς δὲ φρουροῦντας εἰ δέοι στρατεύεσθαι, πρὸ τῆς χώρας μισθοφόρους εἶναι, νῦν δὲ τούς τε θυρωροὺς καὶ τοὺς σιτοποιούς, καὶ τοὺς ὀψοποιούς, καὶ οἰνοχόους, καὶ λουτροχόους, καὶ παρατιθέντας, καὶ ἀναιροῦντας, καὶ κατακοιμίζοντας, καὶ ἀνιστάντας, καὶ τοὺς κοσμητάς, οἳ ὑποχρίουσί τε καὶ ἐντρίβουσιν αὐτούς, καὶ τὰ ἄλλα ῥυθμίζουσι, τούτους πάντας ἱππέας οἱ δυνάσται πεποιήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς. πλῆθος μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων φαίνεται. οὐ μέντοι ὄφελός γε οὐδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον. δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα. κατὰ τὴν χώραν γὰρ αὐτῶν, ῥᾷον οἱ πολέμιοι ἢ οἱ φίλοι ἀναστρέφονται. καὶ γὰρ δὴ ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύσας, θωρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἵππους, καὶ ἓν παλτὸν ἑκάστῳ δοὺς εἰς χεῖρα, ὁμόθεν τὴν μάχην ἐποιεῖτο. νῦν δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτι, οὔτ' εἰς χεῖρας συνιόντες μάχονται. καὶ οἱ πεζοί, ἔχουσι μὲν γέρρα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις, ὥσπερ οἱ ἐπὶ Κύρου τὴν μάχην ποιησόμενοι. εἰς χεῖρας δὲ ἰέναι, οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσιν. οὐδέ γε τοῖς δρεπανηφόροις ἅρμασιν ἔτι χρῶνται, ἐφ' ᾧ Κῦρος αὐτὰ ἐποιήσατο. ὁ μὲν γάρ, τιμαῖς αὐξήσας τοὺς ἡνιόχους, καὶ ἀγαθοὺς ποιήσας, εἶχε τοὺς εἰς τὰ ὅπλα ἐμβαλοῦντας. οἱ δὲ νῦν οὐδὲ γιγνώσκοντες τοὺς ἐπὶ τοῖς ἅρμασιν, οἴονται σφίσιν ὁμοίους, τοὺς ἀνασκήτους τοῖς ἠσκηκόσιν ἔσεσθαι. οἱ δέ, ὁρμῶσι μέν. πρὶν δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι, οἱ μέν, ἄκοντες ἐκπίπτουσιν. οἱ δ' ἐξάλλονται. ὥστε ἄνευ ἡνιόχων γιγνόμενα τὰ ζεύγη, πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς φίλους, ἢ τοὺς πολεμίους ποιεῖ. ἐπεὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ γινώσκουσιν, οἷα σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται. καὶ οὐδεὶς ἔτι ἄνευ τῶν Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται. οὔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν, οὔτε ὅταν οἱ Ἕλληνες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται. ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτους ἐγνώκασι μεθ' Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποιεῖσθαι. ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι, ἅπερ ὑπεθέμην, ἀπειργάσθαι μοι. φημὶ γὰρ Πέρσας, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, καὶ ἀ-

σεβε

σεβεστέρους περὶ θεούς, καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς, καὶ ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους, καὶ ἀνανδροτέρους τὰ εἰς τὸν πόλεμον νῦν, ἢ πρόσθεν ἀποδεδεῖχθαι. εἰ δέ τις τἀναντία ἐμοὶ γινώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν, εὑρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

ΤΕΛΟΣ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca
Archivo
Estan
Plúteo